

קיצור שלחן ערוך

להרב חנאון המפורסם רשכבה"ג מזה"ר שלמה גאנצפריד זצ"ל

ועל דגלו ספר

שערים מצויינים בהלכה

חלק שני

כולל הלכות שבת עירובין ר"ח יו"ט וזהו"מ

כשמו כן הוא. מכיל כל חידושי דינים והלכות השכיתים. בטעמים ונימוקים.
פותח שער לדופקי לתשובה. למצוא פתרון לשאלות ובעיות. המתחדשות
יום יום. מתוך גלויי הטבע והמרע והתקרמות הטכניקה. מציין
ומאסף כל השיטות והדעות שונות. המפורסם בספרי רבותינו.
ושו"ת ראשונים ואחרונים. למספר אלפים. ומן ספרים
יקרי המציאות. ולרבות כתבי יד שבאו אחריהם.
הארות והערות על דברי האחרונים. מכאן כל
הענינים שלא נתבארו כל צרכן בספריהם.

חברתי בעזר צורי וסוני

שלמה זלמן ברזין

חופ"ק ברנזביל — ברוקלין, נ. י.
לפנים רב וראש הישיבה בבוראפסט

שנת תש"ט
ניו יורק

איסור השגת גבול ידוע מן התורה.

כתבת המהבר:

RABBI SOLOMON BRAUN
523 Saratoga Avenue
Brooklyn 12, N. Y.
HY. 8-5916

Printed by:

Twersky Brothers
1555 Macombs Road
Bronx 52, N. Y.

יונתן שטייף

ראב"ד דקהל יראים בודאפעסט
ב"ה יא למב"י תשח, ברוקלין יע"א

לכבוד ידי"נ הרב הגאון האברך
אב בחכמה ורך בשנים חו"ב
משנתו זך ונקיא צנא מלא ספרא
הכל צריכין למארי חיטי בשמו
מפארים מוה"ר שלמה זלמן
ברוין שליט"א כעת עתה בנו
יארק, ומלפנים תופס ישיבה
בבודאפעסט יע"א.

הן כל יקר ראתה עיני חיבור
נפלא הכי סראו הדרת גאונו בשם
„שערים המצוינים בהלכה" כי
כשמו כן הוא ליקוט נפלא על כמה

פני מורי הוראה שוראי יביאו תועלת רבה לרבנים ומורים להורות הלכה
למעשה בעינים חדשים שלא שערו הקדמונים. ומקום מצא לו הרה"ג
המחבר להתגדר בעינים שונים המצאות החדשות שהתפתחו בזמן
האחרון אשר הולידו שאלות משאלות שונות שלא שערו אבותינו.
וכבר הפליגו בשבח המחבר וספרו רבים מהרבנים הגאונים, והנני מצטרף
גם אנכי להביע ברכה יחד עם הסכמתי על הספר הנ"ל שיצא אי"ה לאור
בקהל ישראל. יצליח ידידי הרב הגאון המחבר בכל אשר יפנה ויעשה,
ימצא מקום מנוחה לכף רגלו בארץ החדשה ויפיץ מעינותיו חוצה
ויקבלו דבריו ופסקי דיניו. והנני מעתיר לכל אשר לאל ידו להיות מסייע
ותומך ביד המחבר שיכול להפיץ ספרו בתבל. תקותי כי ימצא חן ויפיק
את זממו להדפיס ספרו ולהפיצו בישראל כי תועלת רבה בו. ובל"נ אסח
חלק גם אני בהדפסת והפצת הספר ברבים כי אהוב ויקר בעיני המחבר מאד.

הכו"ח לשם התורה ולומדיה

אליעזר זילבער

הרב לאנה"ק פה סינסינעטי

חבר נשיאות אגודת הרבנים

אליעזר זילבער

הרב לאנה"ק פה סינסינעטי, א.
בס"ד נ בהר סיני, ט"ז אייר, תש"ח

ראיתי אחד מבני עלי'
המעטים, גדול דעה ואציל הרוח
סיני ועוסק הרים אשר הכרתיו
מעבר לים ידידי הרב הגאון
מוה"ר שלמה זלמן ברוין
שליט"א, אב"ד זלצבורג, מרביץ
תורה וישיבה לפנים בעיר בודא-
פעסט יצ"ו ואתו ספרו בכ"י
הנקרא „שערים המצוינים בהלכה"
ועברתי בס"ד על כמה חלקים
מספרו על פני ארכו ורומו ומצאתי
שם עבודה רבה ועמוקה, לקוט
פנינים יקרים כל טוב מספרי גדולי
המחברים מהאחרונים המאירים

הלכות המפוזרים בספרי שו"ת מרבתינו הגאונים הגדולים בספריהם ואינם נמצאים ביד כל אדם והמחבר קבצם כעמיד מכל הגרנות ראשונים ואחרונים לאספם למקום אחד וסידרם על הספר המקובל בכל תפוצות ישראל "קיצור שלחן ערוך" מכבוד הגאון הגדול ר' שלמה גאנצפריד וצ"ל אשר זיכה הרבים בחיבורו זה ועפ"י סימניו נסדר החיבור הנוכחי וכמעט לא הניח דבר גדול או קטן אשר לא הזכיר לציינם במקום הראוי ובפרט בשאלות שמתחדשים בכל יום עפ"י ההמצאות החדשות שנתהוו בזמנינו וכמה הלכתא נבירתא איכא לשמוע מיני' ויהיה לתועלת גדול לכל רב וצורב למצא בנקל כל ענין הנצרך בלי שיצטרך לחפש בספרים איה איפא ימצאם וכשיעיין בספר זה בנקל ימצא מבוקשו לברר לעצמו ההלכה על בורי' בס"ד. והמחבר יגע ביגיעה רבה בחיפוש אחר חיפוש למצא מטמונים ומרגליות יקרים בעינינים הללו ואקוה שחיבורו הנפלא ימצא חן וקן בעולם הספרות היהדות, וכזה יהיה כל חובר חבר לקבץ ההלכות הנפזרות למקום אחד שיהיו מקובצים יחד ובזכות זה נזכה לראות בקיבוץ גלויות שה פזורה ישראל ונדחי ישראל יבנם כולם ילקטון אחת לאחת, ונעלה לציון ברנה כחפצו ועתירת ידיו הנאמן המצפה לישועת ישראל,

יונתן שטייף

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

ב"ה ח' אייר, תש"ח

הננו מאשרים בזה כי הי' לנגד עינינו הכת"י מהחבור "שערים
 המצוינים בהלכה" להאב"ך הרב הגאון ר' שלמה זלמן ברוין שליט"א,
 ראש ישיבה לפניו בבודאפעסט. והנה עברנו בכמה מקומות ומצאנו עבודתו
 מביאה תועלת רבה לרבנים ומורים בעניני הלכה, כי הרב המחבר מצא
 מקום להתגדר באספו אל ספרו דברי מחברים רבים מגדולי דורנו ודורות
 הסמוכים לדורנו, אשר לא הובאו במאספים הקודמים, וביחוד שם עין
 ולב בשאלות שנתחדשו בזמן האחרון, ע"י המכניקה שנתפתחה
 והמצאות מחודשות שהולידו שאלות חדשות. וכאשר כבר הפליג
 בשבח המחבר והספר מכירו ויודעו מכבר בהיותו תופס ישיבה בבודאפעסט
 ה"ה הרב הגאון הישיש המפורסם מוהר"י שטייף שליט"א, ראב"ד
 דק"ק הנ"ל, לזאת הננו גם אנו מסכימים להדפסת ספר יקר זה שיש בו
 להקל על המעינים ולהפיץ אותו בישראל. והננו אומרים להמחבר עלה
 והצלח להגדיל תורה ולהאדירה לזכות הרבים. ומצוה על כל מי שיש בידו
 לתמוך בהרב המחבר הנכבד שיוכל לגמור את הספר ולהפיס זממו הטוב.

בברכת התורה,

יהודא ליב זעלצער יוסף אל"י בי"ר אליעזר ז"ל הענקין

למרנן ורבנן!

אמרו במדרש (ב"ר פ"ח) נעשה אדם. ר' יונתן אמר בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום. כיון שהגיע לפסוק הוזה נעשה אדם בצלמנו. אמר לפניו רבון העולמים מה אתה נותן פתחון פה למינים אמר לו, כתוב! והרוצה למעות ימעה, וכו'. משמע מכאן דדוקא מי שרוצה למעות ימצא לו מקום למעות אבל מי שאינו רוצה למעות יכול ללמוד מזה מדה טובה שצריך להמלך בקטנים. לכן לא מנעתי עצמי מלכתוב כל השיטות מקילין ומחמירין ואין הוששין שמא ילכו אחר דעת המקילין להלכה פסוקה ואין צריך לחוש למעותו ומי שאינו רוצה למעות ישתמש במידות שהתורה נדרשת בהן ובכללי ההוראה להקל ולהחמיר וישקול במאזני שכלו הצדק והמשפט ודעות המקילין רק לסניפין יחשבו.

גם ידוע שמלאכת המכניקה משתנה מזמן לזמן על כן צריך לדקדק בכל זה שיהיו דומים בכל פרטיה למה שכתבתי בפנים.

התחלתי להדפיס חלק שני עפ"י עצת ידידי הרבנים שהוא דבר השווה לכל נפש הן לרבנים והן לבעלי בתים, וכבר נתתי לדפוס חלק שלישי הכולל הלכות פסח ר"ה יוה"כ סוכות חנוכה ופורים ואחרי כן יבוא חלק ראשון כולל תפלה תפילין ושאר ענינים והחלק רביעי כולל עניני יו"ד אבהע"ז חו"מ.

שמות הספרים והמחברים יבאו בחלקים הבאים.

ש ל מ י ת ו ד ה

תורה וברכה להרבנים הגאונים המפורסמים מנהיגי אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה ה"ה הרב ר' ישראל הלוי רוזנברג שליט"א יו"ר הנשיאות ונשיא „עזרת תורה“, הרב ר' אליעזר זילבר שליט"א חבר הנשיאות ונשיא „ועד ההצלה“, הרב ר' יהודא ליב זעלצר שליט"א יו"ר נ ומנהל, הרב ר' יוסף אלי' הענקין שליט"א מנהל „עזרת תורה“ הרב ר' חיים צבי קריגער שליט"א מזכיר ומנהל „הועד לעניני עגון“, בעד עזרתם הממשית והמוסרית לסידור והוצאת ספרי זה לאור, יברכם ד' ויאושרו בכל משלה ידם ישמרו ויגן בעדם, ועץ חיים היא למחזיקים בה.

תורה וברכה לה„יונימער פוירווים פאר ניו אמעריקענס“ וביחוד למנהל „עניני הרבנים והחרדים“ הרב יצחק פריינזן שליט"א בעד חספתם המלאה בכבוד הראוי. הטיבה ד' לטובים ולישרים בלבותם.

תורה וברכה למנהלי הספריה שע"י „ישיבת רבנו יצחק אלחנן“ וביחוד להמנהל הראשי ח"ב הנעלה העלוי המצויין חריף ובקי עצום יקר רוח כש"ת חיים שרגע פייבל ריס נ"י שהמציאו לי כל הספרים הנחוצים לי. יזכו להמשיך עבודתם ולהשקות צאן קדשים, באהלה של תורה, שיפרחו כגפן וכשתילי זיתים, להאיר פני תבל.

הקדמה

שערים מצויינים בהלכה. כבר נפתחו ונערכו במערכת. מרכותינו בעלי הלכה. הראש והראשון הוא ספר השלחן ערוך. שהכל יאמרו עליו קדוש וברוך. ומאז ועד עתה. בכל שעתא ושעתא. ניתוספו ונתחדשו דינים. ע"י גדולי האחרונים. בדרכים וסדרים שונים. מהם על סדר השלחן ערוך הוקבעו. ומהם בדרך שו"ת באו. וכמה בסתם מפורשים נמצאו. והם כגודל בינתם. ודעת תורתם. בכל שאלה ובעיא דמתילדא העידנ"א הידשו ביה דינא בהוכחה וראיה נכונה. ואסקי שמעתא אליבא דהלכה.

שערים רבים נפתחו אחריהם. שלקטו וקבצו מספריהם. פסקי הלכותיהם. והשמיטו אריכות דבריהם. וסדרו על הסדר השלחן ערוך פסקיהם. שע"ת ופת"ש ודרכי תשובה. ועוד כהנה. שלא העלימו עיניהם. מכל מה שעלו בזמניהם. בספרי התשובות. שחלקו בהם ונפלטו לדעות שונות. ואספו כל השיטות. מכל המפלגות. וסדרו מערכות מול מערכות. מחנות מול מחנות. והם הכריעו לפסוק כהלכה.

שערים נתגלו לנו בהמאה הששית. עם המצאות חדשות (כמו חכמת הטכניקה וכדומה ועיי' בזה"ק שרומז זה עה"פ בשנת שש מאות לחיי נח נפתחו ארובות השמים). ובזמנינו כבר יד הכל בהם משתמשות. ותנאי החיים משתנות. וגם חלקי כדור הארץ והמדינות והתקופות. זו מזן שונות. זה וזה גורם. לגאונים אכירי הרועים. להעלות תמיד חידושי דינים. לפי העיתים והזמנים. (ועיי' מש"כ בסה"ק אור לשמים [פ' בחקתי] וכן שמעתי מאדמו"ר הרח"ק מוהר"יי מלובלין זצלה"ה ושפטו את העם בכל עת רצ"ל לפי העת והזמן כן ישפטו ההלכה עכרה"ק). וכן יורו המצויינים בהלכה.

שערים רבים ודרכים ומנהגים שונים ונוסחאות. נפתחו לעינינו ואזנינו שומעות. בין שארית הפליטה בהמחנות. ובארצות החדשות. בהתאסף עם יחד שבטי ישראל ממדינות שונות, ודיעותיהם משונות. רוסיים ליטאים פולנים הונגרים. חסידים אשכנזים וספרדים. דעת כל אחד אחרי רבו להטות. ובכמה ענינים נעשו כתות כתות. כן מעולם ת"ח ישבו אסיפות אסיפות. הללו מטמאין והללו מטהרין. הללו אוסרין והללו מתירין ואתה עשה אונך כאפרסת. לשמוע את דברי כולן. (חגיגה ג:) וזה לשון רש"י שם דכשתדע להבחין אי זה יכשר או תכריע כמותו דהלכה.

שער קמן פתחתי כפתחו של מחט. לא להלכה למעשה יהד. רק לעורר לב המעיין להפיץ על כל גדותיו. בראותו כל מקומו שכבר עמלו בו בוניו. וירכיש בזה קניניו. לבנות מחס בניניו. ולא באתי להתדמות להמחברים הקודמים. שבררו הסולת הנקיה והכריעו הלכות לעולמים. ורק בידם היה זה. לא כן אנכי הצעיר שלא הגעתי לזה. ורק בשעת הדחק ולסניף ואין מורה הוראה להביא לפניו השאלה. יסמוך על משענת כל דהו. עד שיבא לפני הדיין שבמחנהו. ועיי מש"כ בהקדמת דרכי תשובה. על חלק ראשון יורה דעה. דאם הרב המחבר הבונה בניניו. הביא ראיה ומעם על מה הוטבעו אדניו. ולא לשוא עמלו בונים. אזי יבקשו תורה מפיו. אמנם אם דבריו נאמרו רק מדעתו. שאין טעמו ונימוקו בצדו. וגם לא האריך בדעות שונות והשיטות. בדברי חכמים כדרכונות. מקבלין דבריו אם דומה למלאך ד' צבאות. ודבריו כעין מש"כ בסה"ק ייטב לב בהקדמתו בדבר הלכה צריך לידע שם מחברו. אם הוא ראוי לסמוך עליו כדי צרכו. ולכן רשמתי אצל כל אחד תיבת „ועיין“. להורות שלא באתי רק לציין. והכי קרא שמו **שערים מצויינים בהלכה**.

שערים שנים. והן השפתים והשינים. נברא לפה האדם. לסימן שיעשה עצמו כאלם. אבל כל כותב וסופר. תחת הבקורת עובר. ויאמרו המבקרי זומים. הגם שאול בנביאים. להיות ממחברי חיבורים להורות המורים. אבל לו חכמה ישכילו. שלא כן עמדי. בהך דאתי לידי. תוכן החיבור ומעשהו. לא לראשי המורים. גדולי חכמים ונבונים. ידי כוננהו. רק לאנשים כמוני. שבימים הקדמונים בתורה עמלנו. ועתה מדלגים על ההרים להביא טרף לבתינו. ופן נשכח את הדברים אשר ראו עינינו. ויסורו מלבבינו. כל ימי חיינו. לכן לקטתי אמרים. מחיבורים יקרים. מסוד חכמים ונבונים. תמצית הדינים. פסקי הלכות מכל המפלגות. ודעות שונות. וערכתי מערכה מול מערכה. פעם בקצרה ופעם בארוכה. אמנם לא הכרעתי להלכה. והרבה קדמונים עשו ככה וכמעשה ראשונים כך מעשה אחרונים. וכל בר לבב יבין מדעתו. את טוב ערך החיבור שנחנץ לשעתו. שימצא כל השיטות על מקומו. והכרעת הלכה הוא ביד הצדיקים גדולי החכמים **המצויינים בהלכה**.

שערים ננעלים בתפילת ר' נחוניא בן הקנה. שלא יארע על ידי דבר תקלה. ויפקח עינינו לדעת דרך הנכונה. בדרך התורה והיראה. ותתרבה הדעת ומלאה הארץ דעה. ונזכה לגאולת עולם במהרה. ועד אז אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה.

המחבר

מפתח לקצור שלחן ערוך

סימן	סימן
פח דיני מוקצה בשבת	עב הכנת שבת
פט דיני בסיס לדבר האסור	באיזה אופן מותר ליתן
דין עשיית חפצו בלא	בע"ש מלאכה ולהשאיל
צ מלאכה ומלאכה ע"י עכו"ם	ולהשכיר כלים לעכו"ם
דין מי שיש לו מיחוש	דין המפליג מספינה
בעלמא וחולה שאין בו	דין הרלקת הנרות
צא סכנה	דיני התפלות בשבת ויו"ט
צב דיני חולה שיש בו סכנה	דיני הקידוש והסעודות
צג דיני יולדת	בלילה וביום
צד דיני עירובי חצרות	דיני קריאת ספר תורה
צה דיני עירובי תחומין	בשבת ויום טוב
דיני תפלת ערבית במו"ש	דיני המפטיר
צו ודיני הבדלה	קונטרס אבות ותולדותיהן
צז הלכות ר"ח וקידוש לבנה	ואיסורי דרבנן שנסתעפו מהם
צח הלכות יום טוב	ארבע רשויות לשבת
צט דיני מוקצה ביום טוב	איסור העברה והוצאה
ק הלכות נשיאת כפים	היקף מחיצות לא מהני
דיני הכנה מיו"ט ראשון	אלא כשהוקף לדירה
קא ליו"ט שני או לחול	דיני הוצאה בדרך
קב דיני עירובי תבשילין	מלבוש ותכשיט
קג דיני שמחת יום טוב	כללי דיני הוצאה
קד דיני חול המועד	דין אם נפלה דליקה
דברים האסורים משום	דיני רחיצה
סירחא בחוה"מ	דברים שצריכין ליזהר
קה דיני מקח וממכר בחוה"מ	בבהמות חיות ועופות
קו	פז

לוח המפתחות עפ"י א"ב

עמוד

הלכות שבת

אגרת עיי' „רואר“ „כתיבה ומחיקה“.

אוממאט לגרום מלאכה בשבת על ידי כלי אוטומאטי

הנערך מערב שבת.

מא, ע, קכח

אם מותר להעריכו בשבת על ידי גוי.

מב, קר

עיי' „ראדיו“ „תנור קיטור“.

אירון עיי' „כדור העולם“ „נסיעה“.

אומן אומן עכו"ם שגמר מלאכתו בשבת אי מותר ליהנות

מחמלאכה.

נה

אלסקה עיי' „כדור העולם“.

אפקים עיי' „כדור העולם“ „בין השמשות“ „שכיתת

בהמה“.

אפייה עיי' „בישול“ „מוקצה“.

אש אש המתהווה מזכיכית שכנגד השמש.

קה

עיי' „חשמל“ (עלעקטריציטעט).

אונס שמירת שבת או לאכול מאכלות אסורות איזה יבחר

5

בשעת אונס.

אם יחלל שבת פ"א בעבור שיציל אחר מחילול

ריא

שבת באונס כמה פעמים.

5, רו

מלאכה מצד ההכרח.

עיי' „גוזז“ „נסיעה“.

בורר לסנן יין על ידי שינוי (בורר ע"י שינוי).

קיא

מלאכת בורר בדברים הנדבקים (כגון קליפת

קיב

תפוחים).

עיי' „עבור ותיקון“.

בין השמשות סידור השיטות וריני ביהמ"ש.

סג רל

שיעור ביהשמ"ש בשינוי האפקים.

סד

טעימה כביהשמ"ש קודם קידוש.

עח

עמוד

בנין וסתירה בנין לשעה בכלים.
 קל להסיר ולהחזיר התריסין והוילונות על החלונות
 קלא לכבד רצפת הבתיב.
 קלא פתיחת מכסה הנשמים (אמברעללא).
 קלג פתיחת גג רכבת הילדים.
 קלג להעריך מורה שעות (שעון).
 קלד פתיחת דלתות הכלים ושבירתן.
 קכא

בעלי חיים עיי' „מוקצה“ „שביתת בהמה“.
 קעה להברות האווזות ולהוציא הנרעון שנתחב כגרונה.
 קעז לתת מזונות לפני הצפרים.

בישול עיי' „הטמנה“.
 חימום ובישול בשבת ע"י שעון אוטומטי הנערך
 מא מאתמול.
 להשתמש בהמים מכיור שנתחמם בהסקה
 מב המרכזית.
 קה אם שופך מים לסיר והעלה רתיחה.
 קו שפיכת מים חמין על טהע וקאפע.
 קז שפיכת מים חמין על צוקער.
 תמצית הבשר (פלייש עקסטראקט) שנותנים
 קו למים חמין לעשות ממנו רוטב.
 קז סאכערין לתוך מים חמין.
 קח ליתן דבר קר על תנור להתחמם.
 קו מים אי הוי מצטמק ורע לו.
 אם מותר ליתן לחם אפוי על תנור להקשותו או
 קח לחם קשה לרככו.

בית דין אי מקבלין עדות לצורך ענונה.
 קצז
גביה (קאלעקטין) לגבות חוב על ידי הערכאות.
 קכב
גוון אשה ששכחה לחתך צפרניה קודם שבת שהוא ליל טבילה.
 רד אם יותר טוב (בעת ההכרח מהממשלה) להעביר
 קטז השער ע"י סם. או בתער ועל ידי עכו"ם
גוי אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה.
 קעה מלאכה על ידי עכו"ם הוי דאורייתא או דרבנן
 מה עיי' „דליקה“ „טילפון“ „טיליגרם“ „כתיבה“
 „מסוה“ „מראית העין“.

עמוד

	גורם עיי' „אוטומאט" „בישול" „דלת" „דליקה" „מקרר" „מסייע" „תנור"
קלה	גרמופון להשמיע קול מגרמופון.
קכו	להחזיק הדיבורים על הטס של הגרמופון. עיי' „קידוש"
	גבול המערידיאן עיי' „כדור העולם".
מז	דואר לשלוח אנרת על הדואר
	אם מותר ליהנות מהדבר שנשלח לו על ידי הדואר.
קצו	דיבור דיבור של חול על ידי שינוי
קצא	עיי' „עתונים" „ראדיו".
ק	דלת אם בפתיחת דלת תתמלא החדר אורה. עיי' מקרר „תנור קיטורי".
קסב	דליקה הצלת מזונות ומשקה בעת הדליקה.
קסד	כבוי הדליקה על ידי עכו"ם.
קסד	אם לכבות הדליקה במקום נזקי הגוף.
קסד	כבוי על ידי צינורות ארוכות.
רלא	הבדלה נשים אי מותרות להבדיל.
רלב	בענין ברכת בשמים.
רלג	אי מברכין על מאור החשמל (עלעקטיר).
קלז	הוצאה אי יוצאין במכונת השמיעה תלויה על אזנו.
קמה	כדין הוצאה ע"י קטן.
קנא	בענין לשאת הקטן לרה"ר.
	חיילי המלחמה אי מותר לשאת התפילין בתוך חבילותם.
קנו	אי יוצאין בשבת בתעודת יחוס (דאקומנט).
קנו	בענין הוצאת השעון בבגדיו או כרוך על ידו.
קנז	אי מותר לצאת בבתי עינים (משקפים — ברילען).
קנז	אי מותר לצאת בתכשיט שעיקרו לנשאו בידו.
קנח	אי מותר לצאת במקל במקום עירובין.
קנח	כדין לצאת במטפחת החוטם.
קס	אי מותר לצאת בטלית כרוך על צוארו.
קסא	אי מותר לצאת במזוזה תלוי על צוארו.
קסא	בענין הוצאה, פחות פחות מד' אמות.
קמד	

עמוד

הטמנה לערות בשבת חמין לבקבוק שומר החמימות
(טחערמא-פלאש). קה, קט

הילוך — התעמלות באיזה ענין מותר לרוץ בשבת. קצ
אי מותר לעשות התעמלות (גימנאסטיק) בשבת. קצ

זריעה נג מזכיכות שעל הזרעים אי מותר לפתחו שתזרח
עליהם השמש. קטו

אי מותר לטלטל עציץ נקוב מהקרקע ולהניחו
בחזרה. קכג

אי מותר לכסות הזרעים ועשבים מפני השלגים. קפו

חליבה ברין חליבת הבהמות בא"י במושבות שאין שם נוי.
סידור השיטות ברין איסור חליבה אי דאורייתא
או דרבנן. קעה

ברין יניקת החלב מבהמה. רא

חלה אם שכח להפריש חלה וכבר חשכה.
ברין הפרשת חלה ביהשם"ש. מר, סח

חולה עיי' "פקוח נפש" "רפואה".

חשמל (עלעקטריציטעט) עיי' "גרות"-"הברלה"
"מקרר" "מאורר" "מעלית" "מכונת השמיעה"
"מיקרופון" "ראדיו" "פעמון" "טיליפון".
קג חלוקי אופנים במלאכת כח החשמל.

טבילה עיי' "מקוה" "רחיצה".

טיליגרם מלאכת הטיליגרף דאורייתא או דרבנן. קכו

טיליפון חלוקי מיני מכונת הטיליפון וחלוקי דינים שנסתעפו
מהם. קלח

עיי' "קידוש" "חשמל".

יאפאן עיי' "כדור העולם".

יין עיי' "קידוש".

כבוד שבת עיי' "סעודה".

אי מותר למוץ מילה שלא בזמנה בערב שבת. לה
אי מותר לעשות פריון הבן בערב שבת. לו

לח	בענין רחיצה בחמין בערב שבת.
לח	אי מותר לאבל לרחוץ לכבוד שבת.
לח, לט	בענין הטבילה בערב שבת.
לט	רחיצה עם רבו וקרוביו.
מ	נטילת צפרנים בר"ח וחזה"מ שחל בערב שבת.
מ	אי מנעלים בכלל בגדים להחליף בשבת.
מ, מא	לבישת בגדי שבת והחלפת הטלית.
מא	אבל אי לובש בגדי שבת.
עא	כבוי אי מותר לכבות הנר על ידי שינוי לחולה שאב"ס.
עא	אי מותר לכבות הנר ע"י נוי בשביל דבר אחר.
קסה	אי מותר לנער הניצוץ או הנר מהמפה לכבותו. עיי' „רליקה“.
קטז	כבוס אי נכון להציע מטפחת בעריבת מים לרחיצת התינוק.
קטז	בענין שפיכת מים על הבגד.
קית	ברין ניעור האבק מהבגדים ואי יש חילוק בין בגדים למנעלים.
	כדור-העולם שינוי וחילוק במנין ימות השבוע בין השוכנים במזרח העולם להשוכנים במערב.
כה	שביתת השבת בשינויי האפקים.
כו	שביתת השבת במדינת יאפאן.
כו	שביתת שבת במדינת אלסקה.
כו	מי שהוא בספינה או באוירון ועבר על קו התאריך (נכול המערדיאן).
כז	מי שבא באמצע שבתו למקום דלפי האפק דשם הוא חול.
כח	מי שנוסע בספינה או באוירון ממערב למזרח ובוה מקצר יום השבת.
כט	במקומות שמתארך היום חדש וב' חדשים ויש עיי' „שביתת בהמה“.
כט	ששה חדשים.
קכד	כתיבה ומחיקה כתב עמים איסור דאורייתא או דרבנן.
קכז	להסיר השעוה מהכתב.
קכז	לפתוח אגרת חתומה במקום החותם.
קכו	כתיבה קצרה (סמינוגרפיה).

מז, קכד

מלאכת הכתיבה ע"י נוי.
עיי' „גרומפון" „טילפון" „צילום".

לחם משנה עיי' „סעודה".

פה לחם משנה דאורייתא או דרבנן.
פו עונה שנשרפה קצת.
פז לחמים שנבדקו יחדיו.
פז אי יוצא י"ח לחם משנה ע"י אחר.

מאורר (וינטילאטור) פתיחת המאורר להחליף האויר. קד, קה

מרידה אם מותר למרוד האיסור שנפל בהיתר לשער אם
יש ששים כנגדו. קצה

מומר (מחלל שבת) מחלל שבת שרינו כעכו"ם לנסך היין
(ולשכור ממנו רשות). לא, לב
עיי' „פסוק נפש".

מוקצה כמה עניני מוקצה יש והטעם שאסרו מוקצה. קעח קעט

עופות שמזמרינ בקול נאה וראוים לשחק בהם
תינוקות אם הם מוקצה. קפ

אי מותר לטלטל בעלי חיים משום השבת אבירה
ושילוח הקן. קפ

איזה בשר חי מוקצה הוא. קפא

פירות שנשרו ביהשמ"ש לענין מוקצה. קפא

פת וחמין שאפאו ובשלו במטבח של עכו"ם אם
יש בהם איסור מוקצה. קפא, קפב

בכמה אופנים מותר לטלטל מוקצה מחמת גופו. קפג

באיזה ענין ובאיזה אופן מותר לטלטל מת. קפה

אי מותר לכסות הזרעים ועשבים מפני השלגים. קפו

בענין טלטול הטם שהנרות עליה. קפז

בענין טלטול הנר על ידי שינוי. קפח

בענין טלטול נר שכבה בבית עכו"ם. קפט

מוקצה בחפץ של נכרי. קפט

עיי' „מעוה".

מיקרופון לדבר במיקרופון שהעריכו מע"ש או שנפתח

בשבת ע"י שעון אוטומטי. קלה קלו
עיי' „חשמל" „קידוש".

עמוד

מכונת-שמיעה אי מותר להחרשים להשתמש במכונת-שמיעה.

קלז

מלאכות לוח לאבות ותולדותיהן ואיסורי דרבנן שנסתעפו מהם.

צורק

ממרח עיי' „רחיצה“ „רפואה“.

מסייע וגורם לעשות מסחר עם ישראל החשוד לחילול שבת. מה, **מו**
לשלוח סחורה על ידי ישראל שמחלל שבת. מה, **מו**
למסור דינו לעורך-דין ישראל המחלל שבת. **מו**
להשכיר ביתו לחנות לישראל המחלל שבת. **מו**
למסור לאומן להרפס [ספר] והפועלים הם ישראלים שמחללים שבת. **מו**
עיי' „שותפות“ „רפואה“.

מסילת הברזל עיי' „נסיעה“.

מעות טלטול מעות במקום הפסד. קסנ
טלטול מעות במציאה. קסנ
טלטול מעות כשהוא בדרך. קפח

מעלית (עלעווייטער) לעלות ולירד במעלית בקומות הנבוהים. סב
עיי' „חשמל“.

מקוה טבילה בשבת. קסח
טבילה במקוה שמימיו חמין. קסו
לשפוך חמין להמקוה. קסז
עיי' „כבוד שבת“ „רחיצה“.

מקח וממכר מקח וממכר דאורייתא או דרבנן. ל
אי מותר להחלכן לחלק חלב להלקוחות. קכח
מקח וממכר על ידי כלי אוטומטי העומדת בשוק. קכח
לקנות בחול והקנין יגמור בשבת. קכט
שלחני אם מותר לעיין בזהב אם הוא טוב ויודיעו להעכו"ם.
עכו"ם שמביאים החלב להחלבן אם מותר לקבלם. קצח
אם נשלחו לו עגלות עם תבואה ובאו בשבת. קצח
אם מכר להעכו"ם קודם השבת ובא בשבת ללקחו. קצח
אם להניח לגוי לחטוב איננות שלקח קודם שבת. קצט
אם שכח למכור פרתו המבכרת ובשבת תקריב

עמור	ללדת.
קצד	עיי' "מסייע" "מראית העין".
ק	מקדר (פרידזשידער) פתיחת וסגירת דלת המקדר.
קא	אי מותר ליתן בתוכו מים ותקרוש לקרח. עיי' "חשמל".
מט	מראית העין בענין בנין בתים בקבלנות.
ממ, נ	בנין ביהכנ"ם ובית הטבילה.
נא	אם הריחים של ישראל והטוחן הוא אומן
נא	עכו"ם ולוקח חלקו ממה שטוחן.
נא	בענין להשכיר הריחים ומרחץ ופונדק לעכו"ם.
נב, נג, נד	שטר מכירה לשבת.
נד	עכו"ם העושה מלאכה בבית ישראל.
נה, נו	להשכיר כלים לעכו"ם בערב שבת. עיי' "מקח וממכר".
קכא	נטילת נשמה לגרום נטילת נשמה לבעלי חיים.
קכא	אי מותר לאכול בשבת התולעים חיים שבגבינה.
נו, נח, נט	נסיעה הפלגה בספינה מערב שבת.
נז	נסיעה באוירון מערב שבת.
נח	נסיעה במסילת הברזל מערב שבת.
ס	לעבור בספינה בשבת.
סא	איסור נסיעה ברכבה חשמלית ואופנים בתוך העיר.
סב	רופא שנוסע להחולה.
רכד	בעת ההכרח מהמשלה אי יותר טוב ליסע בקרון או ילך ברגליו.
	עיי' "מעלית" "פקוח נפש".
סה, סו	נרות שיעור הנרות והדלקתם.
סו	הדלקה בשמן איסור.
סז	הדלקה במאור החשמל (עלעקטיר).
סח	להדליק בבין השמשות ע"י גוי.
סח	ברכת שהחיינו לכלה בהדלקה ראשונה.
ע	לטלטל הנרות לאחר הדלקתן למקום אחר.
ק	קריאה לאור הנר ועששית מנפט ואור החשמל. עיי' "כבוי" "מוקצה".

לוח המפתחות

עמוד	סחיטה לנגב כלים ממים ולהעביר זיעת החלונות.
קסז	סחיטת הלימון.
קיז	סחיטה בשער.
קי	עיי' "כבוס".
לב, פה	סעודה איסור תענית בשבת דאורייתא או דרבנן.
פה	אם אכל סעודת שבת והקיאא אם יצא י"ח.
פו	בענין סעודת שלישית.
פה	בענין סעודת ר' חידקא.
פו	בענין פת כסנין שאוכל לאחר קידוש.
לג	אם הכין סעודת שבת ממים שלא נשפכו משכונת המת.
לה	אם קיבל מחבירו בנדבה סעודת שבת אי יכול להשאירו לחול.
לד	אי מחויב בכשר בשבת.
	עיי' "קידוש", "לחם משנה".
	ספינה עיי' "נסיעה".
	עיבוד ותיקון מלאכת מי סלצר (סאדע וואסער) ומי תסיסה (ברוזה פולווער).
קינ	מליחת מלפפון (אוגרקע).
קינ	הדחת בשר שקודם המליחה.
קכב	מאכל שנבלע בו איסור אי מותר להכשירו ע"י קליפה והדחה.
קיד	עיי' "בורר".
קצב, קצד	עתונים קריאת עתונים ודברי מסחר שנדפסים בם.
קצה	עתונים שנדפסים ע"י עכו"ם בשבת.
	עיי' "שמרי הדיומות".
קלט	פעמון לצלצל בפעמון ליכנס לביתו.
	עיי' "חשמל".
רו	פקוח נפש לחלל שבת בעבור עכו"ם ומומר לחלל שבת.
רו	לחלל שבת על הגוסס.
	לחלל שבת על מי שיצא חייב מהבי"ד או מהמשלה.
רז	אם מחללין שבת גם ברפואה סגולית.
רז	באיזה ענין ובאיזה אופן מותר להקרובים לנסוע להחולה.
רח	

עמוד

אי מותר לנסוע עם הרופא או עם המביא
המרקחת.
ברין מליחת הבשר לצורך החולה.
בענין הרלקת נר לצורך היולרות.
עיי' "רפואה".

צובע עיי' "רפואה".

צילום (פוטוגראפירען) מלאכת הצילום.
לעמוד לפני הגוי הצלם שיצלמו.

קידוש קידוש על הכוס בשבת ויו"ט ראורייתא או דרבנן.

אם מסופק הוא אי כבר קירש.
אם שמע הקידוש מחבירו על ידי ראדיו, טיליפון,
מיקרופון, גרמפון.
פ שני אנשים אם יקדשו יחדיו.
פב אם טועם בין שחרית למוסף אם חייב בקידוש.
פה אם מותר לקרש והמסובין ישתו תחתיו.
פג צמוקים קטנים אם הם בכלל ענבים לעשות מהם
יין לקידוש.
פ שיעור הצמוקים בהמים ושיעור שרייתם שם.
עט, פ קידוש על יין שרף.
פד אם אין יין כשר אי יקרש על סתם יינם או יין
שיש חשש עליה.
עח אם נודע לו לאחר קידוש שהיין הוא סתם יינם.
עט אם אין לו יין ושאר משקה וגם פת אין לו לקרש.
פג עיי' "בין השמשות".

קצירה ותלישה עשבים יבשים או אילן שיבשו פירותיו

אי יש בהן איסור תלישה.
קט אם מותר לחולה לאכול פירות בפיו ממחובר.
רא, רד אם מותר לטלטל עציץ נקוב מהקרע.
קכג

קריאת התורה — הפטרה הוספות ביו"ט ויוה"כ שחל

בשבת.
פס קריאת התוכחה.
צ אם בטלו הקריאה בשבת.
צא קריאת הפטרה עם בעל המפטיר.
צג נוסח ההפטרות.
צד

לו לו

שנים מקרא ואחד תרנום.

עיי' "תפלת שבת".

קשירה והתרה אם הוסיף קשר על קשר שמערב.

קיט

שבת.

קכ

אם נתקשרו לו המשיחות.

ראדיו להשתמש בראדיו הפתוח מע"ש כגון להתאים את

קלה

כת הקליטה לגל המבוקש.

לפתוח הראדיו מע"ש או לסדר פתיחתו ע"י

קלה

שעון אוטומטי הנערך מערב שבת.

לשדר נאומים או חדשות מתחנת השידור של

קלו

הראדיו.

קצב

לעמוד בשוק ולשמוע דברי מסחר מראדיו.

עיי' "קידוש".

קסה

רחיצה אי מותר למצטער לרחוץ בחמין.

קסה

מים פושרין אם הם בכלל גזירת רחיצה בחמין.

קסח

בענין רחיצה בבורית שיש חשש ממרח.

עיי' "טבילה", "רפואה".

רט

רפואה אם רופאים שלנו דין מומחים להם.

אם מותר ליכך להרופא שנחשד לחלל שבת

קצט

שיברוק אותו.

ר

אם מותר ליתן דבר רפואה על השן הכואב.

רי

באיזה אופן מותר להוציא שן הכואב.

רי

אם מותר לסוך המכה במשחה שיש חשש ממרח.

אם מותר לכרוך מכה שמוצאת דם בסמרטוט

רב

לבן שיש חשש צובע.

רב

בענין לינג החולה חלב מבהמה.

רא

אם מותר מוקצה לחולה שאבן"ם.

רד

אם מותר לעשות קילוח (קליסטיר).

רב

אם מותר להצמיח אבעבועות ליזרים ע"י רופא

רד

עכו"ם.

אם מותר לקבל זילוף (אינסולין-אונקציות)

רה

מרופא ישראל או מעכו"ם עכ"פ.

אם מותר לערב מאכל רפואה במאכל בריאים

ר

לאכלו לרפואה.

קסו

אם מותר לרחוץ במרחצאות המרפאים.

עמוד

עיי' „פקוח נפש“ „קצירה“.

שבת בַּהֲמָה אם בין מקום הבעלים למקום הבהמות יש

קסמ שינוי עיתים מהו בשבת בַּהֲמָה.

קע אם נשים חייבות בשבת בַּהֲמָה.

קעב אם מותר לשני בהמות לעשות מלאכה ביחד.

אם בהמותיו הם בדרך ביר השליח הגוי ולא

קעו יבואו עוד לביתו עוד קודם השבת.

חבורת משחקי בקוביא שמסחרם שאיזה סוס

קעג ירוץ מהר נשכר.

קעא אם יוצאת בהמה בזוג שבצוארה.

שׁוֹתְפוֹת שותפות עם גוי בחנות או בבית חרשת.

נא שותפות עם מומר לחלל שבת.

מה עיי' „מראית העין“ „מסיע“.

שְׁטָרֵי הַדְּיוֹמֹת תעודת מסע (פאספארט) ושטרי מעות

קצד (משעסע) אם מותר לקרותם ולמלטם.

עיי' „עתונים“.

קצג **שכר שבת** בעלי פונדקאות שמקבלים שכר שבת.

קצג רופאים שמקבלים שכר שבת.

שְׁמִיעַת קוֹל בענין שמיעת קול הבא ע"י הפה באמצעות

קלז הכלי.

עיי' „גרומפון“ „מכונת שמיעה“ „מיקרופון“

„פעמון“ „ראדיו“ „טיליפון“.

תַּפְלַת שַׁבַּת עניני שיר השירים.

לז בענין זמן תפלת ערבית בערב שבת.

עא מזמורי קבלת שבת.

עב עניני נוסח תפלת ערבית בשבת.

עב אם שכח מוריד הגשם ויעלה ויבא בחוה"מ

עג בלי שבת.

עד עניני נוסח תפלת שחרית.

עד בענין זמן תפלת שחרית בשבת.

עה בענין להפסיק בין שחרית למוסף.

עד בענין הדרשה לאחר אשרי קודם ח"ק ממוסף.

אי מותר להתפלל שחרית ומוסף ביחד ולשמוע

עד קרה"ת לבסוף.

לוח המפתחות

עמור

יה כיפור שחל בשבת אם אומרים ואני תפלתי.
בענין המנהג שמדליקין נרות קודם סדרא דקדושא
נגד חומרת הזוהר.
עיי' "קריאת התורה".

רל

תחומין עיי' "דואר" ועיי' בהלכות עירובין.

תנור קימור אי מותר לפתוח הכרנ (שרויף) בהתנור
קיטורי (ראדיאטור).
קא

קא

פתיחת דלת להחדר ששם תנור קיטורי ושעון
אוסומטי עליו.
קב

קב

הלכות עירובין

אמה שיעור האמה לענין רוחב רשות הרבים.

קמב

שיעור האמה לענין מידת הרה"ר ותחומין
לפי מדידה שלנו.
עיי' "מחיצה".

רכד

בתים עיי' "עירוב".

גשר נשרים שלנו תחתיהם רה"י או רה"ר.

קמח

עיי' "צוה"פ" "מחיצות".

דירה אלני סרק אי מבטלין הדירה.

קנד

זרעים הנטועים לנוי אי מבטלין הדירה.

קנד

רשאים ופרחים אי מבטלין הדירה.

קנד

אם כלו הזרעים בסוף הקיץ אי מבטלין הדירה.

קנד

זרעים שבחצר אי מבטלין הדירה.

קנה

עיר שמתוקנת בעירובין ויש בה גינה וזרעים

קנה

בתוכה.

קנה

במה הוחשב המקום כהוסף לדירה.

קנב

אם צורת הפתח מהעירוב שבועיר רחוק מהדירורין

קנב

שבועיר.

קנב

אם ספק הוא אם הוסף לדירה.

קנב

חריץ עיי' "מחיצה".

לחי עיי' "צורת הפתח".

מחיצות עיר שמוקפת מחריץ אי נחשבת כמוקפת במחיצה. קמא

אם החריץ מלאה מים ושאר דברים. קמא

מים שנקרשים לקרה. קמב

אם העיר מוקפת מכור מים ונהר מכל הצדדין. קמב

עיר שמוקפת מחריץ וגשרים עוברים עליה. קמא

מחנה ושיירא מחנה ושיירא אי צריכים לערב ומהו נקרא

מחנה ושיירא. ריג

מחנה בשעת מלחמה. ריג

עירוב יהודים הדרים מחוץ לעירוב אי אוסרין על הדרים

בתוך העירוב. ריד

אם השאיל דירה לחבירו אי אוסר עליו. רטו

בענין תפיסת היר שיש להמשכיר שם חפצים. רטו

בענין אינו יהודי שאוסר. ריט

אם אוסר העכו"ם גם כשבעה"ב אינו דר שם. רכ

אורח ששכר לו חדר בהאכסניא בקרית חוצות

בעת הקיץ. רית

בענין לזכות העירוב לאחרים. רטז

שבת שחל בו ערב פסח במה מערבין בחמץ או

במצה. ריז

נוסח העירוב אם מניה ביחד עירובי תבשילין

וחצרות. רטז

בענין תיקוני עירובין ומנהגם. רכא

עיי' "שכירת רשות".

פתח — פרצה פרצה יותר מעשרה. קמא

נפרץ בקרן זווית. קמא

צורת הפתח צורת הפתח על גבי מים. קמו

אם הלחי הוא מסיד או מצבע. קמו

צוה"פ שנעשה לצורך דבר אחר כגון עמודי

התיליגרה. קמו

צוה"פ ע"י עמודי התיליגרה והחוטמים נקשרים

בהגביעים שמהצד. קמז

שלא לאות שסוגרים הדרך אי מהני במקום

צוה"פ. קמח

באיזה אופן מועיל השרנקן במקום צוה"פ. קמח

עמוד
קמח
קמט
רכא

גשר שתוארו כצורת הפתח.
אם הקנים של צוה"פ רחוקים מהכתלים.
אם מהני צוה"פ גם לרה"ר גמורה.

שכירת רשות בענין שכירת רשות מהמשרת המשמש

רכ האורחין באכסניה
אם שכרו רשות משרי העיר לצורך טלטול בהעיר
רכב אי מהני גם לעירובי חצרות.
רכג בענין שכירת רשות משוטרי העיר.
רכג בענין שכירת רשות מהשכיר ישראל או אם
הישראל הוא בין פקודי שרי העיר.
רכג בענין שכירת רשות משר העיר (בירגערמייסטער)
והם מת אם צריך לשכור מחדש.
רכג במדינות החרות שבומננו.
עיי' „עירוב“.

תחומין שיעור תחום שבת וחשבונו לפי מדידת המעטער.

רכר מאיזה מקום מתחילין לחשוב שיעור תחום.
רכה אי מעכב נוסח אמירתו.
רכו אי מותר לילך חוץ לתחום להשלים מנין עשרה.
רכז מי שעירוב והביא דגים למי שלא עירוב.
רכח מטר היורד בשבת אי יש בו איסור תחומין
ואיסור מוקצה.
רכח אי יש איסור תחומין על נהר שנקרש לקרח.
רכט אי יש איסור תחומין תחת הקרקע.
רכט תחומין במסילת הברזל ונבזה למעלה מעשרה.
עיי' „נסיעה“.

הלכות ראש חודש

הלל בענין ברכת הלל בראש חודש.
הלל סעודת ר"ח בענין סעודת ראש חודש.
קידוש לבנה אם ניכסת הלכנה בעננים באיזה שיעור כיסוי
יכול לברך עליה.

עמוד

הלכות יום טוב

ארץ ישראל עי' „יום טוב שני“ „שבתת בהמה“.

אש בענין הולדת אש במי שלא היה אפשר לו להכין מערב יו"ט.

רמח

להוליד אש בנפרוד מאפר חם.

רמט

להדליק מאור החשמל (עלעקטיר).

רמט

להדליק נר יום שנתי (יאהר צייט).

רמא

עי' „כבוי“.

בישול אם מותר לצלות הכבד ביו"ט לטועמה אם יש בה מרה.

רמד

בנין וסתירה לכורך הנייר על הטאבאק.

רנ

גבינה חמאה עשיית גבינה וחמאה ביום טוב.

רמא

הפשטה ומריטה הפשטת עור בהמה ומריטת נוצות מעופות שנשחטו בערב יו"ט.

רמה

חשמל עי' „אש“ „טליפון“ „מאורר“ „מכונת שמיעה“ „מעלית“.

רנא

טיליפון דיבור על הטיליפון לצורך חולה וכדומה.

רנא

יום טוב שני בענין יום טוב שני בארץ ישראל ובחו"ל.

רמ

מי שבא לארץ ישראל להשתקע ועלה ליבשה

רמ

ביו"ט שני אם צריך להשלים.

רמ

בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ.

רמא

כבוי אש לצורך אוכל נפש ולמעט השלהבת מהפמוטות ותנור גאז.

רמו

כבוי אור לצורך דבר אחר.

רמז

כבוד יו"ט אם איכא בזה"ז חיוב לטהר עצמו ברגל.

רמו

נשים אם מחוייבים בשמחה.

רמו

בענין לישא אשה בערב יום טוב.

רעג

מאורר בענין פתיחת זרם המאורר להחליף האויר.

רנ

לוח המפתחות

עמוד	מומר מחלל יום טוב אם הוי כמחלל שבת.
דלט	
רנג	מוקצה פת שאפאו בעצי מוקצה.
רנג	חנוני אם צריך נ"כ להכין באמירה סחורתו.
רנר	איזה נחלים מוקצים הם.
רנא	מילה מילה שלא בזמנה ביום טוב שני.
רנא	מי שלא מל מעולם אם מותר למול ביום טוב שני.
רנא	ליכל חוץ לתחום לצורך מילה ביום טוב שני.
רנ	מכונת שמיעה פתיחת וסגירת מכונת השמיעה.
רנ	מעלית פתיחת וסגירת זרם המעלית.
רמח	מקוה רחיצה וטבילה. בחמין.
רמח	חימום המקוה ביום טוב.
רנר	נשיאת כפים בענין המנהג שאין נושאים כפים בכל יום.
רנר	נשיאת כפים כשיש נוי בביהכנ"ס.
רנה	נשיאת כפים במקום שאין ספר תורה.
רנו	נשיאת כפים בכהן אחר.
רנו	כהן שירדו מרתתין ואין יכול להנביהם.
רנט	מי שכבר עלה לרוכן באותו יום.
דס	כהן שהוא סומא.
ד	כהן שהיה במלחמה והרג נפשות.
דסא	כהן שנשא מעוברת או שיחד לו נכרית.
דסא	כהן שלומר חכמת הרפואה שמטמא למתים.
דסא	ספק כהן אם נושא כפיו.
	עירוב תבשילין אם יכול לעשות עירוב תבשילין כשאינ
דסר	התבשיל לפניו.
דסר	אם יכול לעשות העירוב תבשילין במלית.
רנ	עשן בענין עישון הפאפירוסן שיש עליהן אותיות.
דלט	שביתת בהמה בענין שביתת בהמה ביום טוב.
דלט	מי שרד בארץ ישראל ויש לו בהמות בחו"ל אם מצווה בשביתת בהמתו ביום טוב שני.
דסב	תחומין אם שלחו לו דברים על ידי הדואר.

הלכות חול המועד

עמוד	
רסט	בנין בנין בתים בחוה"מ.
רעא	גילוח אשה אם מותרת לגלח שערה בחוה"מ. מי שמסתפר שני פעמים בכל שבוע אם מותר לגלח בערב יום טוב האחרון.
רעב	מי שהולך בין השרים אם מותר לגלח בחוה"מ.
רעב	דבר האבוד ספק דבר האבוד או ספק צורך המועד אם מותר.
רע	
רסט	הספד הספד על תלמוד חכם בחוה"מ.
רעא	יין שרף אם מותר לשרוף יין שרף בחוה"מ.
רעד	מירחא להסיע ולישא מטלטליו ממקום למקום.
רעב	כבוס לצחצח מנעלים בחוה"מ.
רעג	כתיבה לכתוב חידושי תורה.
רעג	לגמור כתיבת ספר תורה.
רעג	לסדר אותיות ולרפוס ספרים.
	כבוד חוה"מ בענין לישא אשה בחוה"מ.
רסח	מלאכה איסור מלאכה בחוה"מ דאורייתא או דרבנן.
רסט	מלאכות המותרות בחוה"מ.
רעד	מקח וממכר בענין פתיחת חנותו בחוה"מ.
רע	תפילין העושה מלאכה אם חייב בהנחת תפילין.

קצור שלחן ערוך

עב. גודל קדושת שבת והמחלל הרי הוא כמו עובד כוכבים ודיני הכנסת שבת. ובו כ"ג סעיפים.

א שבת קודש היא האות הגדול והברית, שנתן לנו הקדוש ברוך הוא לדעת כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכל אשר בהם ושבת ביום השביעי א) והוא יסוד האמונה, ואמרו רבותינו זכרונם

שערים מצויינים בהלכה

א) ושבת ביום השביעי עיי' בבעל המאור (סוף פ"א דר"ה) דאין היום והלילה שוים בזמנם כאחת בכל העוים כולה. דבמקום אחד הוא יום ובמקום השני הוא לילה. וכן כתב בזוה"ק (פ' ויקרא דף ז) ראית אתה בישובא דלאילין יממא ולאילין לילה. ואית אתר דכולהו יממא. ולא אשתכח ביה לילה בר בשעתא חדא ועירא. ועיי' מזר באריכות בכוזרי (מאמר ב' פ"כ) ובספר הברית (ח"א כתב יושר פ"ז) וכ"כ ברדב"ז (ח"א סי' ע"ו) דיש שינויים וחילוק גדול בעיתים בין היסוכנים במזרח העולם להשוכנים במערב. ונמצא בעת שהוא לאלו שבת לאלו חול.

ועיי' בספר המטפחת (ח"ב פ"ח אות ג') וז"ל ובענין עגול כדור הארצי ידוע לעוברי ימים למדינת הורו מזרחית. כי הספרדים שוכני איי פיליפו בקצה המזרח. חלוקים במנין וקריאת שמות ימי השבוע. עם אנשי הולנדיא השוכנים אצלם בהורו. שכהראשונים מונים יום ראשון, לאחרונים הוא יום השביעי. והסיבה בזה מחמת שהספרדים באו להורו המדינה דרך ים כה מצד מערב. ואנשי ארץ תחתית הנ"ל הלכו וסבבו לשם דרך מזרח בעברם אוסיינוס הדרומי והקיפו כל האפריקא השפילה עד כואם שמה. באופן שפגעו אלו באלו אחר שסבבו את הכדור. אלה מפה ממערב ואלה מפה ממזרח. לכן בהכרח ימי השבוע הם חלוקים. ונולד מזה ספק בשמירת שבת למסבב העולם ע"כ [ומשנת תר"ו כבר שוים במנין וקריאת שמות ימי השבוע, ראה באוצר ישראל (ערך יום)].

ועיי' בשו"ת בית אברהם (סי' א) וז"ל ביום ב' פ' דברים שנת תרנ"ד יצאתי מעיר סידנא שבמדינת אוסטרליא בספינה ההולכת לעיר סאן פראנציסקא אשר בקאליפורני. ביום ג' ואתחנן י"ב לחודש מנחם אב בשעה הראשונה אחר חצות היום. נדבקה מודעה על הספינה. כי עתה עברו

את המעלה הידועה (בעהררינגס שטראססע) 180° לאורך גרענוויטש. על כן יחשבו היום ליום ב' בשבוע. (כ"ר שעות לאחר). וכאשר בא השבת קודש, היה לי מבוכה גדולה לחשבון יום השבת. לכן שמרתי השבת פ' ואתחנן לקרשו בתפלה ועל הכוס מחשבון הימים שיצאתי מסירנא. ולמחרתו ביום הראשון שאנשי הספינה יכנו היום הזה, לשבת, נזהרתי ממלאכה בידעי כי שבת היום להיהודים יושבי סאן פראנציסקא.

ואחרי כן בשנת תרנ"ו נקראתי להעיר יאקהאמא עיר החוף במדינת יאפאן בלכתי לשם נאבר ממני יום אחד לביאתי שמה ובשוכני משם נתוסף לי יום אחד ובבקשה מגדולי ירושלים להורות לעם ר' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון עכ"ל.

[וראה באוצר ישראל „ערך יום" הביא שם מפני מה תקנו אומות העולם שכאשר יעברו את גבול המעריריאן (קו התאריך) מהמעלה 180° לאורך גרענוויטש ישנו חובלי הים מנין הימים].

א ועיין בספר חזון למועד (סי' ח) בשם החת"ס וז"ל גם שביתת הקב"ה לא היה בבת אחת בכל המקומות כי בכל יום ויום מששת ימי המעשה הוציאה הטבע דברים חדשים במאמרו יתעלה. וכשנעשה במקום אחד ערב, שבתה הארץ ממעשה יום ההוא. ועדיין הוציאה חרשות ממעשה יום ההוא במקום אחר שלא שקעה עדיין השמש. ולכן אנו שובתין בכל מקום שאנחנו בארץ. כפי שביתת הקב"ה במקום ההוא. וכ"כ בתפא"י (ברכות פ"א מ"ב) ובשו"ת אבן יקרה (סי' י"א) דהעיקר שיקרשו בני ישראל את השבת כפי המקומות אשר הם בו. ועל זה רמזה התורה „שבת הוא בכל מושבותיכם". וכ"כ הסיפורני עה"ת עה"פ הזה.

ב ועיין בחומש לימודי השם (בראשית אות קנ"ו) [להנאון ר' יונתן שטייף מבוראפעסט] רישמרו השבת לפי אפק המקום. וכפי הקבלה שיש לאנשי המדינה דשם מדורות הקודמים. כי מסתמא כן היה שם התחלת השבת הראשון של ששת ימי בראשית. וכן העלה בשו"ת בני ציון (סי' י"ד) אחרי אשר ירד לעומקה של הלכה ואביא עוד דבריו לקמן. ונמצא לפי זה שיושבי יפאן צריכים לשמור שבתם כמו אנשי מזרח ושם מתקדם היום מירושלים בשעור 6.40 שעה. ולא להיפך לאמור ששם מתאחר היום בשעור 17.20 שעה ולשנות השבת על יום שלאחריו. עיי' מזה במשפטי עזיאל (ח"ב סי' כ"ט) ובקונטרס תלפיות (מאמר שבת בראשית ושבת סיני) והביא שם שכן הסכים הארמו"ר מגור זצ"ל ושאר גדולי רבני א"י, שלא ישנו את יומם עיי"ש.

ג ולענין מדינת אלסקה. שהיתה שייכת עד שנת תרכ"ז לממשלת רוסיה ומנו שם יומם כחשבון המזרח כמו ברוסיה. ובשנה הנ"ל קנתה ממשלת ארצות הברית את אלסקה מרוסיה. ושינו את חשבון הימים על

כז קצור שלחן ערוך עב — שערים מצויינם בהלכה

פי חשבון המערב. ויום שנקרא מקורם בשם שבת קראוהו יום ששי. ואז לא היה שם עוד שום ישוב יהודים שומרי דת, ובפרוץ המלחמה הנוראה התחילו שם ליישב יהודים, עיי' בספר דברי חכמים כתב שם תשובה הנרש"ם שלדעתו דהנמצאים שם צריכים לשמור שבתם כמו שחשבו מקורם בזמן שנשתייך לרוסיה וכן כתב בחומש לימודי השם (בראשית אות קנ"ו) דישמרו השבת לפי המסורה דשם מדורות הקודמים ואין כה במדינה לשנות את יום השבת מהמסור להם מדור דור. ועיי' בספר „היוםם" (להרימ"ט דף פ"ד) כתב שם בנוגע לאלסקה דער שיוחלט הפסק ע"י חכמי התורה אלה שבאים מצד מערב מקנדה ואמריקה צריכים לשמור השבת כפי חשבון שלהם ואלה שבאים ממזרח מסיביר ישמרו השבת שלהם. ועיי' בתלפיות (מאמר שבת בראשית ושבת סיני) דזהו דבר מוזר והיא פרצה לחילול שבת, והעלה שם הרמ"ב בתלפיות לשמור השבת באלסקה כפי החשבון המערב דהא אלסקה שייכת למערב העולם לפי הקו הבין לאומי (מעריריאן) ומכאן סברה ותקנה שלא יבאו מזה פרצה לחילול שבת יש לנו לקבל הקו הבין לאומי וכן כתב בשו"ת בני ציון (סי' י"ד) ריש לשמור השבת באלסקה כפי החשבון המערב והעלה שעל פי התורה והמסורה יש לנו קו התאריך והוא מוסכם עם הקו הבין לאומי 180° מגרענוויטש.

ד והנה בשו"ת בני ציון הנ"ל אחרי אשר ירד לעומקה של הלכה והעלה שעל פי התורה יש לנו גבול התחלת המזרח והוא במעלה 180° מגרענוויטש כתב שם דעל פי התורה הוא קצת לפנים או לאחור ואי אפשר לצמצם ולכן מי שעובר מעבר לגבול הנ"ל מחויב לשנות החשבון ימי השבוע והחדש והמועדים כפי האופק דשם בין לקולא בין לחומרא ונמצא לפעמים שעיי' שובת שני שבתים אם עובר ממזרח למערב דרך הגבול וכן הדיפוך שנחסר לו יום השבת אם עובר ממערב למזרח דרך הגבול ולכן יזהר שלא יבא בנקודת הגבול בערבי שבתות וערבי יו"ט שלא יגרום לבטל ע"י הנסיעה המצות עשה דשבת ויו"ט שהוא חסרון לא יכול להמנות.

וכל זה דוקא אם הוא כבר על היבשה ובישוב אז יתנהג כפי האופק דשם אבל אם עובר את הגבול והוא עוד על הספינה טרם שהגיע לישוב אפילו במקום שמודיעים על הספינה הקו התאריך ומשנים זמן היום אפ"ה כיון שעל פי התורה אי אפשר לצמצם על כן כל זמן שלא הגיע לישוב או עד שיצא הספק מלבו וידע בבירור שכבר עבר הגבול לא ישנה על הספינה מנין ימי השבוע והחדש והמועדים מכפי החשבון שיצא משם וגם ישמור השבת לפי חשבון החדש שהתחל באופן שישמור שני שבתות.

ודוקא לענין מלאכה ישמור שני שבתות אבל לענין קידוש והבדלה ותפלת שבת ויו"ט ושלא להניח תפילין העיקר בזה השבת לפי החשבון שיצא משם עכ"ד. [והגאון רח"צ קריינער העיר לזה מדרישה (סי' ס"ז)

שכתב שם דאם יש ספק אם הוא בר חיובא לא יברך ואם הוא בר חיובא והספק הוא אם כבר קיים חזור ומברך עיי"ש וכן כתב בש"ע (או"ח סי' קפ"ד) דאם אכל ואינו יודע אם בירך ברהמ"ו חזור ומברך ואם מסופק אם אכל או לא כתב שם בבאה"ט (ס"ק ז) דאינו מברך והכא נמי כן רמזעה שיצא מביתו היה עליו חיוב השבת הראשון ועל כן ישמור שבת הראשון גם לענין התפלות והברכות משא"כ שבת השני יש ספק אם יש חיוב עליו לכן אינו חל עליו לענין הברכות].

ועיי' בתלפיות הנ"ל מצד הרמ"כ ג"כ שיש לנו לקבל קו הבין לאומי מכת סברה ותקנה שנשמור יום השבת בכל מקום כפי החשבון שהוחזק שם [ודלא כהרימ"ט בספר „היומם" שעושה הקו במקום אחר וממילא יבא מזה שיחליפו השבת מכפי החשבון שהוחזקו עד עתה עיי"ש] אבל מה"ת אין לנו קו התאריך ולכן דוקא אם הוא על היבשה ובישוב ישמור השבת כפי האופק דשם אבל אם הוא עור על הספינה ישמור השבת כפי החשבון שיצא משם דוקא.

קיצור הדברים דלהמחבר בני ציון יש לנו קו תאריך מן התורה רק שאי אפשר לצמצם לכן אם נוסע ממזרח למערב דרך הקו ישמור שני שבתות [לענין מלאכה עכ"פ] ואם נוסע ממערב למזרח אז יזהר שלא יבא בנקודת הקו בערב שבת ובערב יו"ט שלא יגרום לבטל המצות עשה רשבת ויו"ט ואם בא בנקודת הקו בערב שבת וערב יו"ט ישמור השבת מידי ספינקא עכ"פ ודוקא לענין מלאכה אבל לענין תפלת שבת ושלא להניח תפילין צ"ע עור. אבל להרמ"כ בהתלפיות שאין לנו קו תאריך מה"ת רק מכת סברה ותקנה אם כן בעור שהוא על הספינה תמיד ישמור השבת כפי החשבון שיצא משם.

[והנה מש"כ בספר בני ציון רבשבת שנתחדש לו על הספינה יניח תפילין מפני הספק צ"ע משו"ת זכרון יצחק (סי' ל"א) דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת אין לו להניח תפילין דכיון דלר"ע (מנחות ל"ז:) איכא איסורא להניח תפילין בשבת ויו"ט מוטב לעבור על ספק מ"ע בשב ואל תעשה מלעבור על ספק איסור בקום ועשה עיי"ש וא"כ ה"נ כיון שספק הוא על השבת שנתחדש לו אין לו להניח תפילין מפני הספק ואפשר לדמות אותו לחוה"מ שנ"כ ספק הוא במצות תפילין ולכן נראה שעכ"פ לא יברך עליהם כהתם. וצ"ע].

ועתה בעת ההרפסה ראיתי במשנה ברורה בביאה"ל (סי' שד"ם) דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת יניח תפילין אלא בשעת תפלת שבת אז לא יניח שלא יהי' תרתני דסתרי עיי"ש ולפ"ז גם בנדרן דירן תלוי במחלוקת הזכרון יצחק עם המשנה ברורה.

ה ויש לכאורה להסתפק במי שנוסע מאמריקה לאוסטרליא בספינה

כמ קצור שלחן ערוך עב — שערים מצויינים בהלכה

או באוירון ושמר יום השבת בעת נסיעתו כפי חשבון הימים שיצא משב כרינא ובליל שבת קידוש על הכוס ובתפלה ובבוקר ביום השבת כבר הניע לאוסטרליא ושם הוא יום הראשון אי נימא דצריך להשלים את היום בקדושה בשמירת מלאכה ואפשר אפי' בתפלת שבת או כיון שהניע למקום שהוא עתה חול וברינא צריך לשמור השבת כפי אופק המקום שהוא שם [כמו שהבאתי לעיל (אות א')] והוא מוסכם מכל הפוסקים] א"כ אפשר שיכול להפסיק משמירת שבתו ששמר עד עתה.

ונראה שצריך להשלים שמירת שבתו. וכעין זה ראיתי בשו"ת מנחת אלעזר (ה"ג סי' נ"ט) בכן חזין לארץ שעולה לארץ ישראל על מנת להשתקע שם ובא בספינה ביום טוב האחרון [היינו יו"ט שני של גלויות] ובהיותו בספינה נהג יו"ט בתפלה ובקידוש בכל עניניו. כיון שכבר קידוש על היום בלילה לא ינהג ביום מנהג חול ולא יניח תפילין גם כשבא בבוקר עיי"ש. והנה ארמו"ר הנה"ק לא כתב שם כלום מזה רק רומז שם שיכתוב עוד מזה. ולא מצאתי כלום בספריו בענין זה וטעם לדין זה נראה והוא פשוט כמו שאיתא בש"ס (ביצה ה. ראש השנה ז.). דאם באו עדים מן המנחה למעלה ראין בית דין מקבלין אותן לקדשו היום ונוהגין בו היום קודש ולמחר קודש רכיון דכבר קדשו יום זה מאתמול בעשיית מלאכה ובשאר עניניו לא מזלזלינן ביה אלא נומרין אותו באיסורו עיי"ש דון מינה לגדון דירן רכיון דכבר קדשו מאתמול בהיותו בספינה לפי החשבון שיצא משם צריך לגמרו ביום בכל עניניו כמו יו"ט שני בארץ ישראל למי שבא בו לשם והנאון מהר"י שטייף העיר עוד לזה ממה דאמרינן (ברכות י"ד:) הלכך אנן אתחילו מתחילונן וכיון דאתחלינן מגמר נמי נמדינן.

ו ומי שנוסע ממערב ששם מתאחר שקיעת השמש למזרח ששם מקדים שקיעת השמש ואם נוסע כן באוירון וכדומה שהולך במהירות דב נמצא שלא עמד באותו שבת כ"ד שעות שלימות אלא י"ח או אפילו פחות אי אזלינן בתר שקיעת החמה וכיון שבמקום שהוא נמצא עתה כבר שקעה החמה הרי נעשה לו חול או דלמא צריך שישמור דוקא השבת כ"ד שעות שלימות, עיי' מזה בספר רב פעלים (סי' ד) שחקר בזה והובא בספר משפטי עזיאל (ח"ב סי' ז) והוא העלה שצריך דוקא לשמור השבת כ"ד שעות שלימות משעה שהתחיל לשבות עיי"ש הטעם ועיי' בתורה שלימה (בראשית אות ת"ז) שגם כן העלה כן והביא ראיות לזה עיי"ש ועיי' בשו"ת חבלים בנעמים (ח"ד סי' ג) שדחה כל הראיות והעלה שאין צריך רק כיון ששקעה השמש הוא חול עיי"ש. עוד אדבר מזה לקמן בהלכות יום כיפור דנפ"מ שאין מתענה כ"ד שעות שלימות.

ז ובמקומות שהיום מתארך חרש וב' חרשים ויש ששה חרשים וכן

לברכה שקודמת שבת בכל המצוות. כל המעשר ב' את השבת כהלכתו כאלו מקיים כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה. וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות, ואת שבת קדשך הודעת להם.

ב וכל המחלל ג) את ד) השבת בפרהסיא [ואם הוא דוקא באיסור

שערים מצוינים בהלכה

הלילה עיי' בשע"ת (סי' יד"ם) בשם מור וקציעה שיש למנות ששה ימים של כ"ד שעות שוות שלנו וביום השביעי ישמור השבת עיי"ש וממילא היא הדין לכל מצות התורה.

ב) המעשר את השבת עיי' בראש יוסף (שבת דף ע"ב) במי שאונסין אותו שיבחר לו דבר אחר או להלל שבת או לאכול מאכל איסור נבילה יבחר לו חילול שבת שהוא באונס והוא מלאכה שאינה צריכה לגופה והוא רק מדרבנן משא"כ נבילה דמ"מ נהנה ועובר עבירה מדאורייתא ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' רע"ה) דמכאן יש למצוא זכות להיהודים אנשי הצבא דמלאכתם הוא מדרבנן כיון שהוא מחמת אונס ע"כ ועיי' בשלחן מלכים (כ"י יו"ד בהלכה למשה אות ב) באיש צבא שניתן לו הבחירה או להיות בהלשכה ומוכרה שם לחלל שבת בכתיבה אבל יהא לו אפשרות לאכול מאכלים כשרות או להיות בהמחנה (קאסערין) ולא יוכרח לחלל שבת אבל לא יהא לו אפשרות למאכלים כשרים דיותר טוב שיבחר לו להיות בהלשכה שהוא חילול שבת באונס והוא רק מדרבנן מלבחור בהמחנה ולאכול אסורות וכמש"כ הראש יוסף הנ"ל ועיי' במהרי"ק (סי' קצ"ג) ומהרש"א (ב"ב סי' ט) ופנ"י (שבת ע"ד) ופמ"ג (שכ"ח סק"ד מ"ז) ושו"ת חות יאיר (סי' קפ"ג) וכפת תמרים (סוכה ל"ג) שמבואר מכולם דמחלל שבת באונס הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ומדרבנן הוא עיי"ש.

ועיי' בשו"ת נהרי אפרסמון (כ"י נ"ו) באם נתנו בחירה שיבחר או באפפים ויכתוב בשבת או בקאסערין ולא יניה תפילין יבחר בקאסערין ולא יחלל שבת עיי"ש.

ג) המחלל את השבת עיי' בשו"ת הת"ם (חו"מ סי' קצ"ה) דהפוחת הנותן בקביעות בשבת הרי הוא מחלל שבת ממש כמש"כ (בנחמיה י"ג) ובזמן שהיו לנו שופטים ומלכות היו סוקלים על זה דדוקא באקראי אמרינן בש"ס דמסק וממכר הוא דרבנן וכמש"כ התיו"ט (כיצה פ"ג ס"ו) ושכ"כ הרמב"ן (פ' אמר) בפ' שבתון זכרון תרועה.

ד) את השבת עיי' בא"י (פ"ג שחיטה סי' שס"ג) בשם הנאונים ושו"ת רדב"ן (ח"ב סי' תשצ"ו) והובא דבריהם בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ה) וברעת תורה (הל' שחיטה סי' ב' ס"ס כ"ט) דמחלל יו"ט הוא כמחלל

דאורייתא או אפ"ה) באיסור דרבנן נחלקו הפוסקים ביי"ד ס"י ב] הרי הוא כעובד כוכבים¹ לכל דבריו, אם נוגע בין אסרו², והפת שהוא אופה הוי כמו פת של עובד כוכבים, וכן התבשיל שהוא מבשל הוי כמו בישולי עובד כוכבים²). ופרהסיא הוי בפני עשרה מישראל³, ולא

שערים מצוינים בהלכה

שבת לכל דבריו ועיי' מנחות (סה:) דיו"ט נמי איקרי שבת כמש"כ וספרתם לכם ממחרת השבת ובש"ס (ביצה רש"י י"ז.) ד"ה דלמיסנא שביתה בשבתא, וכ"כ מהרי"ל (סוף ה' יו"ט) ופרי מגדים (בפתיחה כוללות או"ח ח"ד אות ג) ובתיקוני זוהר (תיקון עשרין ותרין). אולם בש"ע אבהע"ז (סי' קכ"ג סעי' ה) ובב"ש (שם ס"ק ה) וטו"ז (ס"ק ז) דמחלל יו"ט לא הוה מומר רק רשע מקרי.

ה) באיסור דרבנן עיי' מזה בבאה"ט (יו"ד סי' ב' ס"ק ט"ו) ובפת"ש (שם ס"ק ח') ודרכי תשובה (שם ס"ק ע"ב) ועיי' בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קכ"א מצד קצת דבאיסור דרבנן לא הוה כמחלל שבת כהב"י (באהע"ז סי' מ"ב) וכ"כ בשו"ת בית דוד (סי' קל"ב) אבל בשו"ת מנח"א (ח"א סי' ע"ג) דעתו להחמיר ועיי' ס"ק שאח"ז.

ו) נוגע בין אסרו כ"כ הרשב"א הובא בב"י (יו"ד סי' קי"ט) וכמש"כ ברש"י (חולין ה.) דהמחלל שבת חמור מע"ז וכ"כ בשע"ת לר"י (שער ג'—קמ"ב) ובא"ז (שחיטה סי' שס"ז) בשם בה"ג. ובאשכול (שחיטה סי' ב) ובתשב"ץ (ח"ג סי' שי"ב) והמנ"א (סי' ש"ו ס"ק כ"ט) ונה"כ (יו"ד קכ"ג ס"ק פ"א) ובכרכ"י (יו"ד סי' קכ"ד).

אולם עיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (יו"ד סי' נ') דכל זמן שלא העידו בפניהם בפני בי"ד אין אוסרין היין במנעם וכ"כ בשו"ת אבני צדק (יו"ד סי' ס), ועיי' בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' כ"ג) דהמקילים יש להם על מה שיסמוכו כי בעוה"ר פשתה המספחת ברובם ויש בהם שמתפללים תפלת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכ"א) דיש לסמוך על זה וכ"כ בשו"ת זכר יהוסף (או"ח סי' כ"א) דרוב הפושעים בזמננו רגילין לחלל שבת בכמה לאוין ומ"מ כיון שמיינ את בניהם ויש להם דיני גיטין וקדושין לכן יש להקל אם לא שמבורר לנו שיודע ה' שבת. ומעיו פנים לחלל בפני עשרה מישראל יחד ובפרט בזמננו שהרור פרוץ אין לרחותם בשתי ידים שלא יפקרו טפי לכן כל זמן שלא העידו בפני בי"ד אין צריך להחמיר עיי"ש.

ועיי' במנח"א (ח"א סי' ע"ג) (וח"ב סי' כ"ד) וח"ג סי' כ"ד) שהאריך בזה ודעתו להחמיר עיי"ש.

1) יו"ד סי' ב' סעי' ח', וסי' קי"ט סעי' ז' 2) שם בב"ד סי' קנ"ז סק"ד.

דוקא שעושה בפניהם ממש אלא שיודעין בהעבירה, דהכי מוכח בגמרא ופוסקים גבי, "והא אסתר פרהסיא הוה". וכן כתב חפרי מגדים (8) פירסום הוי עשרה מישראל או שידע שיתפרסם.
ג' לפיכך משבח הנביא ואומר אשרי אנש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו וגו'. וכל השומר את השבת כהלכתו ומכבדה (ומענגו^ט) כפי כחו, גם כן מפורש על פי הנביא שכרו

שערים מצוינים בהלכה

(ז) ופרהסיא הוי בפני עשרה מישראל עיי' בס' דעת תורה (ה') שחיטה סי' ב' ס"ק ל') הביא מרמב"ם ומרדכי ועור כמה ראיות דפירסום בעלמא גם בפחות מעשרה הוי פרהסיא ועכ"פ בידוע לעשרה אין להקל עיי"ש, ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' סכ"א) הביא מא"ר (או"ח סי' שפ"ה) ומתורת חיים (עירובין ס"ט). דאף אם מחלל שבת בפרהסיא אם אינו מחלל בפני הנשיא ורב העיר לא מקרי מחלל שבת ומשמע שם דהסכים לזה אם נתכרר כן שמשמר השבת בפני אדם גדול עיי"ש ועיי' בספר תוספות שבת (או"ח סי' שפ"ה), ועיי' לעיל ס"ק הקודם שהבאתי רברי המנח"א ורעתו שם להחמיר דגם פירסום בעלמא אפי' בפחות מעשרה הוי פרהסיא.

(ח) ומכבדו ומענגו אי בשבת איכא חיוב שמחה עיי' בב"י (או"ח סי' רפ"א) בשם הספרי, וביום שמחתכם אלו שבתות" וכו' כ במנהיג הל' שבת שגם שבת זמן שמחה וכן משמע משו"ת הרא"ש (כלל ה' אות ח'), וכן משמע מלשון הזוה"ק דקורא ליום השבת יומא דחרוותא וכן משמע מסידור האריו"ל בכונת ישמחו במלכותך [ומה"ט כתוב כס' מאמר נוסח התפלה (אות י"ז) שצ"ל גם בשבת גירא בחרוז כואי בשלום וכו', בשמחה ובצהלה" וכו' בסידור שער השמים (להשל"ה ק)].

אולם עיין בתוס' (מו"ק כ"ג: ד"ה מאן) שבת מיהו לא כתוב שמחה וכ"כ בתשב"ץ (ח"ג סי' רצ"ח) דלא אשכחן דשבת איקרי יום שמחה דק עונג. ועיי' בשו"ת מהר"י מברנ"א (סי' סכ"א) ושו"ת שכות יעקב (ח"ג סי' ל"א ועיי' מזה לקמן (ס"ק י"א).

(ט) ומענגו עיי' שו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רס"ב) דאיסור תענית בשבת ויו"ט הוא מדאורייתא וכ"כ כתנחומא (פ' בראשית).

עו"ש בתנחומא דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות ומהאי טעמא דוחה לתענית אסתר דהוא דרבנן, וכ"כ הרמב"ן בפ' אמור רעונג שבת דאורייתא.

אבל החינוך (מצוה רצ"ו) והב"י (סי' תפ"ז) ס"ל דהוא דרבנן,

גם בעולם הזה חוץ מן השכר הרב הצפון לעולם הבא, שנאמר אם תשיב משבת רגלך עשות הפצץ ביום קדשי, וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, וכבודו מעשות דרכיך, ממצוא הפצץ ודבר דבר, אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר.

ד כתיב זכור את יום השבת לקדשו, פירוש שיזכור בכל יום ויום את השבת לקדשו, שאם נזדמן לו דבר מאכל חשוב שאינו שכיח בכל יום, והוא דבר שאינו מתקלקל, יקנהו לכבוד שבת. ובערב שבת מצוה שישכים בבוקר לקנות צרכי שבת, ויוכל לקנות גם קודם התפלה ובלבד שלא יאחר על ידי זה תפלת צבור, וטוב יותר לקנות בערב שבת לכבוד שבת מלקנות ביום חמישי, אך דבר שצריך הכנה יקנה ביום חמישי. ועל כל דבר שהוא קונה יאמר „לכבוד שבת“. מתקנת עזרא שיהיו מכבסין הבגדים בחמישי בשבת לכבוד שבת ולא בערב שבת, מפני שבערב שבת צריך להתעסק בצרכי שבת⁽⁴⁾.

ה מצוה על כל אדם שאף על פי שיש לו כמה משרתים, מכל מקום יעשה גם הוא בעצמו איזה דבר לכבוד שבת כדי לכבדו, כדמצינו באמוראים, רב חסדא היה מחתך את הירק דק דק, ורכה ורכ יוסף היו מבקעים עצים, ור' זירא היה מדליק את האש, ורב נחמן היה מתקן את הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול, ומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר „לא אפגום בכבודי“ כי זהו כבודו שהוא מכבד את השבת.

ו המנהג בכל ישראל לאפות בבתיהם לחמים ו' לכבוד שבת. לא מבעיא אם אוכלים בימי החול פת פלטר עובד כוכבים שיש ליהרר לאכול ביום השבת קודש פת ישראל, אלא אפילו אם בחול אוכל פת

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' במשנה ברורה (סי' רמ"ב), ועיי' מזה בפמ"ג (בפתיחה כוללות ח"א אות י"ח וי"ט).

י לאפות בבתיהם לחמים עיי' בשו"ת חיי אריה (סי' ל"ג) באשה אחת שאפתה החלות ובשלה מאכלים לצורך השבת ואח"כ נתוודע שעוד טרם הכינה הכל מת תינוק בשכונתה והחבית טים שממנה שאבה להאפיה והבישול היתה עומדת שם טרם שמת התינוק אפ"ה אין צריך להחמיר שלא לאכול החלות ומאכלים דכיון שהם לצורך השבת אינם אמורים משום שומר מצוה לא ידע דבר רע כמש"כ בשו"ע (או"ח סי' תנ"ה).

(4) או"ח סי' רמ"ב וסי' ר"ג.

פלטר ישראל, מכל מקום לכבוד שבת יאפו בכיתו כדי שתקיים האשה מצות הפרשת חלה. כי אדם הראשון נברא בערב שבת והיה חלתו של עולם, והאשה בחטאה אבדתו, ועל כן צריכה היא לתקן דבר זה⁶. ועושיין שלש לחמים, גדול, ובינוני, וקטן. הבינוני לכעודת הלילה והגדול למעודת היום להראות כי כבוד היום עדיף והקטן למעודת שלישית.

ז יכין בשר ודגים יא יפים ומטעמים ויין משובח כפי יכלתו, כי מצוה לאכול בכל סעודה מסעודת שבת דגים אם אינם מזיקים לו, אבל אם מזיקין לו או שאינם ערבים לו, לא יאכלם, כי השבת לעונג ניתן ולא לצער⁶. וישחיו את הסכין שזוהו גם כן מכבוד השבת, ויתקן את הבית ויציע את המטות, ויפרוס מפה על השלחן ותהא פרוסה כל יום השבת. ויש מדקדקין לפרוס שתי מפות, וישמח בביאת השבת, ויחשוב בדעתו אלו היה מצפה שיבוא אליו איזה אדם יקר וחשוב איך היה מתקן את הבית לכבודו, ומכל-שכן לכבוד שבת מלכתא⁷. בקצת מקומות עושין פשטידא או מולייתא למעודת ליל שבת, זכר למן שהיה מונח כמו בקופסא, טל למטה וטל למעלה. יש למעום בערב שבת את התבשילין שנעשו לשבת⁸.

ח אפילו עני שבישראל יודרו ויתאמץ לענג את השבת, ויצמצם בכל השבוע כדי שיהיה לו מעות לכבוד שבת. ואם אין לו מעות ילוח

שערים מצויינים בהלכה

יא בשר ודגים עיי' ברבנו יונה (ברכות ריש פ"ג) שאין חיוב לאכול בשר בשבת.

ועיי' בתורה תמימה (בראשית ב—ג) שבשבת נוהג בו שמחה עפ"י הירושלמי (מגילה פ"א ה"ד) רמעות פורים שחל בשבת מאחרין אותה "ימי משתה ושמחה" כתוב ששמחתו תלויה בבי"ד יצא שבת ששמחתו תלויה בירי שמים משמע דבשבת יש חיוב שמחה והעלה עש"ז רמחוייבין לאכול בשר בשבת דאין שמחה אלא בבשר ושלא כדברי תר"י הנ"ל, ועיי' נימוקי או"ח (סי' רע"א) דלפי דברי הספרי (בהעלתך) "וביום שמחתכם זה השבת" ואין שמחה אלא בבשר צריך להיות בשר בשבת כמו ביו"ט הגם שלא היו מקריבין שלמי שמחה בשבת היו צריכין להכין בשר מאתמול עיי"ש. ועיי' בפתחי תשובה סי' רמ"ב ובפת"ש (יו"ד סי' י"ח ס"ק ט) שהביא בשם שו"ת בית יעקב דאכילת בשר בשבת הוא מה"ת. ועיי' במג"א (סי' רמ"ט ס"ק ו').

6) מג"א סי' רמ"ב.

5) סי' רמ"ב ובמג"א שם.

8) מג"א סי' ר"ג.

7) סי' רמ"ב וח"א.

אפילו על משכנות לצרכי שבת, ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה, בני, לוו עלי ואני פורע. וכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, הוין מהוצאת שבת ויום טוב, שאם מוסיף מוסיפין לו. ואם השעת דחוקה לו ביותר, על זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ומכל מקום אם אפשר לו יראה על כל פנים לעשות לכבוד שבת איזה דבר מועט, כגון דגים קטנים וכדומה. מי ששלחו לו איזה דבר לאכלו בשבת, יש לו לאכלו בשבת ולא להשאירו לחול (יב 9).
 ט אין לעשות מלאכה בדרך קבע בערב שבת ממנחה קמנה ולמעלה, אבל בדרך ארעי מותר, ולצורך שבת גם אחר כך מותר. ולעשות בגדי חבירו בשכר אסור, אך כפי שהוא עני ורוצה להשתכר לצורך שבת, מותר לו כל היום כמו בחול המועד. לספר את ישראל מותר כל היום, אפילו מעשה אומן אפילו בשכר, מפני שהתספורת ניכרת שנעשתה עכשיו בשביל השבת. יש להסגיר את החניות שעה אחת לפני השבת (10).

י מתשע שעות זמניות ולמעלה, מצוה למנוע מלקבוע כעודה, אפילו מה שהוא רגיל בהול, וסעודה שאינו רגיל בה בחול, אפילו היא סעודת מצוה, אם היה אפשר לעשותה ביום אחר, אסור לעשותה בערב שבת כל היום אפילו בבוקר. אך סעודת מצוה שזמנה קבוע היום, כגון מילה (יג) ופדיון הבן (יד) וכדומה מותר. ומכל מקום נכון להקדימה בבוקר

שערים מצויינים בהלכה

(יב) ולא להשאירו לחול עיי' בשו"ת חות יאיר (סי' רל"ב) דוז אינו מצד חסידות אלא הוא עפ"י הרין ושכן כתב הטור (או"ח סי' תרצ"ו), ועיי' במנחת פתים (סי' רמ"ב) שכן משמע נמי בירושלמי (נזיר פה ה"א) רמי שנדר להביא מנחה ביו"ט מחויב להביאה ביו"ט דוקא עיי"ש.
 ועיי' בא"א (שם) [מהנה"ס סבוטשוטש] שכתב דאפי' מרת חסידות אין כאן כל שלא אמר לו בפירוש שיאכלו בשבת.

(יג) כגון מילה ופדה"ב עיי' בבאה"ט (סי' רמ"ט ס"ק ר') והוא מהמג"א (שם ס"ק ה) רמילה אעפ"י שעבר זמנה מקרי זמנה קבוע דכל שעתא ושעתא זמניה הוא דאסור להניחו ערל אפי' יום אחד. והביא אח"כ מש"ר וטו"ו (יו"ד סי' רס"ו) ריש אוסרים למול מילה שלא בזמנה בערב שבת.

ועיין במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב) שהביא הרעה הראשונה בכתם ומשמע שפוסק דמותר למול מילה שלא בזמנה בערב שבת.

ולא ירבה בה, ומכל שכן שלא לאכול אכילה גסה, כדי שיאכלו סעודת שבת לתיאבון⁽¹¹⁾.

יא חייב^(טז) כל אדם^(טז) להשלים פרשיותיו עם הצבור יז). דהיינו שיקרא בכל שבוע פרשת השבוע שנים מקרא יח) ואחד

שערים מצויינים בהלכה

יד) ופדיון הבן עיי' עו"ש בבאה"ט (שם ס"ק י"ב) דפדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשותו בערב שבת וכמ"כ המחבר כאן.

ועיי' בש"ע הגר"ז (רמ"ט סעי' ח) ובעיקרי דינים (סי' י"א אות י"ב) דיכול לעשות הפדיון הבן שעבר זמנו בערב שבת בלא סעודה.

ועיין במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב) שפוסק דמותר לעשות הפדיון הבן שעבר זמנו בע"ש אפי' בסעודה ועיי' בחיי"א (כלל א דין ח') שפסק ג"כ כן.

ועיי' במשנה ברורה (שם בבאה"ט) ראפי' סיום מסכתא מותר [שזמנה היום ולא הניחה על ע"ש].

טז) חייב כל אדם עיי' בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תכ"ה) דמי שחש בעיניו ואינו יכול לקרות אינו מחויב לשמוע מאחר וכן מי שאינו יודע לקרות ג"כ אינו מחויב לשמוע מאחר.

עו"ש ברדב"ז (ח"ג סי' תתס"ז) כתב לענין חולה שהוא פטור לגמרי ולא יהא אלא מצטער שהוא פטור מסוכה שהוא מצות עשה מן התורה.

וכתב ע"ז בספר גליוני הש"ס (ברכות ח.) וז"ל צ"ע דמה זה ענין למצטער דסוכה דהתם, כעין תדורו" בעינן ואין אדם דר בדירה של צער משא"כ בתורה [שהיא ניקנת דוקא ע"י צער] ועיי' בנימוקי או"ח (סי' א).
טז) כל אדם עיי' בפרי מגדים (א"א סי' רפ"ה ס"ק ו) דאבל מותר

לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשבת בימי אבלו אף אם ישלמו לו ז' ימי אבלו קודם יום ג' לאחר השבת שיכול לקרות אז אפ"ה אין להמתין דזמנו הוא עתה וכ"כ בחידושים מהגר"ז מרגליות (ה' אבילות) דמותר לקרות מפני שהוא חובת היום.

יז) עם הציבור עיי' בספר הפרדס לרש"י (סי' צ"ט) דהיה המנהג בימיו שאחר שהתפללו הציבור תפלת י"ח דשחרית היו כל הציבור אומרים פרשת השבוע שמו"ת: וכתב ע"ז בספר גליוני הש"ס (ברכות ח.) ויתכן שהיה מנהג זה גם בזמן הש"ס ומדוקדק לשון "עם הציבור".

יח) שנים מקרא עיי' בשערי תשובה (סי' רפ"ה ס"ק ב) בשם יש"ש (קידושין פ"ב) דאם אינו יכול ללמוד שניהם [רש"י ותרגום] יקרא

(11) סי' רמ"ט סעי' ב'.

תרגום יט), ומיום ראשון כ) ואילך חשוב עם הצבור (שכבר התחילו הצבור פרשה זו בשבת במנחה). אבל המצוה מן המובחר הוא לקרותה בערב שבת אחר חצות היום כא). ויש לקרות כל פרשה דהיינו פתוחה או סתומה שתי פעמים, אחר כך התרגום עליה, ואפילו הפרשה מסיימת באמצע פסוק יפסיק שם, ובגמר יש לומר אחר התרגום פסוק אחד בתורה, כדי לסיים בתורה. ומוכ שלא יפסיק בשיחה בין הקריאה. ונוהגין לקרות גם ההפסוק. ויש נוהגין כג) עוד לומר אחר כך שיר השירים כג). ומי שהוא בדרך ואין לו רק חומש בלי תרגום, יקרא שתי

שערים מצוינים בהלכה

פירוש רש"י ולא תרגום עיי"ש וסיים בשם הברכ"י דלפי חכמי האמת יש קפידא בתרגום דוקא ולכן אם אין שהות לשניהם ילמוד תרגום.

ועיי' בביאה"ל מהמשנה ברורה שם שכתב שאין לנו פוסק מפורש שיסבור להתרגום חשיב טפי מפרש"י ומ"מ נראה לדינא לנהוג כהב"י [ללמוד התרגום] דאף שפרש"י מפרש את הענין יותר מתרגום אבל מפני שיש כמה תיבות ופסוקים שאין עליהם פרש"י וא"כ לא נשאר לו שם רק מקרא לבד אבל התרגום מפרש כל פסוק וכל תיבה עיי"ש.

יט) ואחד תרגום עיי' במשנה ברורה (סי' רפ"ה ס"ק ו') ולא יקרא התרגום תחלה ואח"כ המקרא אלא מקרא ואח"כ תרגום [ובשעה"צ שם כתב דבריעבר יוצא בתרגום באמצע.

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' רפ"ה) שהביא שם דמי שאין לו חומש עם תרגום ועל זמן מיעוט יכול להשיג מחבירו חומש עם תרגום מותר לקרות התרגום תחלה ואח"כ המקרא.

כ) ומיום הראשון ואילך עיי' במשנה ברורה (סי' רפ"ה ס"ק ח) בשם מעשה רב הנהגת הנר"א דהיה מתהיל לקרות הסדרה שמו"ת ביום הראשון ומסיים אותה בערב שבת.

כא) בערב שבת אחר חצות. ובשערי תשובה (סי' רפ"ה ס"ק א') הביא בשם הרח"ו שהאר"י היה נוהג לקרות אחר תפלת שחרית בערב שבת. עו"ש בשערי תשובה (ס"ק ד) דביום הושענא רבה יקרא פרשת וזאת הברכה שמו"ת ובריעבר ביום שמיני עצרת.

כב) ויש נוהגין לומר. מקורו לומר שיר השירים בערב שבת הוא במדרש הנעלם (וירא) ביום שחל ר' אליעזר הגדול ערב שבת היה ופתח פומיה במעשה מרכבה ואולף ליה רי"ו טעמים בפסקי שיר השירים ואורי ליה כל עמיקתא ורזין עילאין דהוי בשיר השירים.

כג) שיר השירים עיי' בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' קפ"ח) דשיר השירים אינו כתוב כשירה אריח על גבי לבנה [כשאר שירים] (ירם פ"ג

פעמים מקרא, וכשיבא למקום שיהיה לו תרגום יקרא התרגום. גם יש לו לכל ירא שמים ללמוד פירוש רש"י על הסדרה. אם לאו בר הכי הוא ילמוד פירוש אשכנזי על הסדרה, כגון ספר „צאינה וראינה" וכדומה, שיבין ענין הסדרה.

יב מצוה (ד) על כל אדם (כה) לרחוץ בכל ערב שבת פניו ידיו ורגליו בחמין (כו), ואם אפשר ירחץ כל גופו בחמין, ויטבול (כו), את עצמו במקוה (כה).

שערים מצויינים בהלכה

מ"ה (דכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים שמספר בו מאהבת ד' את עמו ושלא להפריד ביניהם נעוץ סופו בתחלתו ולהורות הרביקות רוח לא יבא ביניהם לכך לא בא ברווחא דליבנא ע"כ.

כד מצוה ומ"מ אין זה חובה גמורה והמקיימה מקבל עליה שכר ושאונה מקיימה אינה נענש עליה (מ"ב סי' ר"ס סק"א בשם הר"מ).

עוד שם בביאה"ל דאפי' מי שתורתו אומנתו יש לו לבטל [מהתמדת הלימוד] כדי לקיים מצוה רחיצה בחמין וראייה מר"י בר אלעי (שבת כ"ה:).

כה על כל אדם עיי' בהנהגות יד שאול (סי' שפ"א) דאבל תוך ל' מותר להזיע דכמה עושין זה לרפואה וכן מותר לטבול בצונן כיון שאינה עושה לרחיצה אלא לטבול לתפלה וכ"כ בפת"ש (יו"ד סי' שפ"א) דמותר לרחוץ כל גופו בצונן לכבוד שבת לאחר שבעה.

ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' כ"ו) שכתב דאבל ביום הז' שחל בשבת מותר לו לילך למקוה בבוקר למי שנוהג כך בכל שבת.

ועיי' בספר משמרת שלום (סי' כ"ה אות ג') בשם חסידים וגדולים שבימי אבלם אחר שמקבלים תוספות שבת הולכין למקוה לכבוד שבת והחלוק נתנו לאחר ללבוש לשעה ואח"כ לבשו הם ושמע הטעם כיון שכתב בשם האריז"ל כי כל עיקר טעם אבילות הוא משום כבוד המת והמתים מקפידים אם על ידם פוגמים בכבוד ועונג שבת על כן לא יעשו שום חילוק משאר שבתות השנה ומי יבא אחר האר"י בדבר שלא נמצא בפוסקים נגדו עכ"ל אבל המנהג אינו כן.

כו בחמין עיי' בביאור הלכה (מ"ב סי' ר"ס) דבפושטין אפשר דלא יצא ידי המצוה כיון דבגמרא נזכר „חמין" ופושטין לאו בכלל חמין והביא ראיה משערי תשובה (סי' שכ"ו) בשם הנובי"ת (סי' כ"ד) דמחלק בין פושטין לחמין לענין רחיצה בחמין בשבת עיי"ש.

כז ויטבול את עצמו עיי' בדברי תורה (מהד"ס אות י"א) הביא מנהג החסידים שטובלין עצמן סמוך לכניסת שבת כמש"כ בשער הכונות כי אז מתגלה תוספות שבת וכן נהג מרן בעל דברי חיים זי"ע והביא מקור לזה

יג אסור לרחוץ עם אביו וחמיו (ט) ובעל אמו ובעל אחותו. ובמקום שנוהגין לכסות ערותו (ז) בבית המרחץ מותר, וכן התלמיד לא ירחוץ עם רבו ואם צריך לו שישמשנו מותר (יג).
יד ומצוה לחוץ את הראש ולגלח את הצפרנים, וכן לגלח שערות ראשו אם היו גדולים. ואין לקוץ צפרני ידיו ורגליו ביום אחד (א), גם

שערים מצויינים בחלכה

מירושלמי (תרומות סוף פ"ח) דר"י נשיאה ור"נ בר שמואל הלכו לרחוץ סמוך לערב עיי"ש.

כח במקוה עיי' בהגהות מהרש"ם (או"ח סי' פ"ח) בשם הכוזרי (מאמר ב"ס) דמי שהוא בעל נפש חשובה ירגיש בנפשו שינוי כל עוד שלא רחץ לקרוי וכבר ניסה שמפסידים במגעם דברים דקים כפנינים ויינות ועיי' מזה בזה"ק (ויקהל ר"ר).

ועיי' בדברי תורה (ח"ט אות פ"ג) דבמקום שאי אפשר לטבול במקוה כשירה וטובלין אנשים לכבוד שבת במרחצאות בתוך מים שאובים במחובר בקרקע אפ"ה לא מפסיד הכונה למי שבא בסוד ה' כיון דלאנשים הוי מקוה כשירה לטבילה עזרא כמ"כ הב"י והמג"א (סי' פ"ח) דארבעים סאה מים שאובים כשירים לטבילה זו.

ועיי' באר"ח (סי' פ"ח) בשם הפ"ת דגם בכלי נקובה בשוליה כשפופרת הנור שבטלה מתורת כלי אף שפקקה אח"כ מותר לטבול בה לכו"ע לטבילה זו.

ועיי' בסה"ק דברי יחזקאל (בסופו סי' י"ג) דלטבילה זו לדין שהוא ממדת חסידות די בשלש מאות ליטר ועיי' לקמן (סי' קס"ב) שהבאתי מאחרונים השיעור מקוה.

כט עם אביו וחמיו עיי' באה"ט (אהע"ז סי' כ"ג ס"ק ו') דבכל אלו הטעם הוא משום הרהור ולכן אם הוא כבר במרחץ קודם להם מחויב לילך לחוץ אבל ברבו אם הוא במרחץ קודם לרבו מותר להשאר שם.

לכסות ערותו עיי' בפת"ש (אהע"ז שם סק"ה) בשם הגאון ר' זלמן מוויילנא דהיה מקפיד שלא לרחוץ עם הקרובים כדינא דגמרא והרמ"א שהקיל שם כתב הטעם משום דהולכין במכנסים ובזמנו דיבר והיום שאין הולכין במכנסים אין שום היתר לזה.

לא ביום אחד עיי' בשערי תשובה (סי' ר"ס) דהאריז"ל היה נוהג ליטול ציפרני ידיו ורגליו ביום הששי ולא היה חושש לכלום.

אין לקוין צפרניו או לגלח שערות בראש חדש אפילו חל בערב שבת (ב).
יש מקפידין שלא ליטול את הצפרנים כסדרן אלא בדילוג, דהיינו כימין
מתחילין באצבע הסמוך לאגודל והסימן בדאג"ה ובשמאל
מתחילין באצבע הרכיעי והסימן ד ב ה ג א . גם יש מקפידין שלא
ליטול הצפרנים ביום ה', כי מתחילין לגדל ביום שבת שהוא יום
השלישי. טוב לזוהר לשרוף את הצפרנים (18).

מזו בכל ערב שבת יפשפש במעשיו ויתעורר בתשובה לתקן כל
הקלקולים שעשה בששת ימי המעשה, כי ערב שבת כולל כל ימי השבוע,
כמו ערב ראש חודש כולל כל החודש.

מזו ישתדל שיהיו לו כגדים נאים (ג), וגם מלית של מצוה (ד)
נאה לכבוד שבת דכתיב וכבדתו, ודרשינן שלא יהא מלבושך של שבת

שערים מצויינים בחלכה

לב) בראש חדש אפי' חל בע"ש ועיי' באלף המנן (סי' י"ב)
דמסיק להלכה דלא מיבעיא במי שנוהג ליטול צפרניו בכל ערב שבת דודאי
מותר גם היום אלא אפי' הנוהג ליטלם אלא בכל שתי שבתות מפני שאין
גדולים כ"כ המקיל גם בכה"ג לא הפסיד ואולי נקרא זריו ונשכר מפני
כבוד השבת. ועיי' בשערי תשובה (סי' ר"ס) דמי שזהיר ליטול צפרניו בכל
ע"ש מותר ליטלם גם בחוה"מ שחל בע"ש.

לג) כגדים נאים עיי' בשו"ת שבות יעקב (או"ח סי' כ"ד) דמנעלים
בכלל מלבושים ובגליגוני הש"ס (ברכות מ"א). דחה ראיותיו.

ועיי' בנזר ישראל בשם תוספות ירושלים (סי' רס"ב) דלדעת
ירושלמי צריך להחליף אפי' מנעלים לכבוד השבת ועיי' בשו"ת בית דוד
(סי' מ) שהעיר מירושלמי (שבת פ"ו ה"ב) לאו אורח דבר נשא למהוי להו
תרין סנדלין חד לחולא וחד לשבתא. משמע משם דאין צריך להחליף
המנעלים לשבת. ועיי' במג"א (סי' רס"ב סק"ב).

לד) וגם מלית של מצוה עיי' בשערי תשובה (סי' רס"ב סק"ג) בשם
השאלות (פ' בראשית) דצריך לאדם שיהי' לו שני עטיפות א' לחול וא'
לשבת ובשו"ת בית אפרים (סי' ט"ו) מראה מקור לזה מירושלמי (פיאה
פ"ח) ומדרש וילקוט רות.

עו"ש בשערי תשובה הביא דברי הא"ר שכתב דמש"ס (שבת קמ"ז)
דאיתא „דרבנן דפומבדיתא הוי לבשו גלימי דאוכמי" משמע דלא היו
לובשין בגדי לבן והוא דחה ראיותיו עיי"ש ועיין בפ"מ (סי' רס"ב) דרביתו
רשאי אדם לעשות מה שיצא לא בפני דבים ועיי' בשו"ת פנים מאירות

כמלבושך של חול (ז). ואפילו אם הוא בדרך בין הנכרים ילבש בגדי שבת (ז), כי אין המלבושים לכבוד הרואים אלא לכבוד השבת (14).
 ין התבשילין צריכין להשגיח להסירם מן הנחלים קודם שבת, ואם שכח ולא הסירם, אזי אם יבא בשבת לקחת את הקדרה ונחלים בווערות סביב לה שאם יקח את הקדירה יזיז את הנחלים, אמור לישראל לקחת אותה, ועל ידי אינו יתודי מותר (15).
 יח התבשילין שממנין (ז) בתנור ליום השבת כנהוג, אף על

שערים מצויינים בהלכה

(ח"ב סי' קנ"ב) שכתב טעם ומקור למה שאין נוהגין היום ללבוש ד' בגדי לבן.

(ז) כמלבושך של חול עיי' ס"ק הקורם ועיי' ברבנו תורה (מהר"ק אות נ"ח) דמה שנוהגין החסידים להלביש עצמם בשבת בבגדים ארוכים אינו דם מנהג חסידות בלבד רק מקורו בנמרא (שבת ק"ג.) ובש"ע (סי' רס"ב סעי' ב) „ראם אין לו בגדים לשבת מיוחדים ונאים עכ"פ ישלשלם למטה שיהי' ארוכים כמדת העשירים". משמע רבגדיהם היו ארוכים ונראה לי עוד ראייה לזה עפ"י דרשינן (שבת ק"ג.) שלא יהא מלבושך של שבת במלבושך של חול דר"י קרי למאני מכבדותא והמהרי"ל בילקומים כתב רבגדים קצרים הוא דרך הריקים וארוכים הוא דרך חשובים וכ"כ בספר אלה המצות (למהר"ם חנינז) דהמלבוש קצר הוא מלבוש מיוחד לפרוצים ובעלי אגרוף ומלבוש ארוך למלכים ואנשי המדות. ולפי דבריהם אי אפשר לקרות למאני מכבדותא אלא לארוכים.

(לו) ילבש בגדי שבת עיי' בש"ע (יו"ד סי' שפ"ט) וכ"כ המחבר לקמן (סי' רי"א סעי' י) דאבל תוך ל' אסור ללבוש בגדי שבת והמנ"א (סי' רס"ב) בשם הכוונות מתיר תוך ל' ללבוש בגדי שבת וכ"כ הברכ"י (יו"ד סי' ת).

ובאבל תוך ז' ימי אבילות עיי' בגליון מהרש"א (יו"ד סי' שפ"ט) בשם שו"ת מהרש"ל (סי' ק"ו) דבשבת של אבילות מי שאינו לובש כתונת מכובס הוא חסידות של שמות. ועיי' לעיל (ס"ק כ"ה).
 (ז) שממנין בתנור ליום השבת ואי יש למצא היתר לחמם התבשיל בשבת על תנור חשמלי הנערך מערב שבת עיי' שעון אומומטי כמו שעורכין על ידו האור החשמל כמש"כ לקמן (סי' ע"ה סעי' י"א).
 עיי' בספר ירושת פלימה (סי' מ"ז) [נרפס שם תשובה מהנאון מטשאם שהעלה להתיר עפ"י מה שמתיר המהר"ם שיק (או"ח סי' קנ"ז) להעריך

פי שהפתח אינו טוח בסימס מותר, ואסור לפתוח את התנור בלילה, כי שמא יש קדירות שעדיין לא נתבשלו כל צרכן, ועל ידי שיסתום אחר כך את התנור יגרום בישול (ח) (16).

שערין מצויינים בהלכה

שעון מערב שבת להרליק נר בשבת. וכן ראה בספר מתא דירושלים על הירושלמי (מועד י"א) ששמע מרבו החת"ס מעשה שעשו אנשי פפר"מ שערכו אש בערב שבת באופן שהיה רולס והולך עד שיגיע בבוקר בשבת אל הכירה שעמד עליה הקאפפע והחימום בא מאליה וגם ראה בשו"ת הרב"ז [מבאקו] (השמטות סי' קל"ו) שהעלה ג"כ להיתר רק בתנאי שהתנור יהא בהשגחת הרב ובכל תיקוני זהירות הנאמרים בהרצאתו: א) להעריך השעון מערב שבת באופן שהזרם החשמלי יבא בשבת מאליה ולהעמיד התבשיל עליו מערב שבת אז מותר לרברי הכל. ב) במקום הפסד דחושש שיתקלקלו המאכלים ממה שישהה על התנור מותר לומר לעכו"ם להעמיד התבשיל בשבת קודם שיתהוה האש מעצמו ובהפסק קדירה ריקנית כנהוג. ג) ולהרחקה יתירה שלא יבא לירי מכשול יתלה מסגר על השעון ועל התנור החשמלי ויחזק גם על המכונה „פיתקא" שעליה נכתבים התנאים הנ"ל ע"כ. ועיי' בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ב סי' ו) שהעלה לאיסור וכן העלה לאיסור במשפטי עזיאל (ח"א — רכ"ה) ואינם מביאים דברי החת"ס הנ"ל ועיי' בקונטרס לוח היוכל כתב שם הנרי"א הענקין (אות כ.) ג"כ ולחמם התבשיל שעומד שם מערב שבת מותר אבל לבשל עי"ו תבשיל מחדש נראה דאסור.

ועיי"ש עור בספר ירושת פליטה דכל ההיתר הנ"ל דוקא אם העריכו השעון מבעוד יום בערב שבת אבל להעריך זה בשבת שאין זרם וכשיבא זרם יחמם התבשיל פשיטא דאסור דיש בזה איסור הבערה עיי"ש ובשעהר"ח יש להתיר גם זה ע"י אמירה דאמירה לעכו"ם ועיי' ברמב"ם (שבת פ"ט ה"ד) ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"א סי' ה) מש"כ בענין אם מעמיד הכלי שעות בשבת עצמו. עיי"ש.

לח) יגרום בשול ובענין נדון כיור שנתחממו המים ע"י ההפסקה המרכזית בנחלים — גאז — כח חשמל והוא באופן זה שבשעה שפותחים הברז להוציא מים חמים נכנסים להדור מים צוננים מצינור המחובר למי מעיין ומתחממים ומתבשלים בהדור עיי' מזה בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' מ"ה) שכתב דזה דומה למלית שאחז בו האור שנותנים עליו מים מצד אחר (שבת ק"כ) עיי"ש מש"כ בזה לרמותו. והעלה שם היתר משום

י"ט הא דמותר להממין גם כשאין התנור מוח במים וחו דוקא כשמממין בשר, וכן אפילו כשמממין מיני קמניות ומיני בצק, אלא שמממין זמן הרבה קודם חלילה, באופן שיוכל להתבשל קודם חלילה קצת עד שיהא ראוי לאכילה על ידי הדחק. אבל כשמממין מיני קמניות ומיני בצק סמוך ללילה צריכין דוקא למוח התנור במים (כי מן הסתם

שערים מצויינים בהלכה

דבניסת המים צוננים לתוך הדור אינה נעשית מיר בתוך ברי היציאה שיוצאים לחוץ מצד השני אלא בזה אחר זה שמתחלה יוצאים לחוץ המים שבצינורות ובאותה מדה נכנסים זה אחר זה מים צוננים להדור הגדול. וזה מותר לכו"ע עיי"ש סברתו. [והנה לכאורה היה אפשר לי להביא קצת ראייה לזה לפמש"ב בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' ס"ד) שמצדד שם לענין ביבוי אש ע"י מכוונות וצינורות שמקלחים מים למרחוק כתב שם דהוי רק גרמא ועיי' מש"כ בפנ"י (ביצה כ"ב בתום ד"ה המסתפק) דכל שאין המלאכה נעשית מיר אלא לאחר זמן ליבא חיוב חמאת עיי"ש. אבל סוף כל סוף איסור דרבנן איבא עכ"פ ועיי' בהנהות מהרש"ם (סי' של"ד אות י"ד) שהביא הזרע אמת הנ"ל וחולק עליו עיי"ש ועוד מי יאמר שבאמת באים זה אחר זה ואפי' אי נימא שבאים בזה אחר זה צ"ע משו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"א סי' ה') שרצה מתחלה לומר דאף אם מעמיד הכלי שעות בשבת ומדליק אה"כ הנר מאליו נ"ב יש לצדד להתיר משום דזה הוי רק גרמא [משום דהוי זאח"ז] וגרמא שרי (עיי' שבת ק"ב) ולכסוף סיים דבשבת עצמו יש לאסור משום דכיון שנעשה באופן זה שירליק אה"כ הנר הוי כבא בבת אחת ולכן בשבת יש לאסור ורק בערב שבת מותר עיי"ש וא"כ ה"נ כיון שנעשה באופן זה הוי כבת אחת ובאמת מצאתי סברה זו בתום (כתובות ל: ד"ה לא צריכא) עיי"ש וצ"ע] ועיי' בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ד סי' ב) העלה שם להתיר לפי מה שציירו לו מפעלות היורה הגדולה שבאין בתוכן המים אבל לא כל היורות שוים.

ועיי' בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ב סי' י"ח) שהאריך שם לברר אי מלאכה זו הוי כחו ממש או כח חכו והעלה שם לאיסור עיי"ש ועיי' בקונטרס לוח היובל כתב שם הגר"א העניקין דראוי להחמיר.

ולכית החולים שיש שם חולים משונים והכרח להם מים חמין ראוי שיתקנו להם יורה גדולה שתביל שם מים הרבה ויתקנו לזה שעון אוטומטי וכדומה שיסתום פתיחת הכנסת מים צוננים ע"י פתיחת הברז דבהרבה יורות יש בזה גם איסור הבערה חוץ מאסור בישול מפני שמתקנים באופן זה שבאשר מצטננים המים עד שמגיעים לנקודה נמוכה ידועה אז האש נרסק מעצמו ועל כן ראוי לתקן באופן הנ"ל וכדומה ואין עניות במקום עשירות.

אינו גרוף וקטום כראוי). וצריכין לזהר בזה כי אם לא עשו כן, אז אפילו בדיעבד המאכלים אסורים עד למוצאי שבת בכדי שיעשו⁽¹⁷⁾.

כ בשבת כשפותחין את התנור שהוא טוח במיט יש לפתחו על-ידי אינו יהודי, ואם אין אינו-יהודי יש לפתחו על-ידי קטן, ואם אין קטן מותר גם לגדול לפתחו. ויש לעשות על-ידי שינוי⁽¹⁸⁾.

כא המטמין קאפע בערב שבת בתוך הגומא לצורך שבת, ומכסהו בכרים וכדומה שיהא חם, אם הוא מטמינו בתוך חול, אסור להטמין כל הכלי בתוך החול. ואפילו אינו מטמין כל הכלי אלא מקצתו, ועל מקצתו מכסה בכגדים וכדומה, באופן שכל הכלי מכוסה מכל הצדדים גם זה אסור, אלא צריך לעשות באופן זה, שתכלי אשר בתוכו הקאפע יטמינו רק עד חציו, או עד שלישיתו בתוך החול, והמותר יהא באויר. ויתן על הגומא דף או יכפה עליו כלי, שיהא אויר בינו ובין הכלי שבתוכו הקאפע, ואז יכול ליתן עליהם כגדים וכרים וכדומה⁽¹⁹⁾. (יתר דיני הממנה בשלחן ערוך סימן רנ"ז רנ"ח רנ"ט).

כב סמוך לחשכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה, הפרשתם חלה⁽²⁰⁾, ויאמר להם הדליקו את הנר⁽²¹⁾.

כג חייב כל אדם למשמש בכגדיו בערב שבת קודם חשכה, אם אין מחט תחוב בהם או אם אין איזה דבר בכיסים, ואפילו במקום שיש עירוב, שמא יש בהם איזה דבר מוקצת⁽²²⁾.

שערים מצויינים בהלכה

לט) הפרשתם חלה עיין לעיל (סי' ל"ה סעי' ט) באם שכח להפריש חלה וכבר חשכה כתב שם תקנה לזה.

ועיי' במג"א (סי' רס"א סק"ג) דבביהש"ש אסור להפריש חלה משום דיכול לאכול ולשייר מעט ולאחר השבת יפריש מן המשווייר וכ"כ במ"ב (שם ס"ק ד') ועיי' בנתיב חיים שם בהגליון השו"ע דאם אין לו לחם לבן רק זה מותר להפריש וכ"כ בוכל"א (ה' שבת אות חלה).

ואם הוא ביהש"ש של ערב שבת שחל ערב פסח בשבת מותר לו להפריש ביהש"ש בין מן הלחם בין מן המצה (מ"ב רס"א ס"ק ד').

(18) סי' רנ"ט סעי' ז'.

(17) סי' רנ"ד סעי' ח'.

(20) סי' ר"ט סעי' ב'.

(19) סי' רנ"ז סעי' ז' ונ"א כלל כ'.

(21) סי' רנ"ב סעי' ז'.

עג. באיזה אופן מותר לתת קודם שבת מלאכה לאינו יהודי ולהשאיל ולהשכיר לו כלים. ובו י"א סעיפים.

א אסור להניח לאינו יהודי (א) שיעשה מלאכת ישראל (ב)

שערים מצויינים בהלכה

(א) אסור להניח לעכו"ם עיי' בב"י (סוס"י רמ"ד) בשם המכילתא דרד"ש "כל מלאכה לא יעשה בהם" ולא כתיב "לא תעשה" לרמז דאפי' ע"י אחרים לא יעשה וספוקי מספקא ליה להב"י שם אי הוי איסור זה דאורייתא או לא ועיי' במשנה ברורה (רמ"נ ס"ק ה) ובשעה"צ שם דמשמע מכל הפוסקים דהוא רק מדרבנן.

(ב) שיעשה מלאכת ישראל ובענין לעשות מסחר עם ישראל מומר לחלל שבתות שיש אפשרות שעיי' יגרום לחילול שבת. עיי' מזה בשו"ת עין יצחק (סי' י"ג) שכתב שמותר לעשות מסחר על ידי איש יהודי החשוד לחילול שבת ולא חיישינן שיחלל שבת במעותיו ועובר על לפני עור. והוא עפ"י מש"כ החת"ס (ח"ו סי' פ"ג) דאף מי שחשוד לחילול שבת שהוא מומר לכל התורה אעפ"כ אין אנו חושדין אותו שעובר על כל התורה. ולפ"ז יש תקנה שיתנה עמו שלא יעשה מלאכתו ביום השבת ואם יעבור על התנאי ויחלל שבת במסחר זה אז אין לו שכרו ממלאכתו בשבת. וא"כ גם כי יעבור על התנאי ויעבור בשבת ויעלים זאת מבעה"כ אז דינו כגזלן. וכיון דאמרינן דאף מי שהוא חשוד לחלל שבת לא נחשד עבור זה על איסור גזל א"כ ממילא לא חיישינן שיחלל שבת במסחר זה כיון דלית ליה הנאה רק על ידי איסור גזל ולא נחשד על זה. עיי"ש.

ועיי' בשו"ת בית היוצר (סי' ז) באחד ששכר דאמפא-זעג-מאשין, ורחיים ונשתתף עם אחד המחלל שבת ובעת ההשתתפות התנה עמו לשמור שבת כהלכתו במסחר זה ואחר שנשתתפה בכתב עשה השני בחזקת היר מלאכתו בשבת. כתב שם שיבטל השותפות ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה שחציו מהשכר דהיינו יום א' ב' ג' וחצי יום ד' יהי' להשומר שבת וחצי השני מיום ד' וה' ו' והשבת יהי' להשני וכל אחד יעסוק בהעסק לשלם להפועלים וכמש"כ בש"ע (רמ"ה סעי' א') לענין שותפות עכו"ם ואם אי אפשר לעשות כן נוכל להתיר בשעהר"ח שישכיר חלקו מן השבת להאומן עכו"ם [שעובד במכונה זו] והעכו"ם ישלם להפועלים וכל החוצאות וההכנסות מיום השבת יהי' כלו להעכו"ם והעכו"ם יתן לו דבר קצבה עבור השכירות כמו לענין מכס.

ועיי' עוד בשו"ת בית היוצר (והובא באר"ח סי' ש"ז) באחד ששולח סחורה לעיר אחרת לשפיריטער שם למכור הסחורה והשפיריטער הוא

ישראל מחלל שבת כתב שם דלכתחלה יתנה עמו שלא יחלל שבת במסחר זה ואם אי אפשר להתנות ג"כ יש להקל ואין איסור על המשלח.
וכן מצאתי בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ק) דמותר לשלוח סחורה ע"י מחלל שבת אף שיודע שיוליך הסחורה בש"ק ואין בזה משום לפני עור כיון שיכול לתלות שאפשר שיוליך הסחורה בחול עיי"ש.
ועיי' בספר מלמד להועיל (סי' נ"ז) שמתיר לתת רינו לעורך-דין ישראל המחלל שבת הנם שקרוב הרבר שיעסוק בזה גם בשבת שילך לערכאות ויחלל שבת במלאכת דאורייתא ודרבנן אפ"ה מותר והעיר מעין יצחק ובית היוצר הנ"ל וטוב שיתנה עמו שלא יתעסק בריב זה בשבת ואם אי אפשר ג"כ יש להקל.

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' שכ"ח) בשם ברכת משה (סי' כ"א) דמותר לעמוד תחת בקורת הרופא בשבת אף שהרופאים בזמנינו מחללים שבת לכל דבר שברפואה ויש לחוש שיחלל שבת עליו אפ"ה מותר והמחמיר לחוש שלא לגרום לחילול שבת במקום שאינו נחוץ תע"ב. עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ד) דמותר להשכיר ביתו לחנות ליהודי ספר שמגלה ביום ש"ק בפרהסיא או לשאר מחללי שבת קודש וליכא משום מסייע לעוברי עבירה אלא אם כן בשעת סיועו עושה האיסור מיר אבל אם אינה עושה האיסור מיר שרי כמש"כ הכת"ם (יו"ד סי' קפ"ג) ובשו"ת בנין ציון (סי' ט"ז) ועוד דלא אסור אלא היכא שבגוף הרבר שנותן לחבירו יעשה האיסור אבל הכא לא יעשה אלא באויר שבתוך הבית עיי"ש.

ועיי' בשו"ת ערוגת הכושם (סי' נ"ד) שאלה כזו ומצרר שאסור באם ירור עמו ביחד והרחק משכן רע עיי"ש וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ק"ב) באם לא יפסיד המשכיר הרבה לא ישכיר לו אלא בהפסד גדול יש להקל ואפ"ה אם אמר השוכר קודם השכירות שיפתח חנותו בשבת אז אסור להשכיר לו וכמבואר (שביעית פ"ה מ"ח) וכו' בפירוש אסורין ועיי"ש בתוס' רע"א מש"כ על זה.

ועיי"ש בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' צ"ג) דאסור להושיט בבית החולים את הפנקס להרופא המחלל שבת שיכתוב בו שמות החולים אבל להכין שם הפנקס מערב שבת יש להקל דמסייע קודם שהגיע זמן האיסור ליכא משום מסייע לעוברי עבירה.

ועיי' בשו"ת בנין ציון (סי' ט"ו) דמותר ליתן להרפס ספר לאומן שיש לו פועלים ישראלים ואף שירפסו בשבת ליכא מסייע לעוברי עבירה כיון שהוא נותן קודם התחלת עברה עיי"ש.

ובענינים אלו עיי' עוד במג"א (סי' שמ"ז) ובבאה"ט שם (ס"ק ד) ועיי' בשו"ת מהרי"א (יו"ד סי' קמ"ז) ושו"ת מהר"ם שיק (סי' ס"ג) ושו"ת נמץ שורק (סי' י"ט) ושו"ת נהרי אפרסמון (מהר"ת סי' כ) ושו"ת בית

בשבת ג), וסמכותו על הפסוק כל מלאכה לא יעשה דמשמע אפילו על-ידי אינו יהודי ד). ואם מוסר לאינו יהודי את המלאכה בערב שבת, אף על פי שהאינו יהודי עושה בשבת מותר, אבל רק באלו האופנים: שהאינו יהודי יקח את החפץ מכיתו של ישראל קודם השבת ולא בשבת 1).

ב שיקצוץ לאינו יהודי שכרו, שאז הוא עושה את המלאכה בשביל עצמו שיקבל שכרו 2). ולכן מי שיש לו משרת אינו יהודי לזמן ידוע, אסור להניח לו לעשות מלאכה בשבת, מפני שהמלאכה היא רק לתועלת הישראל 3). ואינו יהודי הנוסע לאיזה מקום וישראל נותן איגרת ה) שישאנה שמה, וישאנה גם בשבת, צריך הישראל לתת לו איזה שכר, כדי שהאינו יהודי יעשה בשביל שכרו ולא בחנם 4).

שערים מצויינים בהלכה

שלמה (ח"א סי' ל"ח) ושו"ת לבושי מרדכי (ח"א סי' מ"ג) וח"ב סי' מ"ח) שיש מהם נוטים לאיסור ויש מקילים בענינים הנ"ל.

ג) בשבת עיי' בש"ע הגר"ז (סי' רמ"ג) דה"ה ביו"ט וחזה"מ הדין כן. דהא עיקר הפסוק „לא יעשה" כתיב ביו"ט ואפי' אומר לו קודם השבת ויו"ט וחזה"מ ג"כ אסור.

ד) אפי' ע"י עכו"ם ובענין אי מותר לומר לעכו"ם שיכתוב לו כתב בקשה וכדומה עיי' ברמ"א (סי' ש"ו סעי' י"א) דמתיר מפני שבתב עמים הוא דרבנן ובשערי תשובה (שם סק"ה וסי' ש"ז סק"ג) ובנובי"ת (סי' כ"ט) צדדו להיתר אם יש הפסד בדבר ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"ז ס"ק מ"ז) אף דמברר שם דכתב עמים הוא מדאורייתא אפ"ה סיים דלצורך גדול אפשר דיש להקל. ועיי' מה שכתבתי לקמן (סי' פ ס"ס כ"ו).

ובענין לעמוד לפני עכו"ם שיעשה ממנו פאטאגריפה עיי' לקמן (סי' פ ס"ס כ"ז).

ה) נותן לו אגרת עיי' בפרי מגדים (מ"ז רמז ס"ק ג') ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' י"ב) ובחיי אדם (כלל ג' דין י"א) דמותר להניח אגרת על הפאסט בערב שבת אף שהאגרת הולך בשבת דזה הוי בקצץ. ועיי' בשערי תשובה (סי' ש"ז סק"ג) בשם שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קל"ט) שמותר לתת לעכו"ם חבילה (פאקט) והעכו"ם ימסור בשבת על הפאסט אף שהעכו"ם יצטרך לכתוב שם ועיי' במנחת שבת (סי' ע"ג

עג 1) סי' רמ"ז סעי' ב' וסי' רנ"ב 4) סי' רמ"ז סעי' ד'.
סעי' א' וסי' ש"ז סעי' ד'. 3) מנ"א סי' רע"י סק"ד.

2) סי' רמ"ד סעי' א'.

ג השכר יהא קצוב לכל המלאכה, ולא יהא האיני יהודי שכיר יום⁽⁶⁾.

ד אסור לקבוע להאיני יהודי שיעשה המלאכה בשבת, ואפילו אם אינו קובע לו בפירוש שיעשה בשבת, אלא שהוא קובע לו זמן שיגמר המלאכה סמוך לאחר השבת, וידוע כי אי-אפשר שיגמור את המלאכה עד יום זה אם לא יעשה גם בשבת גם כן אסור. וכן אם שולח בידו אגרת ואומר לו: ראה שתביאנה שמה ביום פלוני, וידוע כי אי-אפשר להגיע שמה אלא אם כן ילך גם בשבת גם כן אסור⁽⁶⁾. וכן אם יום השוק הוא ביום השבת, אסור לתת לנכרי מעות בערב שבת שיקנה לו איזה דבר שידוע שאינו מוצא לקנותו כי אם בשבת, וכן אסור ליתן לו איזה דבר למכרו בענין זה. ואולם אופן זה שאינו קובע לו בפירוש שיעשה בשבת, אינו אסור אלא בנותן לו בערב שבת, אבל קודם לכן מותר לתת לו החפץ לעשות או מעות לקנות. ומוב שלא לדור כלל בעיר שיום השוק הוא בשבת, כי אי אפשר שלא יחמא, ואם השוק אינו בשכונת היהודים אין לחוש.

ה המלאכה לא תהא במחובר לקרקע, כגון בנין או עבודת השדה,

שערים מצויינים בהלכה

ס"ק ה) שכתב ע"ז דמשמע דהישראל צריך למסור להעכו"ם החבילה מערב שבת ע"כ וכ"כ בחיי אדם (שם).

ועיין במשנה ברורה (רמ"ז ס"ק י"ח) שכתב דבמקום הפסד גדול יש להתיר גם למסור בשבת מפני שהוא שבות רשבות במקום פסידא דמותר ושלל במקום הפסד גדול יש להחמיר אפי' בערב שבת שלא ליתן לאינו יהודי האגרת שהוא יתן אותו על הפאסט בשבת ואפי' בקצץ שהרי מיוחד מלאכתו בשבת.

ופשוט שדברי המשנה ברורה הנ"ל לא נאמרו במקומות שהמשרתים על מסיילת הברזל ועל הפאסט הם ישראלים המחללים שבת ראז עובר הישראל כשר לפני עור. וראיתי בספר מנחת שבת בשו"ר מנחה (סי' ע"ג סוס"ק ה) דנסתפק בזה גם בערב שבת, ונראה לי למצא ההיתר בערב שבת לפמש"כ הכת"ס (יו"ד סי' קפ"ג) והבנין ציון (סי' ט"ו) ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ד) דליכא משום מסייע לידי עוברי עבירה אא"כ בשעת פיועו יש האיסור לפנינו והכא בערב שבת עדיין לא חל עור האיסור. לכן אינו עובר על זה. ועיי' לעיל (ס"ק ב).

(5) סי' רמ"ר סעי' א'.

(6) מנ"א סי' רמ"ז סק"ב.

אבל עבודת הבנין (ו) אסור שיעשה אינו יהודי בשבת אף על פי שהישראל קצץ עמו כל שכר הבנין לגמרי, ובשעת דחק גדול (ז) יעשה שאלת חכם ה). ואפילו לסתת אבנים ולתקן קורות לצורך בנין, אם ידוע

שערים מצויינים בהלכה

(ו) אבל עבודת הבנין טעם האיסור בעבודת הבין אפי' בקצץ הוא משום מראית העין.

ועיי' בשו"ת נובי"ק (או"ח סי' י"ב) ובחידושי רע"א (סי' רמ"ג) שאם מנהג העיר בקבלנות אז אין חשש למראית העין ואפ"ה לא רצה הנובי" להחיתר שם בשבת אלא בחוה"מ ובצירוף שהוא שעת הרחק גדול וכ"כ בפסקי דינים מצ"צ החדשות (סי' רמ"ג) עיי"ש.

ועיי' בבאה"ט (רמ"ד סק"ה) שהביא מהמנ"א ושאר אחרונים דגם בשל רבים דלא שייך חשדא ומראית העין אפ"ה אסור משום חילול השם דהאומות אינם מניחים לשום אדם לעשות מלאכה ביום חגם ואם נניח אנחנו לעשות איכא חילול השם. ועיי' בשו"ת כת"ס (סי' מ).

ועיי' בשו"ת טוטו"ר (מהר"ג סי' קכ"א) ובשו"ת חסד לאברהם (יו"ד סי' קי"ד) דאין שום היתר לבנות בשבת אפי' ע"י שטר מכירה. [הובאו באר"ח סי' רמ"ד].

ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ה"ב סי' קכ"ג) במי שמתפרנס מבניני בתים בעיר שקונה המקום ובונה הבית וחוזר ומכרו והבנין הוא בקבלנות עם אומן ולא נודע כלל אם המקום הוא של ישראל והאומן תולה על עמוד גבוה טבלא על שמו וגם הוא שוכר הפועלים אלא שבכל עת שצריך לו מעות בא אל הישראל והוא נותן לו והאומן אינה רוצה לנוח בשבת כתב שם המהרש"ם להחיתר ושיעשה שטר מכירה למכור המקום להאומן ובכה"ג ליכא חשדא כלל כיון דלא נקרא שם ישראל על המקום ועפ"י הדוב ליכא בבנינים כאלו מראית העין על כן אין להחמיר עיי"ש.

(ז) ובשעת הדחק גדול עיי' במהר"ם שיק (או"ח סי' ק') בעיר אחת שהיתה שריפה והיהודים סחופים ומרדלים בלי דירה וימי הקור ממשמישין ובאין היתר שם לבנות בשבת בקבלנות והבעל מלאכה האומן ישלם לפועלים וכל המלאכה עליו עיי"ש.

ועיי' בנובי"ק (סי' י"ב) הובא בשערי תשובה (רמ"ד סק"א) שלא רצה להחיתר גם בשעת הדחק רק בחוה"מ עיי"ש.

(ח) יעשה שאלת חכם וכדין לבנות ביהכנ"ס בקבלנות בשבת עיי' מזה בבאה"ט (רמ"ד ס"ק ה') ועיי' בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' מ"ג) שהוא איסור נמור כי יש חילול השם בזה כמש"כ המנ"א וכ"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' ב' בהשמטות).

שהמה של ישראל, והנכרי עושה ברחוב במקום פרהסיא, אסור שיעשה בשבת, וכן עבודת השדה כגון לחרוש ולקצור וכדומה, אפילו אם שכר את האיני יהודי שיעשה כל המלאכה בעד סכום ידוע ואינו שכיר יום אסור. אבל אם האיני יהודי נוטל חלק (ט) מן התבואה, והמנהג הוא כן באותן המקומות שהעובד את האדמה נוטל חלק בתבואה מותר. ואם השדה הוא במקום רחוק שאין ישראל דר בתוך תחום שבת ממנו. מותר גם בשכירות בסכום ידוע, ובלבד שלא יהא האיני יהודי שכיר יום (ז).
 ו' אם בנה איני יהודי לישראל בית בשבת באיסור, נכון להחמיר שלא יכנס בו (ויש בזה כמה חילוקי דינים) (8).

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ג סי' עכ"ד) כתב ג"כ שיש להחמיר רק שהוא תלוי לפי ראות עיני הרבין כשיבין שע"ז יתבטל חלילה בנין ביהכנ"ס והוא צורך גדול אז דוקא בכה"ג יש לסמוך להתיר וכ"כ במשנה ברורה (רמ"ד ס"ק י"ג) דדוקא בכה"ג יש להתיר ובכלל שיהא מפורסם לכל שהוא קבלנות. ועיי' מזה בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ט"ב) ושם (בסי' תקכ"ב) ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ל"ח).

ובדין לבנות בית הטבילה הנצרך לנשים לטבילת מצוה כתב בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' כ"ד) שאם יש חשש שיתבטל ע"ז בנין המקוה מותר לבנות בשבת ע"י קבלנות והיותר נכון שיעשו כתב עם העכו"ם האומן אצל הערכאות שנותנים לו הקרקע בעד כו"כ באופן שיבנה שם בנין כפי הצורך בעד כו"כ ואם ינמור הבנין מחויבים ליתן לו סך כו"כ בעד הקרקע והבנין עיי"ש.

ט) העכו"ם נוטל חלק עיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' נ"ח) ובשו"ת שו"מ (מהר"ק ח"ב סי' ס"ט — ומהר"ג ח"א סי' ש"ז) ראם עשה שותפות עם עכו"ם בחנות וכדומה צריך לעשות ע"י ערכאות לפרסם הדבר כמש"כ הב"י (סוס"י רמ"ה) וכן שטר מכירה שנעשה לשבת צריך ג"כ לעשות כנ"ל ואם א"א יפרסם בדרך אחר. עיי"ש. ועיי' בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' ל"ו) דלעשות שותפות עם העכו"ם בחנות הוא בעת ההכרח והעכו"ם יטול חלק שביעית ומחצה כמש"כ בש"ע (סי' רמ"ה).

ועיי' בשו"ת ד"ח (ח"ב סי' ל"ד) רבבית חרשת (פאבריק) שרוב האקציען (מניות) שייך לישראלים אפי' אם מנהל העסק ושאר פועלים הראשים הם אינם יהודים כיון שכל הפועלים הפשוטים המה שכירי יום אדעתא דרוב הם עובדים ואסור עיי"ש.

(ז) סי' רמ"ג סעי' א' וסי' רמ"ד סעי' א' ב'. (8) סי' רמ"ד סעי' ג'.

ז מי שיש לו שדה או ריחים (י) מותר להשכיר (א) לאינו-יהודי ואף על פי שאינו-יהודי עושה בהם מלאכה בשבת, אבל מרחץ (ב) אסור

שערים מצוינים בהלכה

ועיי' בשו"ת כת"ם (סי' מ"א) דמשמע משם דאם המנהל הוא אינו יהודי והוא שכר הפועלים אין בזה איסור עיי"ש.

ועיי' בספר ירושת פליטה (סי' י"א) [גדפס שם תשובה מהנאון ד' שלום ווידער מנירהאזא] אודות אקציען גזעלטאפטען (חברת-מניות) שהמה פאבריקען שונים שלכל אחד ואחד מקוני אקציע יש לו חלק כפי המעות שקנה באופן דישראלים משותפים בא"י העלה שם להתיר כיון שהמנהל שכר הפועלים ומכירים אותו ואחרים אין מכירים על כן יש להקל. ועיי"ש מה שכתב לענין שהבעל דברי חיים מחמיר ומתיר דבריו.

וכל זה אם אין בהעסק הזה בהמות אבל אם יש בהמות שעושים ג"כ מלאכה יש כאן חשש שביתת בהמתו אין תקנה רק ע"י תנאי דטול חלקך בשבתת ואני בחול כמש"כ בש"ע (סי' רמ"ו סעי' ה') וכיון שא"א לעשות זה עם שרי האקציעאן יש עצה לזה שיקח האקציעאן בשותפות אינו יהודי ויתנה עמו התנאי הנ"ל. עיי"ש.

(י) או רחים עיי' בשו"ת כת"ם (או"ח סי' מ"ד) בריחים של ישראל והאומן העכו"ם לוקח חלקו מן הקמח שנמחן. מותר למחון בשבת כיון שהכל יודעים ומפורסם שזה האומן וכל הפועלים נוטלים חלקם מן הקמח שטוחנים והם נחתין לאריסות מעיקרא ואדעתא דנפשיה עביר ומה טוב שיעשה הישראל קודם שיקרא שמו עליו כתב עם האומן דאז ודאי מותר ואין כאן חשש מראית העין ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' כ"ב) ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' צ"ח) מזה.

(יא) מותר להשכיר לעכו"ם עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ד) דמותר להשכיר ביתו לחנות ליהודי ספר שמגלח ביום ש"ס בפרהסיא או לשאר מחללי שבת קודש וליכא משום מסייע לעוברי עבירה אא"כ בשעת סיועו עושה האיסור מיד אבל באינו עושה האיסור מיד שרי כמש"כ הכת"ם (יו"ד סי' קפ"ג) ובשו"ת בנין ציון (סי' ט"ו) ועוד דלא אסור אלא היכא שבנוף הדבר שנותן לחבירו יעשה האיסור אבל הכא לא יעשה אלא באויר שבתוך הבית עיי"ש. ועיי' לעיל (ס"ס ב') שהבאתי גם שיטות המחמירין אם ידור עמו ביחד משום הרחק משכן רע. עיי"ש.

(יב) אבל מרחץ עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' רמ"ג) בשם שו"ת הראב"ן (סי' רצ"ב) דאם השכיר גם דירה שבמרחץ לעכו"ם וד שם ליכא חשש מראית העין ושרי ובשו"ת ברכת יוסף (או"ח סי' ו') הסכים לזה. ועו"ש בשם פסקי דקנטי (סי' ק"ו) דמותר להשכיר פונדק לעכו"ם

להשכיר לו יג). ואם המרחץ אינו של ישראל אלא בשכירות מאינו-יהודי יעשה שאלת חכם איך ינהוג בו, וכל מי שהוא מחזיק מכם יד, „וורטס-

שערים מצויינים בהלכה

דרוקא מרחץ נקרא על שם ישראל ואיכא מראית העין ולא פונדק עיי"ש. יג) אסור להשכיר לו עיי' בארחות חיים (סי' רמ"ג) בשם שו"ת ריב"א (או"ח סי' י"א) באופה שרוצה למכור בכל ערב שבת הקמח לפועל עכו"ם ויאפה בעצמו וכל הריוח שלו כתב שם אופן ההיתר והאיך להתנהג. עיי"ש וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג סי' ט"ז) מתיר עיי' שמר מכירה וכתב שם אופן ההיתר עיי"ש.

אולם בשו"ת כת"ס (או"ח סי' מ"ג) ובשו"ת מהרי"א אסאד (סי' ס"ב) ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' ק"ו) לא רצו להתיר רק יעשה עמו שותפות דאז לא שייך מראית העין. עיי"ש.

יד) מחזיק מכם, קורא נכבד! אתה זוכר מה שכתבתי בהקדמה שתוכן ומטרת החיבור הזה הוא להעיר ולקבץ משו"ת אחרונים ההלכות השכיחות ונוגעים לכל אדם ומפוזרים הם בספריהם וספריהם מפוזרים בין ספרים אחרים אבל לא עבודתי לקבץ דינים וההלכות הכתובים בש"ע לך למוד אותם ושם תמצאם ובמקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך. אבל כאן יצאתי מהכלל מפני שהמקום גורם להביא האחרונים המדברים מענין הערמת מכירה לשבת ומהלכה זו שנתבאר בש"ע נסתעפו כל עניני מכירה לשבת וכל אחד דיבר לפי שעתו ומקומו ע"כ ההכרח הוא להעתיק לכאן דברי השו"ע והפוסקים אחרונים.

כתוב בש"ע (סי' רמ"ד סעי' וא"ו) דיהודי הקונה מכם שוכר לו אינו יהודי לקבל המכס בשבת בקבולת דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כו"כ משום דארעתא דנפשי' עביר וכתב שם הב"י אעפ"י שהישראל קובע לו מלאכתו בשבת מ"מ התירו בזה משום פסידא ראדם בהול על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לגבות בעצמו ויבא לירא איסורא דאורייתא דשמא יכתוב כדרך המוכרים וכתב הטו"ז שם שלא התירו אלא בהפסד גדול.

והרמ"א בהגה כתב וכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לאינו יהודי והאינו יהודי יקח הריוח של שבתות לעצמו ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה דבמקום פסידא כה"ג לא חששו ע"כ.

מכאן נפתח המקור דבמקום הפסד גדול לא חיישינן למראית העין דאי לא שרית ליה אתי לירא איסור דאורייתא ועל כן התירו הרבה גדולים לעשות שמר מכירה לשבת לעבוד בשדות ובבתי חרושת כי ראו שנחוצו הדבר במקומם.

הויז"ט), „ציגעל-הוטמע", „גלאז-הוטמע" וכדומה, צריך לעשות שאלת הכס (טז) איך ינחוג בהם (ט).

שערים מצוינים בהלכה

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ב סי' ע') וז"ל דלדעתו אדרבה מצוה יותר בזה"ז [למכור ע"י שטר מכירה] כי בעוה"ר אם יחמירו להם לא ישמעו כלל ואם יחפשו היתירים ע"פ לומדים מי גבר מבני ישראל אשר לא ירצה בזה ויעמיד לו איזה למדן שמשניה ע"ז לעשות הכתב עפ"י ההכשר וישניה ע"ז שלא תבא לידי מכשול ואיסור תורה וכ"כ (שם בס' ס"ח) דאם עושין שטר ומפרסמין הדבר ליכא משום מראית העין.

ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' ז') שכתב דמעולם לא עלה על לבי להתיר נגד המפורש בש"ע והשאר פוסקים שאסרו משום מראית העין ועל ההיתר מפני כדי שלא יבאו לידי איסור מתוך שבהול על ממנו כאשר התירו הגאונים לא מצאתי את עצמי לדמות בדבר זה לגדולי הראשונים שאם כן נתת תורת כל אחד בידו והמה רשאים להתיר במכס ומטבע לא אנו הפעוטים וכו' אך שמעתי שבגליל לכוב הותר הדבר ע"י גדולי הדור וכו' ואחרי רואי כי יצא הדבר בהיתר מגדולי הדור ונהנין כן כמעט בכל מדינתנו סמכתי גם אני ע"ז מפני הטעם שכתב המרדכי ומביאו הב"י גבי מכס ולכן פסקתי להתיר ע"י מכירה או שכירות עפ"י שטר עיי"ש.

(טו) וזירמס-הויז עיי' במשנה ברורה (סי' רמ"ד ס"ס ל"ה) ודע דמשמע מכל הפוסקים דלא התירו אפי' במקום הפסד גדול אלא באופן זה שציר הש"ע. דהיינו או בקיבולת או שמשכיר לו את גוף הריוח, דבכל זה העכו"ם אדעתא דנפשי' עבד, אבל בשכיר יום ממש אסור בכל גווני ומזה תדע שאותן האנשים המחזיקים בית משקה ולוקחים איזה אינו יהודי בביתן על יום השבת לעסוק במכירת המשקה שלא כדין הן עושין דאף אם נחשב מניעת הריוח מיום השבת להפסד גדול, מ"מ הלא לא התירו בשכיר יום ממש ועכ"פ אין להתיר אלא באופן שציר הש"ע והרמ"א או שיקנה לו מע"ש [במשיכה ובכסף ובשעהד"ח בכסף בלחוד שיתן לו מקצת מעות ע"ז] כל הדברים שנותן לו למכור ואף דעכ"פ עדיין העסק נקרא על שם הישראל זה מותר משום פסידא ומותר לישראל לישב מרחוק ולשמור שלא יגנב הא"י מהעסק, אך שיזהר שלא יתערב בהעסק ולא ידבר עמו כלום מעניני ההם והוא דבר שקשה ליזהר שלא ידבר כלום כשיושב שם אך העולם נוהגין להתיר והנה להם מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין והבוטח בד' ואינו מחפש צדדי קולות על שבת אשריו ע"כ.

ח בביתו של ישראל יז) אסור להניח לאיגרוהודי שיעשה מלאכה

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' באורחות חיים (סי' רמ"ד) בשם א"א מבוטשוטש שכתב ג"כ דהיכי שהוא רק נכנס ויוצא כרי שיהא מירתת העכו"ם ואינו מטריד את עצמו בכך כו"ע מודו שאין פתחון פה על הנוהגין להקל. עו"ש בשם הא"א הנ"ל שמלמד זכות על המזיגה בכפרים בשבתות ומכירת טיטון וטאבאק של הקיר"ה דכיון שהמשקין והטיטון והטאבאק משועבדים להקיר"ה ודינא דמלכותא הוא שאל יחסר המזג להבאים לקנות א"כ הוה ליה כמשקה של המלך, וטוב למכור המשקים בערב שבת כעין שבערב פסח בכסף ובשטר ומשיכה או הגבהה (ובאות י"ח שם) הביא בשם מהרש"ק דמלאכת שבת הנעשים ע"י עכו"ם על דרך הערמת מכירה אין צריך שטר רק די בהאגד שלאג ואדרוף (דעפאזיט) אך בשו"ת אוריון תליתאי (סי' ק"ס) חולק עליו ופסק דבעינן שטר מכירה דכלא שטר מכירה מנכרא מלתא דהערמה עברו ביניהו עיי"ש

טז) יעשה שאלת חכם עיי' בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ג"ז) שכתב שאם מכר או השכיר קודם שנקרא שמו עליו ומעלה בערכאות כדי שיתפרסם הדבר יש להתיר וכן בבהמות. ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' ה"ז ובח"ב סי' כ"ט-ל"א) שהאריך בעניני שטרי שכירה ונוסחתם עיי"ש ועיי' ברעת תורה בקונ"א (הלכות שחיטה אות ס"ט) שכתב שם נוסח שטר מכירה או שטרי שותפות.

ועיי' בנימוקי או"ח (סי' רמ"ג) האריך בענין שטרי מכירה שסידר הגה"ק בעל דברי חיים שם ובנו הגה"ק בעל דברי יחזקאל הרעיש על זה. כתב שם דבאמת אין שום פלוגתא בין האב לבנו כי הדברי חיים מיירי באותן שפרוצים ואם לא יעשו להם שטר מכירה יהללו השבת ועד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וכה"ג רשאי להת"ח למיעבר איכור קל שלא יעבור העם הארץ איסור חמור. ובנו הדברי יחזקאל מיירי באותן מקומות שהבעלי שדות הם שומרי תורה כראוי וכאשר יצא לאורה הספר דברי חיים ומתיר שם השטר מכירה התחילו גם השומרי שבת להקל ועל כן הרעיש על זה כי דברי אביו לא נאמרו ליראי ה'. ולפ"ז צריכין הרבנים שלא ינהגו סלסול בעצמם ולא יפרונו על המדה שגם לקלי הדעת מבני דור החדש אין עושין להם שטר מכירה וממילא מחללים שבת קודש בפרהסיא והקולר על המחמירים ביותר וכל ערום יעשה ברעת וישקול במאזני משפט התורה והאמת עכ"ל.

יז) בביתו של ישראל עיי' בבית יצחק (ח"ב קונ"א סי' ג) במי שיש לו פועלים נכרים השכירים לשנה שעושים בבית חרושת שלו (פאבריק) ושכירתם הוא דבר קצוב מכל דבר ודבר מעבודתם כתב שם אף שהוא מפורסם שהוא בקבלנות אפ"ה לא מהני רק צריך להשכיר להם חדר מיוחד שם

בשום אופן, ואפילו משרת אינו-יהודי שרוצה לעשות מלאכה בשביל עצמו צריכין למחות בו (10).

מ אומן אינו-יהודי שעשה מלבוש בשביל ישראל, והביאו לו בשבת מותר ללבושו, ואם ידוע שגמרו בשבת יח) אין ללבושו כי אם לצורך גדול, אבל אסור ליקח כלים ומלבושים מבית האומן, אפילו מאומן ישראל בשבת ויום טוב, ואינו יהודי שאינו אומן אלא שיש לו חנות שמוכר מנעלים וכדומה, מותר לישראל המכירו ליקח ממנו בשבת ולנעלם, ובלבד שלא יקצוץ עמו דמי המקח, וגם לא יהיו דברים שהובאו מחוץ לתחום (11).

י כלים שעושין בהן מלאכה, כגון מחרישה יט) וכיוצא בה אסור להשכיר לאינו יהודי בערב שבת ואף על פי שאין אנו מצווים על שביתת כלים, מכל מקום כיון שהוא נוטל שכר והשכירו ערב שבת, מחזי כאלו האינו יהודי הוא שלוחו, וביום ח' מותר לו להשכיר, ולהשאיל לו מותר אפילו בערב שבת ואפילו כלים שעושין בהם מלאכה, ובלבד שיקחם

שערים מצויינים בהלכה

שם לפועלים בשכירות נמורה והוי כעושין מלאכה בביתם.

ועיי' בארחות חיים (סי' רמ"ד) בשם שו"ת מהרא"ל (סי' ב) שכתב ג"כ כן בישראל שהיה לו פאבריק לעשות מעשה אורג והאומנים עושים המלאכה עפ"י השוואה מכל אמה נוטלים חלק, והישראל ייחד להם מקום והאומנים עושים שם בשבת כתב ג"כ להתיר באופן שישיכיר הישראל החדר להאומנים בשכירות נמורה ויהי' קבלנות בבית עכו"ם עיי"ש, ועיי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' כ"ב) ונשמט אדם (כלל ג' אות ח').

יח) שגמרו בשבת עיי' בפרי מגדים (סי' תקט"ו) דוקא אם הוא מלאכה דאורייתא אבל אם הוא מלאכה דרבנן אין להחמיר. והובא בביאורו"ל במשנה ברורה (סי' רנ"ב סעי' ד) והבאה"ט שם כתב דאם היה המלבוש מתוקן רק תקנו והחליקו והיה יכול ללבושו בלאו הכי מותר ומהאי טעמא כתב שם הנתיב חיים (על הגליון) דאם היה העכו"ם נותן תחת המכבש בשבת מותר דהיה יכול ללבושו בלאו הכי עיי"ש.

יט) כגון מחרישה עיי' בחידושי רע"א (סי' רמ"ו סעי' א') דדוקא דברים שעושה בהם מלאכה דאורייתא אבל כלים שעושין בהם רק מלאכה דרבנן כיון דלא מחזי רק כעובד על שבות דשבות יש להקל והובא גם כן בביאורו"ל (שם).

האינו יהודי מביתו של ישראל קודם הכנסת שבת, אפילו אם מתנה עם האיני יהודי שהוא ישאל לו עבור זאת כליו בפעם אחרת מותר, ולא אמרינן כהאי גונא דהוי כשכירות, וכן להשכיר לו כלים שאין עושין בהם מלאכה מותר אפילו בערב שבת (ב) כשאנו יהודי מוציאם קודם שבת (12).

יא הא דמותר להשכיר כלים לאינו יהודי באופנים הנזכרים, דוקא כשאנו נוטל שכר שבת בפני עצמו אלא בהכלעה תוך שאר ימים, כגון שמשכיר לחדש או לשבוע ואומר לו, בעד כל שבוע או בעד כל חדש תתן לי כך וכך או אפילו בעד כל שני ימים או כל שלשה ימים, אבל שכר שבת בפני עצמו אסור לימול אפילו השכיר לו לשנה וחושבין ימים נפרדים, שאומר, אני משכיר לך לשנה או לחדש ובעד כל יום ויום תתן לי כך וכך, אף על פי שאחר כך משלם האיני יהודי בעד כל הימים בבת-אחת אסור לימול שכר המגיע לשבתות, כיון שמחשבין ימים נפרדים ואסור לימול שכר שבת שלא בהכלעה, אפילו בעד כלים שאין עושין בהן מלאכה, ואפילו בעד חדר לדור בו, ואיסור שכר שבת הוא בין מאינו יהודי בין מישראל (13).

ער. דין המפליג בספינה. וכו' ד' סעיפים.

א אין מפליגין בספינה על הים פחות משלשה ימים (א) קודם

שערים מצויינים בהלכה

(ב) מותר אפי' בע"ש ועיי' בחירושי רע"א (שם) דכלים שאין עושין בהם מלאכה מותר להשאיל לו אפי' בשבת וסיום במ"ב בביאור הלכה (שם) דפשוט דמיירי בעיר המוקפת חומה.

(א) בספינה פחות משלשה ימים עיי' במשנה ברורה (סי' רמ"ח) שהביא כל הטעמים שהזכירו הפוסקים: (א) שמא יצטרך הישראל לעשות מלאכה בשבת משום פיקוח נפש דבמקום סכנה הוא או שיעשה בעל הספינה האיני יהודי מלאכה בשביל הישראל. (ב) משום איסור תחומין. (ג) דנראה כצ"ע ושט"ע פני המים. (ד) משום ביטול מצות עונג שבת דכל נ' ימים הראשונים יש להם צער מחמת נענוע הספינה וסרחון העולה ממים המלוחים.

(13) שם סעי' א', וסי' ש"ו סעי' ד'.

(12) סי' רמ"ו סעי' א' ב'.

ואם נוסע לדבר מצוה אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה והב"י בשו"ע העתיק הטעם האחרון דהוא משום מצות עונג שבת.

ב והנה יש להסתפק אי מותר לנסוע באוירון בשבת דהיינו שיתחיל נסיעתו בערב שבת או קודם וימשיך נסיעתו בשבת ולדעתי לכאורה יש חילוק גם בזה בין אם נוסע באוירון דרך ימים או דרך יבשה דדרך ים מותר לדברי הכל ודרך יבשה תלוי במחלוקת הגרע"א והגר"ז עם המשנה ברורה דאיתא בשו"ע (סי' ת"ד סעי' א) המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים כגון שקפץ ע"ג עמודים שנבזוהים עשרה ואין בכל אחד מהם ד' טפחים על ד' טפחים הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מי' או לאו ומה שיהי' בדרכנן יהי' ספיקו להקל [ופי' שם המשנה ברורה (ס"ק ה) דהיינו חוץ מאלפים אמה עד י"ב מיל שהוא לכו"ע מדרבנן] ובמים ונהרות אין איסור תחומין דאורייתא לדברי הכל לפי שאינם דומין לדגלי מדבר והולכין בספיקו לקולא. והרמ"א כתב דאם היה הולך על ידי קפיצת השם מתוך י"ב מיל לחוץ אזלינן לחומרא. וכתב שם הגר"ז (סעי' ב') ובחידושי הגרע"א שם והובאו דבריהם בביאור הלכה שם דבכרמלית דינו כימים ונהרות דאין איסור תחומין שם דאורייתא מפני שאינו דומה לגמרי לדגלי מדבר. וסיים שם דלפ"ז דלית לנו רה"ר אין לנו עכשיו כלל תחומין דאורייתא. וממילא לדבריהם דהיבשה דינו כים א"כ כמו דבים אמרינן דאין תחומין למעלה מי' דמספיקא אזלינן לקולא ה"ה ביבשה דינו כים מפני שאין לנו רה"ר. והמשנה ברורה בביאה"ל שם מחלק בין יבשה לים והעלה דאף שננקוט להקל במים בכל גווני אפי' הולך ברגליו ומשום דאינו דומה לדגלי מדבר אבל עכ"פ ביבשה אף בכרמלית יש לנו להחמיר אף שאינו דומה לדגלי מדבר עיי"ש.

נמצא לפי הנ"ל דלהגרע"א והגר"ז דהיום גם יבשה דינו כים דמספיקא אמרינן ביה תחומין למעלה מי' א"כ מותר לעוף באוירון בין דרך יבשה בין דרך ים ולהמשנה ברורה שמחלק בין יבשה לים א"כ דוקא לנסוע באוירון דרך ים מותר אבל דרך יבשה יש להחמיר. ופשוט דכל זה מיירי בגווני דאין האוירון עף דוקא בשביל הישראל וגם התחיל נסיעתו קודם השבת.

ג ויש להסתפק עוד לפי מה דפסק בש"ע דאין הולכין בספינה פחות משלשה ימים והטעם משום עונג שבת דיש להם צער מנענע הספינה וסרחון העולה מהים אי בעי תרתי נענוע הספינה וסרחון הים א"כ אם נוסע באוירון דרך ים נמי איכא תרתי דידוע דנענוע האוירון עוד יותר מהספינה, משא"כ אם עף דרך היבשה [לשיטת הגר"ז והגרע"א] אז אין כאן רק נענוע האוירון ולא סרחון מהים א"כ לפ"ז גם לטייל ליכא איסור לעוף מע"ש דרך שדות וכרמים שהוא כרמלית וצ"ע עוד.

שבת, דהיינו מיום ד' ואילך אסור אבל אם הולך לדבר מצוה מותר ב' אפילו בערב שבת¹).

ב' על הנהרות מותר להפליג בספינה בכל ענין אפילו בערב שבת ובלבד שלא יצטרך הישראל לעשות שם מלאכה ג' בשבת, ואפילו אם בהמות מוליכות את הספינה מותר²).

שערים מצוינים בהלכה

ב) הולך לדבר מצוה הולך לדבר מצוה בערב שבת כדן הולך לדבר הרשות ג' ימים קודם השבת [ועיי' מזה במשנה ברורה (סי' רמ"ח סעי' ד בביאה"ל ד"ה ופוסק עמהם לשבות] ועיי' ברמ"א (שם סעי' א) רג' ימים קודם השבת מותר אפי' אם יודע שיצטרך לחלל שבת בנסיעתו וכ"כ המחבר (שם סעי' ד) והמג"א (שם ס"ק י"ד) כתב דאם יודע בודאי שיצטרך לחלל שבת לבסוף אסור אפי' בתחלת השבוע ואפי' לדבר מצוה ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ט ובביאה"ל) דמחלס בין הולך על הים בספינה להולך ברגליו ביבשה דבספינה יש לצדד להקל אפי' גם בלמטה מעשרה משום דבים הוי התחומין רק מדרבנן אפי' י"ב מיל משא"כ ביבשה באם יודע שלא יתצו לשבות לא ילך עמם. עיי"ש. ועיי' לעיל (ס"ק א).

ועיי' בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' צ"ו) דאסור ליסע במסילת הברזל בשבת אפי' אם קונה שביתה וכ"כ בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' נ"ח) והתפא"י (בכלכלת שבת אות ט').

ועיי' במלמד להועיל (סי' מ"א) באחד שהיה רוצה לנסוע לרוסיה לביתו והנסיעה נמשכת כשבעה ימים ויוכרח לנסוע גם בשבת על המסילת הברזל ולא יתנו לו רשיון להפסיק הנסיעה באמצע הדרך כתב שם להתיר מפני דתחומין דרבנן ואפי' להרמב"ם דס"ל די"ב מיל דאורייתא זה רוקא ברה"ר גמורה ולדידן דלית לן רה"ר גמורה כמש"כ הגר"ז (סי' ת"ד סעי' ב ועיי' לעיל ס"ק א) אין איסור תחומין דאורייתא ולדבר מצוה מותר לצאת אפי' בערב שבת. והכא נמי דבר מצוה היא לנסוע לביתו לגדל בניו לתורה ואף שלכתחלה צריך לפסוק עמהם לשבות מ"מ במקום שאי אפשר ובשעת הדחש אין זה מעכב וכמש"כ בש"ע הגר"ז עיי"ש.

ג) לעשות שם מלאכה עיי' בש"ע הגר"ז (סי' רמ"ח) דאם הנוסעים על הספינה רובם ישראלים אסור ליכנס בה בתוך ג' ימים לפני השבת דהא הנכרים עוסקים בהולכת הספינה בשבת [בעבור הישראלים] ויש בזה איסור גמור.

ועיי' בתפא"י (בכלכלת שבת אות ט') שכתב דבספינות שבזמנינו

(2) שם סעי' ב'.

עד (1) סי' רמ"ח סעי' א'.

ג היכא דמותר להפליג בספינה בערב שבת, אם נכנס בה בערב שבת וישב שם עד חשיכה, אף על פי שחזר לביתו ולן בביתו, מותר ליכנס בה אחר כך ביום השבת ובלבד שלא תלך הספינה בשביל ישראלים לחוד, אך מאחר שהיה בביתו בשבת קנה שביתה בביתו, ולכן אם הלכה הספינה יותר מתחום שבת, ובאה בשבת ליבשה אין לו שם אלא ארבע אמות, ויותר מזה אסור לו ללכת שמה⁸.

ד ללכת בספינה כדי להתפלל בעשרה^ד או למצוה אחרת, אם

שערים מצויינים בהלכה

אף שמבעיר האש ומבשל המים בשבת על דעת שיסעו עמו ישראלים ועכו"ם ביחד מותר לישראלים לירד בתוכה בשבת כשקנו שביתה מערב שבת כיון שהעכו"ם רוצה להביא אנשים גם משם לכאן וצריך בע"כ ליסע לשם עיקר אדעתא דנפשי' עביר דנם אם לא יסע הישראל עמו היה מבכיר האש להוליך ספינתו יום יום כדרכו ע"כ. משמע משם דנם אם ישראלים הם רובם אפ"ה מותר מפני דבלאו הכי יסע הספינה לשם.

ואפשר לפרש גם דברי הגר"ז נמי דכוונתו על ספינה יחידית שאינה מהממשלה ליסע בכל יום כדרכה.

והנה מש"כ התפ"א להתיר היכא דהולכת הספינה בלאו הישראלים לכאורה צ"ע דהא על ידי ריבוי המשא מהישראלים מוכרת הספן המנהל להרבות כח הקיטור ולבשל מים מרובים ולהרבות הבערת האש שיהיו לו הרבה קיטור וא"כ מרבה בשבילם [אפי' אם הישראלים הם מועטים] וזה אסור כמש"כ בש"ע (סי' שכ"ה סעי' י"ו-י"א) וזהו אחד מהטעמים שאוסר בבית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) ליסע על הקרוניות חשמליות בתוך העיר הנם שאין שם איסור תחומין עיי"ש] ונראה לי לומר עפ"י מש"כ הרמ"א (סי' שכ"ה סעיף ז') דאם מילא העכו"ם מים מרה"י והביא דרך רה"ר לצורך הישראל מותר להנות ממנו הואיל ואפשר לילך לשם ולשבות. הנם דאו צריך לו להטריח בעצמו. ולילך ברנליו לשם אפ"ה מותר כיון דעכ"פ יכול להנות מהמים בדרך היתר אין הנאה כ"כ הנאה נמורה וא"כ ה"נ בספינה דאם לא ירבה הבערת האש וכח הקיטור בשביל הישראלים אז תילך הספינה בשבת בנחת ולא במהירות ולכן אף שמרבה בשבילם ותילך הספינה במהירות כדרכה לא חשיב הנאה כיון שיכול להנות מהנסיעה כשתלך בנחת. זה נראה לענ"ד רק לפ"ז צ"ע על הבית יצחק הנ"ל.

ד ללכת בספינה בשבת עיי' בבאה"ט ובשע"ת (סי' רמ"ח וסי')

הספינה הולכת גם בשביל אחרים יש להתיר, מכל מקום יש להישראל ליכנס בתוך הספינה בערב שבת בעוד יום ולישב שמה עד שתחשך, ואחר כך יכול לחזור לביתו וחזור בשבת לתוך הספינה, אבל שתלך הספינה בשביל הישראל לבד אין להתיר⁽⁴⁾.

שערים מצויינים בהלכה

של"ט) שהביאו מפוסקים ותשובות אחרונים בענין לעבור בספינה קטנה או על נשר הפורחת בתוך התחום במקום הפסד או לצורך מצוה ויש מתירין ויש אוסרין ועי"ש בנתיב חיים על הגליון (סי' רמ"ח) שהאריך בזה וסיים דצריך לקנות קצת שביתה דכזה יש היכר קצת ואין בו איסור שט ולצאת ידי הכל צריך בקניית שביתה לשהות בספינה כל זמן ביהשמי"ש ושכן נהגו בכמה מקומות באשכנז לעבור בנהר בספינה לצורך מצוה. ובברכ"י (סי' של"ט) כתב שהרבה מחמירין ולכן היכי שאין צורך מצוה כל כך יש להתרחק מזה.

ועיי' במשנה ברורה (סי' של"ט ס"ק ל"ו) שהביא נ"כ שני דעות בזה דעת הר"י הלוי לאסור ודעת החי"א (כלל מ"ד אות כ') שכתב שאפשר שיש להתיר ע"כ.

ועי' במשנה ברורה (סי' תרל"ט בשעה"צ אות א' ב') דמצדד שם קצת שלא כדברי החי"א ועיי' בשו"ת רע"א (סי' י"ג) שנ"כ אוסר. ובקנה שביתה בביהשמי"ש מצדד המשנה ברורה שם להתיר כדברי הנתיב חיים הנ"ל וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיג (או"ח סי' ק"י).

ב ובענין הנסיעה בקרוניות חשמליות שהולכות ושבות בתוך העיר עיי' מזה בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) שכתב שנשאל על זה בעת שנתחדשה הנסיעה חשמליות בעיר לבוב והשיב דאסור משום דמבואר בש"ע (או"ח סי' ש"ה סעיף י"ח) דאסור לישב על קרון שהעכו"ם מנהיגו בשבת משום דמשתמש בבהמה גם שלא יחתוך זמורה וכתב המנ"א דאפי' ליכא חשש שמא יחתוך זמורה אסור. הוא הדין בנרון רידן שהעכו"ם פותח וסוגר כח העלעקטרי אסור לישב על קרון כזה וגם יש לחוש דעל ידי ריבוי המשא מוכרח מנהל העגלה להרכות כח העלעקטרי היינו לקרב כח העלעקטרי בהמכונה שלו בקרון להזרם העלעקטרי וכשישראל יושב בעגלה הוא מרבה בשבילו וזה אסור כמבואר בש"ע (או"ח סי' שכ"ה סעיף י"א) וגם איכא בזה משום עוברין דחול כמבואר בש"ס (ביצה כ"ה) ובש"ע (סי' תסכ"ב סעיף ב') ועיי' בטו"ז

(4) עיין שו"ת סוף סי' רמ"ה, ו"א כלל ד'.

קצור שלחן ערוך עד — שערים מצויינים בהלכה כא

(שם ס"ק ד') שכתב שהוא משום עובדין דחול ואיכא זילותא דיו"ט וכש"כ לשבת עכ"ל הבית יצחק שם.

ודבר תמיה, ראיתי בכפר אור חדש (להרו"ה מוילנא) ובספר משפטי עזיאל (ח"א סי' ט' ובח"ב סי' ל"ב) שנושאים ונותנים בענין הנסיעה ברכבת חשמלית והעלו להתיר אם ההילוך היא לשם מצוה וכתב שם בכפר אור חדש דאין בזה משום עובדין דחול בשעת הדחק או לצורך מצוה כמו דאמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דרגלא משום כיעותותא ומשום דוחסא דציבורא (ביצה כ"ה:) וכן נפסק בש"ע (סי' תסכ"ב) דאם רבים צריכין לו מותר לצאת בכסא וסיים דדוקא בהרכבה חשמלית שנתקן בדרך זה לילך ולשוב בתוך העיר ואי אפשר לחוש שמא יצא מחוץ לתחום כיון שלא נתקן לזה ואי אפשר לו לילך להלאה אבל על הדו — אופנים שהולך בכח האדם עצמו שרסבב ברגליו האופנים והולך במהירות זה אסור מצד הדין משום דמטלטל האופנים ברגליו מחוץ לעירוב ועוד שיש לחוש שישכח מצד המהירות וירכב עליו מחוץ לתחום עיי"ש. וכן במשפטי עזיאל שם העלה להתיר ברכבה חשמלית בתוך העיר במקום שכל התושבים הם אינם יהודים והמנהיג הוא אינו יהודי ע"כ. ומשמע מדבריהם שלא היה להם ספר הבית יצחק הנ"ל מדלא הביאו דבריו ושם במשפטי עזיאל (ח"א סי' ז') כתב בענין אחרת שאין לו ספר הבית יצחק, וכיון שכן הוא וכבר הורה זקן עמוד ההוראה בשו"ת הבית יצחק הנ"ל לאיסור וחייש בזה משום עובדין דחול ושאר איסורים הכרוכים בזה. אין לזו מדבריו ולא גרע מדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם וכש"כ זה שכתובים בה הרבה איסורים.

ועיי' בבית יוסף (סי' ש"ח) הטעם שאסרו מוסצה מפני שאמרו דמה אם הזהרו הנביאים שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול ולא שיחת השבת כשיחת של חול סו"ח שלא יהא הטלטול של שבת כטלטול של חול שיבא לתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית וכדומה ונמצא שלא שבת ועוד מפני גדר ההוצאה נגעו בה שמא ישכח ויוציא הרבה שמטלטל בידו לרה"ר ע"כ וכש"כ כשיסע על העגלה חשמלית שיבא מזה לאיסורי דאורייתא.

ועיי' בשו"ת חת"ס (סוס"י קנ"ד) שכתב בזה"ל דנהי אם יראו ת"ח ונודרי נדר להפר תורה לפי הזמן והמקומות יתקבצו וישאו ויתנו פאדי הזמן כך עלתה במחשבתינו להתיר איסור דרבנן פלוני מטעם כך וכך וכעין תקנות הקהלות כר"ת בסוס"י שו"ת מהר"ם בפראג וכהנה. אבל יחיד בדורו אפי' הוא חסין כאלונים וכנובה ארזים נבחו ודבריו כראו מוצקים לא כיון להתיר אפי' מנהג קטן ממנהגי ישראל היום יאמר

הוא כך וידפסנו ויפרסמנו ומחר יאמר אחר כך בסברות חלשות צנומות דקות עד שיתירו איסור דאורייתא כאשר אירע בעוה"ר בזמננו כי רבו פריצי הדור והעמידו חזון לומר הלא גילוח בחוה"מ כמה מאות שנים נהנו אבותינו איסור ונצטערו ונתנולו ועתה התירו פרושים את הדבר כן נמי נבוא ונתיר לחלל שבת בפרהסיא בעוה"ר והקולר תלה אח"כ בהגורמים עכדה"ק.

ועיי' בשו"ת ציון אליעזר (סי' כ"א) שהביא שם דברי המשפטי עזיאל והשיב ג"כ שם על כל דבריו.

ג והרופא שצריך לו לילך לחולה אפי' שאבו"ס עיי' בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' סכ"ג) והובא בבאה"ט ובשע"ת (סי' רמ"ח — וסי' של"ט) דמותר לו לילך על הגשר הפורחות לצורך חולה שאין בו סכנה וכן בחיי אדם (כלל מ"ד אות כ') ובמשנה ברורה (סי' של"ט ס"ק ל"ו) מצדדים להתיר לעבור בספינה קטנה בתוך התחום בשעת הדחק ויש הפסד ממון ויש לרדן משם לכאן, אבל אין להתיר רק אם הדרך רחוק וא"א לילך ברגליו כמו התם שאי אפשר לעבור המים רק אם יעבור בספינה אבל כשהדרך קרוב אין היתר מהתם וכן צריך לזהר שלא יבא לאיסור הוצאה וטלטול ממון.

ד ובענין מעלית חשמלית להשתמש בה לעלות ולירד עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"א סי' שו"ח בהשמטות) שמתיר שם כשהנכרי יגיע הכפתור והישראל והאינו יהודי שניהם יעלו או ירדו כאחד כיון דגם לצורך עצמו הוא עושה והוא במקום הדחק שהבתים עתה נבוכים קומות הרבה ואי אפשר לעלות ולירד ברגליו עיי"ש.

אבל צריך לדקדק בהרבה מקומות שמשרתי הבית הם ישראלים והם מעלים ומורידים המעלות.

ועיי' במשפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ב אות ד') דמשמע דעתו שם שאין צריך לדקדק ולברוק אחר זה אפי' במקום שאפשר לברוק, ועיי' בפר"ח (כללי ס"ס אות ב').

ועיי' בקונטרס לוח היובל כתב הגרי"א הענקין ריש להתיר לחלשים לעלות ולירד במעלית והנכרי יגיע הכפתור ודוקא לצורך תפלה בציבור וכדומה. וקצת ראייה נראה לי לזה ממש"כ בשו"ת מהר"ש (ח"ג סי' מ"ג) שהתיר לצאת בשבת עם הלעניטימאציע (תעודה) שלא כדרכו לצורך תפלה בציבור ואדמו"ר הנאון הקדוש מהרי"ט מסאטמור שליט"א דחה זה ואמר שאין כ"כ ראייה משם דאפשר לומר משום דמצוה דרבים היא דשעת חירום היה ואי אפשר לשום אדם לילך בלא כתבי יחוס משא"כ הכא דאפשר להיות מנין ותפלה בציבור גם בלא זה שרד בקומה גבוה.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קל"ו) [להגאון מסעמיהאלי] בהגה מנן המחבר ג"כ משמע שם דעתו שאין בזה משום עוברין דחול, עיי"ש היטב.

עה. דין הדלקת הנרות. ובו י"ד סעיפים.

א חייב כל אדם להפריש את-עצמו ממלאכה, ולהדליק את הנרות לכל הפחות חצי שעה קודם צאת הכוכבים א). ואם אמרו בבית הכנסת מזמור שיר ליום השבת, אף על פי שעדיין יש שתי שעות עד הלילה, מכל מקום חל שבת על המועט ואסורים בכל המלאכות. ואפילו מי שבא מעיר אחרת לכאן, חל עליו שבת מיד כשאמרו בציבור מזמור שיר ליום השבת, ובעיר שיש בה שני בתי כנסיות אין אחד נגרר אחר חברו).

שערים מצוינים בהלכה

ובעצם פעולת העלעקטרי בהמעלית אי יש בזה איסור דאורייתא משום מבעיר או לא עיי' לקמן (סי' פ' אות ה').

א) חצי שעה קודם צאה"כ, המחבר כאן פסק כש"ע (בסי' רס"א) ומפני שאין אנו נוהגין כן אעתיק בכאן השיטות בקיצור.

בין השמשות שיעורו תלתא רבעי מיל [והוא לכל היותר כמו 16 דקין (מינוט)] ובוה יש שיטות אימתיות מתחיל הביהשם"ש.

א) שיטת ר"ת בתוס' (שבת ל"ה) והש"ע (סי' רס"א) דשתי שקיעות הן מתחלה נכסית החמה מעינינו ושוקעת והוא הנקרא תחלת השקיעה ושוהה כרי ג' מילין ורביע מיל ועדיין יום הוא והוא זמן תוספות שבת רצה לעשותו כולו או מקצתו ואח"כ מתחיל השקיעה שניה והוא הנקרא סוף השקיעה שאז מתחיל להשקע האור לגמרי ונמשך זמנה כרי שיעור מהלך תלת רבעי מיל והוא הביהשם"ש ואח"כ יוצאין ג' כוכבים בינונים והוא סימן ללילה.

ב) שיטת הגאונים הובאו במהר"ם אלשקר (סי' צ"ו) חושב שם כל הגאונים שעומדים בשיטה זו דביהשם"ש מתחיל מתחלת השקיעה משעה שהחמה נתכסה מעינינו ונמשך זמנו כרי מהלך ג' רבעי מיל ואח"כ יוצאין הג' כוכבים בינונים והוא לילה מה"ת לכל דבר.

ג) שיטת היראים לרא"מ והובא בב"ח (סי' רס"א) דביהשם"ש מתחיל ג' רבעי מיל קודם התחלת השקיעה, גם הובא באגודה ובמרדכי פ"ב דשבת ומנ"א (סי' רס"א).

והנה אנו מחמירים בערב שבת כשיטת הגאונים כמש"כ המנ"א (סי' רס"א ס"ק ט') וכן בביאור הגר"א פסק לגמרי כשיטות הגאונים ואע"ג דאנו רואים שגם לאחר הג' רבעי מיל עוד לא נראין הכוכבים כלום הוא מפני דשיעור הג' רבעי מיל שאמרו בנמרא נאמר על אפק בבל או א"י

ובזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שווין ובמדינתנו שנוטה יותר לצד צפון מתארך יותר וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ג) דכיון דהשיעור ג' רבעי מיל משתנה לפי המקום והזמן ע"כ יש ליוהר שלא לעשות מלאכה במוצ"ש עד שיראו ג' כוכבים קטנים עיי"ש.

ועיי' בס' זכרון יוסף (סי' מ"ט) [מהגאון החסיד ר' חנוך העניך פאק וצ"ל דומ"ץ מקאשוי] שהביא דברי הגר"א והרש"י בסידור והרדב"י (סי' רפ"ד) דכולם פסקו דביהש"ש הוא ג' רבעי מיל משהחמה מסתלקת מהארץ והעלה שם מדבריהם דהלכה כהגאונים לגמרי לקולא ולחומרא והיינו עפ"י מה שבאר הרז"ה דהג' רבעי מיל הוא דוקא בימים השוין אבל בימים הארוכים מתארך יותר אבל לא יותר מעשרים דקין (מינוט) ואח"י הוי ודאי לילה ותינוס הנולד אז בערב שבת נימול בשבת. אולם בסידור הרש"י ובביאורי הגר"א מבואר דזה דוקא באופס בכל וא"י דשם כבר נראה הג' כוכבים בינונים לזכי הראות מהאיצטגנינים הבקאים כשהרקיע בטרתו והאוויר זך אבל במדינתנו זמן יציאת הג' כוכבים בינונים בחורף עד הימים השוין הוא כמו ל"ד דקין (מינוט) אחר השקיעה ובקיץ צריך להחמיר לדירן שא"א בקיאיין עד שעה שלימה אחר השקיעה דאז ודאי הוא לילה גם אם לא נראה כוכב כלל ואף אם נראה אור בעולם מפני דלאחר הזמן הנ"ל בודאי יש הג' כוכבים בעולם אלא דלא בכל זמן ולא כל אדם יכול לראותם ולפעמים רואים אותם היום ולמחר אין רואים אף שהיום נתקצר ע"כ צריכין תמיד לחשוב בדרך זה דביום הארוך ביותר הוא שעה שלימה דביהש"ש והיום הארוך הוא ברוב המקומות ששה עשר שעות נמצא דביהש"ש הוא חלק ששה עשר ממשך היום א"כ תמיד צריך לחשוב החלק ששה עשר מיום הוא ביהש"מ וכן פוחת והולך עד הימים השוין ואז בימים השוין ולמטה די בל"ד דקין עיי"ש והוא הנהיג כן בעיר קאשוי ואם כלל זה מהני גם בשאר המקומות זה צריך כל אחד במקומו לנסות.

ועיי' בשו"ת בני ציון (סי' י"א-י"ב-י"ג) הביא שם דברי הספר "בין השמשות" להרב מהרי"ט שנסתפק שם אודות השוכנים על ההרים הגבוהים ומתאחר שם צאה"כ או מסיבת הגובה או מטעם שבירת הנציצות המראה את החמה גם אחרי שקיעתה מתחת לאופס כמו שרואין את החמה במראות המים אי מנכין זה וממהרין ביאת שבת וה"ה במוצאי שבת או דאין לנו אלא מה שענינו רואות וכן בעיירות השוכנים בעמקים העמוקים וממהר שם השקיעה אי מתחשבין עם השקיעה זו ואוליגן בתרה או אנו מאחרים עד השקיעה האסטרונומית והמהרי"ט שם העלה לחלק בין עומק לגובה דבעיר השוכנת בעמק צריכין לנכות העמק וראיה מרש"י (שבת קי"ח:) דאמר ר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריה וממוצאי שבת בציפורי ופרש"י שם שבטבריה סבודים ששקעה החמה וכו' משא"כ בעיר

ב מצוה להרבות בנרות ב) לכבוד שבת, יש נוהגין להדליק עשרה, ויש מדליקין שבעה. ועל כל פנים ראוי שלא לפחות משתי נרות ג) נגד זכור ושמו, ואך בשעת הדחק גם בחד סגי 2). ויהיו ארוכים שידלקו לכל הפחות עד לאחר האכילה 3) ד), ויהדר לקנות נרות יפים, דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה, הויין לו בנים תלמידי חכמים, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה בא אור תורה. ולכן ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה, שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה, וטוב שתתן מקודם איזה פרוטות לצדקה. ואשה קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות ההפסדה של יום ראשון דראש השנה, וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בכוונה.

ג מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, וגם שמן הרגיל כינינו

שערים מצויינים בהלכה

השוכנת בהר אין מנכין עיי"ש טעמו. ובשם הגאון ר' איסר זלמן מלצר הביא דצריכין לנכות בין העומק ובין הגובה עיי"ש טעמו. והמחבר בני ציון שם העלה דאין צריכין לנכות לא העומק ולא הגובה דחו"ל מסרו לנו סימן הכוכבים לכל אדם [ולא דוקא לחכמי ההנדסה] ולכל האפסים בשוה מסרו אף דצאה"כ מקדמת מעט בהעמק ומאחרת מעט בהר אלא דבעמק אין אנו מתחשבים עם השקיעה ולא אזלינן בתרה לבר אלא אם באה אחריה סימני ביהשם"ש שהוא הפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון אז היא ביהשם"ש וכן בגובה אם אנו רואים עריין החמה יהי' מאיזה סיבה שיהי' או מחמת שבירת הנציצות וכדומה אף שכבר הכסיף התחתון הוי יום גמור רק בימים שנעלמו מאתנו שקיעה"ח האמיתית מהאופק מסיבת הפסק ההרים וכדומה אז אם אנו רואים ההכסיף התחתון יש לו דין ביהשם"ש עיי"ש.

ב מצוה להרבות עיקר הדלקת נר שבת הוא חובה ולא רק מצוה ונענשין עליה עיי' בתום' (שבת כ"ה: ד"ה חובה) אלא ההרבות נרות ויפים הוא מצוה עיי' במ"ב (סי' רס"ג ס"ק א').

ג משתי נרות עיי' בבעלי תוס' (פ' פנחס) הביאו שם מהמדרש שוחר טוב כי השבת קרא תגר לפני הקב"ה דקרבן מוסף שלו הוא רק שני כבשים פחות ממספרי ר"ה ויו"ט והשיב לה דכך ראוי לשבת דהכל כפול

(3) מנ"א שם סק"ט.

(2) שם סעי' א'.

שם.

שקורין „בלומענעהל" כשר⁽⁴⁾ אבל שאר שמנים יש מהם שאינם כשרים^(ה). וגם הפתילה יהדר שתהא מצמר גפן, או פשתן או קנבוס, כי בשאר דברים יש מהם שאינם כשרים⁽⁵⁾, ובמדינתנו נוהגין להדליק בנרות העשויים מחלב^(ו) והם כשרים⁽⁶⁾. אבל להניח חתיכת חלב בתוך כלי ובתוכו פתילה אסור להדליק כן⁽⁷⁾. המדליק צריך שידליק עד שיאחז האור ברוב אותה חתיכה פתילה היוצאה מן הנר, וכן בנרות העשויים מחלב צריך שיאחז האור ברוב הפתילה היוצאת⁽⁸⁾.

שערים מצוינים בהלכה

שירה כפול „מזמור שיר" „לחם משנה" והובא ברבריהם בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ב סי' מ"ט) וכתב שלכך צריך גם ב' נרות. ועיי' במשנה ברורה (סי' רס"ג ס"ק ג') שטוב יותר להדליק אחד יפה משנים גרועים.

ד) עד לאחר האכילה עיי' בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' רמ"ז) דשיעורו לבתחלה שירלק כל הלילה ולפחות כשיעור סעודה.

ה) שאינם כשרים, עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קמ"ב) דמותר להדליק נרות שבת וחנוכה מדבר שיש בו תערובת שומן חזיר דבשאר מצות חוץ מתפילין לא בעי מן המותר בפיד ועיי' שם (ח"ב סי' קמ"ה) שחזר הדבר בשינון והעלה שלנרות חנוכה לא ידליק ממנו כיון דהוי דומיא דמנורה, ועיי' בשו"ת בית שלמה (סי' ק"ח) שמתיר גם לחנוכה עיי"ש. ועיי' בשד"ח (אסיפת דינים מער' חנוכה אות י"ד) שהביא בזה במה אחרונים אי אמרינן גם בשאר מצות מן המותר בפיד. וסיים שם דלרעת כולם מותר להדליק בהם ובפרט במצות שהם מדרבנן בודאי אמרינן דלא בעינן מן המותר בפיד.

ו) בנרות העשויות מחלב עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' ק"כ וח"ב יו"ד סי' ל"א אות ח') דיוכל לברך להדליק נר של שבת על אור חשמלי או על נאז ליכט דכל מאור הרבוק בכלי (בפלאטינן דראטה בנליה ליכט) או בפחמים (בבאננליכט) נקרא נר אבל אינו יכול לברך על מאור היוצא מעצים ומאבנים דלא מקרי נר ודוקא במוצאי שבת יכול לברך בורא מאורי האש דמקרי „אור" אבל „נר" לא מקרי, רק אור הרבוק בשמן ופתילה או בכלי או בנאז ליכט ועלעקטרישעם ליכט או אם יש שמן

(7) שם סעי' ה'.

(8) שם סעי' ח' ובמנ"א.

(4) סי' רס"ד סעי' ו'.

(5) שם סעי' א'.

(6) שם סעי' ו'.

ד כבר ידוע שכל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן, אבל בהדלקת הנרות לשבת כיון שבהדלקה מקבלת האשה שבת על עצמה, והברכה הרי היא התחלה להדלקת, ואם כן אם תברך תחלה לא תוכל עוד להדליק, על כן היא מדלקת תחלה. וכדי שתהא הברכה עובר לעשייתן, פורשה ידיה כנגד פניה, שלא תראה הנרות, ומברכת ומסירה את הידים ורואה את הנרות, והוי כאלו בירכה קודם ההדלקה (משום

שערים מצויינים בהלכה

ומונח טס קטנה וזכוכית קנה חלול דק בתוכו וכך דולק בלא פתילה נ"כ מיקרי נר עיי"ש בח"ב סי' הנ"ל.

ועיי' בשו"ת פקודת אלעזר (סי' כ"ג) שכתב שאין לברך עליו משום דאפשר שיפסק הזרם ממקורו והוי ברכה לבטלה ואין סומכין על הרוב שאין נפסק הזרם עיי"ש, וכ"כ סברה זו בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ה).

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' ו') נדפס שם תשובה מהנאון מהרחי"א הלברשטם מסלאטפינא ורעתו נ"כ שם שאין מברכין על הדלקת נר חשמל והעיר משו"ת הרשב"א (סי' י"ח) שכתב שם שאין מברכין על מצוה שאין תלוי כוחה ביד העושה ואפשר שלא יתרצה חבירו ונמצא מעשה נתבטל כמו מתנת עניים והלוואת דלים ונתינת צדקה והענסה וכיוצא בו וא"כ ה"נ כיון דתלוי ביד בעל הבית של המכונה מעלעקטריציטעט שיבעיר האש ויתן כח ההבערה דאם לא יוסיף תת כחה ויסגור המכונה יכבה ממילא הנר בבית תלוי ביד אחר אם יסייע לזה שיהי' נר דלוק או יכבה ואין תלוי מצות הדלקת הנר ביד הישראל המדליק לבר ולפי"ז אין לברך, עיי"ש.

וכ"כ שם (סי' ו') [נדפס תשובה מהנאון ר' שלום ווידר מנירערהאזא] שלא יברך עליו והביא ראיה משמלה חרשה (סי' ב' סעיף כ"ח) דאם כל אחד ואחד אינו יכול לעשות לחוד אזלינן בתר הפסול וה"נ העובדים בבית חרשת (פאבריק) לא יוכלו להדליק הנר שבבית וכן אלו שבבית לא יועילו בהניעת הכפתור אם יעכבו אלו שבבית חרשת (פאבריק) את המשכת הזרם והוי כשנים שעשאוהו אחד כשר ואחד פסול ואזלינן בתר הפסול ולכן א"א לברך עליו, עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ק"ז) שכתב נ"כ שידליק בלא ברכה אבל סיים שהוא אינו בקי בטוב כח העלעקטרי עיי"ש.

ועיי' בקונטרס לוח היוכל כתב שם הנרי"א הענקין דמותר לברך על זה כמו בשאר נרות ולכתחלה ראוי לתקן נרות מיוחדין לשבת עיי"ש.

לא פלוג נוהגת כך גם ביום טוב⁹). ועיקר הנרות, שבהם הוי קבלת שבת, הם אלו שעל השלחן שאוכלין עליו, ועל כן תדליק אותם באחרונה. ובשעת הצורך¹⁰) כגון שהיא צריכה ללכת למבילה או לחופה, או לשאר דבר נחוץ תוכל להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקת, ואז תוכל לברך קודם הדלקת, ואפילו תנאי בלב סגי¹¹).

ה מצות הדלקת הנרות, חלה בין על האנשים בין על הנשים, אלא שהנשים מזהירות יותר מפני שהן מצויות בבית, ועוד מפני שהאשה כבתה נרו של עולם, שהחמיאה לאדם הראשון והחשיכה נשמתו שקרויה נר, כמו שנאמר נר אלהים נשמת אדם, ולכן צריכה היא לתקן זאת בהדלקת הנרות לכבוד שבת. ולכן אם האשה בכיתה היא קודמת למצוה זאת, ומכל מקום יש לו להאיש גם כן לסייע במצוה, ויתקן את הנרות ויהבהב אותם, דהיינו שידליקם ויכבם כדי שיחיו נוחים אחר כך להדליק. ואשה יולדת, בשבת הראשון^ה) ידליק הבעל ויברך, אבל אחר כך וגם בכל פעם שהיא נדה, מדלקת ומברכת¹¹).

ו נוהגות הנשים שקודם הדלקת הנרות רוחצות ולובשות בגדי שבת ואשרי להן, וצריכות להתפלל מנחה תחלה, כי בהדלקת הנרות היא מקבלת שבת על עצמה¹²) ואינה יכולה להתפלל אחר-כך מנחה של חול. ואשה שנאתאחרה בעסקיה ובאה לביתה קרוב לחצי שעה קודם שבת, שאם תרחץ ותלבש, תוכל לבא לידי ספק חילול שבת, מצוה יותר

שערים מצויינים בהלכה

ז) ובשעת הצורך עיי' במג"א (רס"ג ס"ק י"א) דבשעת הדחק אם הוא ביהשם"ש מצוית לעכו"ם להדליק והיא תברך ועיי' בפמ"ג (שם א"א ס"ק י"א) שחולק ע"ז דלא שייך ברכה בדלקה ועומדת ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק כ"א) שהביא שם מאחרונים דאם אי אפשר לה להדליק בזמנה תדליק קודם הזמן ובברכה ותכוין שלא לקבל שבת בהדלקה זו וכמ"ש בפנים.

ח) בשבת הראשון עיי' בשו"ת תורת יקותיאל (סי' ס') דכלה בפעם הראשון שמתחנכה למצות הדלקת נר שבת יש לה לברך שהחיינו וכמש"כ החת"ס (או"ח סי' נ"ה) דכלה בטבילה הראשונה תברך שהחיינו וה"נ כן ושכן כתב היעב"ץ בסידורו בית יעקב עיי"ש.

ט) היא מקבלת שבת ע"ע עיי' בשו"ת שואל ומשיב מהר"ת (ח"ב סי' כ"ג) דאשה שהבילה שבת בהדלקת הנרות מבעוד יום ושכחה ליטול חלה

11. י"ם סעי' ב' ג' ובמג"א.

9) סי' רס"ג סעי' ז'.

10) פמ"ג סק"א וע"ר סי' ק"ם סעי' ה'.

שתדליק כמות שהיא משתבא חס-ושלום לידי ספק חלול שבת. ואם הבעל רואה שהיא מתאחרת מלבא, מצוה גדולה שידליק הוא ואל ישגיח ברוגזה.

ז אם האיש מדליק הנרות והוא צריך לעשות אחר-כך איזה מלאכה טוב גם כן שיתנה שאינו מקבל שבת בהדלקה זו. אבל בדיעבד אם לא התנה יכול לעשות אחר כך מלאכה, כי בהדלקת הבעל אין מנהג שהוא מקבל שבת (12).

ח צריכין להדליק במקום שיאכלו (1), שיהא ניכר שמדליקין לכבוד שבת, ולא להדליק במקום אחר. אך בשעת הדחק כגון שהאשה חולה ואינה יכולה ללכת אל השלחן, מדלקת כשהיא במטה, ומעמידין אותם אחר-כך על השלחן בבית זה, כי כל הבית נחשב מקומם (13), ונשים שמדליקות הנרות בסוכה, ואחר כך נושאות לתוך הבית לא יפה הן עושות. נר שהוא דולק מערב שבת, צריכין לכבותו ולחזור ולהדליק לכבוד שבת, כדי שיהא ניכר שמדליק לכבוד שבת (14).

ט צריך להדליק את הנרות בכל החדרים שמשתמש שם. מי שהוא בביתו אצל אשתו כיוון שהיא מברכת על הנרות שבחדר אחד, אין צריכין לברך על ההדלקה שבשאר חדרים, אבל אם הוא במקום אחר, אם יש לו שם חדר מיוחד צריך להדליק ולברך. ואם הם רבים שנתאכסנו בחדר אחד, ישתתפו לקנות נרות וידליק אחד ויברך, ויכוין להוציא את כולם בברכתו, וגם הם יכוונו לצאת בברכתו. ואם אין לו חדר מיוחד אלא שהוא בחדר אחד עם בעל האושפיזא ישראל, אינו צריך להדליק כיוון שאשתו מדלקת עליו בביתו. ובחורים הלומדים במקום אחר, אם יש להם חדר מיוחד צריכין להדליק בברכה, וישתתפו גם-כן לקנות נרות ואחד יברך ויוציא כולם, וצריכין שיהיו הנרות

שערים מצויינים בהלכה

מותרת ליטול אז, ואם הוא כבר ביהשם"ש עיי' מש"כ לעיל (סי' ע"ב סעיף כ"ב).

י במקום שאכלו עיי' בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' ס') שהעלה דבריו הרמ"א (בסי' רס"ג סעיף ז') שצריך להניח הנרות במקום שמדליקין רק לכתחלה קאמר עיי"ש טעמו ועיי' בשו"ת תורת יקותיאל (סי' נ"ט) שהביא ג"כ דבריו וכתב דבפרט ריבוי הנרות שמדליקין בודאי יש להקפ.

(12) שם במג"א סי' ק"ח (13) נ"ב סי' י' ובמג"א סקכ"ג.

(14) שם במג"א סי' ק"ח.

(15) הגה בעי' ד'.

דולקים עד שיבאו שמה. ואם אין להם חדר מיוחד, כיון שאין להם נשים שמדליקות צריכין לתת פרוטה לבעל הבית שיהיה להם שותפות בנרות, ומי שהוא סמוך על שלחן בעל הבית הוא בכלל בני ביתו ואין צריך להשתתף (16)

י' נוהגין שאפילו כמה נשים מדליקות בבית אחד, וכל אחת מברכת על נרות שלה, כי כמה שניתוסף אורה יש בה שמחה יתירה, ואך יש לזוהר שלא תדליקו שתיים במנורה אחת, ובשעת הדחק מקילין גם בזה (16).

יא' אין ליתן מים אפילו מבעוד יום לתוך נקב המנורה שמכניסין שם את הנר של חלב או של שעווה כדי שכשיגיע (יא) לשם יתכבה (יב). ובמקום צורך יש להקל אם נותן מבעוד יום, אבל להעמיד כלי עם מים תחת מנורה התלויה, כדי שאם יפלו ניצוצות יתכבו איסור גמור היא אפילו להעמידו מבעוד יום. ולהעמיד כלי בלי מים לקבל הניצוצות מותר, אפילו משחשכה כי ניצוצות אין בהם ממש. ולהעמיד הכלי בשביל שיטפטף לשם השמן או החלב משחשכה אסור, דכיון שאם יטפטף יאסר הכלי בטלטול, נמצא שהוא מכסל כלי מהיכנו ואסור, משום דהוי כאלו דבקו שם, אבל להעמידו מבעוד יום מותר. ואם נטף לתוכו שמן אסור להסתפק ממנו בשבת והכלי אסור בטלטול, ואם לא נטף לתוכו לא נאסר הכלי בטלטול על ידי מחשבה בעלמא (17).

שערים מצוינים בהלכה

(יא) שכשיגיע לשם יתכבה עיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ת סי' ה') שמתיר להעמיד ולהעריך הכלי שעות שיש לו וועקיר ובאשמורת ביום השבת יתרעם וידליק נר מעצמו כיון דלא הוי רק גרמא להדליק הנר וגורם שרי ומטעם זה רצה לצדד דגם אם מעריך בשבת ליכא איסור אלא משום דעל דעת זה העריך וניתקן לכך הוי כבאין כאחת ולכן בשבת אסור אבל מערב שבת מותר.

וכ"כ לרינא בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קנ"ז) ובשו"ת מהרש"ג (יו"ד סי' ז' אות ב' ובח"ב סי' ק"ט) דמותר להעריך מע"ש שידליק הנר בשבת.

ועיי' בשו"ת בן יהודה (סי' קנ"א) ובשו"ת ריב"א (סי' ו') ובגורן לרוד (סי' ט"ו) שמפקפקים בהיתר זה.

ועיי' בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ס"ה) והובא בארחות חיים החדש

(16) סעי' ה' ובס"א שם.

(15) שם סעי' ו' ו'.

(17) סי' רס"ה סעי' ג' ר'.

יב מוב להניח את החלות על השלחן קודם שמדליקין את הנרות כדלקמן סימן פ"מ, סעיף ב'.

יג אשה סומא אם יש לה בעל ידליק הבעל ויברך, ואם אין לה בעל והיא דרה לבדה, מדלקת ומברכת. ואם דרה עם אחרים בבית אחד והאחרים מדליקין, מדלקת הסומא בלא ברכה, אך אם היא עקרת הבית תדליק היא תחלה ותברך, ואחר כך ידליקו האחרים ויברכו (18).

יד אשה ששכחה פעם אחת להדליק, תדליק כל ימיה נר אחד יותר ממה שהיתה רגילה. וכן אם שכחה כמה פעמים תדליק תמיד נר אחד יותר. והוא משום היכר שתהא זהירה מכאן ולחבא, ולכן אם מחמת אונס לא הדליקה אינה צריכה להוסיף (19).

עו. דיני התפלות בשבת וביום טוב. ובו כ"ג סעיפים

א נוהגין א) להקדים ב) תפלת ערבית של שבת יותר מבימות

שערים מצויינים בהלכה

(סי' רנ"ה) שאסור להעמיד הזכויות נגד השמש להדליק וגם בעושה מערב שבת נמי אסור מדינא עיי"ש.

ועיי' בספר מאורי האש (פ"ד) דעפ"י דעת המתירים נהגו עכשיו להעמיד שעון ולהעריכו שידליק בשבת האור החשמל.

ועיי' לעיל (סי' ע"ב סעיף י"ח) מה שהבאתי בענין הערכת שעון לחמם התבשיל ביום השבת ועיי' לקמן (סי' פ' סעיף פ"ז) מה שכתבתי בענין פתיחת הרדיו בשבת ע"י שעון אוטומטי.

(יב) יתכבה עיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' רע"ח) שהעריך בענין אי מותר לכבות הנר בשביל חולה שאבוס על ידי שינוי והביא שם דעות חולקים ועיי' בשע"ת (סי' רע"ט) מש"כ מזה. ועיי' בשו"ת לבושי מרדכי ("ב סי' נ"ד) לכבות ע"י גוי בשביל דבר אחר עיי"ש.

(א) נוהגין להקדים ומנהג בכמה מקומות לומר מזמור ק"ו, "הודו" קודם מנחה והוא נתיסר ממרן הבעש"ט זי"ע כמש"כ בס' מאור עינים (פ' בשלה) וכשחל יו"ט בשבת תלוי במנהג המקומות.

(ב) להקדים תפלת ערבית מצד הדין צריך לקבל שבת עליו מבע"י כמש"כ בש"ס (שבת קי"ח) והם לא היו אומרים מזמור לכו נרננה והיו

החול, ונכון הוא כדי להקדים קבלת שבת (ג) בכל מה שאפשר, רק שיהא מפלג המנחה ולמעלה, ואף הנוהגין להתפלל כל ימי החול מעריב בזמנה דהיינו בצאת הכוכבים יכולין להקדים בשבת. ואפילו שלפעמים בימות החול מתפללין מנחה בשעה שמתפללין עתה ערבית, אין חוששין בזה בתפלת ערבית של שבת שיש בה מצוה שמוסיף מחול אל הקודש (1).

ב ברכת השכיבנו אין חותמין כמו בחול שומר עמו ישראל (ד) כיון שכרכה זו היא על כללות עם ישראל, וכללות עם ישראל אינם צריכים שמירה בשבת כי השבת מגין עלינו, אלא אומרים ופרוס, וחותמין ברוך אתה ה' הפורס וכו' (וכן ביום טוב (2). אם טעה וסיים כמו בחול, אם נזכר מיד לאחר תיבת לעד, יאמר מיד הפורס סכת שלום וכו', אבל אם לא נזכר עד לאחר כדי דיבור, אין צריך לאמרו עוד (3).

ג נוהגין לומר בתפלת ערבית וינחו "בה", ובשחרית ומוסף וינחו "כו", ובמנחה שבתות קדשך וינחו "כס" (4).

ד אחר תפלת הלחש בערבית בשבת אומרים כולם ביחד ויכלו, ויש לאמרו מעומד לפי שבזה אנו מעידים להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, והעדים צריכין להעיד מעומד (5).

שערים מצויינים בהלכה

מקבלים שבת עליהם מני פתח הש"ץ ברכו על כן היו מתפללים ערבית מבע"י אבל עפ"י האריז"ל מתחילין בואו ונצא — מזמור לרוד ובזה היה מקבל שבת עליו ע"כ היה מתפלל ערבית גם בע"ש בלילה ועיי' מש"כ הב"ח (בסי' רס"ז) והמ"ב (שם ס"ס ב').

(ג) להקדים קבלת שבת ומנהג היום בכל תפוצות ישראל להתחיל בשבת לכו נרננה, וזה נתקבל באמצע המאה הרביעית לאלף זה ונתסד סהרמ"ק ועפ"י האריז"ל מתחילין בואו ונצא — מזמור לרוד, עיי' בשעה"כ ובפרע"ח וכן היה נוהג החכ"צ כ"כ בסידור היעב"ץ ועיי' בב"י (סי' רס"א ובש"ע שם סעיף ד') דמנהגם היה להתחיל מזמור שיר ליום השבת ומשמע שם דבזמן הראשונים היה מתחילים ברכו וכ"כ בסידור ר"ע נאון ובמחזור ויטרי וע' ס"ק הקודם.

(ד) שומר עמו ישראל עיי' בש"ע (סי' רס"ז סעיף ג') שגם כי א' שומדנו וכו' לא יאמר דבשבת אין צריך שמירה שהשבת שומר ועיי' ש בסו"ז שאנו נוהגין לומר מפני שאין אנו בחזקת שומרי שבת כראוי

ע"י (1) סי' רס"ז סעי' ב' ובסנ"א. (4) סי' רס"ח סנ"א סק"ג.

(2) שם סעי' ג' ובסו"ז. (5) טור וש"ע שם סעי' ז'.

(3) דרד"ת.

ה אחר כך אומר השליח צבור ברכה אחת מעין שבעה^(ה), דהיינו ברוך אתה ה' אלהינו ואלהי אבותינו וכו', מגן אבות וכו', אלהינו ואלהי אבותינו וכו', ומסיים ברוך אתה ה' מקדש השבת. יש להקהל לעמוד בשעה שהשליח צבור אומר ברכה זאת וישמעו היטב. ונוהגין שאומרים עמו מגן אבות עד זכר למעשה בראשית. וגם המתפלל ביחידות יכול לומר מגן אבות עד זכר למעשה בראשית, אבל יותר לא יאמר^(ג).
ו בכל שבתות השנה אומרים ברכה זאת אפילו ביום טוב, ובשבת שחל לאחר יום טוב^(ז), אך כשחל יום טוב ראשון של פסח בשבת אין אומרים אותה^(ח).

ז אין אומרים אותה אלא במנין קבוע, אבל במקום שאין מתפללין בעשרה אלא באקראי, כגון בבית החתן או בבית האבל אין אומרים אותה. ואם קבעו מקום להתפלל בעשרה איזה שבועות כמו בירידים יש לאמרה^(ט).

ח במדינות אלו נוהגין שהשליח צבור מקדש בבית הכנסת בלילי שבתות ויום טוב (חז"ן משתי לילות הראשונות של פסח)^(י). וכיון שהוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לו למעום קודם קידוש, לכן כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, נותנים למעום לקמן שהגיע לחינוך, והקמן ישמע את הברכה ממנו ויוצא בה ונמצא שלא בירך לבטלה (דמותר להאכיל את הקמן קודם קידוש כמו שיתבאר לקמן בסימן קס"ה אסירצה-השם). ואם אין קמן בבית הכנסת יכוין המקדש או אדם אחר לצאת בקידוש זה,

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' בא"א מהנה"ס מבוטשוטש שג"כ מיישב המנהג ועיי' באבודרהם ובסידור של"ה לר"ג מן והגן בערינו וכן הוא נוסח אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זצ"ל, מפני שהכוללות ישראל הם בכלל שומרי שבת.

ה ברכה אחת מעין שבע עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' רס"ח אות י"ד) בשם חידושי ר' עקיבא איגר (סי' קי"ד) דאם שכח מוריד הנשם בתפלת ערבית של שבת יצא בברכת מעין שבע כמו באם לא התפלל כלום ושמע ברכת מעין שבע שיצא (סי' רס"ח סעיף י"ג) והעלה לפ"ז באם שכח יעלה ויבא בחוה"מ שחל בשבת ג"כ יוצא בברכת מעין שבע וסיים בצ"ע כיון דביחיד שאין אומר ברכת מעין שבע לא יצא ה"ה בציבור עיי"ש וכ"כ בא"א שם ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (סעיף י"ג).

(9) סי' רס"ח סעי' י' ובמ"ז.

(10) סי' תפ"ז סעי' ב'.

(6) שם סעי' ח' ובמ"א.

(7) שם סעי' ט' י"א.

(8) סי' תפ"ז סעי' א'.

וישתה שיעור רביעית כדי לברך ברכה אחרונה. ואף על פי כן יכול הוא לחזור ולקדש בביתו להוציא את אשתו ובני ביתו אם אינם יודעין לקדש בעצמם. והא דיוצא בקידוש שבבית הכנסת אף על גב דאין קידוש אלא במקום סעודה, בשעת הדחק סומכין על הפוסקים דסבירא להן דדי אם שותה רביעית שלם מן הכוס. ושוב שישתה רביעית חוץ מכמלא לוגמיו, דהיינו כמלא לוגמיו משום קידוש, ועוד רביעית משום סעודה (11).
 ז' נוהגין לומר פרק במה מדליקין, ואין אומרים אותו ביום טוב שחל בשבת ולא כשחל יום טוב בערב שבת, ולא בשבת חול המועד (12).
 י' נוהגין שבשבת אין משכימין כל כך לבא לבית הכנסת כמו בחול (1), משום דשינה מעונג שבת הוא, ואסמכוה אקרא, דבקרבת התמיד של ימות החול נאמר בבקר, ובשבת נאמר וביום השבת דמשמע איחור, ומכל מקום צריכין ליוזר שלא לאחר קריאת שמע ותפלה (13).
 יא' זמן תפלת מוסף הוא מיד אחר תפלת שחרית ז', ואין לאחרה

שערים מצויינים בהלכה

(ו) כמו בחול עיי' בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' ק"ד) שלא לומר „והוא רחום" בפסד"ז בהורו — יהי כבוד — ובא לציון. ועיי' בשע"ת (סי' רס"ז) שהביא שם מנהג ירושלים שהוא מנהג האר"י דפסד"ז יש לומר „והוא רחום" וכ"כ בשו"ת צבי תפארת (סי' ס"א) ושו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' י).
 (ז) מיד אחר תפלת שחרית עיי' בברכ"י (סי' רפ"ד ס"ס ט"ז) בשם רבנו יצחק נ' גאות דאין רשאים ללמוד בין תפלת יוצר לתפלת מוסף. ושכן כתב התשב"ץ, אבל מותר לדרוש קודם מוסף עיי"ש. ואדמו"ר מגור זצ"ל הנהיג בין החסידים ללמוד בין שחרית למוסף.
 ועיי' מהר"ם שיק (או"ח סי' ק"כ) שנשאל בזה אי מותר לדרוש קודם מוסף מפני ההפסק בין אשרי לה"ק דמוסף כתב שם דמותר דמצות אין מבטלות זו את זו ועיי' בשו"ת תורת יקותיאל (סי' נ"ה) שהביא ראיה למנהג זה מש"ס (ברכות כ"ח). ר' אויא חלש ולא אתא לפירקא דר' יוסף פרש"י שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא והיה דורש בשבת קודם מוסף ולאחר הדרשה היו הולכין לביהכנ"ס להתפלל תפלת המוספין עיי"ש.
 ועיי' בשו"ת לבושי מרכי (ח"ב סי' צ"ח) בענין שביהמדר"ר אחר היו רוצים לשנות סדר התפלה להתפלל שחרית ומוסף ביחד בלא קריאת התורה ואחרי הסעודה יתקבצו לשמוע קריאת התורה הביא שם ראיה מש"ס (ר"ה ל"ב). דהלל צריך לומר בשחרית ותקיעת שופר במוסף מאי

(11) סי' רס"ט ובאחרונים שם.

(12) סי' ר"ע סעי' א' ב'.

(13) סי' ר"ע סעי' א' ב'.

יותר מעד מוף שבע שעות. ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע, ואף על פי כן יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום (14).

יב היו לפניו להתפלל שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוסף, כגון שאיחר מלהתפלל מוסף עד שש שעות ומחצה, צריך להתפלל תחלה מנחה, ואחר כך מוסף, משום דמנחה תדירה יותר, וקיימא לן תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ומכל מקום בצבור אין לעשות כן (15). יג בקדושה דמוסף שאומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ומיד אומרים חקל אחד הוא אלהינו וכו', הוא מעות, כי אסור לומר תיבת אחד שני פעמים רצופים, אלא יאמר ה' אחד הוא אלהינו וכו'. אך השליח צבור שהוא ממתין על הצבור, יכול הוא להתחיל בתיבת אחד, כיון שהפסיק בנתיים.

יד במנחה קודם קריאת התורה, אומרים ואני תפלתי (ה) וגו' והוא על פי מה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה בפסוק ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, וכתב אחריו ואני תפלתי וגו'. אמר דוד לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו של עולם, אין אומה זו כשאר אומות-העולם,

שערים מצויינים בהלכה

מעמא רשעת גזירה הוי עיי"ש משמע רמזר הדין גם שופר היה צריך לתקוע בשחרית משום דרזיזים מקדימין וא"כ ה"נ קריאת התורה אין לדרותה לאחר מוסף ובשעה ר"ה יש להתיר לעשות כן עיי"ש ומה שכתב שם עור בענין זה (כס"י צ"ט) ועיי' ס"ס שלפני זה ולקמן (ס"ו ע"ז ס"ס יב).

ועיי' בשו"ת לבושי מרדכי (ה"ב ס"י ק"י) אי ראוייה יותר להתפלל בהשכמה שחרית מפני קר"ש בזמנו ולטעום קודם מוסף או להתפלל יחד ולהקל קצת בענין קר"ש בזמנו ולסמוך על דעת המסילין לומר קר"ש קודם התפלה וכתב דהכל לפי ראות עיני המורה במקומו איזה יוכשר לתקן. והביא שגם חת"ס הסכים לזה לטעום קודם מוסף וסיום שעב"פ לא יאכלו סעודה שלימה בין שחרית למוסף ועיי' ס"ס שאח"ז.

ה) אומרים ואני תפלתי עיי' בחמשה מאמרות (מאמר נוסח התפלה אות כ"א) רביום הכפורים שחל בשבת ג"כ אין לומר, ואני תפלתי כמש"כ במוש"ע (ס"י תרכ"ב) ועיי"ש בטו"ז הטעם והגם דרעת המקובלים שצריך לומר גם אז ואני תפלתי (עיי' באמת ליעקב הספרדי דף ק"ב). מ"מ אנו יוצאים במה שאומרים אז בפתיחת הארון י"ג מדות עם שיר המעלות כמו בכל העשיית בהוצאת הס"ת ושם יש בין הפסוקים ואני תפלתי וממילא יוצא י"ח שניהם השו"ע והמקובלים עיי"ש.

אומות-העולם כשהם שותים ומשתכרים הולכין ופוחזין, ואנו לא כן אלא אף על פי ששתינו ואני תפלתי וגו'. ולכן אומרים אותו לפני קריאת התורה להודות ליוצרנו שלא שם חלקנו כהם, ואפילו הרקים שבנו באים לשמוע תורה. וביום טוב שחל בחול שאין קורין בתורה אין אומרים אותו, אבל בשבת אף על פי שאין ספר תורה לקרות מכל מקום אומרים אותו. ואומרים אותו אז קודם החצי קדיש, כדי שלא להפסיק בין הקדיש לתפלת שמונה עשרה⁽¹⁶⁾.

טז לאחר החזרת השמונה עשרה נוהגין לומר צדקתך צדק, והמה שלשה פסוקים כעין צדוק הדין על שלשה צדיקים שנפטרו בשעה זאת יוסף משה ודוד. ואם הוא ביום שאם היה חול לא היו אומרים תחנון אין אומרים אותו, אך כשמתפללין בצבור בבית אבל, אומרים אותו, דאם לא יאמרוהו הוי פרהסיא ואין אבילות פרהסיא בשבת⁽¹⁷⁾.

טז אם טעה בשבת או ביום טוב והתחיל ברכות אמצעות של חול, ונזכר באמצע ברכה צריך לגמור כל אותה ברכה שהתחיל, ואחר כך מתחיל ברכה אמצעית של שבת או של יום טוב. והטעם הוא, משום דמן הדין היה ראוי לתקן גם בשבת ויום טוב כל ברכות האמצעיות כמו בחול, ולהזכיר קדושת היום בכרכת רצה, כמו בראש חדש וחול המועד, אלא מפני כבוד שבת ויום טוב לא הפריחו חכמים, ותקנו ברכה אחת אמצעית לקדושת היום, אבל זה שהתחיל, ברכה של חול, יש לו לגמור אותה ברכה, כיון שהיא ראויה לאמרה עתה מן הדין⁽¹⁸⁾.

יז אפילו לא התחיל רק תיבה אחת מן הברכה, ונזכר מיד, צריך לגמור כל הברכה, חוץ מכרכת אתה חונן, שאם לא אמר עדיין רק תיבת אתה, כיון שגם תפלות שבת ערבית ומנחה, מתחילין אתה, לכן אם בתפלת ערבית או מנחה, אף על פי ששכח שהוא שבת והתחיל תיבת אתה, על דעת לומר אתה חונן, ונזכר מיד שהוא שבת, אינו צריך לומר ברכת אתה חונן, אלא גומר ואומר קדשת וכו'. ואם אירע לו כן בשחרית, אזי אם היתה הפעוץ מחמת שהיה סובר שהוא חול, צריך לגמור ברכת אתה חונן, אבל אם ידע שהוא שבת ושצריך לומר ישמח משה, אלא שנכשל בלשונו מחמת הרגלו, ואמר תיבת „אתה" אינו צריך לגמור ברכת אתה חונן, אלא אומר ישמח משה, דכיון שיש בתפלת שבת גם כן תפלות שמתחילין אתה, הוי ליה כמו שמעך בתפלת שבת מזו לזו, מאחר שידע שהוא שבת ולא אמר עדיין רק תיבת אתה⁽¹⁹⁾.

יח אם לא נזכר עד בברכות האחרונות (דהיינו מן רצה ולהלן),

(16) סי' רצ"ב סעי' א' במור וש"ע. (18) סי' רס"ח סעי' א'.

(17) סי' רצ"ב ופס"ג סי' קל"א סק"י. (19) שם סעי' ג' ובפס"א סק"ג ע"ש.

פוסק באמצע ברכה במקום שנזכר, ומתחיל בשל שבת או יום טוב וגומר כסדר, ואם לא נזכר עד לאחר שתתחיל לומר יהיו לרצון, חוזר לראש התפלה (20).

יט בתפלת המוספין אם טעה בברכות אמצעיות של חול, פוסק באמצע ברכה שנזכר בה ומתחיל ברכה אמצעית של תפלת מוסף, כי בתפלת מוסף לא היה כלל מן הדין להתפלל כל ברכות האמצעיות כמו בחול, אלא ברכה אחת של מוסף (21).

כ מי שטעה והתחיל תפלה של חול בשבת סימן רע לו, ויפשפש במעשיו כל ימי השבוע הבאה ויעשה תשובה.

כא טעה בברכה אמצעית של תפלות השבת מזו לזו, אם נזכר קודם שאמר את השם מחתימת הברכה, חוזר לתחלת הברכה שהיה לו להתפלל עתה, אבל אם לא נזכר עתה עד לאחר שאמר את ה', גומר ואומר מקדש השבת ויוצא בדיעבד, לפי שהעיקר מברכות האמצעיות היא רצה נא במנוחתנו והיא שוה בכל התפלות (22).

כב כמה דברים אמורים בתפלת ערבית שחרית ומנחה, אבל בתפלת מוסף אם התפלל במקומה תפלה אחרת לא יצא, הואיל ולא הזכיר קרבן מוסף. וכן אם במקום ערבית או שחרית או מנחה התפלל מוסף לא יצא, הואיל והזכיר קרבן מוסף ואמר שקר לפני המקום ברוך הוא.

כג אם טעה בתפלת יום טוב שהיה לו לחתום מקדש ישראל והזמנים וחתם מקדש השבת, אם חזר בתוך כדי דיבור ואמר מקדש ישראל והזמנים יצא, ואם לאו צריך לחזור ולהתחיל אתה בחרתנו וכו' (23).

עז. דיני הקידוש והסעודות בלילה וביום. ובו כ"ד סעיפים.

א מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת * בדברים, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו וזכירות שבת בקידוש.

שערים מצויינים בהלכה

(א) לקדש את יום השבת עיי' בבאה"ט (סי' רע"א ס"ס א') והוא מהמנ"א שם דקידוש של יו"ט הוא מדרבנן ומ"מ יש לו כל דין קידוש

(22) סי' רס"ח סעי' ו'.

(23) סי' תפ"ז סעי' א'.

(20) שם סעי' ח'.

(21) שם סעי' ב' ובא"ר.

וצריך לזכרהו בכניסתו בקידוש וגם ביציאתו בהבדלה, ותקנו חכמים ב) שתהא זכירה זו על כוס יין, בין בכניסתו בין ביציאתו.

ב יכולין לקדש ולאכול אף על פי שעדיין אינו לילה, אך הנוהגין כל ימות החול להתפלל מעריב בזמנה ובשבת מקדימין, אלו אסורין לאכול משהגיע חצי שעה קודם צאת הכוכבים. ולכן אם אין יותר מחצי שעה עד הלילה צריכין להמתין עד הלילה, ואז יקראו תחלה שלש פרשיות של קריאת שמע ואחר כך יקדשו¹). ואסור למעום² כלום ואפילו מים קודם קידוש³).

ג מצוה לקדש על יין ישן ומצוה לברור יין יפה, ואם אפשר יש להדר אחר יין אדום³), ובמקום שאין יין כשר ד) כראוי מצוי, מקדשין

שערים מצויינים בהלכה

של שבת ואם יו"ט חל בערב שבת ואין לו אלא כוס אחד מניחו לשבת שהוא מן התורה וביו"ט יקדש על הפת וכ"כ בשו"ת שאנת אריה (סי' ס"ב) וכתב דרדקא של ליל שבת אבל קידוש של יום השבת הוא דרבנן ולכן יקח לאיזה שירצה ולא שייך לומר דשבת תדיר עיי"ש טעמו והובא בשע"ת (סי' ער"ב ס"ק ב).

ב) ותקנו חז"ל עיי' בפרי מגדים (סי' רע"א ס"ק א) שכתב דכיון דקידוש הוא דרבנן דמדאורייתא בקידוש שבתפלה סני לכן אם מסופק אם כבר קידוש או לא אין צריך לחזור ולקדש דספיקא דרבנן לקולא.

ג) אסור למעום כלום עיי' בש"ע הנר"ז (סי' רע"א סעי' ט) דמשהגיע ביהש"ש שנתקדש היום מספק או אם כבר התפלל ערבית מבעור יום אסור למעום עיי"ש משמע משם דביהש"ש אסור אפי' אם לא התפלל ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כ"ג) אורות הצדיקים שנהגו למעום מהתבשילין "טועמיה חיים זכו" כמש"כ האריז"ל והם טועמין בביהש"ש שאין כאן איסור כלל דכל האיסור למעום קודם הקידוש לא נאמר אלא בוראי חשיכה ולא בביהש"ש. ועיי' במסנה"ש כאן שכתב כדברי הנר"ז עיי"ש.

ד) שאין יין כשר כראוי כתוב בבאה"ט (רע"ב ס"ק ב') בשם שו"ת באר עשק (סי' ק"ט) דאם אין לו יין כשר יכול לברך ולקדש על סתם יינם ובשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' י) חולק עליו עיי"ש ועיי' בשאילת יעב"ץ (חא סי' מ"ה) שכתב ג"כ דברים קשים נגד הבאר עשק וחלילה לסמוך עליו.

ועיי' בא"א [מר' אברהם אופנהיים] (סי' קצ"ו) שהביא ג"כ שם

עז 1) כי רבין סעי' ב' בסנ"א. 3) סי' רע"ב סעי' ג'.

2) סי' רע"א סעי' ד'.

גם על יין ה) צמוקין ו). ויכלו יש לומר מעומד, ומסתכל בנרות, ואחר כך ישב ומסתכל בכוס ומברך בורא פרי הגפן ואשר קדשנו וכו'. ואם אין לו יין מקדשין על הפת ולא על שאר משקין 4).

שערים מצויינים בהלכה

משו"ת בית יהודה שחולק עליו. ועיי' בשו"ת זכר יהוסף (סי' צ"ט) שהאריך בדיון זה וסיים בצ"ע.

ועיי' בישועת יעקב (סי' ער"ב ס"ב) דחולה שיש בו סכנה דמותר לו לשתות יין נסך ואפ"ה לא יקדש עליו וכ"כ בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' ק"ם) בחולה שצוו עליו הרופאים לשתות יין ואין לו רק סתם יינם דמותר לו לשתות ואפ"ה אינו יוצא י"ח מצות ד' כוסות בפסח ואפי' אין לו אחר וכ"כ בשו"ת נטע שורק (או"ח סי' י"א) ושו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' כ"ג). ועיי' בשו"ת חסד לאברהם (ח"א סי' כ"ד) מה שכתב מזה. ועיי' בשו"ת חת"ם (או"ח סי' ס"ה) ביין שלא הותר רק בהפסד מרובה ולא נמצא אחר דק זה דגם בעלי נפש המחמירים על עצמם מ"מ נראה לי דלאו כל כמיניהו להחמיר במקום מצוה.

ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' י"ח) באם קידש על היין וקודם ששתה הכוס נודע לו שיש חשש שהוא סתם יינם. ויש לו יין אחר ידי קידוש לא יצא וצריך לקדש עוד הפעם וברכת בפה"ג ידלג דיוצא בזה כיון דיין קידוש פוטר גם יין של אח"כ והיה ברעתו שישתה אח"כ יין לכן יצא בברכת בופה"ג עיי"ש. ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' מ"ט) שהעלה שם דגם הקידוש יצא בדיעבד ובפרט בשונג.

ה) על יין צימוקים עיי' בטו"ז (או"ח סי' ד"ב ס"ס י) ובמנ"א (שם ס"ס כ"ז) ובש"ך (יו"ד סי' קכ"ג ס"ס כ"ד) דבעי שישרו הצמוקים במים ג' ימים עיי"ש. ועיי' בחיי אדם (כלל ע"ה דין ח') וביר שאול (יו"ד סי' קכ"ג) דלרדון דכבוש הוי מעת לעת הוא הדין כאן ביין סני במעל"ע. ועיי' בארחות חיים החדש (סי' ר"ב) הביא בשם הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאוהו דאין לסמוך על הנהות יד שאול ואין להקל בפחות מג' ימים ובהשמטות הנהות מהרש"ם (שם) האריך עוד בזה וסיים שאם רואין שנגמר היין ומראה המים נשתנו ויש במים טעם הצמוקים יש להקל אפי' בפחות מג' ימים והאריך בזה המסנה"ש (סי' נ"ג) והמנחת שבת (סי' ע"ז ס"ס ז'). עיי"ש.

ב ואם בישל הצמוקים במים עיי' לעיל בקצש"ע (סי' נ"ז סעי' ו) שכתב דאיןנעשה יין על ידי הבישול אבל בחיי אדם (כלל ו סעי' ז') כתב דמותר

ד גם הנשים חייבות בקידוש⁵, על כן ישמעו^ז היטב^ח את

שערים מצויינים בהלכה

לכשל ולקדש עליו ועיי' במנחת שבת (סי' ע"ז ס"ק ז') דיותר טוב לקדש על בישול צמוקין מלקדש על הכבושים בפחות מנ' ימים דרכו המחמירים בזה. ועיי' בשו"ת מנח"א (ח"א סי' מ"ה) שמחמיר בשניהם.
ג ושיעור הצמוקים עיי' בשע"ת (סי' ער"ב) בשם ספר בכור שור שצריך שיהיו הצמוקין מעט יותר מאחד משה במים וכ"כ הפרי מגדים (א"א סי' ער"ב ס"ק ה') ומשערי בזה לאחר שנתנפחו עיי"ש.
ועיי' ביד אפרים (סי' ר"ד) דהולק ע"ז וגם העלה דרי לשער כפי נתינתן במים ולא אחר נפיתתן.

ועיי' במנחת שבת (ס"ק ח') שהביא כמה מחמירין בזה שצריך לשער ששה פעמים נגד הלחלוות שבהן ולא רי לשער נגד כל הצמוקים ובשעה"ח יש להקל בהכבד שור והפרי מגדים הנ"ל.

ועיי' במשנה ברורה (סי' ער"ב סעי' ה' בכיאה"ל) דאין להחמיר יותר ממש"כ הכבוד שור והפמ"ג הנ"ל.

ו) צמוקים עיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ער"ב) שמצא כתוב בכתבי בעל דעת קדושים דצמוקים קטנים שאין בהם נרעינין הם בכלל ענבים שבתורה כמש"כ ברד"ק (ישעי' ה') וימעהו שורק שהם ענבים המשובחים שאין בהם נרעינין. עיי"ש.

ז) על כן ישמעו היטב את הקידוש עיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' ע"ב) דיכול לענות קדושה וברכו על ידי שמיעה מטיילפון אם המשמיע הוא בר חיובא ומתכוין להוציא את השומעים וכן ידי קידוש היה יוצא על ידי שמיעה זו מחבירו ששלחן ערוך לפניו ומתכוין להוציא אלף שמחמת שכתב הבית יצחק (ח"ב יו"ד סי' ל"א במפתחות) דאסור לדבר בשבת ויו"ט על ידי טיילפון משום דעל ידי סגירת זרם העלעקטרי נולד כח העלעקטרי בשבת ויש כאן איסור מוליד לכן אי אפשר למשכחת לעשות זה בשבת. ע"כ.

ועיי' בהלכה למשה (סי' ו' ס"ק ע"ב) [מקלינווארדיין] שהביא דברי אדמו"ר הנאון הנ"ל וסוים דעתה שנתחדש מכונה דאדיו המולכת ומשמיע הקול למרחוק אם נערכה והוכנה מערב שבת וערב יו"ט יוצא ידי קידוש בשמיעה זו ששומע מישראל חבירו עיי"ש.

ועיי' בשו"ת שערי דעה (סי' ב') שנשאל ג"כ בדין כזה אי יוצאין מצות עשה (שופר) בשמיעה זו על ידי טיילפון ויצא לחסוד אם על ידי נרם

(5) סי' רע"א סעי' ב'.

קצור שלחן ערוך עז — שערים מצויינים בהלכה פא

וסייע של דבר אחר אדם יוצא ידי חובת מצות עשה כמו שהכלי טליפון הוא המסייע להשמיע הקול לאחרים והעלה שיוצא בזה בשעה ד"ח עיי"ש.

[ועיי' בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' מ"ה) שכתב ג"כ דשמיעה על

ידי דבר אחר שמה שמיעה ומה פושט עצמו הגאון האדיר ר' יוסף ענגיל בספרו גליוני הש"ס (ברכות כ"ה:) דיוצא מצות שופר על ידי טליפון [ועיי' לקמן (סי' ככ"ט) שהארכתי בזה].

ועיי' בשו"ת פני מבין (סי' ק"ג) שהעלה דיוצאין כל מצות עשה על ידי שמיעה זו חוץ משופר עיי"ש, ועיי' מזה מש"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קי"ח).

ועיי' בצ"ח החדש (סי' א') שחולק על השערי דעה הנ"ל והעלה שאין יוצאין מצות עשה על ידי גרם וסייע דבר אחר ולכן אין יוצא מצות עשה ע"י טליפון.

ועיי' בספר מאורי האש (פ"ה) הביא שם דברי הגאון מהרצ"פ פרנק שנסתפק שם אי גם בגרם עשייה שהאדם הוא המסבב לזה ג"כ בכלל עשייה ידיה או לא עיי"ש ולא ראה שכבר הלכו בו הנמושות. השערי דעה והצ"ח החדש.

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' יו"ד) [כתב שם תשובה ידידי הגאון מה"ר נטע שלמה שליסקל דומ"צ ממונקאטש] והעלה שם דבמצות עשה דרבנן לכו"ע יוצאין ע"י גרמא דבמצוה דרבנן דעת המנ"א (סי' ס) דאין צריך כונה. וכן מצות עשה שהוא על ידי שמיעה יוצא גם ע"י גרמא עיי"ש טעמו. והעלה שיוצאין מצות קידוש ויו"ט ע"י שמיעה מטיילפון. אם הוכנה מבעוד יום.

והגרי"א העניקין מסר לי קונטרס מהגרש"ז אויערבאך (מח"ס מאורי אש) מתאר שם פעולת כח החשמל במכונות ומכשירים כאלו בחכמת ההנדסה והעלה שאין יוצאין מצות עשה ע"י שמיעה זו מפני שמכונות ומכשירים כאלו מהפכים גלי קול האדם לגלי חשמל וחוזר תיכף ומהפך אותם חזרה לגלי קול על ידי תנודות הממברנא שבראדיו וקול-דם ולכן המכשיר הקולט את הקול דומה לתקליט של גרומפון שהשומע ממנו רק קול תקליט שומע ולא קול אדם וה"נ כן.

ועיי' במשפטי עזיאל (ח"א או"ח סי' י"ג וח"ב סי' ג"א) שכתב ג"כ שאינו יוצא ידי מצות עשה במכשירים כאלו.

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' ו) [גרפס שם תשובה מהגאון מהרש"ו מנירעדהאז] שכתב ג"כ שאין יוצאין מצות עשה ע"י טליפון ומיקרופון דלדעתו כח והבל של המדבר דוחק זרם העלעקטרי על הטס דשם ומשמיע קול חדש בדמותו כצלמו ואין הטס בגדר איש ובר חיובא להוציא אחרים על ידו עיי"ש.

הקידוש ויענו אמן, אבל ברוך הוא וברוך שמו לא יאמרו. וקמן אפילו הוא בן שלש-עשרה שנה אם אינו ידוע שהביא שתי שערות אינו מוציא את האשה, ולכן תקדש האשה בעצמה. ואם אינה יודעת תאמר עם הקמן מלה במלה, וגם אם שומעת את הקידוש מן הבעל או מאיש אחר, יותר נכון הוא שתאמר עם המקדש מלה במלה, (אם יש כמה בעלי-בתים בבית-אחד, איך יתנהגו בקידוש, עיין לקמן סימן קל"ה סעיף ו').

ה' יין שנתחמץ אין מקדשין עליו, וכן יין שיש לו ריח רע אף על פי שלא נתחמץ אלא ריחו ומעמו יין שמברכין עליו בורא פרי הגפן רק שמסריח קצת מחמת שהיה בכלי מאוס, וכן אם הוא מריח אחר החבית אין מקדשין עליו. וכן יין שעמד מגולה איזה שעות (אף-על-פי דהאידינא לא קפדינן אנלוי), אין מקדשין עליו, משום הקריבתו נא לפחתך הירצך או הישא פניך. יין שיש בו קמחין יש לסננו, ואם אי אפשר לסננו מקדשין עליו כך, אבל אם יש עליו קרום לבן צין מקדשין עליו דמסתמא פג מעמו (6).

ו' מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש. אך יש אומרים שאין מקדשין עליהם כיון דאינן ראויין למזבח, על כן אם אפשר יש להדר אחר יין אחר.

ז' הכוס צריכה להיות שלמה ונקיה. וכל הדינים שהן בכוס של ברכת המזון ישנם גם בכוס של קידוש בין ביום בין בלילה, וכן בכוס של הבדלה (7), וטוב לקדש בלילה על כוס גדולה שישיר ממנה לקידוש היום ולהבדלה.

ח' החלות תהיינה מכוסות בשעת קידוש, ואפילו הוא מקדש עליהן יהיו מכוסות בשעת הקידוש, זכר למן שהיה מכוסה בטל מלמטה ולמעלה.

שערים מצויינים בהלכה

ואחרי שהודיעו אותנו כל זאת אנו רואים שרוב מנין ורוב בנין גדולי אחרונים דעתן שיוצאין בזה אבל לא תארו פעולת כח זה ולכן צ"ע עוד למעשה לכתחלה.

ועיי' בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' צ"א) דהמכונה פונגורף — גרומפון אינו יוצא בה ידי חובת מצוה ואינו עונה אחריו אמן מפני שהוא גולם כלי. וכ"כ האחרונים הנ"ל.

ח' ישמעו היטם עיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' רע"א) שהאריך בענין אי יכולין שני אנשים לקדש ביחד משום רתרי סלא לא משתמע והעלה

(6) ש"ע רע"ב סעי' ג' נ' וכמ"א. (7) סי' רע"א סעי' י'.

ט המקדש ישתה מן הכוס לכל הפחות כמלא לוגמיו בלי הפסק, ומצוה שיטעמו כולם מכוס של ברכה, מי שאינו שותה יין מחמת נדר או מחמת שמזיק לו וכדומה, אין לו לקדש ט על היין על סמך שישתה המסוכין⁽⁸⁾.

י יין של קידוש לפי שהוא מצרכי הסעודה, אינו טעון ברכה לאחריו דברכת המזון פוטרתו. אך יש פוסקים דמכירא להו דאינו פוטרתו, על כן אם אפשר יש להדר, שלאחר ברכת המזון יברך על כוס יין, וישתה רביעית, ויברך ברכה אחרונה לפטור גם את הכוס של קידוש⁽⁹⁾.

יא על היין שבתוך הסעודה אינו צריך לברך, שנפטר בכרכת בורא פרי הגפן שבקידוש.

יב קידוש על הכוס מבור שהוא יין, ואחר כך נמצא שהוא מים או שאר משקה, יחזור ויקדש על היין. ואם עמד לפניו יין על השלחן, והיה דעתו לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו צריך לקדש שנית, דהוי כאלו קידש על היין. ואם לא היה יין לפניו על השלחן, אבל היה יין בביתו והיה דעתו לשתות בתוך הסעודה, אין צריך לברך בורא-פרי-הגפן אלא אשר קדשנו וכו'. ואם היתה הכוס של שכר או „מעד“, במקום שהוא חמר מדינה, בכל אופן אין צריך לקדש שנית אלא יברך שהכל וישתה. ובמקומות שנוהגין לקדש אחר נטילת ידים קודם בציעת הפת, גם כן אין צריך לחזור ולקדש, אלא מברך המוציא והוי כאלו קידש על הפת⁽¹⁰⁾.

יג גם ביום במסעות שחרית צריך לקדש י על הכוס, דהיינו

שערים מצויינים בהלכה

דבשבת לא יצא אבל ביו"ט אידי דחביבה עליהו מסתמא שמעו ויצאו י"ח ע"ש.

ט אין לו לקדש כ"כ המנ"א (סי' ערב ס"ס ט') אבל הרמ"א (שם סעיף ט') כתב דיכול לקדש על דעת שישתה המסוכין וכ"כ הרב הגר"ז (סי' ער"ב סעיף י"ב) ובקו"א (שם ס"ס י"ב) כתב דכל האחרונים מסכימים להרמ"א עיי'ש ועיי' במנחת שבת (סי' ע"ז ס"ס כ"א).
י צריך לקדש עיי' בש"ע (סי' רפ"ט סעיף ב') ובמנ"א (שם ס"ס ד') דאם אין לו יין ושאר משקה יאמר המוציא על הפת ואסור לו לאכול דבר אחר קודם ואם אין לו גם פת אוכל בלא קידוש ובלילה אם מצפה

(10) סי' רע"א סעי' ט"ו במו"ז ומ"א.

(8) מנ"א סי' רע"ב סק"ם.

(9) סי' רע"ב סעי' י'.

שמכרך עליה בורא-פרי-הגפן, וזהו הקידוש. וגם נשים חייבות בקידוש זה, וגם קודם קידוש זה אסור למעום כלום ואפילו מים כמו בקידוש הלילה. ומצוה מן המובחר שיהיה קידוש זה גם-כן על היין דוקא. ואם חביב לו יין-שרף ומקדש עליו גם-כן יוצא, אך יזהר שתהא הכוס מחזיקה רביעית יא) וישתה מלא-לוגמיו בלא הפסק¹¹, (ואם מקדש על היין ורוצה לשתות גם יין-שרף או קאפפע עיין לעיל סימן מ"ט סעיף ו').

יד בין בלילה בין בין ביום אין קידוש אלא במקום סעודה שנאמר, וקראת לשבת ענג, ודרשו רבותינר-זכרונם-לברכה במקום שאתה קורא לשבת, כלומר קריא דקידוש, שם תהא עונג. ואם קידש בבית זה ואוכל בבית אחר, אפילו אם בשעת קידוש היה בדעתו כן, אינו יוצא ידי קידוש¹². וגם צריך לאכול מיד לאחר הקידוש, ואם לא אכל מיד לאחר הקידוש לא יצא ידי קידוש. וביום אף שאינו רוצה לאכול מיד סעודה קבועה, יכול לקדש ולאכול קצת פת כיסנין, ואז צריך לשתות מן הכוס רביעית, כדי לברך ברכה על המחיה ועל פרי הגפן, וזאת יכול לעשות גם קודם מוסף אם לבו חלוש. ומוהל שהוא צריך לברך

שערים מצוינים בהלכה

שיביאו לו איזה דבר לקדש ימתין ועכ"פ אין צריך להמתין יותר מחצות ועי' במשנה ברורה (בשער הציון שם ס"ק ז') שכתב דאף דיש איזה אחרונים שצריך להמתין עד למחר לא נראה לו לפסוק כן.

יא) הכוס מחזיק רביעית עי' בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קע"ה) שהועד לפניו זמן אחד שהיה במעמד בפני הגה"ק מראפשיץ זי"ע וצוה לתלמידיו לקדש ביום על צלוחית (כוס) קטן כדרך שתיתו ואין צריך שיעור כוס והגם שהיה לפניו יין על השלחן אמר שמכבדם ביו"ש כדי להורות הלכה לתלמידים והוא עפ"י דברי הטו"ז (סי' ק"צ) משום שכך דרך שתייתו ושביעת גרונו וכן הועד לפניו בשם הרה"ק מלובלין והרה"ק מקאמינקא זי"ע.

ועי' בארחות חיים (סי' ער"ב) שב' ג"כ כן בשם בעל דברי חיים זי"ע. ועי' בנימוקי או"ח (סי' ער"ב) דבמקום שהיין שכיח והיא מקום גרילתו ומציאתו אין לקדש על יי"ש והעידו לפניו זקני ת"ח שבהיותו הבעל דברי חיים באונגרן שהוא מקום יין נהג אז כי איש אחד קידש בפניו מקורם על היין בפה"ג והוא לקח יי"ש ובירך שהכל ומסתמא היה לו סעם כמוס בזה עיי"ש.

(12) סי' רע"ג סעי' א'.

(11) סי' רפ"ט ופס"ג ושע"ת.

על כוס המילה ועדיין לא קידש, ישתה מן הכוס כמלא לוגמיו ועוד רביעית.

מן מותר למעום אחר תפלת שחרית קודם תפלת מוסף, ומעימה היינו פת כביצה ולא יותר, ופירות אפילו הרבה כדי למעוד את הלב, ובלבד שיקדש תחלה יב) וישתה כמלא לוגמיו ועוד רביעית יין, (דלעת הצורך סמכין, דואת הוי קידוש במקום סעודה), או ישתה רביעית יין ויאכל כזית מחמשת מיני דגן 13).

מן כל אדם מישראל בין איש או אשה חייבים לאכול יג) בשבת שלש סעודות יד), אחת בלילה ושתים ביום, וחייב לאכול בכל סעודה פת,

שערים מצויינים בהלכה

יב) ובלבד שיקדש תחלה עיי' בעקרי דינים (או"ח סי' י"ג) דהמנהג בארץ ישראל שלא לקדש בין שחרית למוסף ומותר לאכול אז בלא קידוש וכ"כ בארחות חיים (סי' רפ"ט) בשם ספר זכרון יהודה הנהגת הגאון בעל אמרי אש דבראש השנה אם צריך למעום קודם מוסף אין צריך לקדש דעדיין לא חל עליו חובת קידוש ועיי' מש"כ לעיל (סי' ע"ו ס"ס ו"ז).

יג) חייבים לאכול אי סעודת שבת ולחם משנה דאורייתא או דרבנן עיי' בר"ן (סוכה פ"ב) ובלבוש (או"ח סי' רע"ד) ובטו"ז (סי' תרע"ח ובמג"א (סי' רנ"ד ס"ס כ"ג) דס"ל דסעודת שבת דאורייתא והר"ת (בס' הישר) והמרדכי (מגילה פ"א) ס"ל שהוא דרבנן עיי' מזה בהנהגות מהרש"ם (סי' רע"ד אות ר') שהאריך בזה.

ועיי' בשו"ת כת"ם (יס' ע"א) דאע"ג דקיי"ל דבשאר איסורין הנאת גרונו חשיב אכילה ולא הנאת מעיו אבל בסעודת שבת ויו"ט בעינן הנאת מעיו כעין ברכת המזון דכתיב „ואכלת ושבעת וברכת" דבעי אכילת מעיו וכש"כ כאן דבעי עונג ושמחה וזה דוקא שאכל למעיו ולכן העלה דמי שאכל סעודת שבת ויו"ט ותיכף הקיאה ולא נשאר במעיו כדי שביעה לא יצא י"ח עיי"ש ועיי' בשדה חמד (מעיי' אכילה אות י').

יד) ג' סעודות עיי' ברעת תורה (סי' ל"ה ס"ס י') דאסור לומר בשבת דיוצא סעודת ר' חידקא שיש בזה חשש מינות והוא עפ"י דברי המרדכי חולין פ' כל הבשר) דהחושש לדעת מאן דאמר שנדחה בש"ס יש בו חשש מינות ועיי' בהלכה למשה (בפתיחה להלכות ציצית) [מסלינווארדיין] שמקשה על זה משו"ת שואל ומשיב (מהר"ר ח"ג סי'

ואפילו בסעודה שלישית יזהר מאד לאכול פת דוקא טו) (וכיון שהוא נוטל ידיו ומברך על הנטילה, צריך לאכול פת כביצה). לכן יזהר כל אדם שלא למלאות כרסו בסעודת שחרית, כדי שיוכל לקיים מצות שלש סעודות, ואם אי אפשר לו כלל לאכול פת גמור, יאכל לכל הפחות פת כיסנין טו), או שאר מאכל העשוי מחמשת מיני דגן שמברכין עליו בורא-מיני-מזונות, שהוא נקרא מזון. ואם גם זאת אי אפשר לו, יאכל על-כל-פנים דברים שדרך ללפת בהם את הפת, כגון בשר ודגים וכיוצא בהם. ואם גם זאת אי אפשר לו יאכל על-כל-פנים פירות מבושלים. זמן סעודה שלישית היא משיגיע זמן מנחה גדולה, דהיינו משש שעות ומחצה ואילך 14).

יז וחייב לבצוע בכל סעודה על שתי ככרות שלמות יז), ואוחז

שערים מצויינים בהלכה

י"א) שכתב דמצוה לאכול בסוכה י"ד סעודות לקיים דברי ר"א אף דלרבנן ליכא חיוב עיי"ש.

טו) לאכול פת דוקא עיי' באור זרוע (הלכות שבת סי' נ"ב) שכתב דאם אינו רעב אינו מחויב בסעודה ג' דמירי הוא טעמע משום עונג וכיון שהוא שבע ואוכל אין זה עונג ואפי' ביוה"כ לא מיקרי אכילה וכו' וכן היה נוהג ר"ת ור"א שלא היו חוששים לאכול בזמן שלא היו רעבים מזה הטעם. ועיי' בתוס' (בכורות ב: ד"ה שמא) אבל מזהר (יתרו) משמע ראין להסל וצריך לחזק עצמו שיאכל הג' סעודות עיי"ש.

טז) פת כסנין העיר לי הגר"א זילבר שליט"א ממנחת חינוך (סי' י') ומשו"ת בנין עולם (או"ח סי' ח') ויערות דבש (ח"ב דרוש ד') דאם אכל פת הבאה בכסנין לאחר קידוש יחייב ליטול ידיו כיון שמכוין למצותו נחשב כקביעות וראייה לזה מש"ס (ברכות ל"ח) מר זוטרא קבע סעודתא עליהו ובריק המוציא ואמר מר בר רב אשי ואדם יוצא י"ח בפסח משמע שבפסח יוצא אף בלא קביעות מפני שמצותו עושה הקביעות.

ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' דפ"ט) דמשמע דדוקא אם יקה שני חלות של פת כסנין אז יהי' הוכחה שהוא סעודת שבת ויהי' קביעות ובלא"ה לא עיי"ש.

יז) ככרות שלימות עיי' בשע"ת (סי' רע"ד) בשם שער אפרים (סי' ס"ב) דעונה שנשרפה קצת מיקרי שלימה.

ועיי' בשו"ת בנין עולם (סי' ט') שמחלל בזה באם נחרך ונשרף כ"כ שיכולין לאכול על ידי הדחק אז נקרא שלם ואם לאו אינו נקרא שלם

שתיהן בידו בשעת ברכת המוציא, ובוצע אחת מהן. ונוהגין לרשום בסכין על הככר במקום שרוצה לבצוע, והטעם מפני שבחול צריכין להתוך קצת סביב הפת קודם ברכת המוציא, כמו שכתוב בסמ"מ מ"א סעיף ג', ובשבת אי אפשר משום דכעינן שתהיה הפת שלמה בשעת הברכה, ולכן על-כל-פנים רושמין מקום החתך כדי שידע היכן יחתוך, ולא יצטרך להפסיק הרכה ולעיין באיזה מקום יחתוך. ויש להניח הככרות שתהא זו שחוא רוצה לבצוע אותה לפניו, כדי שלא יצטרך להעביר על המצוה, ואפילו אוכל כמה מעודות צריך בכל מעודה שתי ככרות שלמות. וכן כשמקדש ביום בשחרית קודם המעודה חקבועה ואוכל פת כיסנין, יש לקחת שתים שלמות.

יח אם אין לכל המסובין בשלחן לחם משנה, אלא לפני אחד, יבצע הוא להוציא יח את כולם, וגם בכרכת המוציא יצאו כמה שבירך

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' עוד בשערי תשובה (שם) שהביא בשם מנחת יעקב (סי' י"ב) דאם לא ניטל מן הלחמים רק קצת חלק אחד ממ"ח מקרי שלם ויוצא י"ח לחם משנה וכ"כ המחצית השקל (שם ס"ט א').

ועיי' עוד במחצית השקל שנמתק בלחמים הנדבקים יחדיו בכונה בעת אפיה אם כשמפרידין אחר כך מקרי שלימות או לא.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ס ח"א סי' קס"ז) שכתב דאם רעתן להפרישן זה מזה אינן חיבור ויוצאין י"ח לחם משנה גם בהיותן דבוקין. ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' רע"ד) שכתב שצריך להפרישן.

ועיי' בילקוט הגרשוני (קונ"א אות נ"ב) שפושט עצמו ספיקו של המחצית השקל הנ"ל כמה שכתב השלטי גבורים (סוכה פ"ג) דאתרוגים הגדילים בתיומת בשרים ומשמע שם דהיינו בשנפרדו ומוכח בפירוש דכל אחד מיקרי שלם עיי"ש.

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' א') שהביא שם [הנאון רא"פ סופר זוסמאנן ראב"ד מבוראפעסט] דבר זה ממנחת קנאות [להנאון ר' מאיר אריק מטארנא] שכתב וז"ל דמשמע מסתימת הפוסקים דאתרוג התיום היינו שדבוק מראשו ועד סופו ובודאי לא קלט שם מראהו הטבעי ביון שנדבק זה עם זה בתחלת ברייתו ובכל זה כשמפרידים אותם בשר כל אחד לעצמו וכל אחד מיקרי שלם והוא הדין בלחמים המדבקים אותם ואפין אותם ביחד כשמפרידים אותם זה מזה מיקרי שלם ולא עדיף דיבוק בתנור מדיבוק האתרוגים מתחלת ברייתן עכ"ל הנאון מטארנא. יח יבצע הוא להוציא ועיי' באשל אברהם [מבוטשטש] (שם)

הבוצע. וקודם שיברך המוציא יאמר: ברשות מורי ורבותי, ולאחר שמעם הוא מפרוסת המוציא, נותן לכל אחד פרוסה ואוכלים⁽¹⁵⁾.

יט אם לא קרא הפרשה בערב שבת לא יאכל שבת בשחרית עד שיקראה, ואם לא קראה קודם האכילה יקרא על-כל-פנים קודם מנחה, ובדיעבד עד סוף יום שלישי⁽¹⁶⁾.

כ אסור להתענות^(ט) בשבת לשם תענית אפילו זמן קצר, ואפילו שלא לשם תענית אסור על-כל-פנים להתענות עד חצות⁽¹⁷⁾.

כא אסור להצמער חם ושלום על איזה צרה רחמנא ליצילן, אלא יבקש רחמים מבעל הרחמים.

כב מצוה להרבות בפירות ומגדנות ומיני ריה, כדי להשלים מאה ברכות, ומצוה לענגו בכל דבר שהוא לו לעונג, שנאמר וקראת לשבת עונג⁽¹⁸⁾.

כג אחר סעודת שחרית אם רגיל לישון יישן, אבל אל יאמר אישן מפני שאני צריך לעשות מלאכה או ללכת בדרך בלילה.

כד אחר כך קובעים ללמוד תורה. בפרשת שבת נאמר ויקהל משה, ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, למה נאמר בפרשה זו ויקהל, ולא נאמר כן בכל התורה כולה, אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה: רד ועשה לי קהלות גדולות בשבת, כדי שילמדו הדורות הבאים אחריו, להקהיל קהלות בכל שבת וללמד תורה ברכים. עוד אמרו, לא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, כי הרבה אנשים פרודים כל ימי החול במלאכתם, ואין להם פנאי לעסוק בתורה בקביעות, ובשבת ויום טוב שהם פנוין מלאכתם יכולין לעסוק בתורה כראוי. לפיכך בעלי מלאכות ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, המה מחוייבים יותר לעסוק בתורה כיום שבת קודש, איש איש כפי השגתו ויכלתו⁽¹⁹⁾.

שערים מצוינים בהלכה

שכתב ריוצאין י"ח לחם משנה נם בשמיעה ששומע מאחר שמברך עליהם ואפי' הוא לא נטל עוד ידיו. עיי"ש.

יט אסור להתענות עיי' שו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רס"ב) דאיסור תענית בשבת וזו"ט הוא מדאורייתא ובתנחומא (פ' בראשית) כתב רכבוד שבת ערף מאלף תעניות ועיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ק ט') שהארכת בזה.

(15) מנ"א שם בס' רע"ד.

(18) סי' ר"צ סעי' א'.

(16) סי' רפ"ח סעי' א'.

(19) רמ"א סי' ר"צ סעי' ב'.

(17) סי' רפ"ח סעי' א'.

עח. הלכות קריאת ספר-תורה בשבת ויום טוב וחיובם.
ובו י"א סעיפים.

א כשמוסיפין בשבת א), יכולין לקרות כהן או לוי לאחרון, כיון שכבר השלימו שבעה גברי וגם שהוא האחרון מעיקר הקרואים, (חוץ מן המפטיר). וכן המפטיר יכולין לקרות כהן או לוי, ואפילו כהן אחד לאחרון וכהן אחד למפטיר יכולין לקרות, כיון שהקדיש מפסיק ביניהם. ובשמחת תורה שמוציאין שלשה ספרי-תורה יכולין לקרות כהן אחד לחתן תורה, ואחד לחתן בראשית ואחד למפטיר, כיון שכל אחד קורא בספר תורה אחר. אבל בראש חדש טבת שחל להיות בשבת אף על פי שמוציאין גם כן שלשה ספרי תורה אפילו אם רוצים לקרות בספר תורה הראשון שמונה גברי אין רשאי לקרות להכהן שיהיה השמיני, כיון שעדיין אין משלימין הקריאה בספר זה, והמשלים הוא בספר השני שקורין בו פרשת ראש חדש, ואז יכולין לקרותו. וכן הדין בשבת שקלים ובפרשת החדש כשהם בראש חדש⁽¹⁾.

ב אם קראו לכהן או ללוי באמצע המנין, יעלה אחר במקומו והוא ימתין אצל התיבה, ויעלה למפטיר או לאחרון לאחר מנין הקרואים⁽²⁾.
ג בשבת שקורין שתי סדרות יש לחבר הסדרות עם העולה רביעי⁽³⁾.

ד קללות שבפרשת בחקתי ובפרשת כי תבא, אין מפסיקין ביניהן, וצריך להתחיל פסוק אחד מקודם ב), אך למען לא יתחיל בפרשה

שערים מצויינים בהלכה

א) כשמוסיפין בשבת עיי' בש"ע (סי' רפ"ב סעיף א') ובמג"א שם דביו"ט אין מוסיפין רק כשחל יו"ט בשבת מותר להוסיף אבל כשחל יום הכפורים בשבת אין מוסיפין משום דראשי הפרשיות מכוונים שמסיימין במילי דכפרה עיי"ש

ועיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"ע) דמה שנהגו להוסיף בכל שבת יפה עושין אמנם ביום הכיפורים שחל בשבת מאן דנהיג נהיג ומאן דלא נהיג לא ינהיג מחמת שאין הפסד כל כך אם לא יוסיפו ביום הכיפורים שחל בשבת פ"א.

ב) פסוק אחד מקודם עיי' בסה"ק אמרי נועם בסופו שכתב שם

(3) טו"ז סי' רפ"ב סק"א.

עח (1) סי' קל"ה סעי' י'.

(2) שם ובאה"ט.

פחות משלשה פסוקים צריך שיתחיל שלשה פסוקים קודם הקללות, ולבסוף צריך גם כן לקרות לכל הפחות פסוק אחד אחר הקללות, אך יראה שלא יסיים פחות משלשה פסוקים מן התחלת הפרשה⁴). בפרשה כי תשא קורין עם הלוי כל פרשת העגל עד ומסרתו יהושע וגו', והטעם כי בני לוי לא היו בעשיית העגל. ונוהגין לקרות בקול נמוך מן ויתן אל משה ככלותו עד ויחל משה, וכשמתחיל ויחל חוזר וקורא בקול רם עד ויפן וירד משה, וכשמתחיל ויפן חוזר וקורא בקול נמוך עד ומשה יקח את האוהל וחוזר וקורא בקול רם עד סוף הפרשה. וגם הקללות שבפרשת בחקתי ופרשת כי תבא קורין בקול נמוך, ואת הפסוק וזכרתי את בריתי יעקב קורין בקול-רם ואחר כך הפסוק והארץ תעזב וגו' נמוך, ואף גם זאת בקול רם עד הסוף, ובפרשת כי תבא ליראה את השם הנכבד עד סוף הפסוק בקול רם ואחר כך נמוך עד ואין קונה. וגם בפרשת בהעלתך נוהגין לקרות בקול נמוך מן ויהי העם כמתאוננים עד והמן כורע גד, והטעם להראות שהם מתחרטים. וכל מה שקורא בקול נמוך צריך שיהא על-כל-פנים הקול נשמע לצבור, דאם לא כן

שערים מצויינים בהלכה

תשובה לברר הלכה לקרות התוכחה בלי ברכה כמו שנהג זקנו הרה"ק מראפשיץ. והביא ראייה משו"ת הר הכרמל (או"ח סי' י"ב) וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא חמישאה סי' ט') שיכולין לקרות התוכחה בלי ברכה

ועיי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' קי"ב) שאין נכון לעשות כן. ועיי' בשו"ת יד יצחק (ח"א סי' רמ"ח) שכתב נ"כ לבטל המנהג הזה וכ"כ בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' ס"ו) שאין שום מקור להמנהג הזה וזקנו הקדוש מראפשיץ לדריה הוא דעביד ולא היה כוונתו לפסוע המנהג וכן משמע משעה"כ (שחרית דשבת) דהאריז"ל היה נוהג לעלות לפ' התוכחה בברכות והנכון שהבעל קורא בעצמו יעלה לפרשה זו עיי"ש ומעמו עפ"י מש"כ בספר אנרא דפרקא (אות רנ"ט) שכתב ומנהג ישראל תורה הוא מה שמקפידין שלא לעלות לתורה בקריאת התוכחה כי המקרא קורא לנוכח ואיתא בגמרא (שבועות ל"ד) יככה אלפים וכן יככה וכו' יתיב ר' כהנא קמי דר"י ויתיב וקאמר הא מתניתא כדתניא א"ל כנ"ה היינו צוהו לכנות ולומר בלשון אחר שלא לומר לנוכח חבירו לשון קללה אפי' דרך למודו וסיים באגרא דפרקא אני מקפיד בקריאתו התוכחות שלא יעמוד אדם נגדי או אצלי כיון שהוא דינא דגמרא עכ"ל.

(4) סי' תכ"ח סעי' ו'.

אינם יוצאים ידי חובת קריאה ג). ארבעים ושתים מסעות שבפרשת ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב.

ה בין גברא לגברא צריכין לגלול את הספר תורה, ואין צריכין לכסותה, אך קודם מפטיר שאומרים קדיש ויש זמן ארוך, צריך לכסותה במעיל שלה, וכן בכל מקום שיש זמן ארוך כגון שמזמרינן לחתן וכיוצא בו. ונראה דהוא הדין כשמאריכין במי שברך ⁽⁵⁾.

ו אם מעו בשבת וקראו עם הששי עד גמר הסדרה, לא יאמר קדיש אלא יקראו מיד את המפטיר, וישלים גם למנין שבעה קרואים, ולאחר שיאמר ההפטרה עם הברכות אז יאמר הקדיש. וכן ביום טוב אם מעו וקראו עם הרכיעי עד הגמר, לא יאמר קדיש, אלא יקרא מיד את המפטיר לספר תורה שני, ואחרי ההפטרה והברכות יאמרו הקדיש ⁽⁶⁾.

ז כשצריכין להוציא שלשה ספרי תורה ואין לחם אלא שנים לא יגוללו את השני לקרות בו מה שצריכין לקרות בשלישי, אלא יקחו את הראשון לקרות בו.

ח אם נמצא פסול בספר-תורה נתבארו הדינים בסימן כ"ד. ואם נמצא הפסול באמצע קריאת המפטיר, אם הוא מפטיר של חובת היום, כגון ביום-טוב ובשבת ראש-חדש או שקלים וכדומה, שמוציאין ספר-תורה אחר למפטיר, אז דינו כמו בפרשה אחרת, אבל בשבת פשוטה, שהמפטיר חוזר וקורא מה שקרא השביעי, שאין זאת אלא משום כבוד התורה (שלא יהא כבוד התורה וכבוד הנביא שוים שהקורא בתורה מכרך תחלה וסוף, וגם הקורא בנביא מכרך תחלה וסוף, לכן תקנו

שערים מצויינים בהלכה

ג ידי חובת קריאה עיי' ברמ"א (או"ח סי' קל"ה סעיף ב') באם בטלו הקריאה בשבת אחת ישלמו בשבת הבאה ועיי"ש במשנה ברורה (ס"ק ה') דאם אפשר לקרות בשבת במנחה יקראו אז והוא מרגל מרבבה שם וכ"כ בשו"ת מהרי"א אסאד (סי' נ"א) ועיי' בשער אפרים (שער ז') שכתב דקורין בשבת הבאה ועיי' עו"ש בשער אפרים כשמשלימין בשבת הבאה יש לחלק הקרואים שוה בשוה ולחברם בהעולה רביעי ועיי' במשנה ברורה (סי' קל"ה ס"ק ז') דכשבטלו הקריאה מפרשת ויחי אין לקרות עם פרשת שמות דאי אפשר לחברם בשני ספרים ויש אומרים דלעולם משלימין עיי"ש. ועיי' בספר שמן המאור (סי' קל"ה) דיקראו ג' בפרשת ויחי וד' בפרשת שמות.

(5) סי' קל"ט סעי' ה'.

(6) סי' רפ"ב סעי' ו'.

שהמפמיר יקרא תחלה גם בתורה, להראות שהקריאה בתורה היא העיקר, בזה אין מוציאים ספר-תורה אחר, אלא גומרים בספר-תורה זה, ואינו מכרך ברכה אחרונה, וההפסדה אומר בברכות. ואם נמצא הפסול קודם שבירך ברכה ראשונה, נראה דיש להוציא ספר-תורה אחר, ואם אין ספר-תורה אחר, אזי מי שיעלה באחרונה הוא יאמר ההפסדה עם הברכות, ואם עדיין לא אמרו הקדיש יאמרוהו לאחר ההפסדה (7).

ט בסמין כ"ד סעיף א' נתבאר דאם נמצאה טעות בחסר ויתר, כל שאינה משתנה לא הקריאה ולא הפירוש, אין מוציאים ספר-תורה אחר. מכל-מקום אם נמצא כן בשבת, אף-על-פי שאין מוציאים ספר-תורה אחר על-כל-פנים לא יקראו בספר תורה זה יותר משבעה קרואים, והשביעי יקרא ההפסדה בברכות, ולא יאמרו קדיש עד לאחר קריאת ההפסדה וחברכות (והיינו בשבת פשוטה, אבל כשהמפמיר הוא מחובת היום, כמו בסעיף שלפני זה, ודאי צריכין לקרות למפמיר). ובמנחה לא יוציאוהו (8).

י ביום שמוציאים שני ספר-תורה ונמצא פסול בראשון, ויש עוד ספר-תורה בתיכיל, ורוצים לקחת עתה את הספר השני לקרות מתוכו, ואחר-כך יוציאו ספר תורה אחר לקריאה השניה, לא יעשו כן, כי צריכין לקרות מתוך הספר-תורה מה שהוכן בשבילו, וכן ביום שמוציאים שלשה ספר-תורה, וכן אם החליפו ספר-התורה שלקחו תחלה את המוכן לאחר-כך, יגללוהו ויקחו את השני לקרות מתוך כל ספר-תורה למה שהוכן (9).

יא סדר החיובים, הקודם קודם. א) חתן ביום חופתו, וחתן בשבת שלפני החתונה שמזמרים לו דהיינו שהוא בחור. ב) ונער שנעשה בר מצוה באותו שבוע המה שוים. ג) סנדק ביום המילה, והוא התופס את התינוק בשעת המילה. ד) סנדק ביום המילה שמכנים את התינוק לבית-הכנסת למולו. ה) בעל היולדת שילדה בת והולכת לבית-הכנסת. ו) בעל היולדת שילדה בן והולכת לבית-הכנסת. ואם אינן הולכות לבית-הכנסת, אין הבעלים חיובים אלא אם הוא יום ארבעים ואחד לזכר או יום שמונים ואחד לנקבה, שאז הוא זמן הבאת הקרבן. ז) חתן שהיתה חתונתו מיום רביעי ואילך בשבת שלאחר החתונה, ודוקא כשהיה בחור או היא בתולה. ח) „יארציים" בו ביום. ט) אבי התינוק ביום המילה. י) „יארציים" שיהיה לו בשבוע שלאחר השבת. יא) מוהל ביום המילה. יב) הסנדק ואחריו אבי הבן ואחריו

(9) פמ"ג סוף סי' קמ"ג.

(7) מנ"א סי' קמ"ג סק"ד וש"פ.

(8) תשובה סאהבה ח"א סי' נ"א.

המוהל בשבת שלפני המילה. שני חיובים שוים, תלוי בדעת הסגן או יסילו גורל, מי שאין לו עירנית אינו דוחה שום חיוב. נוהגין לקרות למי שעתיד לצאת לדרך אחר שבת או שבא מן הדרך, וכן נוהגין לחלוק כבוד לאורח נכבד לקרותו אבל אין דוחין שום חיוב.

ע"פ. דיני מפטיר. וכו' י' סעיפים.

א קודם שקורין למפטיר אומרים חצי קדיש, וכשאומרים הקדיש יהיה ספר-התורה שקראו בו עתה וגם ספר-התורה שיקראו בו מפטיר שניהם על השלחן. וביום שיש שלשה ספרי-תורה אין צריכין להניח גם את הראשונה (1).

ב המפטיר לא יתחיל בברכת ההפטרה, עד לאחר שהגולל כרך את ספר התורה (2).

ג בברכה הראשונה לאחר הנאמרים באמת, אין עונין אמן עד לבסוף שמסיים וצדק, כי הכל ברכה אחת היא. וכן בברכות הראשונות מברכות האחרונות. אין עונין אמן אחר אמת וצדק, כי גם נאמן אתה וכו', שייכה לברכה זו. ולפי שיש טועים לענות אמן במקומות אלו, לכן טוב שהמפטיר לא יעשה שם שום הפסק, למען ידעו כי אין שם סיום הברכה (3).

ד אסור לדבר בשעה שהמפטיר קורא את ההפטרה (4).

ה עיקר הדין שזה שעלה למפטיר הוא בלבד יאמר ההפטרה, והצבור יאמרו אחריו בלחש. ומה שנהגו שהצבור אומרים בקול רם עם המפטיר, אין זה רק מחמת חסרון ידיעה, ונכון לבטל המנהג (א). וגם יש שעושין שהיות באמירת הפטרה, שאף אחר שסיים המפטיר

שערים מצויינים בהלכה

(א) ונכון לבטל המנהג ועיי' בשו"ת חת"ס (סי' ס"ח) רמ"ה שנהגו העם שאומרים ההפטרה עם בעל המפטיר יש להניח מנהגם כי יש מעלה בזה שלא לבייש למי שאינו יכול לומר ההפטרה על כן מוטב שיהיו שונגין וכו' עיי"ש ועיי' בשו"ת יכין ובוועז (סי' כ"ו) שכתב דיכולין הקהל לקרות עם בעל המפטיר עיי"ש אבל כונתו שם דיקראו עמו בלחש.

(3) רפ"ד מנ"א סק"ב.

(4) קס"ו סעי' ג'.

ע"פ (1) סי' קס"ו סעי' ד'.

(2) רפ"ד סעי' ו'.

ההפטרה והתחיל הברכות, אין רוצים להפסיק מאמירת ההפטרה. ולא יפה הם עושים, שאם אומרים בקול רם אינם שומעין קול דברים בהתחלת ברכות המפטיר, ולפעמים גורמים שגם אחרים הסמוכים להם אין שומעים. ואף אם מנמיכים קולם קצת בתחלת הברכות, מכל-מקום הם בעצמם אינם שומעין. לכן יש לנהוג כי מיד שישמע שהמפטיר סיים ההפטרה ומתחיל הברכות, אף-על-פי שהוא עדיין לא סיים, יהיה מתון בשתיקה עד שיסיים המפטיר הברכות, ואחר-כך יסיים הוא אמירת ההפטרה. גם המפטיר יהיה זהיר שלא להתחיל אמירת הברכות, עד שיפסיק קול ההמון הרב לגמרי.

ו בשבת ששתי פרשיות מחוברות, מפטירין בהפטרה ב) של פרשה שניה (5) לבד באחרי קדושים כשהן מחוברות, שאז מפטירין הלא כבני כושיים. בקצת חומשים נרשם לפרשת וישלח ההפטרה ייברך יעקב, והוא טעות כי ההפטרה זו שייכה לפרשת ויצא והפטרת וישלח הוא חזון עובדי' (6).

ז ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין השמים כסאי. ואם טעה וקרא ההפטרה של פרשת השבוע, אם עדיין לא אמר הברכות האחרונות יאמר גם השמים כסאי ויברך אחר כך. ואם לא נזכר עד לאחר הברכות יאמר השמים כסאי בלא ברכות. אם חל ראש חדש באחד בשבת מפטירין מחר חדש, ואם טעה דינו כמו בשבת ראש-חדש. חל ראש-חדש בשבת וביום הראשון מפטירין השמים כסאי.

ח בשבת חול-המועד פסח, אין מזכירין בברכות הפטרה, "של פסח", לא באמצע ולא בחתימה, אלא מסיים מקדש השבת, אבל בחול

שערים מצויינים בהלכה

ב) מפטירין בהפטרה עיי' בספר חמשה מאמרות (מאמר נוסח התפלה אות ל"ה) דהפטורות שנרפסו בחומשים, "כאן מסיימין הספרדים" זה קאי על מנהג הפרענקין אבל לא כהטועים באיזה גלילות שקאי על מנהג ספרד של הארז"ל וזה אינו כי אנחנו מאבותינו בני אשכנז יוצאים ביד רמ"א בכל ההלכות ואין פוסקים כלל בהספרדים רק בנוסח התפלה שהארז"ל הכריע (שהוא שער הכולל לכל הי"ב שערים) קבלנו אנחנו הגרורים אחרי רבותינו תלמידי הבעש"ט זי"ע להתפלל בנוסח הארז"ל ולא זולת ופשוט כי בהפטרות צריך לומר כמנהג אשכנז שהוא מאבותינו כיון שהארז"ל לא הכריע בזה וכן נהגו רבותינו הקדושים עכ"ל.

(5) סי' רפ"ד סעי' ז'.

(6) סי' תכ"ח סעי' ה' ומג"א סק"מ.

המועד סוכות (כיון שאומרים הלל שלם וגם חלוק בקרבנות) מזכירין כמו ביום טוב של סוכות שחל בשבת (7).

מ קטן שהגיע לחנוך שיודע למי מברכין ויודע לחתך את האותיות בטוב, עולה למפטיר (2) בשבת וביום-טוב, מלבד בפרשת זכור ובפרשה פרה ובשבת שוכת. וכן בשביעי של פסח שמפטירין השירה נוהגין שאין קטן עולה למפטיר, וכן יום ראשון דשבועות שמפטירין במרכבה דיחזקאל, נוהגין לקרות דוקא גדול וחכם. וכן בשבת חזון נוהגין לקרוא את הרכ למפטיר (8).

י לא נתקנה קריאת הפטרה עם ברכות, אלא לאחר שקראו בתורה בברכות כל הקרואים הראויים. אבל אם נמצא פסול בספר-תורה בשבת פשוטה, אפילו בשביעי ולא היה ספר-תורה אחר, ולכן לא בירך באחרונה, וכן כשמפטירין בחובת היום אפילו נמצא במפטיר, אזי אין מברכין ברכות ההפטרה, אלא אומרים אותה בלא ברכות. אבל בשבת פשוטה, אם לאחר שקראו שבעה קרואים בברכות, נמצא הפסול הן בקרואים שהוסיפו הן במפטיר, נראה דיש לקרות ההפטרה בברכות (9).

שערים מצוינים בהלכה

ג עולה למפטיר עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' י"ד) בענין התקנה שנתחדשה בבתי ספר שמרגילים הקטנים לתפלה בציבור ואחר מהם עובר לפני התיבה ורוצים להכניס גם ספר תורה להם להרגילם לעלות ולקרא בתורה והאריך שם ועיי"ש מה שהעלה בזה.

(9) סי' רפ"ד סעי' א'.

(7) סי' ת"צ סעי' ט' ובמנ"א סק"ו.

(8) סי' רפ"ב מנ"א סק"ב ובאה"מ.

לוח לאבות מלאכות ותולדותיהן ואיסורי דרבנן שנסתעפו מהם

מסודר ע"פ שיטת הרמב"ם

איסורי דרבנן

אסור להפנות בשרה הניר⁽¹⁾.
לא ינמור את כל האוצר⁽²⁾. טיט
שעל גבי רגלו לא יקנחו בקרקע⁽³⁾.
לא ישוף הרוק ברגלו על הקרקע⁽⁴⁾.
לא ישחוק באגוזים על הקרקע⁽⁵⁾. לא
יכבד הקרקע⁽⁶⁾. ואין סכין ואין
מדיחין הקרקע⁽⁷⁾. ואין גורפין
האבוס⁽⁸⁾.

איסורי דאורייתא

א החורש החופר החורץ⁽¹⁾. משפיל
תל ממלא גומא⁽²⁾. המנכש באילנות
והמקדם עשבים יבשים והמזדר
שרינים⁽³⁾. המזבל המסקל המפרד
המדייר המעדר⁽⁴⁾. כל שהוא ליפות
הקרקע בשדה ושיעורן בכל שהוא⁽⁵⁾.

אסור לשאוב מים בגלגל⁽⁹⁾. אסור
ליטול ידיו על העשבים⁽¹⁰⁾. אין
להשליך זרעים במקומות לחין⁽¹¹⁾.
אפי' עציץ שאינו נקוב לא יניח על
הקרקע⁽¹²⁾. אבל מותר להשקות
ירקות תלושים⁽¹³⁾.

ב הזורע הנוטע המבריק המרכיב
הזומר⁽⁶⁾. המשקה צמחין המנכש
בעשבים⁽⁷⁾. השורה תבואה⁽⁸⁾. הסך
המשקה המעשן המאהל על הזרעים⁽⁹⁾.
המניה עציץ נקוב על הקרקע⁽¹⁰⁾.
ושיעורן בכל שהוא⁽¹¹⁾.

(1) שבת פ"א: רמב"ם פכ"א הלכה ב'
או"ח סי' ש"ב סעי' ט'. (2) שם קכ"ו.
רמב"ם שם או"ח סי' של"ג. (3) שם קכ"א.
רמב"ם שם או"ח סי' ש"ב סעי' ו'. (4) שם
קכ"א רמב"ם שם או"ח סי' שט"ז סעי' י"א.
(5) עירובין ק"ר. רמב"ם שם או"ח סי' של"ח
סעי' ה'. (6) שבת צ"ה. רמב"ם שם או"ח סי'
של"ז. (7) שם פ"א: רמב"ם שם או"ח שם.
(8) שם ק"מ: רמב"ם פכ"ו הלכה י"ט או"ח
סי' שט"ז סעי' כ"ד.
(9) עירובין ק"ר. רמב"ם פכ"א הלכה ה'
או"ח סי' של"ח סעי' ו'. (10) או"ח סי' של"ו
סעי' ג'. (11) שם סעי' ד'. (12) שם סעי'
ה'. (13) או"ח סי' טכ"א סעי' י"א.

(1) שבת ע"ג: רמב"ם פ"ז הלכה ב'.
(2) שבת ע"ג: פ"א: רמב"ם פ"ח הלכה א'.
(3) שם ק"ג. מ"ק ב: רמב"ם שם. (4) ירושלמי
שבת פ"ז. (5) שבת ק"ג. רמב"ם שם.
(6) שבת ע"ג: רמב"ם פ"ח הלכה ב'.
(7) מועד קטן ב: רמב"ם שם. (8) זבחים צ"ד:
רמב"ם שם או"ח סי' של"ו סעי' י"א.
(9) ירושלמי שבת פ"ו. (10) שבת פ"א:
רמב"ם פ"ח הלכה ד'. (11) שבת צ: רמב"ם
פ"ח הלכה ב'.

איפורי דרבנן	איפורי דאורייתא
אסור לרדות דבש מכוורת (14). אין עולין לאילן ואין משתמשין בו (15). פירות שנשרו בשבת אסורין (16). אסור להריח הפירות במחובר (17). אין רוכבין ע"ג בהמה (18). אסור לתלוש אפי' מעציץ שאינו נקוב (19).	ג הקוצר התולש (12) המנביה עציץ נקוב או צרור עשבים מהקרקע (13). התולש פירות יבשות מאילן (14). התולש כמהין ופטריות הגדילין בכלים (15).
אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח (20). פירות שבחצר לא יתנם לתוך הסל (21).	ד המעמר המקבץ פירות ביחד (16).
אסור לסחוט תותים ורמונים (22). אין מרסקין השלג (23). אסור למלוך השבלים (24). אסור לינק גם בפיו (25). משקין שזכו מהפירות אסורין (26).	ה חדש המנפץ פשתן המפרק (17). החולב (18). החובל (19). הסוחט זתים וענבים (20).
14 שבת צ"ה. רמב"ם מכ"א הלכה ו' או"ח סי' שכ"א סעי' י"ג. 15 ביצה ל"ו: עירובין ק. רמב"ם שם או"ח סי' של"ו. 16 ביצה ב: רמב"ם שם או"ח סי' שכ"ב סעי' נ'. 17 סוכה לז: רמב"ם שם. 18 ביצה ל"ז: רמב"ם שם או"ח סי' של"ט. 19 שבת צ"ה. רמב"ם פ"ח הלכה ג' או"ח של"ו סעי' ו'. 20 שבת ע"ג: רמב"ם פכ"א הלכה י"א או"ח סי' ש"ט סעי' ט'. 21 שם קמ"ג: רמב"ם שם או"ח סי' של"ה סעי' ה'. 22 שבת קמ"ג: קמ"ה. רמב"ם פכ"א הלכה י"ב או"ח סי' ש"ב. 23 שבת נ"א: רמב"ם שם הלכה י"ג או"ח שם סעי' ט'. 24 שבת קכ"ה. רמב"ם שם הלכה י"ד או"ח סי' שי"ט סעי' ו'. 25 כתובות ס. רמב"ם שם או"ח סי' שכ"ח סעי' ל"ג. 26 שבת קמ"ג: רמב"ם שם הלכה ט"ו או"ח סי' ש"ב.	12 שבת ע"ג: ק"ג. רמב"ם פ"ח הלכה ג. 13 שבת פ"א: צ"ה. רמב"ם שם הלכה ד. 14 חולין קכ"ו: רמב"ם שם או"ח סי' של"ו סעי' י"ב. 15 שבת ק"ז: רמב"ם שם הלכה ג' או"ח סי' של"ו סעי' ח'. 16 שבת ע"ג: רמב"ם פ"ח הלכה ו' או"ח סי' ש"ט סעי' י. 17 שבת ע"ג: צ"ה. רמב"ם פ"ח הלכה ו'. 18 שבת שם כתובות ס. רמב"ם שם. 19 שבת ק"ז. רמב"ם שם או"ח סי' שט"ו סעי' ה. 20 שבת קמ"ג: קמ"ה. רמב"ם שם הלכה י' או"ח סי' ש"ב.

איפורי דרבנן	איפורי דאורייתא
אסור לרוק לרוק (27).	ז הזורה (21).
לא ינפח המליכות בכלים ובשתי ידים (28).	ז הבורר המחבץ (22).
אין מרסקין הירקות והפירות לפני בהמה (29). חבילי עשבים לא יקטום בידו הרבה (30). אין כותתין מלח ופלפלין אלא בשינוי (31). אסוף לבריא להתרפאות שמא ישחוק סממנין (32). אסור להאכיל לבהמה בדרך חול (33).	ת ה ט ו ח ז (23). השוחק תבלין וממנין (24). המחתך ירק רק רק (25). המנסר עצים רקים (26). הכותש עפר (27).
לא יסנן משקין צלולים בלא שינוי (34) אין כוברין התבן מהמוץ וברש"י משמע שהוא דאורייתא (35).	ט ה מ ר ק ד (28). המסנן משקין משמרים (29).
אין מנבלין קמח קלי (36). אין נובלין המורסן (37).	י הלש (30). המנבל עפר (31). השורה זרע פשתן (32).
(27) ירושלמי פ"ז או"ח סי' שי"ט סעי' ז' שו"ת הגרע"א סי' ב'. (28) ביצה י"ב: רמב"ם פכ"א הלכה י"ז או"ח סי' שי"ט סעי' ז'. (29) שבת קנ"ה. רמב"ם פכ"א הלכה י"ח או"ח סי' שכ"ד סעי' ה'. (30) שבת קכ"ח רמב"ם שם הלכה י"ט או"ח סי' שכ"א. (31) שבת קמ"א. רמב"ם שם הלכה כ' או"ח שם סעי' ז"ח. (32) שבת ק"ט: רמב"ם שם או"ח סי' שכ"ח. (33) שבת קנ"ה: רמב"ם שם הלכה ל"ה או"ח סי' שכ"ד סעי' ט'. (34) שבת קל"ט. רמב"ם פכ"א הלכה י"ז או"ח סי' שי"ט סעי' י"א. (35) שבת ק"מ. רמב"ם שם הלכה ל"ב או"ח סי' שכ"ד. (36) שבת קנ"ה: רמב"ם פכ"א הלכה ל"ג או"ח סי' שכ"א סעי' י"ד. (37) שבת שם הלכה ל"ד או"ח סי' שכ"ד סעי' ג'	(21) שבת ע"ג: רמב"ם פ"ח הלכה י"א. (22) שבת ע"ד. צ"ה. רמב"ם שם ופכ"א הלכה י"ז או"ח סי' שי"ט סעי' אי"ז. (23) שבת ע"ג. רמב"ם פ"ח הלכה ט"ז. (24) שבת קל"ד. קמ"א. רמב"ם שם או"ח סי' שכ"א סעי' ה'. (25) שבת ע"ד: רמב"ם שם או"ח שם סעי' י"ב. (26) שבת שם רמב"ם שם. (27) ביצה ז. שבת ע"ד. (28) שבת ע"ג: רמב"ם פ"ח הלכה ט"ז. (29) שבת קל"ה. רמב"ם שם הלכה י"א או"ח סי' שי"ט סעי' י'. (30) שבת ע"ג. י"ח. רמב"ם פ"ח הלכה ט"ז. (31) שבת י"ח. רמב"ם שם. (32) זבחים ע"ד: רמב"ם שם או"ח סי' שי"ט סעי' י"ב.

אימורי דאורייתא

אימורי דרבנן

יא האופה המבשל הצולה⁽³³⁾. המגלג ביצה או המבשל שאר דברים בתולדת האור⁽³⁴⁾. המתיך מתכות הממסים דונג חלב זפת כופר או גפרית וכיוצא⁽³⁵⁾. המגים⁽³⁶⁾.

אסור לרדות הפת⁽³⁸⁾. אסור לרחוץ בשבת⁽³⁹⁾. אין שורין החלתית⁽⁴⁰⁾. אין עושין מי מלח מרובים ואין מולחין צנן הרבה ואין כובשין כבשים⁽⁴¹⁾.

יב הגוזז התולש כנה מן העוף⁽³⁷⁾. הנוטל צפרנו ושערו בכלי⁽³⁸⁾.

אין רוחצין בדבר שמשיר השער⁽⁴²⁾. אסור לראות בשבת במראה של מתכת⁽⁴³⁾.

יג המלכין⁽³⁹⁾. המכבס⁽⁴⁰⁾. הסוחט כנר⁽⁴¹⁾.

אסור לרחוק מטלית בפי האשישה⁽⁴⁴⁾. אין מקנחין בספוג⁽⁴⁵⁾. ואין מספנין היין שנשפך⁽⁴⁶⁾. אין מכסכסין הכנר מטיט⁽⁴⁷⁾. אסור לכבס מנעל ומנדל [עיי' במשנה ברורה בבאיה"ל סי' שב סעי' ט⁽⁴⁸⁾]. ואין מגרדין אותן⁽⁴⁹⁾. כלים שנשרו

(33) שבת ע"ד: י"ט: מנחות נו: רמב"ם פ"ט הלכה א' או"ח סי' שי"ח. (34) שבת ל"ח: רמב"ם שם או"ח שם סעי' נ'. (35) שבת ע"ד: רמב"ם שם הלכה ו'. (36) שבת י"ח: ביצה ל"ד. רמב"ם שם הלכה ד' או"ח שם סעי' י"ח.

(37) שבת ע"ד: רמב"ם פ"ט הלכה ז'. (38) שבת צ"ד: רמב"ם שם הלכה ח' או"ח סי' ש"ט. (39) שבת ע"ג. ק"ח: רמב"ם פ"ט הלכה י. (40) שבת י"ח. רמב"ם שם הלכה י"א או"ח סי' ש"ב. (41) שבת קמ"ו: כתובות ז. רמב"ם שם או"ח שם.

(38) שבת נ: קי"ו: רמב"ם פכ"ב הלכה א' או"ח רנ"ד סעי' ח'. (39) שבת ט. רמב"ם שם או"ח סי' שכ"ו. (40) שבת ק"ט. רמב"ם שם הלכה ז' או"ח סי' שכ"א סעי' י"ח. (41) שבת ק"ח: רמב"ם פכ"ב הלכה י' או"ח סי' שכ"א סעי' ב"ג. (42) שבת נ. רמב"ם פכ"ב הלכה י"ג או"ח סי' שכ"ו סעי' ט'. (43) שבת קמ"ט. רמב"ם שם הלכה י"ד או"ח סי' ש"ב סעי' י"ג. (44) שבת קמ"א. רמב"ם פכ"ב הלכה ט"ו או"ח סי' ש"א סעי' ט"ח. (45) שבת קי"ג. רמב"ם שם או"ח שם סעי' י"ז. (46) שבת קמ"ג: רמב"ם שם או"ח סי' של"ה סעי' א'. (47) שבת קמ"א. רמב"ם שם הלכה י"ז או"ח סי' ש"ב סעי' ז'. (48) זבחים צ"ד: רמב"ם שם הלכה י"ח או"ח סי' ש"ב סעי' ט'. (49) שבת קמ"א: רמב"ם שם או"ח שם סעי'

איפורי דרבנן	איפורי דאורייתא
אין משטחין אות? (50). אין מקפלין הבגדים (51).	
	יד המנמץ צמר (42). או גידים (48).
אסור לצבע פניו של אדם (52).	מן הצובע (44). העושה הצבע (45).
	מן המווח (46). העושה לבדים (47).
	יז המיסך המכה על החוטין (48). יח העושה שתי בתי גירין העושה נפה וכברה (49). יט האורג המדקק והקולע הנימין (50).
	כ המוצע הסותר קליעת החוטין (51).
אסור לקשוד קשר אפיו אינו של אומן (53).	כא הקושר קשר של קימא הפותל חבלים (52).
ח. (50) שבת קמ"ו: רמב"ם שם הלכה כ' או"ח סי' ש"א סעעי' ס"ה. (51) שבת קי"ג רמב"ם שם הלכה כ"ב או"ח סי' ש"ב סעי' ז'. (52) שבת צ"ח. רמב"ם פכ"ב הלכה כ"ג או"ח סי' ש"ג סעי' כ"ח. (53) שבת קי"א: רמב"ם פ"י או"ח סי' שי"ז.	(42) שבת ק"ה: רמב"ם פ"ט הלכה י"ב. (48) ירושלמי הובא במ"ם שם ורמב"ם שם. (44) שבת ע"ג. ק"ה: רמב"ם פ"ט הלכה י"ג. (45) שבת י"ז: רמב"ם שם הלכה י"ד. (46) שבת ע"ג. ק"ה: רמב"ם פ"ט הלכה ט"ו. (47) ירושלמי הובא במ"ם שם ורמב"ם שם. (48) שבת ע"ג. ע"ה: רמב"ם פ"ט הלכה י"ז. (49) שבת ע"ג. ק"ה: רמב"ם שם. (50) שבת ע"ג. ע"ה: רמב"ם שם. (51) שבת ע"ג. רמב"ם פ"ט הלכה כ'. (52) שבת ע"ג. קי"א: רמב"ם פ"י או"ח סי' שי"ז.

איסורי דרבנן	איסורי דאורייתא
כב המתיר קשר של קיימא המפריך פתילים (53). אסור להתיר קשר אפי' אינו של אומן (54).	
כג התופר (54). המותח חוט של תפירה (55). המרבק ניירות בקולן של סופרים (56). אסור למלאות הכר והכמת במוכין (55).	
	כד הקורע (57). המפרק ניירות רבוקין (58).
כה הבונה (59). המשוח פני קרקע הבית (60). העושה אוהל קבוע (61). העושה כלים (62). המחזיר דלת המחוברת לקרקע (63). המנבין נבינה (64). העושה נקב ללול להכנים האורה (65). אסור להחזיר דלתות הכלים (56). אסור לתקן ולקלוע שער ראש (57). אין מחזירין כלים של פרקים וחוליות (58). אין עושין אוהל עראי (59). אסור לעשות אוהל משופע (60). אסור לעשות שום נקב (61).	
אין סותרין אוהל עראי (62).	כו המותר (66).
אסור להשמיע קול שיר שמא יתקן כלי שיר (63). אין מספקין	כז המכה בפי ש (67). הנומר מלאכה (68). המפים שחין (69). המנפח
(54) שבת שם רמב"ם שם או"ח שם. (55) שבת מ"ח. רמב"ם פכ"ב הלכה כ"ג או"ח סי' ש"מ סעי' ח'. (56) שבת קכ"ב: רמב"ם פכ"ב הלכה כ"ה או"ח סי' שי"ג סעי' ה'. (57) שבת צ"ד: רמב"ם שם הלכה כ"ו או"ח סי' ש"ג סעי' כ"ו. (58) שבת מ"ו. רמב"ם שם או"ח סי' שי"ג סעי' ו'. (59) שבת קל"ו: רמב"ם שם הלכה כ"ו או"ח סי' שס"ו. (60) שבת קל"ח: רמב"ם שם הלכה כ"ח או"ח שם. (61) שבת קמ"ו: רמב"ם פכ"ג או"ח שי"ד. (62) שבת קל"ח. רמב"ם פכ"ב הלכה כ"ו. (63) עירובין ק"ד רמב"ם פכ"ג הלכה ד או"ח	(53) שבת שם ורמב"ם שם או"ח שם. (54) שבת ע"ד: רמב"ם פ"י הלכה ט'. (55) שבת ע"ה. רמב"ם שם או"ח סי' ש"מ סעי' ו'. (56) רמב"ם פ"י הלכה י"א או"ח סי' ש"מ סעי' י"ד. (57) שבת ע"ג. רמב"ם פ"י הלכה י'. (58) רמב"ם שם הלכה י"א או"ח סי' ש"מ סעי' י"ד. (59) שבת ע"ג. ק"ב: רמב"ם פ"י הלכה י"ב. (60) שבת ע"ג: רמב"ם שם. (61) שבת קי"ח. רמב"ם פ"י הלכה י"ג. (62) שבת ע"ד: רמב"ם שם. (63) עירובין ק"ב: רמב"ם שם הלכה י"ד. (64) שבת צ"ה. רמב"ם שם הלכה י"ג. (65) שבת ק"ב. רמב"ם שם הלכה י"ד. (66) שבת ע"ג. רמב"ם שם הלכה מ"ו. (67) שבת ע"ג. רמב"ם פ"י הלכה מ"ו. (68) שבת ע"ה: רמב"ם שם. (69) שבת ק"ו.

אימורי דרבנן	אימורי דאורייתא
ומרקדיו ומטבחין (64). אין שטין שמא יתקן כלי שייטין (65). אסור להטביל כלים שהוא כמתקן (66). אין מגביהין תרומות ומעשרות שנראה כמתקן (67).	בכלי וביכית (70). המסתת והמצרד האבן יסור הבנין (71). הלוקט יבולת מהבנר (72). המנער טלית חדשה (73).
אסור לצוד גם דבר שאין במינו צידה (68).	כח הצד (74). המשסה כלב שיצוד ומסייע קצת (75).
רמשים שאין פרין ורבינ מנקיבה והוייתן מנללים ועפר נ"כ אסור להרנן (69).	כח יאוחם החונק הנוטל נשמה (76). השולח יג מן המים (77).
	ל המפשיט (78). המפרק רוכסוסטום מעל החלף (79).
אסור לסוך רגלו בשמן וינעיל מנעלו (70).	לא המעבד המולח (80). הרורק העור והמרככו בירו (81).
אסור לסתום הנקב בשעוה או בשומן (71).	לב ממחוק (82). המורט נוצה (83). הממרה רטיה השף בירו על העור (84).
סי' של"ח. (64) ביצה ל"ו: רמב"ם שם הלכה ח' או"ח סי' של"ט סעי' ג'. (65) ש"ס שם רמב"ם שם או"ח שם סעי' ב'. (66) ביצה י"ז רמב"ם שם הלכה ח'. (67) שבת ל"ד ביצה ל"ו: רמב"ם שם הלכה ט'. (68) שבת ק"ו: רמב"ם פ"י הלכה כ"ד או"ח סי' שס"ז סעי' ג'. (69) שבת ק"ו: רמב"ם פ"א הלכה ג' או"ח סי' שס"ז סעי' ט'. (70) שבת קמ"א: רמב"ם פכ"ג הלכה י'. (71) שבת קמ"א: רמב"ם פכ"ג הלכה י"א או"ח סי' שיד סעי' י"א.	רמב"ם ג"ס הלכה י"ו. (70) שבת ע"ה: רמב"ם ג"ס הלכה ט"ו. (71) שבת ע"ה: רמב"ם שם הלכה י"ח. (72) שבת שם רמב"ם שם או"ח כ"י ש"ב סעי' ב'. (73) שבת קמ"ז. רמב"ם ג"ס או"ח סי' ש"ב סעי' א'. (74) שבת ע"ג. ק"ו. רמב"ם פ"י הלכה י"ט א"ח סי' שס"ז. (75) שבת ק"ו: רמב"ם ג"ס ר"כ כ"ב או"ח שם. (76) שבת ע"ג. ע"ה. רמב"ם פ"א. (77) שבת ק"ו: רמב"ם שם. (78) שבת ע"ג. ע"ה: רמב"ם פ"א הלכה ח'. (79) רמב"ם שם הלכה ו'. (80) שבת ע"ה: רמב"ם שם. (81) ביצה י"א רמב"ם שם הלכה ו'. (82) שבת ע"ג. רמב"ם פ"א הלכה ח'. (83) שבת ע"ד: רמב"ם שם הלכה ו'. (84) שבת ע"ה: רמב"ם שם.

איפורי דרבנן

איפורי דאורייתא

ל⁵ המחית⁽⁸⁵⁾. הקוטם את הכנה⁽⁸⁶⁾.
המנר ראשי ארזים⁽⁸⁷⁾.

אסור לכהול העין⁽⁷²⁾. אסור לעסוק במשא ומתן שמא יכתוב וכן אסור ללוות ולהלוות⁽⁷³⁾. ואסור למדוד⁽⁷⁴⁾. אין דנין וחולצין ומיבמין ומקדשין ומעריכין ומחרימין⁽⁷⁵⁾. אסור להטיל גורל ולשחק בקוביא⁽⁷⁶⁾. ואסור לחשוב חשבונות⁽⁷⁷⁾. אסור לכתוב כתב ע"ג כתב⁽⁷⁸⁾.

ל⁵ הכותב⁽⁸⁸⁾. הרושם ומצייר⁽⁸⁹⁾.
ל⁵ המוחק⁽⁹⁰⁾.

ל⁵ המשרטט בין בצבע בין בלא צבע⁽⁹¹⁾.

אסור לפתוח דלת נגר המרורה⁽⁷⁹⁾. אין קורין לאור הנר⁽⁸⁰⁾. אסור לפתוח דלת בנר שמונח אחוריה שמא יכבנו הרוח⁽⁸¹⁾. אסור להציל הכול בשעת הרליקה שמא יכבה⁽⁸²⁾.

ל⁵ המבעיר המחמם את הברזל⁽⁹²⁾. הנותן שמן לנר הדולק⁽⁹³⁾.
ל⁵ המכבה והמסתפק מהשמן שבנר⁽⁹⁴⁾.

הוצאה מרשות לרשות⁽⁹⁵⁾.

(72) שבת צ"ד: רמב"ם פכ"ג הלכה י"ב.
(73) שבת י"ז: קמ"ח רמב"ם שם או"ח סי' ש"ז סעי' י"א.. (74) שבת קנ"ז. רמב"ם שם הלכה י"ג. (75) ביצה ל"ו: רמב"ם שם הלכה י"ד או"ח של"ט. (76) שבת קמ"ח: רמב"ם פכ"ז הלכה י"ז או"ח סי' שכ"ב סעי' ו'. (77) שבת ק"ב. רמב"ם שם הלכה י"ח או"ח סי' ש"ז סעי' ו'. (78) גיטין י"ט. רמב"ם פ"א הלכה מ"ו.
(79) שבת ק"ב. רמב"ם פ"ה הלכה י"ז או"ח סי' רע"ז סעי' ב'. (80) שבת י"א רמב"ם פ"ה הלכה י"ד או"ח סי' רע"ה.
(81) שבת ק"ב. רמב"ם פ"ה הלכה י"ז או"ח סי' רע"ז. (82) שבת קי"ז רמב"ם פכ"ג הלכה כ' או"ח סי' של"ד.

(83) שבת ע"ג. ע"ה: רמב"ם פ"א הלכה ו'. (86) שבת ע"ד: רמב"ם שם. (87) שבת ע"ה: רמב"ם שם.
(88) שבת ע"ג ק"ג. רמב"ם פ"א הלכה ט'. (89) שבת ק"ג. רמב"ם שם הלכה י"ז. (90) שבת ע"ג. ורמב"ם שם.
(92) שבת ע"ג ק"ו רמב"ם פ"ב. (93) ביצה כ"ב. רמב"ם פ"ב הלכה ב'. (94) שבת ע"ג. כ"ט: ביצה כ"ב. רמב"ם שם. (95) שבת ב' רמב"ם פ"ב הלכה ח או"ח סי' שמ"ה.

פ. קצת ממלאכות האסורות בשבת. ובו צ"ג סעיפים.

(עיקר המלאכות שנאסרו לנו לעשותם בשבת, כבר נודעו לרוב בני ישראל, ולא נכתוב כאן רק מדברים שלא נודעו והמה דברים שכיחים).

א אסור להשתמש לאור הנר דבר שצריך עיון קצת, דגורו רבנן שמא ישכח ויטה את הנר, לקרב את השמן אל הפתילה, ויתחייב משום מבעיר⁽¹⁾ ושנים מותרין לקרות מתוך ספר אחד בענין אחד, שאם יבא אחד להטות, חברו יזכירחו. ובנרות שלנו*) שהחלב או השעווה כרוך על הפתילה נוהגין להתיר, אך צריך לעשות איזה היכר, שלא יבא לקצוץ ראש הפתילה שנעשה פחם, ולהרמכם הוי איסור דאורייתא ואפילו על ידי אינו יהודי אסור לקצוץ ראש הפתילה.

ב אסור לפתוח דלת ב) או חלון נגד נר דולק כשהוא קרוב להם,

שערים מצויינים בהלכה

א) ובנרות שלנו עיי' בטו"ז (סי' ער"ה ס"ס ב') דמותר לקרות לאור של שעווה ועיי' בהנהגות זכרון אברהם [הובא בילקוט הנרשוני (שם)] שכן נהג הנה"ס ר' נתן אדלער זי"ע.

ועיי' בשו"ת כת"ס (או"ח סי' ט') שחוכך להחמיר ללמוד לפני המיללע ליכט, ועיי' במשנה ברורה (סי' רע"ה ס"ס ד') שכתב דמותר לקרות לאורם.

ועיי' במסגרת השלחן ולחם הפנים בקצור שלחן ערוך (סי' פ') שהעלה שם היתר ללמוד אצל נפט לאמפן.

ועיי' בפרי סגרים (א"א סי' ש"ז ס"ס ד') דהמהרי"ט היה לומר לאור הנר ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ער"ה) מש"כ מבאה"ט (סי' ש"ז סוף ס"ס כ"ד) שהעתיק דבר זה בענין אחר.

ועיי' בשו"ת לבושי מדרכי (ח"ב סי' נ"ב) דאצל האור עלעקטרי מותר ללמוד אף לרברי הכת"ס שמחמיר במיללע ליכט וכ"כ בשו"ת מהרש"נ (או"ח סי' כ"ט).

ב) לפתוח דלת עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) שאותן הבתים שנבנו באופן כזה שבפתיחת דלת תתמלא החדר אורה ובהסגרו תכבה דאסור לפתוח דלת זה בשבת וכן כתב בשו"ת פני מבין (סי' נ"ו) ראין לזה שום היתר.

ובענין פתיחת וסגירת המסגר (פרידזידער) שעבודתה בכח העלעקטרי ומסודר באופן זה שעל ידי זרם החשמל נושב בו רוח קרה והקדירות עולה עד הנקורה העליונה ואז מכונת החשמל תפסיק עבודתה באופן אוטומטי

פ (1) סי' רע"ה סעי' א'.

שמה יכבה על-ידי זה אבל מותר לסגור דלת וחלון⁽²⁾. ופתח התנור ג

שערים מצויינים בהלכה

ובמשך זמן כשהקירות מתמעטת ויורדות אז שוב מתחלת עבודתה ובפתיחת דלת גורם לנשוב בו רוח חום ועי"ז גורם להמכונה לעבוד עבודתה עיי' מזה בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ז) שהאריך בזה והעלת שאין זה דומה לפתיחת דלת נגד המדורה (או"ח סי' רע"ו סעיף ב') ששם מחמת הפתיחה תכנים בו רוח להלהיב המדורה משא"כ הכא שתכנים בו רוח חום ועי"ז גורמת למכונת החשמל לפעול פעולתה והרי זה דומה למלית שאחז בו האור שמתכסה בה ואינו חושש אם תכבה (או"ח סי' של"ד סעיף ח') ולכן אפשר לצרר גם כאן להתיר והביא עוד טעמים לזה וסיים שרביו נאמרו להלכה ולא למעשה עד שיסכים עמו עוד אחר מגדולי בעלי הוראה.

ועיי' בקונטרס הפרדס (תרצ"ז — סיון) הביא שם תשובה מהגאון הרבין מבריסק שהעלה שם להתיר מפני שהוא פסיק רישא דלא איכפת ליה דהוי בפסיק רישא דלא נוחא ליה לרעת הרבה פוסקים והבי נמי בן דלא איכפת ליה שישב בו הרוח ויתחיל עבודתה והוי כמו ששוברין ההוט צוקער בעשת שניתזין משם נצוצי אש דלא איכפת ליה וכמו כן מותר להשים מים לשם שיעשה קרח וכמו שפסק הרמ"א (סי' שי"ח סעי' ט"ז) דבמקום צורך יש להתיר ליתן פשתירא נגד המדורה וה"נ כן ולית ביה משום נולד משום דהוי ממילא ומעיקרא בהיותו מים היה משקה וגם כשנקרש מועיל בו מחשבה לעשותה משקה כמו דאיתא בש"ס (נדה י"ז.) וכמו שמותר לתת השלג לתוך הכוס והיא ניסוח מעליו. עיי' במשנה ברורה (סי' ש"כ ס"ס ל"ו) עיי"ש ועיי' בחירושי הגר"י (סוף הספר) שהעלה שם לאיסור.

ועיי' בקונטרס לוח היוכל בתב שם הגרי"א העניקין דראוי ליוהר מלפתחו בשעה שהוא שוכת ורק בשעת גלגליו אין לחוש עיי"ש.
ג) ופתח התנור ואי מותר לפתוח (הראריאטאר) והוא הצינורים וחקנים שהחום הקיטור נכנס בהם. נראה לבאורה להביא ראיה מאגודה (שבת ל"ח.) והובא במג"א (סי' שכ"ו ס"ס י"ב) שכתב שם דהבתי חורף שמחממים אותן מתחתיהן ועל הנקבים יש קערות ברזל או סתימת אבן נוהגין בו היתר לפתחן בשבת עיי"ש, אמנם עיי' במשנה ברורה בשער הצינן (שם) אות י"ט) דמפרש דברי האגודה שיש שני חרדים זה על זה ויש נקבים בתקרה התחתונה כדי שכשיסיקו התנור למטה ויתחמם החרר התחתון

שיש בו אש, אסור בין לפתוח בין לסגור ד', כי על ידי זה הוא מבעיר או מכבה ה' (3).

שערים מצויינים בהלכה

יכנס החום דרך הנקבים לחדר העליון ורמי למי שפותח חדר החם לחדר צונן עיי"ש ולפ"ז אין דאיה לנדרן רירן שעושה מעשה בהקיטור החם ויש לו חיבור וקישור להיורה הנדולה שנרתחים שם המים.

ועיי' בשו"ת מי יהורה (או"ח סי' ל"ו) כתב שם אורות החררים שהחימום בימות החורף הוא מהקיטור שבאין מתחת קרקע הבית ששם יש תנור קיטור הניסק ע"י נחלים ומהתנור זה יוצאים קנים המתפשטים ונמשכים לכל חדר ובחדרים יש קנים כפולים נעשים כרמות תנור ובצרם יש כפתור שעל ירו סותמים ופותחים להפסיק ולהכניס הקיטור להחדר וכמה פעמים יתמלאו הקנים שבחדר עם מים שנתחלף מהקיטור ואם בא יבא קיטור לתוך הקנים נתחממים המים וירתיחו כתב שם דמצד הרין אפשר שיש לצרר להתיר לסתום ולפתוח הכפתור כי מה שירתיח המים שבקנים על ידי הפתיחה הוא רבר שאין מתכוין ופסיק רישא דלא ניהא ליה ספני שהמים מעכבים ביאת הקיטור לתוך הקנים ולא להרתיח המים הוא צריך ומשום דנראה כמסיקו בשבת נ"ב אין לאסור כמש"כ המג"א (סי' שכ"ו ס"ק י"ב) אלא ראפשר שיש על הכפתורים רין מוקצה הגם שאין רומין לשאר תנורים ומהאי טעמא אין סברה לאסור משום מוקצה ומשום שאינו בקי במעשה התנור ההוא סיים להלכה ולא למעשה.

ועיי' בקונטרס לוח היוכל כתב שם הנרי"א העניקין שאם נשאר בתוכן לפעמים מים יש להחמיר לפתחן. ולסגרן נראה דיותר ועיי' בס"ק שאח"ז.

ר) בין לפתוח בין לסגור ואותן התנורים שהחום האוירי נכנס להקנים מהתנורים שנסקים על ידי שמן או נאז וכרומה ויש שם שעון אוטומטי שמראה עליו נקורת החום וכשהחסימות עולה עד נקורה העליונה אז תפסוק התנור עבורתה באופן אוטומטי ונשאר שם רק להב סמן ובמשך זמן כשהחסימות מתמעטת ויורדות אז שוב מתחלת עבורתה והלהב עולה. ומצייל מובן הרבר שכשפותחין דלת או חלון מתמעט החסימות בהחדר והלהב עולה ועוברת עבורתה. אי מותר לפתוח הדלת או החלון בשבת עיי' לעיל (ס"ב ב') בענין המקרה ואפשר קצת לירון לכאן, אבל אפשר לחלק דהתם מתחיל העבודה בכח זרם העלעסטרי דלקצת שיטות אין בזה עור פעולה האסורה מראורייתא (עיי' לקמן ס"ק ה') משא"כ

(3) סי' רנ"ט ובמג"א סק"א.

קצור שלחן ערוך פ — שערים מצויינים בהלכה קג

באן הנסק על ידי שמן או נאז ויש באן שלהבת דלכו"ע יש כאן איסור ראורייתא.

ועב"פ כשהוא שוכת צריך ליזהר ובשעת עבודתה שהלהב בכר עלה ואין גורם בזה שום הכערה יש להחיר כנ"ל ואנו רואים במדינה זו שגם החרדים אינם נוהרים בזה ואפשר שמחשבים אותו לגרמא בעלמא ובסכרת המשפטי עזיאל (בח"ב סי' ל"ז) לענין המסדר.

ה) הוא מבקיר או מכבה כימים האלו ראיתי קונטרסים מרבדים בעניני המצאות החדשות שפעולתם על ידי כח העלעקטרי וכונים על יסוד דבריו נאון אחר שמצדד בספרו דהבערת עלעקטרי הוא איסור דרבנן וכאמת גם הגאון הנ"ל אינו מחלים הרב ורבדיו מראים ביותר שהוא מסופק בזה וגם מכיאים דבריו הנ"ל בלי שום פלונתא כאלו הוא הלכה פסוקה וגם בעצם פעולת העלעקטרי שמשתמשים בו לענינים שונים לאו בחדא מהתא מחתינהו ואין פעולתו ומלאכתו שוים ויש בזה נ' אופנים כאשר אבאר.

אופן א': להשתמש בו למלאכה ממש כגון לבשל ולמחון או להעלות להב מעלעקטרי כמו שמתיכים ברזל בלהב זה עיי' מזה בשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' ק"ב) שכתב בזה"ל ורע דרבד פשום דמכשל בשבת על ידי חמימות ושהלכת המתהוה על ידי כח העלעקטרי ציטעם או מבשל בשר בחלב על ידי כח זה חייב ועיי' בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') כתב שם דחיבור הזרם שנעשה בסיכוב הכפתור שממילא יתחברו החימין אפ"ה אין זה גרמא אלא כח ראשון וחייב עליו עיי"ש וכן כתב הרי"א העניקין בהקונטרס לוח היוכל (ריני עלעקטרי בשבת) „העלעקטרי הוא כח אריר שמשתמשים בו למלאכות שונות כמו להרלקת אור לבשול ולמחינה וללישה ואם הוא מתקן ומחבר כח זה בשבת רינו בעושה אותה המלאכה בידים שלא בעלעקטרי ומסתברא דרינה בכח ראשון והוא מה"ת עיי"ש

אופן ב': הכערת וכיבוי החשמל בהעששית שאינה מכערת אלא מאירה עיי' מזה בשו"ת בית יצחק (שם יו"ד סי' ק"ב) שכתב עור שם וגם זה פשום דאם יכבה אור כזה המתהוה על ידי כח העלעקטרי ציטעם חייב משום מכבה ואף דמכבה גחלת של מתכת פמוד זה דוקא גחלת של מתכת שאינו שורף אבל שלהבת זו ששורף חייב.

ועיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א) שמסופק קצת בכיבוי זה אי חייב והביא נ"ב מקונטרס ינדיל תורה שרב אחר דן בזה אי אסור מה"ת ובמפתחות שם העלה שיש בזה איסור תורה עיי"ש.

ועיי' בשו"ת אבן יקרה (מהר"ג סי' קס"ח) שכתב נ"ב דאם מכעיר או מכבה אור העלעקטרי בשבת או מכבה כיו"מ חייבים עליה. ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמ"ז) שחונך בזה אם בהכערה

וכיבוי של העלעקטריציטעט יש בו מלאכה דאורייתא כיון שלא היה כמוהו במשכן [וכמש"כ החת"ס (או"ח סי' ע"ג) לענין מכסה הנשמים כיון שלא היה אוהל כזה במשכן אין בו מלאכה של תורה]

ועיי' בשו"ת מצה אברהם (סוס"י נ"א) שהשיב שם על דברי המהרש"ם דכיון דמקרי אש א"כ כל האשות בכלל וגם כיון דכתבה התורה „לא תבערו אש" יש לומר דמשום הכי כתבה התורה הבערה לחייב על כל האשות ועיי' עו"ש במצה אברהם (סי' מ"ב) דמצדד שם לומר דהוא דרבנן דהסיכוב הכפתור אין זה כח ראשון להבערת החשמל דמסיא יתחברו החוטין והוא רק גרמא שהוא שבות לענין זה דיותר לעשות ע"י נכרי (ובאמת אני רואה כאן קצת סתירה ממש"כ בסו"י נ"א וצ"ע).

ועיי' בשו"ת מהר"ש (ח"ה סי' צ"ה) למו"ר הגאון מראדאמישל שכתב ג"כ דהוא גרמא וסמך עצמו על דברי המצה אברהם הנ"ל והעלה לפ"ז שיותר להעמיד שעון אוטומטי בשבת על ידי גוי משום דהוי רק שבות דשבות ובמקום הפסד עיי"ש.

ועיי' בלבושי מרדכי (ח"א או"ח סי' מ"ז-מ"ח) (להגאון ממאר) שכתב ג"כ דהוא רק דרבנן עיי"ש ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קל"ו) דאצלו הוא כספיא דאורייתא ועיי' בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') שכתב דהבערת וכיבוי העלעקטרי הוא איסור תורה ואין זה גרמא אלא כח ראשון וגם לא כל הנרמות שוות. וכבר נתפשט הודאה זו בכל ישראל לאיסור עיי"ש.

אופן ג' להשתמש בו לרברים שאין נעשה בכח ההוא מלאכה ממש כגון להעלות ולהוריד המעלות (עלעוויטאר) או להניע המאורר (וינטילאטור) לסבב הנלגל לנשב רוח ופעולת המסדר ורחיקת הכפתור שהפעמן ישמיע הקול וטיילפון וכדומה שאין כאן לא מלאכה ממש מל"ט מלאכות ולא הבערה ממש אלא כח הזרם העלעקטרי נזרם לתנועת אלו הרברים בזה ג"כ יש פלוגתא וספיקות אי יש בזה איסור הבערה וכיבוי או לא.

עיי' מזה בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ו) שרעת השואל שם הגרש"ז אויערבאך דפתיחת הזרם החשמלי של המעלות (עלעוויטאר) או המאורר (וינטילאטור) ומסדר (פרידזירער) אין בו משום הבערה וכיבוי והוא השיב לו שכל פעולת זרם החשמלי אינם פועלים אלא ע"י הבערה וכיבוי. והגרי"א העניסין מסד לי קונטרס מהגרש"ז אויערבאך הנ"ל האריך שם בזה והעלה שאין כאן משום מכעיר ומכבה והנצוצי אש שנוצקים מהמכונה לפעמים אינו כלום שאין בהם ממש ורומה לנצוצי אש שנוצקים בשבירת הצוקר והוא דבר שאין מתכוין ואין כאן פסיק רישא ואפ"ה העלה לאיסור משום דהתיקון וחיבור הזרם יש בו משום מוליד וגם שהמון עם יטעו מזה ויאמרו כמו שזה מותר כך מותר להדליק ולכבות אור החשמל. ועיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) שכתב

ג אסור לערות ו) רומב רותח על חתיכות לחם או מצות, אלא יערה תחלה את הרומב לתוך הקערה, ותתקדר קצת עד שתהא ראויה

שערים מצוינים בהלכה

לאסור הטילפון בשבת משום מוליד משמע ג"כ דאיסור הבערה וכיבוי אין כאן בפתיחת הזרם עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קל"ו) בנדון המאורר (הוינטיאטור) הסובב בכח העלעקטרי כתב שם דאצלו הוא כח העלעקטרי כספיקא דאורייתא ואף אי נימא שהוא רבנן נמי אי אפשר ללמוד ממה שהתירו חז"ל לכבות נחלת של מתכת משום הזיקא דרבים ונימא ה"נ להתיר [פתיחת הוינטיאטור] כדי לרחות האויר חם ולהכניס אויר קר זה אי אפשר לומר דאין מרמין השבותין להדרי ופעמים שהתירו מטה שהיה נראה לכאורה שאסור ופעמים להיפוך וגם ע"י עכו"ם אין להתיר בפירוש רק אם יעשו מעצמם ע"י עכו"ם אין למחות עיי"ש ובהנ"ה שם מבן המחבר מהרש"ג כתב שם דאביו זצ"ל לא היה בקי בענין העלעקטרי ולפי דעתו סיבת תנועת הווענטילאטור אינו בא מכח האש רק כח זרם חזק הולך במרוצה ומחסת מרוצת תנועתו מסבב עמו גלגל הוינטיאטור ורומה למי שפותח ברזא מכלי גדולה מלאה מים שילך הקילוח על הגלגל ויסבב הווינטיאטור וכמו כן הוא בעליות וירידות (מעלות) ופעמוני העלעקטרי והמקררים שבזמנינו שכמעט מן הנמנע להדריים בכרכים גדולים להזהר על כן מהראוי שהגדולים ובקיאים יבררו את הדבר ולא באתי רק לעורר וח"ו להורות הלכה למעשה עכ"ל ועיי' בלוח היובל כתב שם הגרי"א הענקין ג"כ דעצם פעולת העלעקטרי בעלעוויטאר נראה דאינה בכלל מבעיר אף שבתחלת עקירתה לעלות או לרדת נצוצי אש נזרסין בתיבה העלעקטרי הנה מכיון שאין להם קיום נראה דאין זה מבעיר ועל כן אין למחות במיסקל ע"י נכרי וכן כתב לעיל שם דעלעקטרי שאינה עושה מלאכה כמו המניע את הגלגל לנשב רוח (פען) נראה שהוא כמו מעריך מורה שעות שלכה"פ אסור מדרבנן וע"י נכרי מותר.

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' רנ"ה) בענין אש המתהוה על ידי הזכוכית שמתעגל ניצוץ השמש ובושר הביא שם משו"ת שער הזקנים שהוא תולדות החמה והוא רק מדרבנן ועיי' בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ס"ה) דעובר על לא תבערו אש והוא איסור תורה.

ועיי' בשו"ת אבן יקרה (סי' י"ב) באם מטיל מים לתוך הסיד ומבשל שהוא רבנן משום דהוא תולדות החמה כדן חסי סכריה ועיי' בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ע"ד) שהוא תולדות האש והוא מה"ת והייב משום מכבה וכש"כ כשהמים היו צוננים ונרתחים דוראי חייב, עיי"ש.

ו) אסור לערות ואי מותר לשפוך מים חמים מכלי ראשון על עלים

לאכילה ואחר-כך יתן שמה את הלחם או המצות, אבל כל זמן שהרוטב הוא רותה, אפילו היא בקערה אסור ליתן לתוכה לחם או מצות (4).
וכן אין ליתן מלח או תבלין לתוך הרוטב אפילו היא בקערה ומכל-שכן

שערים מצויינים בהלכה

של טהע וקאפע כתושה עיי' בשו"ת חת"ם (או"ח סי' ע"ד) דאם נשפך על הקאפע רותחין מערב שבת והורק המים ואין בה שום לחלוחית והוא יבש לגמרי מותר על ידי עכו"ם לערות עליה רותחין בשבת דאין בישול אחר בישול בדבר יבש כשאין בה לחלוחית מים קרים. ועיי' בשו"ת לבושי מרכי (ח"כ סי' קל"ב) דרס בקאפע קלוי מחמיר (ע"י גוי) משום דיש דעת הרא"ם דיש בישול אחר צלויה ואפיה.

ועיי' בשו"ת בנין ציון (סי' י"ג) לענין בישול העלים שקורין טהע דצריך לערות עליהן חמין מערב שבת ויוריקו המים עד שישארו העלים יבש ממש דבלחים יש בישול אחר בישול ומ"מ טוב יותר לבשל העלים מע"ש בישול ממש בכלי ראשון ולייבשם.

ועיי' בפרי מגדים (משכצות זהב סי' שי"ח ס"ק ט"ו) שכתב סתם באם עירו המים רותחים פעם אחת מע"ש והוריקו המים שלא נשאר כלום יש לומר ביבש אין בישול אחר בישול וכ"כ בתפארת ישראל (כלכלת שבת דין הטמנה) דרי בעירו פ"א רותחין מע"ש. ועיי' במנחת שבת (סי' פ' ס"ק ט"ז) שהביא שם להחמיר אם לא נתבשלו ממש העלים מע"ש.

ב ועיי' בארחות חיים החדש (סי' שי"ח אות כ') הביא שם בשם הפרי תואר דמים הוי מצטמן ורע לו כמבואר בגמרא (שבת ל"ח). ולכן לערות מים שנתבשלו בהם טהע שקורין סענצם לתוך מים רותחים אם לא נצטננו לגמרי ודאי מותר ואם נצטננו תלוי במחלוקת הרמ"א והב"ח (סי' שי"ח סעיף ד') דלרמ"א מותר במצטמק ורע לו ולהב"ח אסור ועיי"ש במגן אברהם (ס"ק י"ג) ועיי' בהגהות מהרש"ם (שם אות ז') שהביא בשם המ"כ שדחה דברי הב"ח ואפ"ה כתב דאין להקל דאין אנו בקיאים בכמה דברים אם הם מצטמן ויפה לו ואין להקל מספק אלא אם כן בודאי מצטמק ורע לו עיי"ש.

ג ועיין בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נ"א) שנשאל אם מותר לתת בשבת פלייש עקסטראקט (תמצית בשר) לתוך מים חמין שאח"כ מתהווה ממנו רוטב ראוויה כתב שם שאין ידוע לו אם העקסטראקט הזה כבר נתבשל פעם אחת בהפריק או לא והעלה דאם העקסטראקט הזה נעשה מתחלה ע"י בישול אז דומה לגמרי למלח שעושין ממים שמבשלים אותם ומבואר במג"א

(4) סי' שי"ח סעי' ה' בהנה.

לתוך הקדירה כל זמן שהוא רותח, אלא ימתין עד שתתקרר קצת שיהא ראוי לאכילה⁶, ובמלח שנעשה על-ידי בישול יש מקילין, והמחמיר גם בזה תבא עליו ברכה⁶. וכן אין לערות „קאפּע“ או „טהע“ רותח להכלי שרוצים לשתות בו אם יש שם צוקער^ז, אלא יערה תחלה את ה„קאפּע“, והטהע“ ואחר-כך, יתן לתוכו את ה„צוקער“, ובמקום צורך יש להקל^ז.

ד אסור ליתן פרי או מים על התנור לאחר שהוסק משום

שערים מצויינים בהלכה

(סי' שי"ח ס"ס ל"א) דמותר לתת אותה אפי' בתוך כלי ראשון משום ראין בישול אחד בישול בדבר יבש אפי' נצמנן לגמרי והכא נמי הדין כן שמותר לתת העקסטראקט הזה בכלי ראשון ואין לפקפק משום מתקן מאכל חדש משום דמתקן מאכל במאכל אחר לית בה משום מתקן מנא כמו שמותר להמתיק טהע וקאפּע בצוקער.

אבל אם העקסטראקט הזה נעשה שלא ע"י בישול או בכלי ראשון פשיטא דאסור והוא איסור תורה אפי' אם מניחים ממנו רק משהו אפ"ה כיון דשיעור זה די לדבר זה הוי לזה שיעור שלם וכמו שכתב המהר"ם שיק (או"ח סי' קל"ב-קל"ג) לענין בישול עלים של טהע דהוי בכלל מבשל סממנים דשיעורן הוי שיהיו ראויין לאותו דבר שדרכן לבשל אותן בשביל זה. ואפשר שאפי' בתוך כלי שני ג"כ אסור שדומה למה דפסקינן (שי"ח סעיף ד') מליח הישן ודג האספינן דהדחתן בחמין הוי גמר מלאכתן וכמו כן יש להסתפק לענין הזיכירין שיש בהם כח מתיקות גדול דאם לא נתבשל עוד בהפבריק יש להסתפק אי מותר ליתנם בתוך מים חמין עיי"ש. ועיי' בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ב סי' קל"ב) שנשאל ג"כ על השאלה זו והשיב ג"כ כן כמש"כ המהרש"נ.

ז) אם יש שם צוקער עיי' בשערי תשובה (סי' שי"ח ס"ס ה) בשם פנים מאירות (סי' פ"ד) דמתיר לעשות זה מפני שהצוקער כבר נתבשל ואין בישול אחר בישול בדבר יבש וסיים בשע"ת שם שטוב להחמיר ועיי' בפרי מגדים (סי' שי"ח ס"ס מ"ו מ"ז) שכתב להקל כדברי הפמ"א ראין בישול אחר בישול וכ"כ בעיקרי דינים (או"ח סי' י"ד) בשם סור וקציעה ראין למחות ביד המסילין שכבר פשט המנהג להתיר.

ועיי' במנחת שבת (ס"ס כ"ב) שהביא בשם הרב הרש"ז בסידור להחמיר משום דאף שאין בישול אחר בישול ביבש מ"מ אם נסחה יש בישול אחר בישול עיי"ש.

(ז) עיי' שע"ת סק"ה.

(5) שם סעי' מ' י"י.

(6) שם במ"א סקל"א ועיי' מטה"ש.

דאפשר שירתיה המים ושיצלה הפרי. ואפילו אין דעתם אלא לחמם אותם קצת מכל-מקום אם במקום הזה אפשר שיתבשלו או יצלו אסור להממן שם⁸). וכן „פשמידא“ שיש בו שומן אין להעמידו נגד המדורה או על התנור במקום שיכול להרתיד אף-על-פי שאין דעתו אלא לחמם, אבל במקום שאי אפשר שיתבשלו אלא יתחממו קצת שם מותר ליתנם. ואפילו נקרא השומן או המים מחמת הקור⁹). אבל לתוך התנור שהממנו בו אסור¹⁰) לתת שום דבר צונן שיתחמם, אף-על-פי שאי אפשר להרתיד שם. ולצורך קצת חולה יעשה שאלת חכם¹⁰). וקצת נוהגין להחזיר בשבת המאכלים לתוך התנור שהממנו בו כיון שהם עדיין חמים, אך אם נצטננו לגמרי אוסרים. ובעל נפש יש לו להחמיר בכל ענין.

ה בשבת אסור להממין^ח*) בשום דבר (אפי' בדבר שאינו מוסף

שערים מצויינים בהלכה

ח התנור שהממנו בו אסור לתת עיי' בארחות חיים (סי' רנ"ג סעי' ה) בשם שו"ת כתונת יוסף (סי' י"ב) שהתיר לתת לתוך התנור שהוסק מאתמול תבשיל או פשמידא שנתבשל מערב שבת כל צרכו ואעפ"י שהשומן נקרא וצף מלמעלה ובשומו בתנור ע"י ההבדל שנשאר שם מאתמול ניסוח ונמס (עיי' סי' שי"ח סעי' ט"ז) רק שלא יתן ע"ג האש ממש ואם נתן אסור לאכול התבשיל אפי' במוצ"ש ועיי' בשו"ת צ"צ החדשות (סי' ל"ז) דבמקום צורך גדול בגון מי שמסקה קר מזיק לו מותר לו לתת כדי להפיג צינתן אפי' קרוב להמדורה דיש לו על מי לסמוך על כמה ראשונים הרמב"ם ורש"י דמתירין להפסיד.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג ח"ב סי' כ) שאסור ליתן לחם שנאפה על נבי תנור להקשותו משום דמקשה דבר הרך ובשו"ת מלחמת ארי (סי' ז) כתב שלא להניח פת אפוי שנתקשה לתוך תנור חם שיתחמם ויתרכך והוא דבריהם בארחות חיים החדש (סי' שי"ח אות י"ח) ובהנהגות מהרש"ם שם כתב על דברי המלחמות הארי שהוא חומרא יתירא כיון שיוכל למדרו ויהי' ראוי לאכילה א"כ אין זה מתקן וציין לתוס' (ניטין ל"א.) ד"ה כך תרומות. וש"ס (סוכה ל"ג:) לא צריכה דאית ליה חושענא אחריתי וברש"י שם עיי' ש.

ח*) בשבת אסור להממין עיי' בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ב סי' נ"ה) ראסור לערות בשבת דבר רותח לתוך צלוחית שומר חמימות (מערמא-

10) סי' רנ"ג סעי' ב'.

18) סי' שי"ח סעי' י"ד.

19) שם סעי' ט"ז ומנ"א סק"מ.

הבל), לכן אם נומל קדירה שיש בה תבשיל שנתבשל בה או שנתחמם בה אסור לכרכה או לכסותה בכרים וכסתות וכדומה לשמור חומה¹¹).

ו דבר שאי אפשר כלל לאוכלו בלי הדחה אסור להדיחו בשבת אפילו בצונן. ודג-מלוח, מותר לשרותו במים צוננים לפי שגם קודם השריה ראוי לאכילה¹²).

ז חרדל ותמכא ושאר מיני מיכולין שלא נתן בהם חומץ מבעוד יום אסור ליתן בהם בשבת אלא בשינוי, דהיינו שיתן תחלה את החומץ בכלי ואחר-כך יתן לתוכו את החרדל או התמכא. ולא יעשנו בלילה עבה אלא ישפוך חומץ הרבה שתהא בלילותה רכה, וגם לא יערבו בכף וכדומה אלא באצבעו, או שינענע בכלי עד שיתערב¹³.

ח פירות שנמצאו תחת אילן^ט אסורים אפילו בטלמול שמא

שערים מצוינים בהלכה

פלאש) משום איסור הטמנה בשבת דגם במאכל עצמו נ"כ שייך איסור הטמנה דאיתא בש"ע (סי' רנ"ו סעיף ב') דמותר לכפות כלי על אוכלים לשמרם מעכברים ומן עפרורית משמע דוקא לשמרם מעכברים ומעפרורית ליכא הטמנה אכל להחזיק חומו שייך הטמנה ושם מיירי במאכל עצמו. ועוד הביא לזה ראיות והעלה עצה לזו שיערה החמין (שרוצה לשפכו לכלי) לכלי שני מקורם ומשם להצלוחית דאז שייך הסברה אקרוי מקור ליה מרתח קא רתח ליה (או"ח רנ"ו סעי' ה') ועיי' במנ"א (רנ"ו ס"ק י"ד) עיי"ש. ועיי' בשו"ת נבעת הלבונה (או"ח סי' כ"ה) דסתיד לשפוך משקה רותחית מכלי ראשון לתוך הצלוחית שומר החמימות מטעם דקיי"ל דאם פינה לקדירה אחרת מותר להטמין גם בשבת והכא הוי כפינה לקדירה אחרת. וכ"כ בספר דרכי חיים ושלום (אות תכ"א) הביא מכת"י בעל מנחת אלעזר להתיר ולא הביא שם הטעם.

ט תחת האילן עיי' בש"ע (סי' של"ו סעיף י"ב) דאילן שיבשו פירותיו התולש מהן בשבת חייב ועיי"ש במשנה ברורה בביאור הלכה מש"כ בזה בשיעור היבשות שיש בזה פלוגתא ועיי' שם במגן אברהם (ס"ק י"ג) בשם תשובת הרא"ש דעשבים יבשים כתלושין דמי והתולש מהן פטור אבל אסור ובצלים שדרכן להשתרש בעליה שיש בו עפר אם נשתרשו שם וגם רוצה בהשרשתן התולש חייב אעפ"י שכל הבצל מגולה ואין דרך גידולן בכך אבל אם נפלה עליהן ספולת ונתבסו האמהות של הבצלים

11) סי' רנ"ו סעי' ב', וסי' רנ"ב סעי' ב' 12) סי' שי"ה סעי' ד' וסו"ז סק"ה.

13) סי' שכ"א סעי' ס"ז וכמנ"א.

בהנה.

נפלו היום¹⁴). וכן כל פירות שאצל אינייהודי אם יש להסתפק שמא נתלשו היום אסור אפילו במלטול¹⁵.

ט אסור לרדות דבש המחובר בכוורת, וכן אסור לרסק חלות דבש אפילו נתלשו אתמול מהכוורת. ואם לא ריסק אותו קודם שבת, אזי הדבש הזב ממנו בשבת אסור, אבל הדבש הזב בכוורת מותר¹⁶.
י פירות שנתפזרו במקום אחד בבית או בחצר מותר לקבצם, אבל אם נתפזרו אחד הנה ואחד הנה דאיכא פירחא לקבצם, אסור לקבצם לתוך הסל, אלא מלקט ואוכל¹⁷.

יא קטניות וכדומה שהן בקליפתן שקורין „שויטין“, אם הקליפות עדיין לחות וראויות גם-כן לאכילה מותר לפתחן ולקחת מהן את הקטניות (דהוי כמפריד אוכל מאוכל), אבל אם הקליפות נתייבשו ואינן ראויות עוד לאכילה אסור לקחת מהן את הקטניות, וכן יש ליזהר מלהוציא את האגוזים מתוך הקליפה הירוקה שלהן, וכן השומשמינ מתוך הקליפה¹⁸.

יב אסור לסחוט פירות לצורך המשקין, ולכן אסור לסחוט לימונים¹ (ציטראנען) לתוך המים לעשות משקה שקורין „לימאנאדע“, ואפילו למצוץ פרי בפיו יש אוסרין. ויש ליזהר על כל פנים בענבים שלא למצוץ את המשקה ולזרוק הקליפות¹⁹. אבל אם אינו צריך להמשקים היוצאין מותר לסחטן, ולכן מותר לסחוט „סאלאט“ ו„גורקען“ שהמים הולכין לאיבוד²⁰.

שערים מצוינים בהלכה

והעלין מנולין וגשתרשו שם אז אפי' אם אינו רוצה בהשרשתן חייב ועיי' במשנה ברורה (ס"ק נ"ז).

י אסור לסחוט לימונים עיי' בש"ע ובמנ"א (סי' ש"כ סעי' ו') שמקילים בזה מפני שאין דרכו לשתות המשקה ממנו אלא בתערובת מים ובכה"נ אינו אסור ועיי' במסגרת השלחן (ס"ק כ"ז) שכתב גם כן דהמנהג להקל. ועיי' בנשמת אדם (כלל י"ד סי' ר') מביא בשם רדב"ז (ח"א סי' י') דיש לנהוג לסחוט על הצוקר דאז הוי משקה הבאה לתוך האוכל ושרי וכ"כ בתפארת ישראל כלכלת שבת (מלאכת הרש) ובמשנה ברורה (סי' ש"כ ס"ק כ"ב) עיי"ש.

18) סי' שי"ט סעי' ו' ומנ"א שם.

19) סי' ש"כ סעי' א'.

20) שם סעי' ז'.

14) סי' שכ"ב סעי' ג'.

15) סי' שכ"ה סעי' ה'.

16) סי' שכ"א סעי' י"ג וז"א.

17) סי' של"ה סעי' ה'.

יג לא תקלח אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדרה ותניק את בנה, אבל מותרת לקלח מהחלב כדי שיאחזו התינוק את הדר ויינק, ואסור להתין מחלבה על איזה דבר לרפואה במקום שאין בו סכנה ולא צערה יתרה⁽²¹⁾.

יד מותר ליתן שומן קרוש על מאכל חם אף על פי שהוא נימוח⁽²²⁾. השלג והברד אין מרסקין אותן בידים דהיינו לשברם לחתיכות כדי שיוזבו מימיו, אבל נותן הוא לתוך הכוס של יין או מים כדי לצננו והוא נימוח מאליו ואינו חושש. וצריך לזהר בחורף שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד, ואם יטול, יזהר שלא ידחקם בין ידייו שלא יהא מרסק, ומותר לשכור קרח כדי ליטול מתחתיו⁽²³⁾. ולהשתין בתוך השלג טוב לזהר אם אפשר⁽²⁴⁾, וכן יש לזהר שלא להשתין על-גבי מים או לתוך עפר תיחוח⁽²⁵⁾.

טז אוכל המעורב עם פסולת, מותר לברור את האוכל מתוך הפסולת אבל לא את הפסולת מתוך האוכל. וגם את האוכל אסור לברור על-ידי כלי אלא דוקא ביד, ודוקא מה שהוא צריך לאכול מיד, ואפילו במאכלים שרוצים לברור מה שיאכלו עתה ממה שישאירו צריכין לזהר לברור מה שרוצים לאכול עתה ולא לברור מה שרוצים להניח, כי מה שרוצים לאכול עתה חשיב אוכל ומה שרוצים להניח חשיב פסולת⁽²⁶⁾. אפילו לקלוף שום או בצלים ולהניחם אסור משום בורר, ואינו מותר לקלוף אלא מה שצריכין לאכול מיד⁽²⁷⁾. והקליפה העליונה שעל השום המסבבת כל החלקים יש לאסרם אפילו לצורך אכילה מיד דהוי מפרק תולדה דדישה.

טז אפילו במידי דלאו בר-אכילה שייך איסור ברירה, כגון בכלים וכיוצא בו דמה שהוא רוצה להשתמש בו עתה הוי כמו אוכל, והשאר הוי כמו פסולת.

יז אין לסנן יא שום משקה כי יש בזה כמה חילוקי דינים. אבל

שערים מצויינים בהלכה

יא) אין לסנן שום משקה עיי' בשע"ת (סי' שי"ט אות ט"ו) בשם גינת ורדים שכתב היתר לסנן יין שיש בו על פי הכד או החבית תולעים על ידי שינוי ומנהג העולם שנותנין סודר על פי הכד או החבית ושופכין לתוך הכוס דזה הוי שינוי גדול ואין למחות במי שנוהג היתר בכזה.

(21) סי' שכ"ח סעי' ל"ד וזמנ"א. (25) סי' שכ"א בסנ"א סק"ס ופמ"ג.

(22) סי' שי"ח סעי' מ"ו. ופמ"ג.

(23) סי' שכ"ב סעי' מ' י' י"א. (26) סי' שי"ט סעי' א"ח.

(24) שם סעי' י"ד. (27) סוס"י שכ"א.

מותר לשתות על ידי מפה, דלא שייך בורר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה, אבל בענין זה אינו אלא מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו. ומכל מקום לשתות מים כך על ידי מפה יש אוסרין משום כיבוס²⁸). ויש להקל בשעת הדחק כשאין לו מים נקיים לשתות, ומכל-מקום לא ישתה דרך בית יד מן הכתונת שלו, דבזה איכא למיחש טפי שמא יסחוט.

יח משקה "קאפפ" שיש בתחתיתו ה"קאפפ" ממש שהוא הפסולת, וכן שאר משקה שיש בתחתיתו שמרים או שאר פסולת, כשמערין אותו צריכין לזהר שלא לערות כל הצלול, אלא ישאיר מעט אצל הפסולת. וחלב שהועמדה אסור לקלט מה שלמעלה הנקרא "סמטין רק מה שצריך לאכול עתה, וגם בזה יזהר שלא ליקח הכל רק ישאיר קצת על החלב התחתונה²⁹).

טז אם נפל זכוב וכדומה לתוך המשקה, לא יסיר את הזכוב בעצמו אלא יקח גם קצת מהמאכל או מהמשקה ויזרוק עמו.

כ אם צריך לדוך פלפלין או מלח וכיוצא בו לתת לתוך המאכל, מותר לדוך בקתא דסכינא על השלחן וכיוצא בו אבל לא במדוכה ולא במכתשת³⁰).

כא אסור לחתוך בצלים ושאיר ירקות אלא דוקא סמוך לסעודה, וגם אז לא יחתכם דק דק מאוד.

כב דבר שהמלח פועל בו לרככו או להפיג חריפותו אסור

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שי"ט סעיף י') שהביא ג"כ משו"ת מהר"י מברונא (סי' מ"ה) שפסק להתיר לסנן יין שיש בו קמחים דרך בגד פרום על גבי כלי שאין זה בורר והוי שינוי ואף דעפ"י הש"ע משמע דאסור אפשר שהוא שינוי גדול שמניח הסודר עפ"י הכלי וגם הש"ע מודה לזה ונהנו להקל משום עונג שבת ודוקא בבגד שאינו מספיד על מימיו דאל"כ יש לגזור משום סחיטה עיי"ש.

ב וע' בשדה חמד (כללים מערכ"ת ב' אות ל"ב) דבורר דהוי מלאכה אינו אלא בדברים הנפרדים שנתערבו אבל דבר הדבוק לדבר אחר ובא להפרידו אין שום בורר בזה ומה"ט מותר לקלוף תפוחים ודלא כמש"כ המנן אברהם (סוף סי' שכ"א) ועיי' מזה במשנה ברורה (שם בביאור הלכה) והמחבר בפנים (סוף סי' ט"ו) אוסר לעשות זה, אם לא לאלתר.

(30) סי' שכ"א סעי' ז' ח'.

(28) סי' שי"ט סעי' י' מ"ו).

(29) שם סעי' י"ד ובש"ע התניא.

למלחו, משום דהוי כמו מעבד יב). ולכן אסור למלוח „גורקין חיינ יג), וכן צנון או בצלים אסור למלוח אפילו מה שצריך לאותה סעודה, אלא מטביל במלח חתיכה חתיכה ואוכל. אבל ביצים ובשר מבושל וכיוצא בו שאין המלח מועיל להן אלא שיתן בהן טעם מלח, מותר למלחם לאכלם באותה סעודה, אבל בשביל להניחם למעודה אחרת אסור (31).

שערים מצויינים בהלכה

ג ועיי' בשו"ת מחנה חיים (ח"ב סי' כ"ז) אם נפל חלב לתוך קדירה חמה בשבת והיה ס' רק שצריכין להפריך האיסור מה שהחלב צף מלמעלה כמש"כ (יו"ד סי' צ"ח סעי' ד') דמותר ליתן מים צוננים בקדירה שיצוץ החלב מלמעלה ולהפרידו מהמאכל ועיי' בשו"ת אבני צדק (סי' ל"ו) שכתב דאסור ליתן מים צוננים משום דהו יבורר.

ועיי' בשו"ת לבושי מרכי (ח"ב סי' ק"ה) שכתב דכיון דדינו של רמ"א (יו"ד סי' צ"ח) ליתן מים צוננים להפריך החלב אינו אלא משום חומרא ובמקום הפסד וקלקול המאכל יש מתירים א"כ בשבת דאי אפשר לעשות תיקון זה משום בורר שוב מותר בלא תיקון, ועיי' בכרו"פ ובפמ"ג ובררכי תשובה (ס"ס ס') ואפשר דבשבת כולי עלמא מודו דאין צריך שום תיקון מפני שצריך לסעודת שבת עיי"ש. ועיי' לקמן (ס"ס י"ד).

יב) כמו מעבד עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) דאסור לעשות מי סלצר (זורה וואסער) בשבת שיש בזה איסור משום דמוליד הרכבה חמית (חעמישע פערבינדונג) ועיי' בשו"ת הרי בשמים (מהר"ת סי' ק"ד) שכתב ג"כ לאסור ורק כשהעכו"ם עושה במכונה שלו אפשר שיש לצרר שמותר לישראל לשתות מסנו אף בעיר שרובה ישראל ועיי' בשו"ת אבן יקרה (סי' י"ב) שאסור לעשותו אפי' ע"י עכו"ם וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ק"מ) ועיי' בשו"ת מהר"ש (ח"א סי' י"ד) [למו"ר הנאון מראדמישל] שמצדד להקל ביו"ט ע"י עכו"ם.

ועיי' עו"ש במהרש"ם (ח"א סי' ק"מ) שאסור לעשות ברוזע פולווער בשבת ובשם שערי צדק (או"ח סי' ל"ו) הביא שם להקל והוא דוחה את דבריו ועיי' במהרש"ם (ח"ג בהשמטות לח"א סי' ק"מ) מסכים עם השערי צדק ושכן הוא מנהג העולם להיתר עיי"ש.

יג) אסור למלוח גורקן עיי' בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' י"ב) דהא דאסור למלוח אונגרס הוא דוקא כששוהין זמן מרובה או שמו"חים אותם עם קליפתם המרים ועל ידי המליחה ממתקים אותם שיכול לאוכלם

כג אין למלוח ביחד הרבה פולין וקמניות מבושלות כי המליחה מועלת להן לרכבן, ואפילו כדי לאכלן לאלתר אסור.
כד „סאלאט“, „גורקען“, וכן שאר מיני מיבולין שעושין מבצלים וכדומה מותר למלחן סמוך לסעודה, שכיון שנותנים לתוכן מיד שמן וחומץ מחלישין כח המלח, אבל אסור למלחן ולהשהותן איזה זמן.
כה איסור בונה שייך גם במאכל, כגון המגבן גבינה, או שמדבק פירות ומשוה אותם שיהיו יפין, ולכן כשחותכין בצלים עם בצים או עם חלב-דג-מלוח יש לזהר שלא להשוותם וליפותם, אלא יניחם כמו שהם⁽³²⁾.

כו כשמדיחין כלים במים רותחין, לא יערה המים על הכלים אלא יערה את המים לתוך כלי אחר ואחר כך יתן בהם את הכלים⁽³³⁾. ולא ידחם במפה משום איסור סחיטה, אלא מדיחם בסמרטוט המיוחד לכך שאינו מקפיד עליו לסחטו גם בחול⁽³⁴⁾. וכשמדיח כלי זכוכית לא ידחם בשבולת שועל וכדומה⁽³⁵⁾. ואסור להדיח יד כלים בשבת אלא אותן שצריכין לשבת.

כז כל דבר שהישראל אסור לעשותו, אסור גם-כן על-ידי אינו-יהודי, ומכל מקום בימי החורף כיון שמותרין להסיק את התנור, כדי לחמם את חבית על ידי אינו-יהודי, נוהגין שהאינו-יהודי מעמיד את התבשילין שנצטננו על התנור קודם שהוא מסיקו ואחר-כך מסיקו,

שערים מצויינים בהלכה

אבל חתיכות אונקסס קלופים וה"ה שלאטין מותר למלחם כשאינ מניחים זמן הרבה וכשנותן מעט שמן עליהם אף בכה"ג מותר.
 (יד) ואסור להדיח כלים עיי' בפרי מגדים (סי' שכ"ג ס"ק ז' מ"ז) דסכין טריפה ורוצה לחתוך בו לחם דבעי הרחה ושפשוף אסור לעשותו בשבת ושם (בא"א ס"ק י"ד) נסתפק בדבר שנאסר בקליפה אי מותר לקלפו בשבת ומחלק שם בין שהקליפה נאסר מדינא דאז אסור לקלפו ואי נאסר מחמת חומרא מותר לקלפו ועיי' במנחת שבת (ס"ק ק') שהביא מספר החיים (למהרש"ק) שחולק על הפרי מגדים וכתב דאפי' דבר הנאסר מדינא אפ"ה מותר לקלפו בשבת ויו"ט דכיון דניכר האיסור וההיתר מעיקרא לא הוי דם כמפריך זה מזה ולא הוי כמתקן. ועיי' לעיל (סוף ס"ק י"א) מה שהבאתי משו"ת לבושי מרדכי (ח"ב סי' ק"ה).

(35) מנ"א סי' שכ"ג סקמ"ו.

(36) שם סעי' ו'.

(32) מנ"א סי' שי"ט סק"ח.

(33) מנ"א סי' רנ"ג סקמ"א.

(34) סי' ש"ב סקכ"ז.

דכיון שאין הכוונה בהסקה זאת לחמם את התבשילין אלא לחמם את הבית יש מתירין, ודוקא שיעמידם קודם ההסקה ולא אחר-כך. ופשיטא שאם אין הכוונה בהסקה בשביל הבית אלא בשביל התבשילין ודאי אסור בכל ענין. ויש אוסרין אפילו אם הכוונה היא בשביל לחמם את הבית. ואף-על-פי שהמנהג כהמתירין, מכל מקום כל בעל נפש יש לו להחמיר על-עצמו במקום שאין שם צורך כל כך. ומכל-שכן באותן תנורי-ברזל העשויין לבשל עליהם תמיד אף-על-פי שמסיקים בהן בשבת לצורך חימום הבית, וגם האינדיהודי מעמיד עליו את התבשילין קודם ההסקה, מכל מקום הירא את ה' ימנע מזה (37).

כח השופך משקים במקום שהקרקע מצמחת, חייב משום זורע (38), שהרי המשקה גורמת שתצמח הקרקע. ועל כן יש לזהר מלאכול בגינה כי בקושי יכול לזהר שלא לשפוך משקים על הארץ, ומלבד זאת יש בגינה איסור מלמול (38).

כט ספוג שאין לו בית אחיזה אין מקנחין בו (39).

ל אסור לרוק במקום שהרוח יפזר את הרוק.

לא בתולה אסורה לקלוע שערותיה בשבת ולא להתיר קליעתה, אבל יכולה לתקן שערותיה בידיה. ובמסרק העשוי משער חזיר, אם הוא קשה מאד שאי-אפשר שלא יעקור שערות (40*) אסור לסרוק בו, אבל אם אינו קשה מותרת לתקן בו שערותיה, ומכל שכן אם היא מיחדת אותו לכך (40).

שערים מצויינים בהלכה

(טו) חייב משום זורע עיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' נ"ב) בגן של זרעים שעליו גג ומכסה של זכויות ופותרים הגג להכניס אויר וחום ונצוצי השמש שזה יועיל לגידול הזרעים שבגן ואם הוא עת גשמים שקשים לאיזה עשב סוגרים המכסה של זכויות אי מותר לעשות זה בשבת מפלפל שם ברברי הירושלמי (פ' כלל גדול ה"ב) המשקה והמנקב והעושה בתים חייב משום זורע והעלה שם דהפתיחה הוי רק הסרת דבר המונע משום דאינו עושה בידים שום פעולה בהשמש או בהזרעים רק שמסיר הגג שיוכל השמש לחמם הפירות והוא רק הסרת המונע וכן כתב סברה זו בשו"ת חת"ם (יו"ד סי' רי"ד ר"ה ומאי) ואין כאן רק הנרמא וכמו כן הסגירה אף שהוא מתכוין להכניס החום כידוע מ"מ אינו רק מדרבנן ולכן מותר על ידי עכו"ם עיי"ש.

(טז*) שלא יעקר שערות עיי' בשו"ת דובב משרים (סי' ע"ח)

(39) סי' ש"ב סעי' י"ז.

(37) טו"ז סוף סי' רנ"ג.

(40) סי' ש"ג סעי' כ"ז כ"ו.

(38) סי' שלו סעי' ג' ובסו"ו.

כב בגד וכיוצא בו שיש עליו איזה לכלוך, מקנחו בסמרטוט וכיוצא בו, אבל לא ישפוך עליו מים משום דנתינת המים הוי כמו כבוס (טז), ולכן אם תינק השתין על איזה בגד אסור לשפוך (יז) עליו

שערים מצוינים בהלכה

באחר שהוא איש צבא ופ"א בשבת ניתן צו משרי הצבא שיכינו עצמם לקבל פני אדם גדול וכל אחד יגלח זקנו, ולגלח מאחר ועל ידי סם אי אפשר כי הספר דשם אינו מגלח רק ע"י תער ונשאל על זה איזה דרך יבחר אם להעביר בעצמו שער זקנו ע"י סם או מוטב יותר שיגלח מאחר מנכרי וע"י תער כתב שם דפשוט שיגלח בעצמו ע"י סם להנצל מלאו דלא תקיפו וחילול שבת אין כאן רק איסור דרבנן כמ"כ בש"ע (או"ח סי' ש"מ) דאם העביר שערו ביד אין כאן רק איסור דרבנן.

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' י"ט) [כתב שם תשובה מהגאון ר' יעקב יצחק ווייס מגראסדווארדיין] שג"כ נשאל בשאלה זו והעלה שיותר טוב שיגלח מאחר מנכרי מבעצמו מפני כשמגלח בעצמו בסם א"כ על כל שתי שערות עובר על איסור דרבנן וכשמגלח מנכרי בתער עובר איסור דאורייתא אחת ויותר טוב לעבור על איסור דאורייתא פ"א מאיסורי דרבנן הרבה עיי"ש שהביא כן ממשנה למלך (פ"ד ה' מלוה ד"ה ואני).

(טז) הוי כמו כיבוס עיי' במשנה ברורה (בביאור הלכה סי' ש"ב סעיף י') הביא שם דברי הפמ"ג בענין רחיצת תינוק במים חמין שדרכו להציע מתחתיו מטפחת בעריבה שרוחצין בו ומצדד שם אף במלולכים להתיר ודעת המשנה ברורה אינו כן דבמלולכים אסור דשרייתן הוי כיבוס ורק אם הם נקיים ומכובסים מותר ואם אפשר על ידי נכרי יותר טוב עיי"ש. ועיי' בתפארת ישראל (כלכלת שבת אות המלבן) דפוסק כהפרי מגדים דבכל גווני שרי דמשום צערא דינוקא לא גזרו ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' ש"ב אות י"א) הביא בשם הרשב"א (ביצה י"ח) שהביא בשם ספר הישר לר"ת דבבגדים שלנו שצריכים כיבוס הרבה בכל גווני לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו וכל המחברים לא הביאו דברי ר"ת והרשב"א ע"כ.

(יז) אסור לשפוך עליו מים עיי' בארחות חיים החדש (סי' ש"ב) בשם מדרשות מהר"ש (סי' ק') כשהשתין לו תינוק על מלבושו על שבת היה מטפח ידו במים והטפחו על מקום השתנה ועיי' בשירי מנחה (השמטות לס' מנחת שבת) שיש לו תשובה כת"י מהגאון מהרש"ם שכתב דאף דהמנ"א (סי' ש"כ ס"ק כ"ו) כתב דאפי' ליטול ידיו על הבגד (מקום השתנה) אסור דזהו כיבוסו מ"מ הא"ר (שם ס"ק ל') הביא בשם סמ"ג ומרדכי ואגודה להקל ליטול ידיו עליו ובהגמ"ר בשם ריב"א כתב (בפי"ח)

מים, (אבל השתין על הקרקע או על כלי עץ או עור, מותר לשפוך שם מים). וכשאדם נוטל ידיו ורוצה לנגבן במפה, טוב לשפשפם היטב זו בזו להסיר המים, כדי שלא ישאר עליהם רק מעט מים, (דכמעט מים שהוא מנגבן כיון שהוא דרך לכלוך לא חוי כיכוס⁽⁴¹⁾). ובמפה צבוע אין לחוש בכל ענין (דלא שייך בה כיכוס כל כך).

לג חבית שיש בה מים וכיוצא, אסור לפרוס עליה כגד שאינו מיוחד לה לכסותה בו, דחיישינן שמא יבא לידי סחיטה, אבל בכגד המיוחד לה מותר לכסותה, דכיון דמיוחד לה לא חיישינן שיסחוט⁽⁴²⁾.

לד אם נשפך מים על השלחן וכדומה, אסור לקנחו בכגד יח שהוא מקפיד עליו, דכיון דאיכא מים מרוכים חיישינן שמא יסחוט. וכן לא ינגב במפה כוסות או שאר כלי שפיהן צר, דמחמת דוחקן נסחט המשקה⁽⁴³⁾.

לה היה הולך וירדו גשמים עליו ועל בגדיו מותר לילך לביתו, וכשפושטם אסור לשחטם כדי שיתייבשו. ואפילו היו לחים רק מן הזיעה אסור לשחטם, וכל שכן דאסור לשחטם נגד האש, ואפילו אם לבוש בהם אסור לעמוד נגד האש במקום שהוא חם הרבה, וכן אסור לגער כגד מן המים. וכגד שהוא מקפיד על מימיו, אסור אפילו למלטל לאחר שפשטו מעליו, דחיישינן שמא יסחוט⁽⁴⁴⁾.

שערים מצויינים בהלכה

דמותר לתת מים אפי' שלא בדרך נטילה וא"כ עכ"פ בדרך נט"י יש להקל כדעת כלבו וטור ע"כ דברי המהרש"ם שם. ועיין ס"ק הקודם בסופו. יח) בכגד שהוא מקפיד עיי' בבאר היטב (ס' ש"כ ס"ק י"ח) דכסמרטוט המיוחד לכך מותר אפי' בכוס ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק ס') הביא דהאחרונים כתבו להחמיר בכוס ועיי"ש (ס"ק נ"ט) הביא בשם הרדב"ן (ס' רי"ג) דהעולם אין נזהרין ומנגבין הכוס והקערה ולדינא אין לחוש כיון שאין כל כך מים שיבא לידי סחיטה אלא אם כן מנגב כלים הרבה ומ"מ דאו לגזור שלא יעשה עיי"ש.

ועיי' במגן אברהם (ס' שב"ג ס"ק ט"ו) שהרא"ש אוסר לשטף הזכוכית עם שכולת שועל להצהירו וסוים המג"א דאפשר דס"ל דדוקא להדיח שרי אבל להצהיר אסור.

ב ועיי' בשו"ת לב חיים (ח"ג ס' פ"ג) דלהעביר זיעת חלונות ביד מותר ובסמרטוט תליה בפלגותי' המג"א והא"ר (ס' ש"כ סעי' י"ב)

(43) ס' ש"כ סעי' י"ב ובמנ"א.

41 ס' ש"כ סעי' ס"י.

(44) ס' ש"ס סעי' ס"ו וס' ש"כ סעי' א'.

42 ס' ש"כ סעי' ס"ו.

ל"ו היה הולך והגיע לאמת-המים יכול לדלג ולקפוץ עליו אפילו הוא רחב, ומוטב שידלג ממה שיקיף מפני שמרבה בהילוך, ואסור לעבור בו שלא יבא לידי סחיטה. ואפילו במקום אחר במקום שיכול להחליק וליפול במים, אסור לילך בשבת שמא ישרו בגדיו ויבא לידי סחיטה (45).

ל"ז היה הולך לדבר מצוה, כגון להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה, יכול לעבור בנהר, ובלבד שיעשה שינוי, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה. ואסור לעבור בסנדלו, דכיון דאינו יכל להדקו ולקשרו יפה, חיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי, אבל במנעלו מותר. וכיון שהלך לדבר מצוה מותר לו אף לחזור. ואם הולך לשמור פירותיו (דשמירת ממנו הוי גם כן קצת מצוה), מותר לו לעבור בהליכה אבל לא בחזרה.

ל"ח מיט שעל בגדו אם הוא לח מגרדו בצפורן או בסכין, אבל אם הוא יבש אסור לגרדו משום דהוי כמחוך (46).

ל"ט כגד שחור אסור לנערו (יט) מן השלג או מן האבק, אבל להסיר מעליו הנוצות בידו מותר. ויש חוששין גם בזאת.

שערים מצויינים בהלכה

דלחמנ"א כיון שהוא רחב כמו ספסל ואינו מקפיד על מימיו שרי ולהא"ר קפידא הוי ואסור עיי"ש.

ועיי' בחלק לוי (סי' ק"ד) דניסיון החלונות בשבת על ידי סמרטוט אסור משום דהוא פסיק רישא להצהיר.

יט) אסור לנערו עיי' במשנה ברורה (סי' ש"ב סעיף א' בבואור הלכה) דבגד חדש אסור אפי' ביד וכל שכן על ידי כלי שקורין בארש"ט ובגד ישן נוהגין איסור אפי' על ידי מכבדות של שערות ואינו מותר אלא ביד והיערות דבש כתב דצריך ליוזר בכולם דלא ידענו עד כמה נקרא חדש אבל שאר אחרונים לא הזכירו דבר זה שאין אגו בקי אין ועל כן המחמיר תבוא עליו ברכה והמיקל לא הפסיד וכן כתב במסגרת השלחן (ס"ק פ') דאם מתבייש לילך כן בין הבריות יש להקל לנער מהאבק ביד עיי"ש.

ב ועיי' בכלכלת שבת (מלאכת ממחק) המצהצה מנעלים עם שוק-וואקס הייב משום ממרח ואפי' ע"י נכדי אסור ואם עשה הנכרי מעצמו לצורך ישראל אסור במוצאי שבת בכדי שיעשה.

ועיי' בשו"ת יד יצחק (סי' קל"א) אי מותר לנער האבק מן המנעלים

מ מיט שעל רגלו או מנעליו יכול להסירו בדבר שמותר למלטלו, או שיקנחו בקורה, אבל לא יקנחו לא בכותל ולא בקרקע. ובשעת הדחק כגון שצואה על רגלו או על מנעליו ואין דבר שמותר למלטלו, יכול לקנח בכותל, ואם אין כותל יקנח בקרקע, ואם יש לו מים יכול לרחוץ המנעל גם במים אם הוא של עור, (כי בעור שכשוך בעלמא לא הוי כבוס, אלא כשמשפשפו צד זה על צד זה כדרך הכובסים). אבל בסכין אסור לגרור המיט והצואה מן המנעל של עור, והכרזל שלפני הבית שעשוי לכך, אם הוא חד אסור לגרוד בו, ואם אינו חד מותר (47).

מא נתכלכלה ידו במיט, לא יקנחה במפה שמקנחין בה הידים (דחיישינן שמא יכבסה).

מב אסור לצבוע שום דבר אפילו בצבע שאינו מתקיים, ולכן אסור לאשה לצבוע פניה (48). ויש לזהר כשידיו צבועות מפירות שאכל, שלא יגע בבגדו מפני שצובעו, וכן דם חוממו ודם מכתו לא יקנח במפה (49).

מג אין ליתן כרכום לתוך התבשיל מפני שצובעו, (כך כתוב בספר חיי אדם).

מד אסור לקרוע או לשזור אפילו שני חומין או שערות התלושות (50).

מה דרך הוא כשצריכין לקשור איזה דבר בשני חומין או משיחות, או שמסבבין חוט או משיחה אחת וקושרין שתי הקצוות יחד כדרך החגורה, עושין שני קשרים זה על גב זה, כי בקשר אחד לא יתחזק, ואסור לעשות כן בשבת שני קשרים (כ) זה על גב זה, אפילו

שערים מצוינים בהלכה

כתב שם מתחלה לאסור משום איסור צחצוח שהוא מלבן והעלה לבסוף דלא שייך איסור צחצוח דהיינו אולידי חיוורא אלא היבא שעתה ע"י השפשוף נולד הצחצוח והחיוורא משא"כ בניעור האבק מן המנעלים כבר נעשה הצחצוח מאתמול אלא שהאבק כסה אותה ולכן ליבא משום צחצוח עי"ש.

(כ) שני קשרים עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' ל"ד) דאם קשר אחד היה מתחלה מערב שבת ובשבת הוסיף ועשה הקשר השני קשר של

(49) סי' שכ"ח סעי' מ"ח.

(50) סי' ש"ג סעי' כ"ו.

(47) סי' י"ב סעי' ז' ח' מ'.

(48) סי' ש"ג סעי' כ"ה.

בדבר שדרכו להתירו בו ביום. וצריכין ליוזר במטפחת שכורכין מביב הצואר (האלזמוך) שלא לעשות בו בשבת שני קשרים, וכן בערב שבת לא יהיו בו שני קשרים, דאם-כן אסור להתירו בשבת כדלקמן. וכן לעשות אפילו קשר אחד בראש אחד של חוט או משיחה, או ליטול שתי הקצוות זה אצל זה ולעשות בשתיהן ביחד קשר אחד אסור, כיון דבזה גם קשר אחד מתקיים, ולעשות בשתי קצוות זה עם זה קשר אחד, ועליו עניבה, אם הוא דבר שדרכו להתירו בו ביום מותר, ואם לאו אסור אפילו אם הוא דעתו להתירו בו ביום, אבל לעשות שתי עניבות זה על גב זה מותר, ואפילו הרבה ואפילו אם דעתו שיעמוד כן ימים רבים⁽⁵¹⁾.

מז קשר שאסורין לעשותו קשר כזה אסורין גם-כן להתיר כ^(א), ובמקום צער יש להתיר על ידי אינו-יהודי.

מז דרך החייטים שקודם שתופרין את הבגד כראוי, מחברים את החתיכות בתפירות מרווחות, ואחר כך מסירין את החוטין מאלו התפירות, ואסור להסירן בשבת⁽⁵²⁾.

מח בגדים העשויים להכניס בהם משיחה או רצועה, כגון מכנסיים או מנעלים או חלוק, אם הבגד חדש אסור להכניסו בהם משום דהוי תיקון מנא וכישן אם אין הנקב צר שאין טורח להכניסו מותר, ואם יש טורח אסור⁽⁵³⁾.

מט לפעמים איזה תפירה מתקלקלה ומתפרדים החתיכות קצת זה מזה, ומושכין בחוט התפירה והן מתהדקות ומתחברות, אסור לעשות כן בשבת משום דהוי תופר⁽⁵⁴⁾.

נ ניירות שנדבקו שלא בכוונה, כמו שלפעמים נדבקו דפי ספרים

שערים מצויינים בהלכה

קיימא חייב וראוי' מהא (שבת ק"ר:) כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחת והשלימה לבגד חייב, עיי"ש.

כ^(א) אסורין גם כן להתיר עיי' במגן אברהם (סי' שי"ז ס"ק י"א) דכתונת שנתקשרו המשיחות ולא יכול להתירן שרי לנתקן רק שלא יעשה זה בפני עם הארץ ודוקא עם דרכו להתירן ביומו אבל אם אינו רגיל להתיר רק משבת לשבת אסור עיי"ש. ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ג) דאם רכבו לעשות עניבה ובלא בונה נקשר דינו כקשר שעשוי להתיר בכל יום וכ"כ בחיי אדם (כלל כ"ו דין ב').

(51) סי' שי"ז סעי' ב'.

(51) סי' שי"ז סעי' א' ה'.

(52) סי' ש"ב סעי' ו'.

(52) סי' ש"ב סעי' א' סק"ח.

מחמת הצבע שצבען הכורך, או שנדבקו איזה דפין בשעוה מותר לפתחן.

נא כלים שכרכו מביב פיהם במטלית וקשרוהו במשיחה, מותר לקרען בשבת שזהו מקלקל ומותר לצורך שבת נב (55).

נב אסור לצוד שום בעל חי בשבת ואפילו פרעוש אסור לתפוס, ואך אם היא על גוף האדם ועוקצתו, משום צערא דגופא מותר ליטלה ולזרקה, אבל אסור להרגה כי אסור להרוג נב. שום בעל חי. אך הכנים

שערים מצויינים בהלכה

נב) ומותר לצורך שבת ובענין פתיחת הקפסה (הפושקע) שבתוכן מאכל או משקה עיי' בפרי מגדים (א"א סי' שי"ד ס"ק י') שכתב כלל דמלתא בכלי קטן כל בנין וסתירה גרועה שרי לצורך שבת לאכול הימנו אבל כלי גדול של מ' סאה אסור אפי' בנין וסתירה כל שהוא.

ועיי' בתפארת ישראל (כלכלת שבת דף כ') דיש לזהר שלא להוציא המנופה מהכלי בפראפען-ציהער, (משלה), מפני שעושה מעשה מקרה ומחוי כעובדין דחול אבל עיי' יתד ונאפעל שרי ועיי' בפרי מגדים (מ"ז סי' תקס"ח ס"ק ג') שכתב דמותר לקדוח בו נקב וכ"כ בחיי אדם (כלל מ"א דין ג') דמותר להוציא המנופות בכלי המתקן לכך ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שי"ד אות ח') שהביא דבריהם וסיים דכיון דכתב רש"י (ביצה כ"ח: ד"ה מהו) דבביתו שאין אדם רואה ליכא משום עובדין דחול ואף דלאו כלל הוא מ"מ יש לצדר בזה.

נב) אסור להרוג עיי' בעיקרי דינים (או"ח סי' י"ד אות כ"ט) דאסור להעמיד סם המות לזכובים ולעכברים בשבת ואף שנרמא בעלמא הוא מ"מ אסור לטלטל הסם המות משום מוקצה דלאו בר אכילה הוא ועוד הביא שם הסתפקתא באם פותח המצודה שיש בה עכבר לפני החתול שיאכלנה אי יש בזה איסור תורה משום נטילת נשמה ועכ"פ אסור מדרבנן עיי"ש והובא גם במנחת שבת (ס"ק ק"ע).

ועיי' בשו"ת אבן יסרה (מהד"ג סי' קע"ד) דמיישב מנהג העולם שאוכלים גבינה מתולעת בשבת ויו"ט והתולעים חיים דמותר לאכלן בחול כל זמן שלא פירשו והכי נמי בשבת מותר ואין כאן משום איסור הריגה וחובל.

ועיי' בתפארת ישראל (כלכלת שבת דין השוחט) שכתב ג"כ דגבינה שיש בה תולעים מותר לאוכלה בשבת דמיניה קא רבו ולפיכך דינן ככנים שנוטלין מזיעה שמותר להרגן.

כיון שהם מתהוים רק מן הזיעה (ומכל מקום אלו שבבגדים אסור להרגן, אלא נוטלן וזורקן רק אלו שנמצאו בראש) מותר להרגן (56).
גג יש לזוהר כשרוצה לסתום תיבה או כלי שיש שם זבובים, שיפריחם תחלה משם, כי כאשר הוא מותמו המה נצודים שמה, ומכל מקום אינו צריך לדקדק ולבדוק שלא ישאר שם כלל אלא יפריח מה שנראה לו.

גד אסור להוציא דם ואפילו דם שבין השיניים אסור למצוין, וכן אסור להניח על המכה רטיה המוציאה דם וליחה, ומכל שכן דאסור לדחוק את המכה להוציא דם או ליחה (57).

גה ציצין שהן כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן, אסור להסירן בין בכלי בין ביד בין בשיניים. וצפורן שנפרש רובו וקרוב להנתק ומצערנו מותר להסירו ביד אבל לא בכלי, ואם לא פירש רובו אסור להסירו אפילו ביד (58).

גו אסור לשפוך לתוך החומץ שאר משקים, שיתהוה גם כן חומץ (59).

גז בשר שלא נמלח וחל יום שלישי שלו בשבת, שאם לא ידיחהו יהא נאסר, יש להדיחו על-ידי אינו-יהודי (כד) אבל על ידי ישראל אסור (60).

גח אסור למרח רטיה וכן שעוה או זפת, לכן אסור ליתן שעוה או שמן עב בנקב לסתמו או לדבקו על איזה דבר לסמן, אבל אוכל מותר למרח כגון חמאה על הלחם וכדומה (61).

שערים מצויינים בהלכה

(כד) להדיחו ע"י עכו"ם עיי' מזה בשערי תשובה (או"ח סי' שכ"א) שהביא דברי שו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' כ"ב) שכתב דאף לדברי המג"א שם דמחמיר מ"מ מודה דבקצב המוכר לאחרים שיש הפסד גדול יש להתיר ע"י עכו"ם וכ"כ הנודע ביהודה (מהד"ב סי' כ"ז) דבאווזות הפטומות דאיכא פסידא שרי להדיח ע"י עכו"ם ובשעת הדחק אפ"י על ידי ישראל וכ"כ הפמ"ג (סי' שכ"א ס"ק ז' א"א) וכ"כ בפתחי תשובה (יו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ט) ובעיקרי דינים (או"ח סי' י"ד אות י"ג) ועיי' שם דאם בלאו הכי צריך לרחוץ ידיו ידיהם על הבשר רק שלא יעשה כן בנטילת ידים שחרית שרוח רעה שורה עליהן.

(59) מו"ז סי' שכ"א סק"ג.

(56) סי' שס"ז סעי' ג'.

(60) סי' שכ"א במג"א סק"ז.

(57) סי' שכ"ח סעי' מ"ה.

(61) סי' שי"ד סעי' י"א.

(58) שם סעי' ל"א.

נט אסור לשכור או לחתוך כל דבר שאיזו מאכל, אבל מה שהוא מאכל אפילו רק לבהמה מותר, ולכן מותר לחתוך קש לחצוץ בו שיניו, ועצי בשמים מותר למלול ולקטום כדי להריח בהם, ואפילו הם קשים כעץ, אבל לקטום אותן כדי לחצוץ שיניו אסור (62).

ס אילן בין שהוא לח בין שהוא יבש אין משתמשין בו שום תשמיש, ואף על פי שאינו מנידו (דאם מנידו בלאו-הכי איכא איסור מוקצה) אין עולין בו ואין נתלין בו, ואסור להניח עליו איזה חפץ או ליטלו ממנו או לקשור בו בהמה וכל כיוצא בו. ואפילו בצדדי האילן אסור להשתמש, ולכן אם סל תלוי עליו, אסור ליטול איזה דבר מתוך הסל, או ליתן לתוכו דהסל הוי צדדי האילן. אבל אם יתד תקוע באילן ועליו תלוי סל, מותר ליטול או ליתן לתוכו, משום דאז הוי הסל צדי צדדין, והסל אסור ליקח משם או לתלותו שם, משום דמשתמש ביתד דהוי צדדי האילן (63).

סא כלי שזורעין בו מיני עשבים או שושנים לנוי או להריח, אסור לתלוש ממנו כמו שאסור לתלוש מן האילן. וצריכין ליהדר שלא למלטלו מעל-גבי קרקע (כה) להעמידו במקום אחר, דכיון כשהוא עומד על הקרקע מריח הארץ הוא גדל, אם כן הנוטלו משם הוי כמו תולש. וכן אם עומד במקום אחר אסור ליטלו ולהעמידו על הקרקע, משם דבזה הוי כמו זורע. וצריכין ליהדר בכל זה בין שהוא של עץ בין שהוא של חרס, בין שהוא נקוב בין שאינו נקוב.

שערים מצויינים בהלכה

(כה) מעל גבי קרקע עיי' במנחת פתים (סי' של"ו) דלטלטלו לבד מותר אפי' אם העציץ נקוב והיינו כשזורע בו עשבים או אילן בפחות מג' טפחים אבל כשגדל שם אילן שנבזה ג' טפחים אסור לטלטלו משום דמשתמש במחובר.

ועיי' בפרי מגדים (א"א סוס"י של"ו) דמפקפק בזה אי מותר לטלטלו ועיי' בתפארת ישראל כלכלת שבת (דין הזורע) דג"כ כתב דאסור לטלטלו ועיי' במשנה ברורה (של"ו ס"ס מ"ד) דג"כ אסור לטלטלו.

ועיי' במנחת שבת (ס"ק קצ"ד) שהביא מתל"ד (סי' של"ו ס"ס ו') דמותר לטלטל מקרקע ולהניחו בחזרה על גבי קרקע וסיים דראוי להחמיר כדברי הפמ"ג.

סב אסור לכתוב כו) או לעשות איזה ציור כז) אפילו באצבעו**שערים מצויינים בהלכה**

כו) אסור לכתוב כתב הרמ"א (סי' ש"ו סעיף י"א) דכתב עמים אינו אסור רק מדרבנן ומקורו מא"ז (ה' שבת סי' ע"ו) דלא מקרי כתב מדאורייתא רק בכתב אשורית ויונית וכ"כ בהגמ"יי (פ"א ה' תפילין אות ע').

ועיי' במשנה ברורה (בביאור הלכה סי' ש"ו סעיף י"א) שהביא כל הראשונים דסבירה להו דעל כל כתב ולשון חייב. והעלה כן להלכה. וכ"כ בשו"ת נובי"ת (סי' ל"ג) וכן משמע בחת"ס (חו"מ סי' קצ"ה). ועיי' כשערי תשובה (שם) שצידד להתיר לכתוב כתב בקשה בשבת ע"י נכרי דסומכין על הרמ"א דכתב עמים הוא מדרבנן והוי שבות דשבות במקום הפסד. ועיי' בנובי"ת (סי' כ"ט) ובשו"ת שבות יעקב (סי' ה') שג"כ כתבו כן. וכן העלה במשנה ברורה (סי' ש"ו ס"ק מ"ז) דבכה"ג סומכין להקל.

ועיי' בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' נ"ז) דאין להתיר לכתוב טיליגרים ע"י נכרי ולשלחו משום דכתיבה דאורייתא ועיי' בארחות חיים החדש(סי' ש"ז) בשם נזירת שמשון דלצורך גדול מותר ע"י נכרי ולשלחו. ועיי' בנובי"ת (הובא בשע"ת סי' רמ"ד ס"ק ז') בנביר אחד היושב בהלשכה ורוצה לעשות חותם דוגמת חתימתו וביום השבת יצוה להנכרי להדפיס חתימתו על הכתבים סיים שם לאיסור. [ועיי' ברוקח (סי' ר"פ) לענין דפוס]

ועיי' בשו"ת עצי חיים (או"ח סי' כ"ג) בעיר שהגבול המדינה הוא מחוץ להעיר ובני הכפרים שסמוכין לשם הם מעבר לגבול ובאין בשבת לתוך העיר לשמוע הדרשה והממונה שעל הגבול נותן חותמו על הרשיון (פאספארט) כתב שם להתיר מפני שהעכו"ם אדעתא דנפשיה עביר ולטובת עצמו וגם הוא צורך מצוה ולכן מותר אף שקובע לו מלאכתו כשבת.

כז) לעשות איזה ציור ובענין אי מותר לעמוד עצמו בשכת לפני אינו יהודי שעומד נגדו עם מכונה פאטאגראף לצייר צלמו אפשר לומר דבמקום צורך אין כאן איסור להישראל שעומד נגדו. והוא לפי מה שהעלה הש"ך (בנקה"כ יו"ד סי' קצ"ח) דמסיע אין בו ממש ככל התורה כולה [חוצ במקוה וניקה] וכ"כ המג"א (סי' ש"ט) ושו"ת חכם צבי (סי' פ"ב) ועיי' בשו"ת תשובה מאהבה (סי' קל"ד-קל"ה) דמתיר להושיט התינוק להרופא נכרי להצמיח אכעבועות מטעם זה דמסיע אין בו ממש. דון מינה לנרון דהכא להתיר בטקום צורך כמו התם ואפי' להטו"ז

קצור שלחן ערוך ס — שערים מצויינים בהלכה קכה

(יו"ד סי' קצ"ח) דס"ל דמסייע יש בו ממש זה רוקא עם עושה הפעולה על הגוף של הישראל כהתם דמיירי שהנכרי נוטל הצפרנים של האשה עיי"ש אבל הכא עדיף טפי שהישראל עומד רחוק ממנו ואין עושה פעולה עליו עצמו. ואעתיק לך כאן תשובה מהגאון ר' יונתן שטיף מבודאפעסט שקבלתי בתוך שאר דברים שכתב לי.

וע"ד אם מותר להעמיד עצמו לפני האומן שעושה פאטאגראפיע בשבת והר"ג ציין לס' תשובה מאהבה (סי' קל"ד) בענין להניח לעצמו לעשות חבורה באומפפערן ושם איכא קצת מסייע וכאן עדיף משם ורוצה לידע דעתו

הנה לכאורה היה מקום להתיר כיון דהישראל אינו עושה כלום ואפילו מסייעו ממש לא הוי אלא שעומד עצמו לפני הצייר ואם אינו יודע שהצייר מציירו בוודאי יש מקום להתיר דהא מצינו שעושים מחיצה בשבת ע"י בני אדם כמבואר בעירובין (מ"ג) והיינו כשלא העמידו אותם לדעת ומשמע שאם אינם יודעים למה העמידם לשם אין כאן איסור כלל ושם עשו מעשה להתיר אלא אם הוא לדעת אסור ועיין בתוס' (שבת ג'): בהא דתנן פסור ומותר שכתבו דמ"מ איכא בזה משום לפני עור רק אם החפץ של נכרי מותר וא"כ אם הנכרי עושה כן מדעת עצמו ולצורך עצמו יש להתיר אבל הרא"ש כתב שם דגם בחפץ של נכרי יש לאסור משום מראית העין דהעולם לא ירעו שהחפץ הוא של נכרי ויחשדוהו שהישראל ציוה לו להוציא וכמו כן ה"נ הוראה שישראל עומד שם להיות מצייר יחשדוהו שהישראל ציוהו לציירו.

ונראה שלצייר ע"י פאטאגראפי הוא מלאכה דאורייתא שלרוב מבעירין אש בעלעקטרי ואפי' אם אינו בדרך הבערה עכ"פ איכא בזה משום תולדות כותב והרמב"ם פסק המצייר ציורים הר"ז תולדות כותב.

אמנם לעת הצורך כשהוא לצורך שעה שצריך הרבה להדבר שיהיה לו ציור עצמי להראות לפני הערכאות וזמנו בהול שא"א לו להמתין עד מוצ"ש נראה להקל כמו בכל שבות דאמירה לנכרי שהוא מותר עפ"י הפרטיים המבוארים בשו"ע (או"ח סי' ש"ז סעיף ה') כשצריך לדבר צורך הרבה ובלא"ה אין להקל דאפי' אם הנכרי עושה מלאכת ישראל מעצמו בשבת קי"ל (סי' רנ"ב סעיף ב') שצריכין למנעו ולומר לו שלא יעשה בשבת ועיין במג"א (ס"ק ט') שכתב דכל שצריך ליטול רשות מהישראל כגון שיקח עצים מעצי ישראל אם רואהו הישראל ושותק הו"ל כעביר אדעתו דישאל וצריך למחות בידו וא"כ ה"נ כיון שע"כ צריך ליטול רשות מהישראל ומכש"כ שהישראל מעמיד

עם המשקין שעל השלחן, או על ההבל שעל החלון זכוכית, וכן בכל דבר אף על פי שאינו מתקיים. ואפילו לעשות רושם בעלמא בצפרנו על איזה דבר לסימן כח) אסור⁶⁴, נמצא שעה וכדומה שנמסר על הספר,

שערים מצויינים בהלכה

עצמו לפניו הו"ל אדעת' דישאל והוי בכלל איסור דאמירה לנכרי שבות, אמנם במקום שהותר האמירה כמש"כ לעיל יש לצדד להקל כן נראה לי.

עד כאן דברי התשובה הנ"ל ועיי' בספר מנחת יו"ט בסופו שהאריך נ"כ בזה.

כח) רושם על איזה דבר לסימן עיי' בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' קצ"ד) דבמלאכת הטיילגראף בשבת איכא איסור תורה דלא גרע מסימניות ועיי' בשו"ת בית יצחק (ח"א סי' נ"ז) שכתב גם כן דהרושם מהטיילגראף הוי ככתיבה כיון שדרכו בכך עיי"ש. ויש לדון מינה לענין הכתיבה שכותבין הכותבי חרשות בהעתונים והוא כתיבה מהירה (סמטינוגרפיה) יש בזה נ"כ איסור תורה.

ועיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) דאסור לדבר בשבת בתוך המכונה פאנאגראף והוא כלי המחזיק הדיבור ימים רבים ועל ידי דיבורו באותו הבית נחקקים הדיבורים על המכונה ואסור משום דהוי ככותב משום שנתהוה רושם בהשעוה הנמצאות שם בהמכונה ומבואר (בסי' ש"ט) דמוחק שעה על הפנקס חייב והוא הדין בכותב על שעה [וצ"ע דידוע לפי מה ששמעתי שהממברנא וכן המעגלים שהקול נחקק עליהם אינם ממורחים בשעה ועוד צ"ע דהא כתיבה זו לא היתה במשכן וא"כ אין חיוב וכמש"כ החת"ס (או"ח סי' ע"ב) לענין פתיחת המכסה (אמבראלל"א) בשבת דאזהל כזו לא היתה במשכן וליכא חיוב וכן השתמש המהרש"ם (ח"ב סי' רמ"ז) בסברה זו לענין אור העלעקטרי בהעשיות עיי"ש].

ועיי' בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' ס"ח) שכתב דאין כאן איסור כותב מדאורייתא דלא גרע מכותב כלאחר ידו ברנל ובפיו ששינה מדרך בני אדם הכותבין דפסור מחטאת ואין כאן רס איסור דרבנן עיי"ש [וצ"ע דהא הבית יצחק כתב (בסי' נ"ז) דאם דרכו בכך חייב לעולם וא"כ ה"נ כיון שדרכו בכך אינו דומה לכותב כלאחר ידו וחייב שפיר לפי סברת הבית יצחק].

64 סי' ש"ס סעי' ד' ה' ופמ"ג.

קצור שלחן ערוך פ

קכו

אפילו רק על אות אחת אסור להסירו (כט) (65).
סג כשם שאסור לכתוב (ז) כך אסור למחוק כל מה שנכתב.
ומכל מקום אותן עוגות שעשו עליהן אותיות וציורים מותר לשכרן
ולאכלן בשבת, אך אם נעשו כן למגולה לקטנים יש להחמיר בהן (66).
סד ספרים שעל חודי הגליונות מכחוז נכתבו אותיות, יש
אוסרין לפתחם (א) או לסגנם בשבת, ויש מתירין, וכן נוהגין. ומכל-מקום
מאחר שיש אוסרין יש למנוע מלכתוב כן.
סה מותר לומר לחברו: מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה,

שערים מצויינים בהלכה

כט) אסור להסירו עיי' בשו"ת מעיל צדקה (סי' כ"ה) דמחלף בין
נייר לקלף רבנייר מסתלק הכתב עם השעוה והוי מוחק ממש ואסור אבל
בקלף מסתלק רק השעוה לבר ולכן אין לאסור שם ועיי' בשו"ת פנים
מאירות (סי' מ"ה) לענין מחיקות השם.
ז) כשם שאסור לכתוב עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' צ"ג)
דאסור להושיט בבית החולים הפנקס להרופא המחלף שבת שיכתוב בו שמות
החולים אבל להניח ולהכין הפנקס מערב שבת יש להקל דמסייע קורם שהגיע
זמן האיסור ליכא משום מסייע לעוברי עבירה וכמש"כ בשו"ת בנין ציון (סי'
ט"ו) דמותר ליתן להרפאים ספרים לאומן שיש לו פועלים ישראלים ואף
שירפיעו בשבת ליכא משום מסייע לעוברי עבירה כיון שהוא נותן
קורם התחלת עבירה עיי' שו"ת לעיל (סי' ע"ג ס"ק ב').
לא) לפתחם או לסגרן עיי' במג"א (סי' ש"ז ס"ק ב') ובבאה"ט
(שם ס"ק י"ז) באם נשלח לו אגרת והיא חתומה אומר לאינו יהודי שאינו
יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח ולא יאמר לפתחה.
ועיי' בשאילת יעב"ץ (ח"ב סי' ק"מ) שמתיר לפתוח אגרת
חתומה בשבת ויו"ט דכן כתב המהרי"ל ואעפ"י שהמג"א פירוש דברי
המהרי"ל דוקא כשאין צורות או אותיות עליו. ליתא דאין חותם אלא
באותיות וסימן ופשוט דמותר דהא קי"ל חותמת שבכלים מתיר ומפסיע
וחותך וכן קבלתי מא"מ הגאון להתיר ועיי' בשו"ת חכם צבי (סוף סי' ל"ט).
ועיי' בשערי תשובה (סי' ש"ז סעיף י"ד) שהביא דבריו וכתב שגם
הא"ר סובר כן וסיים דלדינא פוק חזי מה עמא דבר ע"י אינו יהודי מתירין
ול'ישראל אסור וכ"כ בחיי אדם (כלל צ"ג).
ועיי' במשנה ברורה בשער הציון (שם ס"ק ס"ז) דלצורך גרול
יש לסמוך על החכם צבי והיעב"ץ וא"ר.

ואפילו הוא של מוכר אלא שהלוקח נוטלו ומוליכו לביתו, ומכל-שכן שאם הלוקח מביא כלי שלו ואומר מלא לי כלי זה דודאי מותר. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה של המוכר, ולשפוף לתוך כלי של לוקח אסור. וכן מותר לומר לחברו: תן לי חמשים אגוזים וכדומה, ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה ולא דמים, וגם לא יעשה חשבון לומר: הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים תן לי עוד חמשים ויהיו לך בידי מאה (67). ומכל-שכן שלא יזכיר לשון מכר (ב) אפילו אינו קוצץ הדמים, ואפילו

שערים מצויינים בהלכה

(ב) לשון מכר עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ט) דהחלבן שמחלק החלב להלקוחות מבית לבית כמעשהו בחול אף שאין כאן סבלת כספים ולא נסיעה באופנים ג"כ הוא בכלל פתוח חנותו ומכש"כ באם יש איזה לקוחות שמבשלים החלב ביום השבת א"כ עובר על לפני עור ואפי' אם יש חלבן אחר ויכולים ליקח ממנו מ"מ איסורא דרבנן מיהו איכא. ועיי' בשו"ת לבושי מרכי (ח"ב סי' קל"ג) [באמצע החשובה שם] שכתב ג"כ דאפי' למכור לנכרים ג"כ אין שום צד היתר לזה. ועיי' בשו"ת חת"ם (ח"מ סי' קצ"ה) דהפתוח חנותו בקביעות בשבת הרי הוא מחלל ממש ובזמן שהיו לנו שופטים ומלכות היו סוקלים על זה דרוא באקראי אמרינן בש"ס דמקח וממכר הוא דרבנן, ולא בקביעות, עיי"ש.

ב ועיין בשו"ת נבעת הלבונה (או"ח סי' כ"ח) אודות מכירה האטומטי שהוא כלי העומדת ברחובות קריה וכאשר משליכין בתוכה מטבע ידוע היא משלכת מתוכה דבר ידוע (דבר מאכל וכדומה) לפי ערך המטבע ושום אדם אינו עומד אצל הכלי ואינו ידוע למי שייכת — כתב שם דזה פשוט דהישראל אסור להשליך לתוכה המטבע אפי' במקום שאין כאן איסור מוקצת המטבע כגון שיש לו כבר בידו המטבע בשונג דרינא הוא שמותר לו להניחה במקום שירצה כמש"כ המג"א (סי' ש"ט ס"ק ז') ואפ"ה אסור להשליך המטבע לתוכה משום איסור מקח וממכר אפי' שאין כאן אדם המקנה לו הדבר עיי"ש הטעם וגם אם יש לישראל אוטומאט כזה אסור לו להניחה ברחוב העיר משום דלא ימלט שלא יקנה אחר בשבת וכליו של אדם קונים לו מדין חצר וכמו דקיי"ל שאסור ליתן לנכרי מעות שיקנה בשבת ואפי' בסתם אסור אם יום השוק הוא בשבת כמו שאיתא בש"ע (או"ח סי' ש"ז) וה"נ כן

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (סי' קי"ז) שנ"כ נשאל אודות האטומאטין הנ"ל והשיב שאם יש לישראל כלי זו והיא עומדת ברה"ר והלוקח אינו

לצורך שבת, ועל ידי אינו-יהודי אסור לקנות בשבת (ב*), והוא הדין בשכירות (68).

סו מותר לומר לחברו: מלא לי כלי זה, או תן לי בו עד הרושם הזה ולמחר נמדוד אותו או נשקול אותו (69).

שערים מצויינים בהלכה

נכנס לרשות ישראל או מותר לדברי הכול רהא גם מלאכה דאורייתא מותר כשנעשית מעצמה בשבת כמבואר בש"ע (סי' רנ"ב סעיף ה') וכש"כ משא ומתן ואף להתוס' (שבת י"ז: ד"ה אין מוכרים) שכתבו הטעם לאסור דאם העכו"ם יוצא מרשות ישראל לאחר שקיעת החמה משום דמחזי כשלוחו [וא"כ ה"נ בהאומומטין הנ"ל יש חשש זה] זה דוקא התם דהישראל מוסר לו החפץ משא"כ הכא שהכל נעשה מעצמו. וגם כשהכלי עומדת ברשות הישראל או ג"כ מדינא היה מקום להתיר משום שאין הישראל עושה כאן שום מעשה אבל למעשה יש להחמיר בכה"נ. ופשוט דבשבת ויו"ט אסור לו להישראל המוכר להניח בהכלים הנ"ל הדברים שנזרקים מבחוץ אף אם הם אינם מוקצים עיי"ש שהאריך בזה.

לב* אסור לקנות בשבת עיי' בשו"ת רעק"א (מי' קנ"ט) שנשתתק שם אי מותר לקנות בחול ויחול הקנין בשבת כגון אם יש ליצימאציאן בשבת שמוכרים איוזה דבר והוגבל הנזיל על שבת ונותנין מתחילה בערב שבת כתבי אפפערטין ובשבת פותחים השרים האפפערטין ומחליטין למי ליתן הדבר הנמכר — אי מותר להישראל לתת אפערט עם קאוציאן קודם השבת או נימא כיון שמחליטין המקח בשבת אסור עיי"ש דמפלפל בזה ומשמע דעתו שנוטה לאיסור.

ועיי' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מ"ו) שהעלה לאיסור לעשות קנין בע"ש על תנאי שינמור בשבת.

ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קל"א) ושו"ת אבני צדק (סי' ל"ד) שהעלו להיתר מטעם שמותר להתחיל במלאכה בע"ש שתנמור בשבת וכ"כ בשו"ת אמרי יושר (ה"ב סי' צ"ו) להיתר.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ה"ב סי' קי"ז) שדעתו ג"כ להתיר והביא ראיה מהמנ"א (סי' של"ט) לענין פריון הבן שחל בשבת דהיה אפשרות לפרות באופן זה שיתנו החמשה סלעים בערב שבת ולומר שיחול הפריון בשבת דק שאין לעשות זה משום הברכה דאי אפשר בשבת עכ"ר המנ"א. ומשמע דאי לאו הברכה לא היה בזה שום איסור מצד הקנין בשבת עיי"ש.

סז כשם שאסור לעשות אפילו בנין עראי (ג) בשבת, כך אסור להוסיף על בנין קבוע אפילו תוספת עראי. ולכן פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדיר אלא לעתים רחוקות, אם עשה לו דלת שאינה סובבת על צירה, (ציר הוא עץ או ברזל הבולט מן הדלת, שמכנסין בחור שלמטה באסקופה⁵), ולמעלה במשקוף שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן, והא הדין כמו במה שנוהגין במדינתנו לתקן את הדלתות ב„אנגלען“), אלא שקשרה שם ותלאה שם לנעול בה, אם יש ציר בדלת זו, או אפילו אין בה עתה אלא שהיה לה ציר ונשבר ומקומו ניכר, מותר לנעול בה בשבת. ואפילו אם הוא בענין שכשפותחין אותה היא נגדרת על הארץ, וכשנועלין בה מגביהין אותה ומעמידין על האסקופה מכל מקום מותר, דכיון שהיא קשורה ותלויה וגם יש בה היכר ציר, ניכר שהיא דלת העשויה לנעילה ופתיחה ואינו נראה כבונה, ומכל שכן אם יש לה עדיין ציר. ובלבד שלא יחזיר את הציר למקומו דבזה הוי בונה⁷⁰).

סח אבל אם אין לה היכר ציר אסור לנעול בה בשבת, דכיון שאינו עשוי להפתח אלא לעתים רחוקות, והדלת אינה ניכרת לדלת, נראית הנעילה כמו בונה. אך אם היא קשורה ותלויה יפה, בענין שאך כשהיא פתוחה אינה נגדרת על הארץ, אפילו אינה גבוהה מן הארץ אלא כמלא נימא, ניכרת היא שהיא דלת ומותר לנעול בה. **סט** אם אינה קשורה ותלויה כלל, וכשפותחין שומטין אותה לגמרי, אסור לנעול בה בשום אופן פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדיר, אבל פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מותר לנעול בה ואפילו אין בה היכר ציר.

ע דלת העשויה מלוח אחד אין נועלין בה פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדיר, ואפילו יש לה ציר, אם אינה סובבת על צירה

שערים מצוינים בהלכה

(ג) בנין ארעי בשבת עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' מ"ג) בשלחן הבהכנ"ס שהוא לקריאת התורה וכו' שני נקבים בקצוות ונעשו לזו שני תחיבות עץ לתוכם בתוך הנקבים ועליהם מניחים כלי הקודש ואחר הקריאה מוציאים אותם משם — כתב שם דמותר להוציאם ולהכניסן בשבת דכיון דעשויין לכך אין בזה משום בנין וסתירה וכמו דאמרינן גבי סתימת התנור (סי' רנ"ט) וכבר כתב החת"ס (או"ח סי' ע"ב) דבנין לשעה אינו בנין, עיי"ש.

דכיון שאינה אלא מלות אחד, ואינה סובבת על ציריה, נראה כבונה וסותם מקום הפתוח, אבל בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר יש להקל לנעול בה, ודוקא כשיש שם אסקופה דאז ניכר שהוא פתח.

עא פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו את החלון, יכולין לסתמו בו אפילו אם אינו קשור שם, והוא שכבר סתם בו פעם אחת קודם השבת או שחשב עליו קודם השבת לסתום בו, אבל אם לא סתם בו מעולם וגם לא חשב עליו, אסור לסתום בו בשבת אם הוא דבר שדרך לבטלו שם שיהא שם לזמן ארוך, אבל דבר שאין דרך לבטלו שם אלא לזמן קצר, כגון בגד וכיוצא בו מותר לסתום בכל ענין.

עב דלתות וחלונות אף על פי שהם תלויים על צירי ברזל, שנקל להסירם ולהחזירם, מכל מקום אסור בשבת להסירם או לתלותם (71), כי התולה אותם הוי כבונה והמסירם הוי כסותר.

עג אסור לכבד את הבית אפילו אם הוא מרוצף באבנים (לה) ועל ידי אינו יהודי מותר. ואם עושה על-ידי שינוי גדול כגון על-ידי כנף אווה, וכדומה, מותר אפילו על ידי ישראל (71).

עד לא ישפשף ברגלו רוק שעל-גבי הקרקע, אבל מותר לדרוס עליו בלא שפשוף (72).

שערים מצויינים בהלכה

(71) להסירן או לתלותן עיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ש"ח סעיף ט') בשם ספר החיים דמותר להסיר ולהחזיר התריסין (לאדע"ן) להחלונות ובכתבי הדע"ס השיג עליו. ומ"מ אם כבר עשה כן כמה פעמים קודם השבת יש להקל וכן הדין בנטילת החלונות והחזרתן.

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' שי"ג) שהביא ג"כ משו"ת שנות חיים (סי' קע"ג ובהשמטות לסי' שנ"ג) שמותר לתלות הלאר"ן בפנים מן הבית. ועיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' מ"ד) אודות מה שהנהיגו בשעת המלחמה לפרוש וילונות כהים על החלונות והם תלויים על פסי ברזל בטבעות והחוט חורז אותם לפרשם לרוחב החלונות בשעות האפילה ראיין בזה שום איסור בנין וסתירת אוהל וגם לא משום עוברין רחול.

(לה) אפי' הוא מרוצף באבנים עיי' בקרבן נתנאל (שבת פ"י אות י"ד) באם אותו מקום כל קרקעות הבתים מרוצפים מותר לכבד ועיי' בפמ"ג (מ"ז סי' של"ז ס"ק ב') דמצדד להחמיר עיי"ש. ועיי' בהנהגות

עה אסור לפנות בשדה ניר בשבת (73) (ובשל חבירו אסור ליכנס ואפילו בחול כדלקמן סימן קפ"ג סעיף ה').

עו מחיצה אפילו היא עראי, אם נעשית להתיר איזה דבר, אסור לעשותה בשבת וביום-טוב. ולכן אסור לעשות מחיצה על ידי וילון וכדומה, בפני אור הנר כדי שישימש מטתו, וכן לפני ספרים כדי לשמש או לעשות צרכיו דכיון שמחיצה מתרת היא, חולקת שם רשות בפני עצמה, והרי זה כעושה אהל. אבל מותר לכסות הספרים בשני כיסויין זה על זה, שאין בזה משום אהל. ואם הוילון התלויה לפני המטה היתה מבעוד יום פרוסה טפה, בין מן הצד בין מלמעלה, מותר בשבת לפרסה כולה, משום דהוי רק תוספות אהל ארעי. אבל מה שהוילון תלויה תמיד בקצה אחת מקופלת, לא מצטרף למטה כיון שאינו לשם אהל, וכן המחיצה שקורין „(שפאנישע וואנד)“ אסור לפתחה אלא-אם-כן היתה פתוחה קצת מערב-שבת, אבל מה שהיא עומדת מקופלת אף על פי שהדופן רחב יותר מטפה לא מהני. אבל מחיצה עראית שאינה עשויה להתיר איזה דבר אלא להגן בפני החמה או בפני הרוח שלא יכבה הנרות וכדומה מותר לעשותה (74).

עז ואהל דהיינו גג המאחיל אף על פי שאינו נעשה אלא להגן מפני החמה או מפני הגשמים וכדומה, ואפילו הוא אהל עראי, אם הוא טפה על טפה ברום טפה אסור לעשותו. ולכן עריסה של תינוק שנותנים בו חשוקים של עץ, ופורסין עליהם סדין אסור לפרוס אותו בשבת וביום-טוב אלא אם-כן היה מבעוד-יום פרום טפה, דהוי רק תוספת אהל ארעי דמותר. וכן אם החשוקים סמוכין זה לזה בפחות משלשה טפחים נחשבים כאהל (כי הלכה למשה מסיני היא שכל פחות משלשה טפחים חשוב כלבוד, פירוש כמחוכר וסתום) ומותר לפרוס עליהן סדין.

עח תיבה שהכיסוי שלה אינו מחובר לה בצירים, אסור ליטלו משם, משום דהוי מותר אוחל, וכן אסור לכסות בו משום דעושה אהל, וכשנותנין מבלא על חבית להיות לשלחן, צריכין להעמיד את החבית בצד הפתוח למטה שאם יתן את הדף על הצד הפתוח הרי הוא עושה אהל.

שערים מצויינים בהלכה

מהרש"ם (סי' של"ז) דנוטה להקל וכ"כ במשנה ברורה שער הציון (של"ז ס"ק י"ז) ראם כל בתי העיר מרוצפים אין להחמיר.

עט פי העשן „קוימען, רויכפאנג“ אם הוא מן הצד, שהסתימה היא כמו תוספת מחיצה מותר לסותמו, אבל אם הוא למעלה אסור לסותמו בשבת וביום טוב משום דעושה אהל, ואם קבוע שם דלת של ברזל סובב על צירים מותר לסתום, דכיון שהוא קבוע שם הוי-ליה כדלת הסובבת על צירים.

פ בגד ששומחין על פי חבית לכמותה, אם החבית אינה מלאה לגמרי, אלא שיש בין המשקים שבתוכה להכיסוי חלל טפח, אזי לא יכסה אותה על פני כולה משום אהל, אלא יניח מקצת פיה מגולה. **פא** כל מחיצה או אהל שאסורין לעשותו, אם הוא עשוי אסורין להסירו דהוי מותר אהל.

פב אסור לשאת מכסה העשוי להגן מפני החמה או מפני הגשמים שקורין (שירים) לו) מפני שהוא עושה אהל לו).

שערים מצויינים בהלכה

לו) שקורין שירים (פארסאל) עיין בשע"ת (סי' ש"א ס"ס ה') בשם הגבוי"ת (סי' ל') דאם פותח בשבת חוששני לו מאיסור סקילה ואף אם ערכו מאתמול אסור משום מראית העין עיי"ש.

ועיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ע"ב) שכתב דאין כאן איסור דאורייתא ועי' גוי מותר ועיי' בברכ"י (סי' שט"ו) שכתב ג"כ דאסור לנשאה רק מותר לומר לגוי שישאנה עליו.

ועיי' בתפארת ישראל (כלכלת שבת) דאם פתוחה קצת מאתמול מותר לפתחה ולנשאה במקום עירובין ועיי' בשו"ת גור ארי' יהודה (סי' קל"א) ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג סי' מ"ב) שכתב דאסור וכדעת הגבוי"ת לעיל.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ש"א) שכתב דבמקום שנהגו להחמיר ח"ו לפרוץ גדר וכמה מכשולים באים מזה ושומר נפשו ירחק מזה. ועיי' בנזד ישראל (סי' ג' אות ל"ב) שדעתו להקל וכמדומה לי שנוהגין היום איסור בכל המקומות.

ועיי' בשו"ת מחנה חיים (ח"ג סי' כ"ג) ברופא ישראל דלפעמים שולחים אחריו לבא לחולה לכפר הסמוך — דיותר טוב לנסוע בעגלה דאז ידעו הרואים שנוסע לחולה מליכך ברגליו ולשאת המכסה (מטריה) עליו בשעת הגשמים דיתן מכשול לפני הרואים דיסברו שהותר הדבר והאחרונים החמירו בזה דכמה מכשולים באים מזה עיי"ש.

לו) שעושה אוהל עיי' בשו"ת חלק לוי (או"ח סי' ק"ב) בעגלות של ילדים שיש להן נג להגן על הילדים השוכבים בתוכם מפני החמה והגשמים — כתב שם דיותר למתחן בשבת אף לשיטות המחמירין בפאראסאל

פג כלים שהם של פרקים תחובים זה בזה ונפרדו, אם דרכם להיות תמיד רפויים מותר להחזירם כך, אבל אם דרכם להיות מהודקים בחוזק, אסור להחזירם אפילו ברפיון וכן אם הם מחוברים על ידי חריצים (שרויף) כיון שדרכם להיות מהודקין בחוזק, אם הם פרודים אסור לחברם אפילו ברפיון. אך כיסוי כלים מותר להסירם וכן לחברם, כיון שאינם עשויים לקיום רק לפתחם ולסתמם תדיר⁽⁷⁵⁾.

פד מכבש והם שני לוחות זה על זה וכובשין ביניהם בגדים, אם המכבש הוא של בעלי חבית מותר לפתחו לקחת תבגדים לצורך שבת ויום-טוב⁽⁷⁶⁾ אבל אין כובשין אותו לפי שהוא לצורך חול. ומכבש של כובסין או שאר אומנין, אסור לפתחו, דכיון שהוא מהודק בחוזק, פתיחתו דומה לסתירה. ואפילו אם היה פתוח מבעוד יום אסור לקחת משם את התבגדים בשבת ויום-טוב, גזירה שמא יבא לפתחו עתה⁽⁷⁷⁾.

פה ספסל שנשמט אחד מרגליו אסור להחזירו, וגם אסור לסמכו על ספסל אחר אלא אם כן כבר ישב עליו כך⁽⁷⁸⁾. אבל מותר להניח דף על ספסלים או על חתיכות עצים שהכינם מערב שבת לכך. **פו** כלי המורה את השעות (לח) (אוהר, זייגער) אפילו שעדיין

שערים מצויינים בהלכה

(מטריה) הכא שרי מפני שרופן הגג אינה אלא תוספת על דופן העגלה והגג קבועה בצידים על העגלה ובכה"ג שרי כמש"כ המג"א (סי' שט"ו ס"ק ו') ועיי' שו"ע סעי' ע"ז בענין עדיסה של תינוס.

(לח) כלי המורה את השעות עיי' בשערי תשובה (סי' של"ח סעיף ג') בשם פנים מאירות (ח"ב סי' קכ"ב) דרעתו שמותר לערוך שעון בשבת גם בשעה שהוא עומד וקיל טפי מכוס של פרקים ובשאיילת יעב"ץ (סי' מ"א) אף שרעתו ג"כ ראין איסור בזה אפ"ה סיים לאסור מכח המנהג ובשו"ת בנין עולם (סי' י"א) דעתו להקל.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קי"ח) שכתב שהוא מקיל להעריך שעון בשבת דכיון שנעשה בדרך זה שכל יחיד ויחיד יערכו אין כאן איסור מתקן מנא.

ועיי' בפרמ"ג (א"א סי' ש"ח ס"ק ע"ח) שחושש בזה לאיסור תורה וכ"כ בחיי אדם (כלל מ"ד דין ט') ובהגהות מהרש"ם (סי' של"ח). ועיי"ש בשערי תשובה שהעלה להקל בעורו הולך ולצורך חולה

(75) סי' ש"ג סעי' ו' מו"ז ומג"א שם. (77) סי' ש"ב ובמג"א שם.

(76) סי' ש"ב סעי' ד'. (78) סי' ש"ח סעי' ט"ז ובטו"ז שם.

הולך אסור להעריכו בשבת ויום-טוב שלא יפסיק הליכתו. וכיום-טוב שני יש להקל כל זמן שעדיין הולך להעריכו לצורך היום, אבל לא לצורך יום שלאחריו. ולצורך חולה יש להתיר בכל ענין, אם אינו נמצא אינו-יהודי בנקל⁷⁹).
פז אסור להשמיע קול של שיר (ט) בשבת בכלי או באיבריו

שערים מצויינים בהלכה

ובלא"ה אין להקל וכ"כ הפמ"ג שם ובמשנה ברורה (סי' של"ח ס"ק י"ד). ועיי' בשו"ת הר הכרמל (סי' א') שיותר להעריך השעון בעודו הולך בכל ענין וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' נ"ה) ועיי' מזה בפמ"ג (סי' י"ג ס"ק ז' מ"ז). ועיי' בשו"ת תורת יקותיאל (סי' ס"ח) שהביא כן מהנה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווע ומאביו הבעל דברי חיים שנהגו כן ביו"ט.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ו סי' נ"ג) דיותר להעביר המורה (ווייזר) ממקום למקום וכ"כ בהגהות מהרש"ם (סי' של"ח) וכ"כ בספר דרכי חיים ושלום (סי' תי"ט) שנהג כן ארמו"ר בעל מנחת אלעזר.
לט להשמיע קול של שיר עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) דאסור להשמיע הקול מפונגרה (גרמפון) משום איסור השמעת קול ועיי' בשו"ת ערוגת הבשם (סי' ס"ח) שצידר לאסור אפי' ע"י עכו"ם ואפי' בשביל חולה עיי"ש ועיי' בשו"ת באר חיים מדרכי (סי' י"ב) שג"כ רעתו לאסור וכ"כ בשו"ת משפטי עזיאל (ח"א או"ח סי' י"ג — וח"ב סי' נ"א) ועיי' בספר אור חדש [להנאז"ה מוילנא] שכתב דחוצ מאיסור השמעת קול יש בו עור איסור מחיקה אם נותן המחט על הטבלא בהגרמפון עיי"ש.

ב ועיי' עו"ש במשפטי עזיאל דאסור להשתמש בראדיו וקול רם משום איסור השמעת קול וכן ראיתי בהקונטרס מהגרש"ז אויערבאך [שמסר לי הנרי"א הענקין להעתיק ממנו] שמבאר שם פעולת המכונה זו והעלה ג"כ דיש בו איסור השמעת קול ואף אם פותח את מקלט הראדיו באופן שאינו מדליק שום אור ג"כ אסור מטעם הנ"ל ואפשר שיש לאסור גם מטעם מוליד והוא הדין להתאים את כח הקליטה לגל המבוקש ג"כ אסור. ועיי' באות הבא.

ג ובענין אי מותר לפתוח הרדיו או המיקרופון מערב שבת או לסדר את פתיחתו על שבת ע"י שעון אוטומטי הנערך לזה מערב שבת עיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קי"ח) שנשאל שם אי יש איסור בפתיחת ראדיו

79) סי' של"ח סעי' ז'.

(חוץ מבפיו), אפילו להכות באצבעיו זה על זה או על הלוח להשמיע קול, או לקשקש באגוז או בזוג לתינוק שלא יכבה ולא מטפחין יד על יד ולא מרקדין. ולכבוד התורה מותר למפח ולרקד. וגם העושה לתינוק כדי שלא יכבה אין מוחין כיון שיש מתירין⁽⁸⁰⁾.
פח קול שאינו דרך שיר מותר להשמיע, ולכן מותר להקיש על הדלת כדי שיפתחו לו וכיוצא בזה. ויש-אומרים שאף-על-פי-כן אסור

שערים מצויינים בהלכה

והשיב שאין בקי בזו אם אין בו משום הבערה אבל משום השמעת קול אין כאן משום דלא נולד כאן קול חדש רק נשמע המדבר ולא נזרו חז"ל השמעת קול אלא קול הבא שלא ע"י הפה כגון אין מטפחין ואין מספקין ורמיה לכנור ותוף אבל קול הבא על ידי הפה הוא אפ"י אם הוא עובר דרך כלי לא נזרו חז"ל וכן אין כאן שום איסור משום מתקן מנא (אם אין הבערה שם) כיון דמתחלה נעשה על דעת זו שכל יחיד ויחיד יעשה הדבר בביתו כמו שירצה לא שייך ביה מלאכת מכה בפטיש ומה"ט אני מסיל להעריך השעון וכו' עיי"ש מדבריו למדנו דכאופן שאין כאן איסור הבערה עלעקטרי [כגון אם נשאר פתוח מערב שבת או מסרר פתיחתו ע"י שעון אוטומטי] אין כאן איסור השמעת קול ולא תיקון מנא. אבל עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) שכתב בנדרן הטיליפון שאף אם העכו"ם מכה בהפעמון ג"כ יש איסור בהריכוז משום השמעת קול משמע דאף קול הבא ע"י הפה אם הוא עובר דרך כלי יש בו איסור משום השמעת קול.

ועיי' בספר צל"ח החדש (קונ"א סי' א') שכתב דאם עובר מהפה דרך הכלי אין כאן משום השמעת קול וכסברת המהרש"ג [ועיי' ס"ק שאח"ז שהבאתי דברי השבות יעקב שהתיר לדבר בכלי בעין תיליפון משמע נמי דקול העובר דרך כלי אף שמגביר בזה הקול אפ"ה אין כאן משום השמעת קול וצ"ע].

ועוד מצאתי בספר שלחן מלכים (הלכה למשה סי' ו' ס"ק ע"ב אות ח') שכתב „ומובן מאלינו כי עתה שנחתרש המכונה הנקראת ראדיא המולכת ומשמעת הקול למרחוק בלי חומי כדול ה"ה דיוצא בשמיעת דברים המחוייבין לשמוע אם שומע ע"י ראדיא מישראל חבריו. ולשמוע מראדיא בשבת ויו"ט אם הוא מוכנת ועומדת מערב שבת ושומע דברים המותרים כקירוש נראה דאין בזה שום איסור אמנם לשמוע דברי מסחר בשבת ע"י ראדיא נראה דאסור דהרהור ע"י שמיעת קול אסור" הרי לך בפירוש

קצור שלחן ערוך ט — שערים מצויינים בהלכה קלז

ראם פתוח מערב שבת מותר ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' ע"ב). אמנם עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ג"ב בהג"ה שם) שגם אם פתוח מערב שבת ג"כ אסור וציין שם לספרו (ח"א סי' י"ג) וכן ראיתי בהקונטרס מהגרש"ז אויערבאך הנ"ל שהאריך בזה והעלה לאיסור כמו שהכריע הרמ"א (סי' רנ"ב סעיף ה') לאסור לכתחלה לתת חטים בתוך רחיים של מים סמוך לחשיכה משום השמעת קול הטחינה ואוושא מילתא וזילתא דשבת הוא וה"נ כן, דאוושא מילתא בהשמעת קול ולא ידעו להבחין שזה פתוח מאתמול.

ד ובענין אי מותר לשרר בשבתות ויו"ט נאומים מתחנת השירור של הרדיו עיי' לעיל (אות ג') שהבאתי מספר שלחן מלכים ומשמע ממנו קצת שאין כאן איסור אם הוא דבר מצוה המותר בשבת ולא דבר מסחר. ובהקונטרס מהגרש"ז הנ"ל כתב שם דעצם הדיבור בהמקורפון של המשרד באופן שלא נעשה שום מלאכה ע"י זה זולת מה שתנורת מיתרי הקול של האדם נהפכים ע"י המקורפון לתנודות של גלי חשמל העוברת מהמקורפון לגלי הרדיו היוצאים מהמשרד ונישאים על ידם למרחקים ושם הם חוזרים ונהפכים שוב לגלי קול אין רואה בזה שום סרך איסור אלא שיש לאסור מטעם לפני עור שגורם לאחרים שמאזינים ושומעים לפתיחת הרדיו שהוא אסור וגם מעבירים הקליטה מגל לגל שאפשר שיש בזה איסור וגם אפשר שעל ידי דיבורו של האדם משתנה נקודות החום של המנורות הנמצאים בתוך המשרד ואפשר שיש בזה איסור תורה ולכן כל זמן שאין אנו יודעים בבירור את טוב המשרד ואופן שכלולו יש לחוש לאיסורי תורה עכ"ד.

ה ובענין מכונת השמיעה שמשתמשים בה החרשים שיש בה מקורפון הקולט ומקרב את קול המדבר לאזנם והוא ע"י אבן חשמלי שבתוכה כמו האבנים שבבאטריות ובה כפתור לפתוח ולסגור, עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ו) רביו"ט יש להתיר ובשבת צ"ע אי מותר לפתוח ולסגור והגר"א העניקין מסר לי מכתב ובתוכה תשובה מהגרש"ז אויערבאך שדעתו שם להתיר לפתחו בשבת בסתם מכונת שאין נתאדם הברזל שבה ע"י פתיחת הזרם ואם נמצאו כאלו שנתאדם הברזל אז אסור לפתחו בשבת ואפ"ה אם פתוח מערב שבת אין בה איסור מלטול מפני שאין נאסר כל המכונה בטלטול מפני הברזל שבה ועיי' בפרמ"ג (סי' ש"ט ס"א מ"ז) וכבר ביאר בספרו מאורי האש דבברזל מלוכלך אין בה מוקצה רק בשלהבת ע"כ.

ומכה איסור הוצאה אי אין בה במכונה זו לצאת ברה"ר עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' ה') באיש סומא באחת מעיניו והרופאים הושיבו לו עין זכוכית ויכול להוציאו מעצמו — כתב שם דאין לגזור דלמא שליף ומחוי מפני

להשמיע קול בכלי המיוחד לכך^ט), כגון להקיש על הדלת בטבעת

שערים מצויינים בהלכה

שהוא דבר שאינו מצוי עיי"ש וה"נ יש לומר כן ועיי' לקמן (סי' פ"ד ס"ק ב'נ').

(מ) להשמיע קול בכלי המיוחד ובענין לדבר על ידי טיליפון בשבת ויום טוב מקורו נפתח בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' ל"א) שכתב בזה"ל „וביחוד על ידי כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעים קול על כמה וכמה מילין ובריהוס מקום יכול אדם לדבר עם חברו, דבר זה יהא אסור לדבר עמו בשבת. ומעולם לא שמענו פוצה פה לפקפק בנדרן זה" ומשמע קצת דרבנרי נאמרו על כלי טיליפון ודעתו נוטה להתיר. ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' כ"ה) שדיבר שם מכל המצאות החדשות שמראה מקומם בתלמוד ופוסקים ומפרש דברי השבות יעקב הנ"ל שהוא כעין כלי טיליפון וכח המכונות האלו הוא רק כח עלעקטרי שהוא קיים מימות עולם עיי"ש.

אמנם עיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ל"א במפתחות) דלא סבירה ליה למדרש כן דברי השבות יעקב על הטיליפון שלנו שיש בו כח העלעקטרי וכתב דהתשובה הנ"ל משבות יעקב שכתבה עוד בשנת תפ"ב אז לא ידעו עוד מכונת הטיליפון שנתחדשה בזמנינו ובדאי כלי אחר היה לפני הנאון הנ"ל שלא היו בה חדשות האלו אבל בטיליפון שיש לחוש להתעוררת כח החשמל עלעקטריצטעט בודאי יש ליזהר בשבת ושומר נפשו ירחק מזה כי מלכד מה שמוכרח להכות בפעמון מקורם שירצה לדבר וזה אסור משום משמיע קול יש לאסור עוד משום דעל ידי סגירת זרם העלעקטרי נולד כח עלעקטרי וזה אסור בשבת משום מוליד כמו בסחופא כסא אשיראי דאמרינן (ביצה כ"ג). דאסור משום מוליד ריחא וה"ה דאסור לעשות עלעקטרישע פערבינדונג בשבת ואף אם מכה הפעמון ע"י נכרי ג"כ אסור לדבר כיון שאין קול המדבר נשמע רק ע"י העמפפאנגס אפאראט והוא עושה ע"י העלעקטרישע שווייגונגען טאהנשווייגונגען בהעמבראן ועל ידי זה הקול נשמע הוי ג"כ משמיע קול בהמכונה עכ"ל עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' ע"ב) שכתב ג"כ דאסור לדבר בשבת ויו"ט ע"י טיליפון כמש"כ הבית יצחק מטעם איסור מוליד והשמעת קול ע"י הדיבור עיי"ש [והוא סותר עצמו ממש"כ במנחת אלעזר (ח"ג סי' כ"ה) וצ"ע].

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קי"ח) [בענין קול מדאדיון] שכתב דלא נזרו חז"ל השמעת קול אלא קול הבא שלא ע"י הפה כגון אין מטפחין ואין מספקין ורמיה לכנור ותוף אבל קול הבא על ידי הפה אפי' היא עובר דרך כלי לא נזרו חז"ל עיי"ש, ומדבריו יש ללמוד היתר אם הנכרי

הקבוע בה מא), או בפעמון המיוחד לזה. וכן אותן כלי שעות שהם

שערים מצויינים בהלכה

מכה בפעמון שאין כאן השמעת קול על ידי הפה וזה אינו אסור. ועיי' בספר צל"ח החדש (קונטרס אחרון סי' א') הביא שם תשובת הרב הגאון מה"ר נתן לעווין מרישא והשיג שם על דברי חותנו הבית יצחק והעלה דכה עלקטרי שלא יוכל לראות ולא לשמוע ואינו מושג לאחר מחמשת חושים אין בו משום מוליד וגם אין בו משום השמעת קול משום שהוא דרך הפה ולא עביר מעשה ואין כאן איסור רק אם מכה בפעמון ולכן מותר לומר לנכרי שהוא יכה בהפעמון ובמקום הפסד מרובה היה מקום להתיר רק לאשר שיצא מפי חותני הבית יצחק לא ארצה להתיר וזה ברור כי אם שאל אחד ע"י הטיליפון בשבת מותר להשיבו כי אז אין איסור השמעת קול עכ"ל עיי"ש.

ועיי' בשו"ת שערי דעה (מהר"ק סי' קצ"ד) שנשאל שם בעת התחדשות הטיליפון והשיב שלא מצא בו שום איסור בזה ומשום השמעת קול ועשיית כלי שיר אין כאן משום שלא נתפשט הדבר ואין משתמשין בו רק יחיד סגולה עיי"ש טעמו. אבל שם מצויר מכונת הטיליפון שכה הדיבור נזקק למרחוק ע"י כח המאגנט ולא ממעשה כח העלעקטריציטט. ועיי' בשו"ת יד יצחק (ח"ג סי' רס"ח) שנשאל ג"כ אי מותר לדבר על הטיליפון דברי תורה ושירודך הבנות והשיב דבזה"ז שיש פרצות רבות בחילול ש"ק ראוי להחמיר ולאסור וכמש"כ המהרי"א (או"ח סי' נ"ט) דהשמעת קול אפי' במקום מצוה אסור עיי"ש.

ועיי' בשו"ת עצי הלכנון (סי' י') שפסק שם לאיסור משום השמעת קול וזיקי אש שנזרקים ממנו מחמת הולדת זרם העלעקטרי ועיי' בשו"ת משפטי עזאל (ח"א סי' י"ג) שג"כ העלה לאיסור ועיי' בספר אור חדש (להגאון"ה מווילנא) שהאריך בזה והעלה להתיר ועיי' בספר ירושת פליטה (סי' ט') [כתב שם תשובה מירידי הגאון מה"ר נטע שלמה שליססל דוס"ץ מסונקאטש] דבצורך גדול ובמקום מצוה יכול המורה למצא איזה היתר ברעת תורה דק שאין להתיר מבלי שאלת חכם לפי הענין והזמן, עיי"ש והנה הטיליפון שבזמנינו שכשמצלצים ומבקשים המספר נדלק על ידי זה נר חשמל בודאי אסור משום הבערה אם לא עיי' גוי.

מא) להקיש על הדלת במבעת או בפעמון כ"כ הרמ"א (של"ח סעיף א') ועיי' בפמ"ג בשם הא"ד (שם ס"א מ"ז) דהיכא שיש עינבל קבוע בדלת כיון שאותו שפותח הדלת אין כוונתו להשמיע קול יש לצרר להתיר אבל למשוך חוט העינבל אסור ועיי' בתפא"י (כלכלת שבת דין המכה בפטיש) שצידר להתיר גם זה כשאינו יכול ליכנס לביתו בלא זה ועיי'

עשויים לקשקש השעות על-ידי מה שדוחקין בהם או שמושחין בחוט המיוחד לכך, אין לעשות כן בשבת ויום-טוב.

פ המשמר פירות או זרעים מפני חיה ועוף, לא יספיק כף אל כף, ולא יטפח כפיו על ירכו, ולא ירקד ברגליו כדי להבריחם כדרך שהוא עושה בחול⁽⁸¹⁾.

צ אין שוחקין באגוזים וכיוצא בהם על-גבי קרקע אפילו מרוצת, ומכל מקום אין למחות בנשים וקמנים, לפי שבודאי לא ישמעו, ומוטב שיהיו שוננים ואל יהיו מזידים.

צא בענין קיפול בגדים יש הרבה חילוקי דינים ואין לקפל שום בגד⁽⁸²⁾.

צב מלית שאחו בו האור, מותר לשפוך עליו שאר משקין שלא במקום אש, כדי שכשיגיע למקום המשקין יכבה, אבל מים אסור לשפוך עליו⁽⁸³⁾.

צג אין מציעין את המטה משבת למוצאי-שבת, אף-על-פי שיש שהות ביום שיוכל לישן עליו בשבת עצמו, מכל-מקום כיון שאין דעתו לישן עליו עד למוצאי-שבת, הרי הוא מכין משבת לחול ואסור⁽⁸⁴⁾.

פא. ארבע רשויות לשבת. ובו ה' סעיפים.

א ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית ומקום פטור, ונבאר קצת מהן בקצרה.

ב איזה רשות היחיד, מקום שהוא לכל הפחות ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שזהו מקום חשוב שראוי להשתמש בו) ומוקף במחיצות גבוהות לכל-הפחות עשרה טפחים (אפילו אינן שלמות

שערים מצויינים בהלכה

בשול"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קכ"ז) שאוסר למשוך בחוט העינבל כדי שופתחו לו, ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (סי' של"ח סעיף א') דמצדד להקל אם אינו יכול ליכנס לבית משום כבוד שבת, וכן העלה בשול"ת נהרי אפרסמון (סי' ל"ו) דבעת ההכרח יש להקל ובלא"ה לא. ואם הפעמון מצלצל בכח העלעקטריצטעט עיי' לעיל (ס"ק מ' ובס"ק ה') בענין סגרת זרם העלעקטרי.

(83) סי' של"ד סעי' כ"ד.

(81) כי' של"ח סעי' ד'.

(84) מנ"א סי' ש"ב סק"ו.

(82) סי' י"ב.

לגמרי), וחריץ עמוק *) עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים גס-כן דינו כמחיצה. (וכן בור ב) שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, וכן תל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, ואפילו כלי כגון תיבה אם גבוה עשרה, או חבית שהיא עגולה ויש בה לרבע ארבעה על ארבעה, כל אלו אפילו הן ברשות הרבים או בכרמלית, הרי הן נחלקות לעצמן והן רשות-היחיד. ואויר רשות היחיד הוא רשות

שערים מצויינים בהלכה

א) וחריץ עמוק עשרה ע"י בבאה"ט ושע"ת (ס' שס"ג ס"ק י"ב) בשם שו"ת חכם צבי (ס' ה') רעיר המוקפת חריץ עמוק עשרה ורחב ארבע טפחים הוי כעיר המוקפת חומה גבוה ולכן התיר לטלטל בעיר האגה וכ"כ בשו"ת אוהל יעקב (ס' ע"ג) בהיתר הטלטול בעיר האגה. אך מפני שיש גשורים שעוברים עליהם מצד זה לצד אחר לכן צריך שהגשורים לא יהיו קבועים שם במסמרות או בבנין כי אם מטלטלים וניטלים בכל עת ובכל זמן שיצטרכו להגביהן ע"י שלשלאות והוי כמו ראויות לנעול שעל ירי הנבהתם תהיה העיר נעולה ומוקפת ואפי' אם יהיו קבועים מ"מ אם יש צורת הפתח על הגשורים סני אם הגשורים עוברים ברוח השני שהוא כרמלית, עיי"ש. ועיי' לקמן (ס' צ"ד ס"ק ט"ז) מה שכתבתי אם להתיר צוה"פ גם ברה"ר.

ועיי' בשו"ת בית שלמה (ח"א ס' מ"ב) בעיר שיש חריץ סביב עמוק יו"ד ורחב ר' ובכל דרך מבא העיר יש גשר על החריץ והוי שם על הגשר שרנקן [הוא קורה שמונחת על שני פסי לחיים ומגביהים ומורידים הקורה על גביהם לפתוח ולסגור דרך הגשר בכל עת שירצו] ועתה נלקחו השרנק משם ונשארו השני פסי לחיים בשני הצדדים ורצה השואל שם להתיר מטעם השני פסין ואף רהגשר רחב יותר מעשרה ופרצה יותר מעשרה לא מהני פסין אפשר דיש לומר רזה דוקא ברה"ר משא"כ היום שאין לנו רה"ר אפשר דמהני גם ביותר מעשרה — והשיב שם דאין חילוק דגם בכרמלית בעי שלא תהא הפרצה יותר מעשרה ועיי' עור מזה בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"א ס' קל"ט) ובשו"ת מי באר (ס' מ"ח) בענין זו בעיר שמוקפת חומה בחדרי גשורים עליהם עיי"ש. ועיי' במשנה ברורה (ס' שס"ג ס"ק קכ"ב-קנ"ז).

ב) שהוא עמוק עשרה ע"י בבאה"ט (ס' שמ"ה ס"ק י"א) והמנ"א (שם ס"ק י') ראפי' היא מלאה מים או שאר דברים שאדם מסתכל בהם ורואה בתוכה ונראין המחיצות ג"כ אין המים מבטלין המחיצות אבל אם מלאה פירות לא הוי רה"י כיון דאין המחיצות נכרות ואפי' רעתו לפנותו.

היחיד עד לרקיע. והמחיצות עצמן שהן מקיפות לרשות היחיד, על גביהן גס-כן דין רשות-היחיד. והחורים שבמחיצות שכלפי רשות-היחיד אפילו הן מפולשות¹ מעבר לעבר כיון שיכולין להשתמש בהן ברשות היחיד הרי הן במלין אצלו ונחשבין כרשות היחיד (ואם הם רק כלפי חוץ יתבאר בסעיף שלאחר זה)¹.

ג איזו רשות הרבים, רחובות ושוקים שהן שש עשרה אמה על שש עשרה אמה², שכן היה רוחב הדרך במחנה לוייה שבמדבר, וכן

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' בבאה"ט (סי' שס"ג ס"ק ט') ובמג"א (שם ס"ק ל"א) וטו"ז (שם ס"ק כ') דאם המים נקרשים בימות הגשמים בטלה המחיצה ואסור לטלטל. ולדעת הטו"ז שם אסור לטלטל אפי' בימות הקיץ אבל להמג"א שם וכן הביא האשל אברהם [מהגר"א אופנהיים] בשם שו"ת שב יעקב (סי' י"ז) והכנסת יחזקאל דרוקא בעת שהמים נקדשין אסור לטלטל. וכ"כ בחיי אדם (כלל מ"ז דין ה') וש"ע הגר"ז (שם סעיף ל"ה).

ועיי' בספר אבן העזר (סוף סי' שס"ג) והובא בבאר היטב דאין המים הנקדשים מבטלין המחיצות לעולם, וכ"כ בשו"ת דעק"א (מהר"ת סי' ב') וכ"כ בשו"ת חת"ס (סי' פ"ט) ובשו"ת מהר"א הלוי (ח"ב סי' צ"ד) נ"כ מצדד כן ועיי' במשנה ברורה (סי' שס"ג סוף ס"ק קכ"א).

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' שס"ג) הביא משו"ת מהר"י הכהן (מהר"ת סי' ח') בעיר שיש לה עירובין ע"י גדרים ומחיצות סביב ונפל שלג גדול שנבנה יותר מן המחיצות והגדרים — דאין השלג מבטל המחיצות ומותר לטלטל בכל העיר, עיי"ש.

ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (סי' שס"ג סעיף כ"ט) רהא דאמרינן רבון מים ונהר נחשבין למחיצה דוקא כשהנהר אינה מקפת את העיר מכל הצדדין או נחשבת המחיצה מה שכנגדה ובשאר המקומות הפרוצים יתקן בצורת הפתח אבל כשהיא מקפת את העיר מכל הצדדין הרי נעשה היקף זה קודם שנתיישבה העיר והוי כקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דאסור לטלטל בו אפי' אם אח"כ נתיישבו בו.

ג) שש עשרה אמה עיי' בספר מנחת פתים (סי' שמ"ה) דנראה דהני ט"ז אמה עצבות ניהו דלחומרא בעצבות משערינן בכל שיעורו תורה כדאמרינן בש"ס (עירובין ד'). (וביו"ד ר"ס ר"א).

ועיי' בילקוט הגרשוני (סי' שצ"ט) שהביא מספר חלת אהרן דאמה של תורה היא 528 מילימעטר נמצא לפ"ז דשש עשרי אמה 8448

פא 1) סי' שמ"ה סעי' א"ו.

דרכים שעוברים בהם מעיר לעיר ורחבים שש עשרה אמה הרי הן רשות-הרבים. וכל דבר שהוא ברשות-הרבים אם אינו גבוה שלשה מפחים מן הקרקע אפילו הם קוצים או צואה, שאין רבים דורסים עליהם, מכל מקום במל הוא לגבי הקרקע, והרי הוא ברשות-הרבים. וכן גומא ברשות-הרבים אם אינה עמוקה שלשה מפחים הרי הוא ברשות-הרבים. והחורים שבכתלים כלפי רשות-הרבים ואינם מפולשים לפנים לרשות-היחיד, אם נמוכים משלשה מפחים לקרקע במלי לגבי רשות הרבים והריהן ברשות הרבים, ואם הן למעלה משלשה מפחים נדונין לפי מדותיהן, אם יש בו ארבעה על ארבעה והוא למטה מעשרה מפחים הרי הוא כרמלית, ולמעלה מעשרה מפחים הוי רשות היחיד, ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי הוא מקום פטור, בין שהוא למעלה מעשרה בין שהוא למטה מעשרה. המבואות שנכנסין לרשות-הרבים לפעמים הן רשות-הרבים ולפעמים הן כרמלית, ויש בזה הרבה חילוקי דינים, יש אומרים שכל שאין ששים רבוא (ד) אנשים עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית, ולכן בזמן הזה אין לנו רשות הרבים, וכל ירא שמים יחמיר לעצמו (ג). ד איזהו כרמלית, מקום שאין הלוח לרבים וגם אינו מוקף במחיצות כראוי, כגון השדות, ונהר שהוא עמוק לכל הפחות עשרה מפחים ורחב לכל הפחות ארבעה מפחים, ומבואות שיש להן שלש מחיצות, ואצטונית (הוא מקום שלפני החניות שהסוחרים יושבים), ואיצמבא (הוא מקום שמניחים עליו פרקמטיא) שלפני העמודים ברשות-הרבים, והיא רחבה וגבוה שלשה מפחים או יותר עד עשרה מפחים, וכן מקום שיש בו ארבעה על ארבעה מוקף במחיצות שאינן גבוהות עשרה, ותל שיש בו ארבעה על ארבעה וגבוה משלשה עד

שערים מצוינים בהלכה

מיללימעמר שהוא 8 מעטר 44 צענטימעטר 8 מיללימעטר. (ד) שאין ששים רבוא עי' באשל אברהם [מהנה"ס מבוטשוטש] (סי' שמ"ה) דמשמעות הש"ס והפוסקים משמע דלא בעינן שהם' רבוא צריכין להיות רוקא ישראלים וכ"כ בספר מנחת פתים (סי' שמ"ה) ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שמ"ה) שהביא משו"ת בית יעקב (סי' מ"ב) דבדרך שהוא מעיר לעיר אין צריך ס' רבוא וסוים שם דאין חילוק דגם בדרך בעי ס' רבוא והוא הדין בזמנינו שנתחדש מרכבת הברזל ורבים עוברים שם אפ"ה אין דינו כרה"ר.

עשרה, ובור שהוא ארבעה על ארבעה ועמוק משלשה ועד עשרה. ועוד יש הרבה שהן כרמלית (ולשון „כרמלית“ הוא לשון רך מל פירוש לא לח ולא יבש אלא בינוני, הכי נמי לא רשות-היחיד לפי שאין לו מחיצות כראוי, וגם לא רשות-הרבים לפי שאין רבים הולכין שם³).

ה איזהו מקום פטור, כל מקום ברשות-הרבים שאין בו ארבעה על ארבעה, והוא גבוה משלשה ולמעלה או בור שאין בו ארבעה על ארבעה ועמוק משלשה למטה, וכן מקום שאין בו ארבעה על ארבעה ומוקף במחיצות משלשה ולמעלה, וכל אלו דוקא כשהן ברשות-הרבים הן מקום פטור, אבל אם הן בכרמלית הרי הן גם כן כרמלית⁴.

פב. איסור העברה והוצאה מרשות לרשות. ובו י"ג סעיפים.

א ברשות הרבים ובכרמלית אסור למלטל שום דבר ארבע אמות, בין לשאת אותו בין לזרוק אותו בין להושיט אותו¹. ולמלטלו איזה פעמים פחות פחות מארבע אמות א גם כן אסור².

ב אסור לשאת או לזרוק או להושיט שום דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או לכרמלית, וכן מרשות הרבים או מכרמלית לרשות היחיד, וכן מרשות הרבים לכרמלית או מכרמלית לרשות הרבים. אבל מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים ולכרמלית ומהם לתוכו, בלבד שלא ימלטל את החפץ ארבע אמות ברשות הרבים או בכרמלית³. ולפי שיש הרבה חילוקים מהו רשות הרבים ומהו כרמלית ומהו רשות היחיד (מלבד אלו שכתבנו בסימן

שערים מצויינים בהלכה

א) פחות פחות מד' אמות עיי' באשל אברהם [מהנה"ס מבוטשטש] (פי' שמ"ט) דאין איסור זה רק אם בדרך זה רצונו לטלטל יותר מד' אמות אבל מי שאינו רוצה לטלטל רק תוך ד' אמות אין שום איסור וכן אם היה בדעתו תחלה שלא לטלטל רק תוך ד' אמות ועשה הנחה ואח"כ נמלך ורוצה לטלטל עוד פחות מד' אמות מתחיל הטלטול משעה שנמלך, עיי"ש.

(2) פי' שמ"ס סעי' ה'.

(3) פי' שמ"ו סעי' א'.

(3) שם סעי' י"ד-י"ח.

(4) שם סעי' י"ט.

פב 1) פי' שמ"ו סעי' ב'.

שלפני זה) לכן בעיר שאינה מתוקנת בעירובין, מי שאינו בקי צריך לזהר שלא למלט שום חפץ ממקום שהוא מונח למקום החלוק ממנו, כי אם במקומות שההיתר ברור לו.

ג נמילת חפץ ממקום שהוא מונח נקרא עקירה, והנחת החפץ נקרא הנחה, וגם עקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה אסור לעשות. ולכן אסור לישראל שיתן לנכרי ב) איזה חפץ לידו שיוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים או לכרמלית, כי הישראל עושה בזה את העקירה, אלא הנכרי בעצמו יקח את החפץ. וכן כשמביא הנכרי איזה חפץ לא יקחהו הישראל מידו, כי בזה עושה הישראל את ההנחה, אלא הנכרי בעצמו יניח את החפץ. וצריכין לזהר בזה בתינוק שהערלית נושאת אותו לבית הכנסת למול שתקח בעצמה את התינוק בבית, ובבואן אל חצר או עזרת בית הכנסת תניחהו ותקחהו ישראלית (4).

ד חצר שיש בו פירצה, אם נשאר מן המחיצה בצד אחד רוחב ארבעה טפחים בגובה עשרה טפחים מן הקרקע, או שנשאר משני צדדי המחיצה בכל צד רוחב טפה בגובה עשרה טפחים, אזי אם אין בפירצה יותר מעשר אמות אינו צריך שום תיקון, כי הפירצה הזאת נחשבת כמו פתח (2). אבל אם הפירצה יתירה מעשר אמות, וכן אם לא נשארו מן המחיצה מצד אחד רוחב ארבעה טפחים או משני

שערים מצויינים בהלכה

ב) אסור לישראל שיתן לנכרי ובענין מה שנוהגין בכמה מקומות למלט ע"י סמן נפתח המקור בסו"ז (סי' שמ"ו ס"ס ו') והובא בבאה"ט (שם ס"ס ה') שכתב רמשמע במדרכי שיש היתר להביא ע"י תינוק המפתח כיון דאין לנו רה"ר אלא כרמלית וכ"כ כתפארת ישראל (שם פ"ט) ובשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג סי' קי"ז) ובשו"ת הרי"ם (או"ח סי' ג').

ועיי' בשו"ת חת"ם (ח"ו סי' י"ג) דההיתר של הסו"ז איירי דוקא לרבר מצוה ובלא"ה אסור וכ"כ בשו"ת רעק"א (סי' ט"ו) לאיסור וכ"כ בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' פ"ד) ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' קע"ט) ועיי' בארחות חיים החדש (סי' שמ"ו) שהביא עוד מכמה אחרונים בענין זה וכן בספר מנחת שבת (סי' פ"ב ס"ס א') האריך בזה.

ג) נחשבת כמו פתח עיי' בש"ע (סי' שס"א סעיף ב') דאם נפרצה בקרן זווית דהיינו שהפרצה תופסת משתי רוחותיה בהוויות אפי' בפחות מעשר נמי אסור משום דלא נוכל לכנות הפרצה ההיא בשם פתח דפתחא בקרן זוויות לא עברי אינשא.

הצדדים מכל צד רוחב טפח וכל-שכן אם נפרץ במילואו דהיינו שאין שום מחיצה בצד אחד, כזה ח' אזי אפילו אם אין בפירצה רק שלשה טפחים, אסורין למלטל בחצר זה עד שיתקנו אותו שם, (והתיקון המוכרח הוא) בצורת הפתח ט (ואם דרים שם שני בעלי-בתים או יותר צריכין עוד לעשות עירובי חצירות ויבואר אם ירצה השם בסימן צ"ד).

ה' זה שאמרנו דאם אין בפירצה שבחצר יותר מעשר אמות נחשב כמו פתח, ואינו צריך תיקון זהו רק בפירצה אחת, אבל בשתים או יותר צריכין שיהא העומד הנשאר על כל פנים כמו הפרוץ, אבל אם היה הפרוץ מרובה על העומד כל שהפירצה יותר משלשה טפחים צריכה תיקון ט.

ו' מהו צורת הפתח ד, נועץ קנה מכאן וקנה מכאן ה, כל אחד לא פחות מגובה עשרה טפחים ונותן עליהם קנה או חוט ו. וצריך

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק ט') דאם עשה צורת הפתח ודאי מהני ושם פתח עליה.

ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' ס"ד) בשני המחיצות שמשמשים מרוח אחת אף שנפרץ שם בקרן זווית אפ"ה מהני דבקרן זווית כי האי עברי אינשי עיי"ש.

ה' צורת הפסח עיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק סי' רנ"ג) הביא בשם הפמ"ג (סי' שס"ג) דמסתפק שם אי מהני צורת הפתח על גבי מים דהיינו שיעמוד קנה מעבר זה וקנה מעבר אחר וקנה על שטח הנהר על גביהם והוא סיים להחזיר עיי"ש וגם שם (בסי' רצ"ח) פוסק כן וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם (או"ח סי' ל"ב) להחזיר עיי"ש שהאריך בזה ועיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ז) ושו"ת אמרי אש (או"ח סי' כ').

ה' וקנה מכאן עיי' בבאה"ט (סי' שס"ג ס"ק ג') דהא דכתב הרמ"א שם דגם להי מסיד טחו בכותל ג"כ מהני דוקא אם הוא דבר ממש ועב קצת ולא סני במראה הסיד שניכר על הכותל ועכ"פ בעי שיהא עב כחוט הסרבל וכן הביא שם בשע"ת בשם הנובי"ת (סי' י"ג) וכ"כ בשו"ת רע"א (סי' ל"ה) וכ"כ בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' ל"ד).

ו' ונותן עליהם קנה וברין צורת הפתח שנעשה לצורך דבר אחר כגון עמודי הטיליגראף עיי' בשו"ת מאמר מדרכי (סי' ל"א) דמצד קצת

5) סי' שס"א סעי' ב', וסי' שס"ב סעי' 6) עיי' ח"א כלל ע"א סי' ס'.

שיהיה הקנה או החוט דוקא על ראשיהן ולא מן הצדדין⁷, ואם תחב מסמרות בראשי הקנים וכורך החוט עליהם שפיר דמי⁸. וצריך שכל קנה לא יהא רחוק מן המחיצה שלשה טפחים⁹, וגם לא יהא גבוה מן הקרקע שלשה טפחים, ובשעת הדחק שאי אפשר לעשות

שערים מצוינים בהלכה

לסמוך על הטיליגראף כשהברזל והנביעים (איוולטורן) מחוברים באמצע ראש העמוד וכו' ומשמע משם דדוקא אם החוט כרוך עליו מלמעלה אז יש לסמוך.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (סי' פ"ו) דאין יכולין לסמוך מפני שהטיליגראף הוי כצורת הפתח שעשאו מן הצד והנביעים הם מן הצד וכ"כ בשו"ת בית שלמה (סי' מ"א) וכ"כ בשו"ת אבן יסרה (או"ח סי' ט"ז) דאם הנביעים הם מן הצד אי אפשר להתיר רק אם אפשר להעמיד לחיים נבוהים יו"ד טפחים אצל העמודים וראשי הלחיים מכוונים נגד הנביעים אפשר להתיר.

ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שס"ב אות י"ג) שהביא משו"ת נפש חיה (סי' ל"ד) שגם אם הנביעים תקועים מן הצד נ"כ כשר כיון שהחוט הוא על גבי הנביע וסוים שם דאפ"ה למעשה צ"ע.

ועיי' בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' רצ"ו) שמחמיר נ"כ בזה משום דצריך שיהיו הקנים נבוהים יו"ד טפחים ומניעים עד לארץ שיהיה עליהם תורת מחיצה לא שמניחם על גב היתדות היוצאין מהקנים שאין על היתדות תורת מחיצה.

ועיי' בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' ט"ו) דיש להתיר בעמודי הטיליפון אף שנעשו לצורך דבר אחר רק צריך ליוזר שהחוטין יהיו קבועים על ראש העמוד ואם הם נקשרים בהנביעים שהם מהצד יעמוד קנה אחר מכוון תחת החוט דקו"ל דא"צ ליגע עיי"ש וכ"כ בשו"ת נטע שורק (סי' כ"ח) דאף דעמודי הטיליגראף עשויין לצורך דבר אחר ולא לשם מחיצות נ"כ מהני עיי"ש.

ועיי' בשו"ת אמרי יושד (ח"ב סי' קל"ג) שהביא מספר טהרת ישראל דאם אפשר להמשיך חתיכת דראטה על העמוד מהטלגראף ולקשור זה עם הדראטה שע"ג הנביעים שמן הצד יועיל לכו"ע וסוים באמרי יושד שתלוי עוד במחלוקת. ומצדד להקל באם אין נמוכים הנביעים מראשי העמודים נ' טפחים. ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' קנ"ה) שהביא דברי

(7) סי' שס"ב סעי' י"א, וסי' שס"ג סעי' (8) פמ"ג כמ"ז סי' שס"ג סקי"ט.

(9) עי' שע"ת סי' שס"ג ופמ"ג שם סקי"ט.

צורת הפתח: רק בענין שהקנים יהיו רחוקים מן הכתלים שלשה מפחים, יש להקל ה).

שערים מצוינים בהלכה

האבני נזר הנ"ל והשינ על דבריו וסיום שיש לסמוך על דברי טהרת ישראל הנ"ל להמשיך הדראמה מהנביעים ולקשור על ראש העמוד.

ז) ובשעת הדחק שאי אפשר לעשות צורת הפתח עיין בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' ר') בעיר שמוקפות חומת מים סביב ויש לה נשרים והנשרים הם מפולשים ורחבים יותר מעשר אמות אי יש היתר לטלטל בשבת על ידי שיעשו שלשלאות אצל הנשרים באופן שאם ירצו יכולים למשוך השלשלאות על הנשרים ולסגרם — כתב שם דמרבתי הטור והשו"ע (סי' שס"ד) מבואר דלא הוי סתימה לרה"ר רק דלתות או צורת הפתח ולא ידעתי סמך היתר שיקרא סתימה גם ע"י שלשלאות הראויים לנעול בה דרך הנשרים ואפי' אם נעולים בהם כל היום וכל הלילה נ"כ לא חשיב סתימה. וכ"כ בשו"ת מאמר מרדכי (סי' ט') לענין השרנקן [הוא קורה שמונחת על שני פסי לחיים ומנביהים ומורידים הקורה על גביהם לפתוח ולסגור את אם הדרך] וכתב שם דכל צורת הפתח שאין קנה על גביהן אינו צורת הפתח אע"ג דראוי לנעול בהשרנקן עיי"ש וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קע"ב).

ועיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ש"ח) שכתב תקנה לזו דהיינו באם אי אפשר לעשות צורת הפתח יעשו שני פסין גבוהין עשרה והשרנקן על נבם כשרנקן של מוכסים שבצדו א' קורה גדולה ובצדו השני חבל או שלשלת שיכולין לסגור בו שאז אפי' בזמן שהוא פתוח מתחזי כשער וכן תקנתי פה עכ"ל וכ"כ בשו"ת בנין ציון (סי' כ"ו) תקנה זו, עיי"ש.

ועיי' בשו"ת אבן יקרה (מהר"ג סי' נ"ז) בעיר שנפתח מנ' ירוחות וברוח הרביעי יש אמת המים עמוק עשרה ורוחב ר' וגשר בנוי עליה רחב מעשר אמות והממשלה אינה נותנת רשות לעשות צורת הפתח האריך בזה ורוצה להעלות דבר חדש והיינו רבשני קצות הגשר אצל גדות האמה (הנהר) מזה ומזה בנויים גדרים של אבנים להחזיק הקרקע התל שלא יתפורר והגדרים ההם מסתמא גבוהים עשרה וא"כ מותר לטלטל תחת הגשר רבשני קצותיו יש שם מחיצת גדר מזה וגדר מזה. ואי משום ששני הצדדים של הגשר לאורכם היינו במקום שטיפת המים הם פתוחים הא יש שם צורת הפתח ע"י הגשר בעצמו וכמו שהסכימו גדולי האחרונים דגשר יש בו צורת הפתח להתיר על ידו הטלטול בעיר וכיון שלאחרים עושים מחיצה לעצמו לא כש"כ כמו שאיתא בש"ס (שבת צ"מ:) והיינו שהגשר בעצמו יש קנה מזה וקנה מזה משני הצדדין וגדר הבנוי יש משני הצדדין וא"כ

ז חצר או בית שפתחו לתוך הרחוב, והדלת נפתחת לפנים, והמוזוות עם המשקוף שעל גביהם והאסקופה שבתחתית הן לצד הרחוב, הנה המקום הזה לפעמים הוא רשות היחיד ולפעמים הוא כרמלית. ולפי שאין הכל בקיайן בזה לכן ממילין עליו מספק חומר רשות-היחיד וחומר כרמלית. אסור להוציא משם להרחוב שהוא

שערים מצויינים בהלכה

כבר יש שני מחיצות שלימות ושני צורת הפתח והוי רה"י גמור וסותר לטלטל שם [ומכאן צורת הפתח ע"ג המים ג"כ אין חשש כמש"כ החת"ס (סי' פ"ז) (ועיי' לעיל ס"ק ד')] וכיון שכן רתחתיו הוא רשות היחיד למעלה על הגשר נמי רה"י דהא רשות היחיד עולה עד לרקיע וא"כ ממילא לא נפרצה העיר כי אם לרה"י אחרת ולפ"ז היה מותר לטלטל בהעיר. ומה שהחמירו הגדולים להצריך צורת הפתח לגשרים זה דוקא כשהגשר נסמך על הקרקע לברה ואז אפי' אם יש תל המתלקט בשני גדותיו עשרה סתוך ארבע מ"מ התם דהגידור הוא מטעם גוד אסיק מחיצתא וכיון שבמקום הגשר אין המחיצה ניכרת רהא העומדים ממעל להגשר אין רואים את התל שמתחת להגשר התם דוקא בעי צורת הפתח משא"כ בגשרים שלנו שבגנים על אבנים ויש שני מחיצות שלימות וכו' ומפני שהוא דבר חרש אינו רוצה להחליט ההיתר רק אם יסכים עמו עוד רב מובהק עיי"ש.

ח) מן הכתלים ג' טפחים יש להקל עיי' בשערי תשובה (סי' שס"ג סעיף כ"ו) בשם הבכור שור דהקנים של צורת הפתח לא יהיו רחוקים מהכותל ג' טפחים וכ"כ הפרי מגדים (א"א סי' שס"ג ס"ק ה') ובשו"ת בית אפרים (סי' כ"ה) ובשו"ת אריה דבי עילאי (או"ח סי' צ') ובשו"ת בית שלמה (סי' נ"ה).

אמנם בשו"ת רע"א (סי' י"ח) כתב דאם אי אפשר מותר גם ברחוקים ג' טפחים וכ"כ בשו"ת ש"ע הגר"ז (סי' ג') ראין חשש זה רק בלחי ולא בצורת הפתח וכ"כ בשו"ת גור ארי' יהודה (סי' קל"ח) וכ"כ בחיי אדם (סי' מ"ח דין י"א) דכשר ביותר מנ' רק שלא יהיו יותר מר' טפחים וכ"כ במסגרת השלחן כאן (ס"ק ה') שלא יהיו יותר מר' טפחים ואם הם רחוקים יעמוד לחי בין הכותל להצורת הפתח לסתום פרצה זו עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קס"ח) בצורת הפתח מצד אחד שאי אפשר להעמידה אלא ברחוק יותר מנ' טפחים אבל פחות מעשר אמות מן הכותל — כתב שם דאם הצורת הפתח עומד מצד אחד אצל הכותל אז שרי בצד השני אפי' בלא תיקון לדעת רוב הפוסקים, ולכן לרווחא דמלתא יתקן שם לחי ושרי.

רשות הרבים או כרמלית, ולא מן הרחוב לשם כי שמא הוא רשות היחיד, וכן אסור להוציא מן הבית או מן החצר לשם, ולא משם לתוכם כי שמא הוא כרמלית. ולכן אם הפתח נעול וצריכין לפתחו, צריכין ליוזהר שהאינו-יהודי יכניס את המפתח בתוך המנעול, ולאחר שיפתחו את המנעול מרם יפתח ישראל את הדלת, יסיר האינו-יהודי את המפתח, כי אם יפתח ישראל את המפתח בעוד שהמפתח תוך המנעול, הרי הכניס את המפתח מכרמלית לרשות היחיד⁽¹⁰⁾.

ח בהרבה מקומות יש בתים אשר הגג נמשך מן כותל הבית לתוך הרחוב, ונסמך שם על עמודים, אסור להוציא מן הבית לשם או להכניס משם להבית, וכן אסור למלטל שם ארבע אמות משום דדינו כמו הרחוב רשות הרבים או כרמלית, ואף שהגג נתון על העמודים דהוי צורת הפתח דדינו כמחיצה, מכל-מקום הרי מן הצדדים אין מחיצה, ולכן צריך להעמיד מקצה זה קנה אחד אצל הכותל של הבית נגד העמוד שהגג עליו, שיהא גם כאן צורת הפתח, וכן מקצה השני. ואם כמה בתים סמוכים זה אצל זה, בענין זה, די להם שיעשו כן בקצה הבית אשר מקצה מזה ובקצה הבית אשר מקצה מזה ויעשו עירובי חצירות⁽¹¹⁾.

ט מותר ליתן לפני אינו-יהודי מזונות בחצר או בבית, אף-על-פי שיודע שיוציאו לחוץ, רק שלא יתנם לתוך ידו, דאם כן הוא עושה את העקירה. ודוקא כשיש להאינו-יהודי רשות לאכלן שם אם ירצה, אבל אם אין לו רשות לאכלן שם, או שהם מזונות מרובות שאי אפשר שיאכלם שם, וכן שאר חפצים שניכר הדבר שיוציאם לחוץ, אסור מפני שנראה כנותן לו על מנת להוציא^(ט)⁽¹²⁾.

י האשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים ובלבד שלא תגררהו אלא יהא מגביה רגלו האחת ויניח השניה על הארץ וישען

שערים מצויינים בהלכה

(ט) כנותן לו על מנת להוציאו עי' בתשב"ץ (ח"ב סי' קס"ז) דתבואה שמוכרים לעכו"ם ומורדים בערב שבת לאמתחת העכו"ם ובשבת באים הנכרים ולוקחים דאין בזה שום היתר כלל אך אם כבר נהגו רבים בזה שוב ליכא משום חשדא ומראית העין וכהא דאריסותא (רסוף פ"ק דע"ז) ובפרט אם החצר מושכר לעכו"ם ודאי דשרי והובא בהנהגות מהרש"ם (סי' שכ"ה).

(10) ט"ז סי' שמ"ו סק"ו. (12) סי' שכ"ה.

(11) שם סק"ז, ובש"ע הגר"ז סעי' י"ב.

עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת, אבל כשהיא גוררת שתי רגליו הרי זה כנושאתו ואסור אפילו בכרמלית, ולשאת אותו ממש (י) אפילו אם הוא גדול כל-כך שיכול לילך ברגליו לבדו אסור, ואפילו בכרמלית, שלא אמרו „החי נושא את-עצמו“ אלא לפסוק מחטאת, אבל על כל פנים שבות איכא, ובכרמלית הוא שבות דשבות, וצריכין להזהיר לרבים שמועין בזה⁽¹³⁾.

יא אמת המים העוברת בתוך החצר, אסור למלאות מים ממנה⁽¹⁴⁾.

שערים מצויינים בהלכה

(י) ולשאת אותו ממש וברין לשאת התינוק על ידו או על כתפו רבים כבר דברו מזה ואביא בכאן כל השיטות האחרונים עיי' במנ"א (סי' ש"ח ס"ס ע"א) דאפי' קטן שיכולין לדרותו יש על נשיאתו איסור דרבנן ומשמע שם דגם בכרמלית אסור אף שהוא שבות דשבות. וב"כ בש"ע הגר"ז (שם סעיף פ"א) וכן משמע דעת הפמ"ג (שם א"א ס"ס ע"א) שפוסק כהמנ"א.

עוד כתב שם הפרי מגדים דדעת רוב הפוסקים דתינוק בן שמנה ימים ויותר כל שאינו יכול להניח רגל אחת ולגרור אחת יש בזה איסור דאורייתא דלא אמרינן ביה חי נושא את עצמו [ודלא כהתוספות (ריש פ' רבי אליעזר דמילה) דתנוק בן שמנה ימים אמרינן חי נושא את עצמו]. ועיי' בשו"ת פרי תבואה (סי' ז') שפוסק כהתוס' דגם קטן בן ח' ימים שיוצא מחולי ריסוק אברים מחמת הלידה אמרינן ביה חי נושא את עצמו ומתיר לשאת התינוק בכרמלית שלנו שהוא שבות דשבות. ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' ש"ח) שהביא כמה ראיות בדברי הפרי תבואה ועיי' בשו"ת רעק"א (סי' כ"ח) שחולק על הפר"ת כיון דלדעת המנ"א אסור גם בגדול בכרמלית וא"כ אף אם נדון להקל בגדול מ"מ בקטן כזה קודם שהגיע לנטל אחת ומניח אחת אסור בכרמלית רק מוטב שיהי' שונגין ואין צריך למחות אבל הצנועים הבאים לשאול ראוי להורות להם הלכה דאסור וכ"כ בישועת יעקב (סי' שמ"ט ס"ס ד') דגם בכרמלית אסור, עיי"ש. ומשמע מדברי הגרע"א דגם בקטן שאינו יכול לילך בעצמו ג"כ אין צריך למחות וכ"כ בספר מנחת שבת (סי' זה ס"ס י') [אולם במשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ס קנ"ד) ובשער הציון שם משמע דדוקא בקטן שיכול לילך בעצמו א"צ למחות אבל בקטן שאינו יכול לילך כלל שיש בזה איסור דאורייתא משמע שם מדבריו דיש למחות בהן].

(13) ש"ע התניא סי' ש"ח סעי' פ"א. (14) סי' שני.

יב לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין או ירוק לרשות הרבים או לכרמלית, וכן מרשות הרבים או מכרמלית לרשות היחיד, וכן מרשות הרבים לכרמלית, או מכרמלית לרשות הרבים. וכן לא ילך ארבע אמות ברשות הרבים או בכרמלית, או מרשות לרשות ורוקו בפיו, אם כבר תלשו בפיו ממקום למקום⁽¹⁵⁾.
 יג מותר לשפוך שופכין בחצר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות אף על פי שיוצאין לרשות הרבים⁽¹⁶⁾.

פג. היקף מחיצות לא מהני אלא כשהוקף לדירה. ובו ו' סעיפים.

א היקף מחיצות למלטל בתוכם לא מהני אלא כשהוקף לדירה, ומה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה לו בית דירה, או שפתח פתח מביתו ואחר כך הקיף שם במחיצות כדרך שעושין החצרות לבתים, או אפילו אם הוא גדול הרבה מאד הוי רשות היחיד גמור. אבל כל שהוקף שלא לשם דירה א, כגון גנות ופרדסים שאין המחיצות עשויות אלא לשמור מה שבתוכן, כאלו יש חילוק בגדלן, אם אינו גדול מבית סאתים מותרין למלטל בתוכן, אבל אם הוא גדול מבית סאתים דינו ככרמלית⁽¹⁾.

שערים מצויינים בהלכה

א) כגון גנות ופרדסים עיי' בספר מנחת פתים (סי' שנ"ח) דמשמע בעירובין (כ"ו) ובריטב"א שם דאף שמשתמש בקרפף תשמיש עראי ואוכל שם לפרקים מ"מ לא חשיב בזה מוקף לדירה. מיהו אם משתמש שם בקביעות אעפ"י שאין שם בית דירה חשיב מוקף לדירה כרמוכת ברש"י (עירובין כ"ד ד"ה היכי).

וגג יותר מבית סאתים אם מותר למלטל על הגג היא פלוגתא דב ושמואל (עירובין צ"ב) והלכתא כרב דשרי כיון דמחיצות שלמטה לדירה עשויות.

ועיי' בשו"ת אבן יקרה (מהר"ג סי' פ"ג) דאם העיר מוקפת מכל רוחותיה בצורת הפתח (ע"י עמודי הטיילגראף) דק הדירורין שבעיר רחוקין מצורת הפתח עשר אמות. אפ"ה לא נחשב המקום הפנוי ההוא כבקעה

(1) סי' שנ"ח סעי' א' ב'.

(15) סי' ש"ג סעי' ב' ג'.

(16) סי' שני' סעי' א'.

ב כמה הוא שיעור סאתים, כמו שהיה חצר המשכן, מאה אמה אורך וחמשים אמה רחב, ואם הוא מרובע עולה בחשבון שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים (ובאמות שלנו חמשים ושלש על חמשים ושלש (ומעט יותר). ואם המקום עגול או בשאר ציור צריכין גם כן לחשוב כן שיעלה בתשבורת חמשת אלפים אמה (ובאמות שלנו שלשת אלפים שבע מאות וחמשים). אך אם ארכו יותר על פי שנים ברחבו אפילו רק אמה אחת, אז נחשב ביותר מבית סאתים כיון שאינו דומה לחצר המשכן⁽²⁾.

ג מקום שמוקף שלא לשם דירה, והוא אינו גדול מבית סאתים שמותר לטלטל בתוכו, אם יש בסמוך לו חצר מותר גם כן להוציא מתוכו לחצר ומחצר לתוכו, כלים ששבתו בתוכו או בחצר, כי נחשב לרשות אחת עם החצר, אבל אינו רשות אחת עם הבית שהכלים ששבתו בתוכו אסור להכניסם לתוך הבית, והכלים ששבתו בבית אסור להכניסם לשם⁽³⁾.

ד מקום שהוקף שלא לשם דירה⁽⁴⁾, דהיינו שמתחלה הקיף במחיצות ואחר כך בנה שם בית דירה, או שפתח לשם פתח מביתו, מאי תקנתיה לעשותו מוקף לדירה, יפרוץ במחיצות מקום יתר על עשר אמות (כי עשר אמות חשוב כפתח ויתר מיכן הוי פירצה) ונתכסלו המחיצות, ואחר כך יגדור אותה ונחשב מוקף לדירה⁽⁴⁾.
ה חצר שהוא יותר מבית סאתים, ונמסע בו אילנות⁽⁵⁾ אפילו

שערים מצויינים בהלכה

לא מהני צורת הפתח אלא כיון דיש בה דיורין לית לן בה והביא ראיי' מש"ס (עירובין י"א) עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מנחת אברהם (סי' ס"ד) בנרון דההיקוף עיי' עמודי המיליפון היה רחוק הרבה מהעיר ויש ביניהם גנות ושרות זרועים העלה שם להחמיר עיי"ש.

ב שלא לשם דירה עיי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' ל"ג) דבמקום שדרו שם גוים מקדם ויש שם הרבה זרעים ומוקף מחיצות אך שחוששים שמא הוקפו במחיצות טרם בנות הבתים והוי לא מוקף לדירה — כתב שם דאין חוששין לזה, ומי שרוצה להחמיר יפרוץ באיזה מקום בגדר יותר מעשרה טפחים ואח"כ יתקנו על מנת לדור עיי"ש.

ג ונמסע בו אילנות עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שנ"ח ס"ס ט')

(4) סי' טנ"ח סעי' ב'.

(2) שם סעי' א'.

(3) עיי' סי' שמ"ו סעי' ג' וסי' שע"ב סעי' א'.

ברובו, לא נתבטל בזה הדירה ועדיין מוקף לדירה שכן דרך האדם להסתופף בצל אילנות. אבל אם זרעו בו זרעים ה) אם הוא ברוב החצר (אפילו אינו במקום אחד אלא מפוזר) נתבטל בזה הדירה ו)

שערים מצוינים בהלכה

דנסתפק אי באלני סרק מבטלין הדירה או לא והביא ראיות לכאן ולכאן. ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' מ"ח) שכתב בפשימות דאילני סרק מהני ולא אמרינן דדוקא אילני מאכל אין מבטלין הדירה לפי שאדם נמשך אחריהם ועושה דירתו בין האילנות משא"כ באילני סרק אלא גם באילני סרק לפעמים עושה אדם דירתו ביניהם כדי למייל בהם ולשאוף אויר עיי"ש.

ד) זרע בו זרעים עיי' באדחות חיים (סי' שנ"ח) בשם נזירת שמשון דהא דאמרינן דזרעים מבטלין הדירה מידי בסתם גינה דחקלאה אבל גינה שעושין החשובין למייל בהם ונוטע בו זרעים לגני אין מבטלין הדירה דהא אילנות משום דעבדי למיול תחתיו אין מבטלין הדירה וה"ל כן. וכ"כ בשו"ת פרי תבואה (סי' מ"ג) לענין עשבים ופרחים וזרעים שבתוך החצר. ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב או"ח סי' כ"ח) שהחמיר בזרעים הנטועים לשם נוי וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ג סי' קל"א) להחמיר עיי"ש.

ועיי' בהגהות מהרש"ם שם שהעלה להקל ובפרט אם הגן הוא בתוך העיר המעורבת בצורת הפתח ויש לו מחיצה סביב הזרעים.

ה) זרעים עיי' בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"א סי' ר"ב) דרשאים אינם כזרעים אלא כאילנות ואין מבטלין הדירה וקרא כתיב בנאות דשא ירביצני ובחצר בוראי יש לסמוך על זה (עיי' ס"ק דלקמן) דהא י"א דגם זרעים אינם מבטלין הדירה בחצר, ועיי' בשו"ת באר משה (סי' ל"א) שנ"כ פוסק כן דעשבים אינם כזרעים ולא מבטלי מחיצתא, ועיי' מזה בספר מנחת פתים (סי' שנ"ח).

ועיי' במשנה ברורה (סי' שנ"ח סעיף מ' בביאור הלכה) שמשופק שם אי הזרעים מבטלין המחיצות לגמרי וא"כ אפי' בסוף הקיץ שכבר כלו הזרעים מ"מ אסור לטלטל או דלמא דהזרעים אינם מבטלים הדירה לגמרי אלא כל זמן שהזרעים הם שם אין מועיל ההיקף וא"כ בסוף הקיץ שאין שם זרעים חזר להיותו והעלה שם להתיר בחצר פחות מבית סאתים אבל לא בחצר שגדול מבית סאתים ועיי' בשו"ת חסד לאברהם (מהר"ת או"ח סי' ל"ז) משמע משם ראין נפ"מ אלא כיון שכלו הזרעים חזרו המחיצות למקומם.

ו) נתבטל בזה הדירה עיי' בשו"ת חכם צבי (סי' נ"ט) בשם

והשוב כולו כנינה, אם הוא במעוט החצר, אם הוא פחות מבית סאתים כמל לגבי החצר וכולו דינו כחצר, אבל אם הוא יותר מבית סאתים (במקום אחד) הרי מקום הזרע כמו כרמלית, והשאר מן החצר הרי הוא פרוץ במילואו למקום האסור, ואסור למלטל גם בו רק בארבע אמות⁵.

ו' וכן חצר שאין בו אלא בית סאתים או פחות, וזרע במקצתו גם כן נדון אחר הרוב, ואם רובו זרוע אף-על-פי שמתירין למלטל שם, כיון שאינו יתר מבית סאתים מכל מקום כלים ששבתו בבית אסור

שערים מצויינים בהלכה

שו"ת דבר שמואל (סי' רנ"ט) בעיר מוספות חומה ויש בה גינה וקרפף וזרעים בתוכם שאין הזרעים מבטלין המחיצה ההיקף של העיר והסכים כן שם החכם צבי בשעת הדחק וכן היעב"ץ [במור וקציעה] והובא כל זה במשנה ברורה בביאור הלכה (סי' שנ"ח סעיף ט').

וכתב שם בביאור הלכה דנראה להקל דוקא אם מקום הגינה שנזרע הוא פרוץ לחומת העיר דאי לאו הכי לא מהני חומת עיר להגינה כיון שיש לה מחיצות אחרות, ואף דהיעב"ץ [במור וקציעה] משמע דבכל גווני שרי אפ"ה אין להקל יותר כיון שיש כמה אחרונים דחולקים על הדבר שמואל הנ"ל עיי"ש.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שנ"ח אות י"א) משמע שם דהיעב"ץ מיירי דוקא ביש מחיצות סביב הזרעים ובלא"ה לא שייך ההיתר הנ"ל. עוד כתב שם דאם העיר יש לה תיכון עירובין בצורת הפתח הוי כרין מוסף חומה [גם לענין ההיתר של הדבר שמואל הנ"ל]. ועיי' בשו"ת באר משה (סי' ל"א) שהעלה ג"כ כהחכם צבי והדבר שמואל דבכל ענין אין מבטלין הזרעים המחיצות שבעיר.

ב עו"ש בשו"ת חכם צבי (סי' נ"ט) דבחצר אין הזרעים מבטלין הדירה ודלא כש"ע (סי' שנ"ה סעיף ו') דהא הרא"ש מסתפק בזה ומצדד קצת שם להקל ויש לסמוך ע"ז עכ"פ בשעת הדחק ועיין באשל אברהם (סי' שנ"ח) [מהגר"א אופנהיים] שכתב ג"כ רכיון דהוא מילתא דרבנן כדאי הם הפוסקים המקילין לסמוך עליהם בשעת הדחק, ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שנ"ח) שהביא ג"כ מכמה גדולי מחברים לפסוק כן ועיי' בשו"ת אבן יקרה (ח"א סי' ט"ו) שג"כ פוסק כן בשעת הדחק עיי"ש.

ועיי' במשנה ברורה בשער הציון (סי' שנ"ח אות ס"ז) שהעלה שם להחמיר.

להוציא לשם, ולכן צריך לעשות מחיצה, בפני הגנה, שיהא מותר לו להוציא מן הבית אל החצר⁽⁶⁾.

פד. דיני הוצאה דרך מלבוש ותכשיט. ובו י"ט סעיפים.

א כל דבר שאינו לא מלבוש ולא תכשיט אסור לצאת בו לרשות הרבים * או לכרמלית. ולכן אסור לצאת במחט התחוכה בכגדו ואפילו במחט שאין בה נקב, ואפילו לצורך לבישה יש להחמיר באיש⁽¹⁾, אבל אשה כיון שדרך הנשים להעמיד קישוריהן, כגון הצעיפים וכדומה, במחטין, מותרת לצאת בהן לצורך הלבישה, ודוקא במחט שאינה נקובה אבל לא במחט נקובה⁽²⁾.

ב בתכשיטין יש גם כן דברים שאסרו רבותינו זכרונם-לברכה לצאת בהם בשבת לרשות הרבים. יש תכשיטין שאסרו לאנשים ויש תכשיטין שאסרו לנשים, והיינו תכשיטין שיש לחוש שמא תכירם להראותם. ועכשיו נתפשט המנהג להתיר, והפוסקים כתבו טעמים לזה. וירא שמים יש לו להחמיר על עצמו⁽³⁾, ובפרט יש לזהר שלא יצא איש במטבעת שאין עליו חותם פתוח⁽⁴⁾. ומכל-שכן שלא ישא אצלו

שערים מצויינים בהלכה

א אסור לצאת בו לר"ה עי' בספר שלחן מלכים (הלכה למשה סי' יו"ד אות ב') בשם הגאון לבושי מרדכי (ממארד) שהתיר לבעלי מלחמות שהולכין ממקום למקום בהרים ונבעות לשאת בשבת התפילין צרורות בשמלותם על שכמם שיהי' מוכנים לימות החול מפני דאיכא בזה תלתא דרבנן, א: טלטול והוצאה בכרמלית שאין לנו רה"ר גמור. ב: הוצאה כלאחר יד צרורות בשמלותם. ג: ריבוי בשיעורין דלרשב"א הוא רק דרבנן ועי' בשו"ת עצי חיים (או"ח סי' כ"ו) שהעלה שם לאסור שאין לנו להתיר שבות דשבות לצורך מצוה דלמחר וכמש"כ הנובי"ת (או"ח סי' מ"ד). ועי' בשו"ת מהר"ש [למו"ר הגאון מראדמישל] (ח"ג סי' מ"ג) שהתיר בעת חירום ומלחמה לשאת בשבת הכתבי יחוס (לעניטימאציע) כלאחר יד כדי ליכך להתפלל ושאר דבר מצוה דהוא שבות דשבות במקום מצוה עיי"ש.

(3) עי' שם סעי' י"ח.

פד 1) סי' ש"א סעי' ה'.

(4) סי' ש"א סעי' ט'.

(2) סי' ש"ג סעי' ט'.

כלי השעות ב) (אוהר, זייגער), ואפילו קשור ברביד הזהב שהוא נושא על צוארו והוא תכשיט, אבל הכלי שעות המונח בתוך חכים היו משא ואין לו חיתר⁵.

ג) מפתח של כסף אף-על-פי שהוא נעשה להשתמש בו, כיון שהוא גם לתכשיט נוחגין לצאת בו בשבת, אבל בתי עינים „(בריל)“^ג אף-על-פי שהן משובצות בכסף אסור לצאת בהן⁶.

שערים מצוינים בהלכה

ב) כלי שעות עיי' בחיי אדם (כלל נ"ו דין ב') שכתב כך וכ"כ בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' ל"ג) דהיוצא בו ברה"ר במקום שיש גם השתא רה"ר חייב חטאת. ועיי' בקצור שלחן ערוך בלחם הפנים שהביא עוד מכמה גדולים שאסרו עיי"ש.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ג סי' ל"א) כתב שם להתיר כשהוא עם רביד זהב שהוא תכשיט עיי"ש.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ש"א אות ז') שכתב דאם השלשלת רבוק ממש ואי אפשר להפרידו מהשעון (זייגער) מותר ואם רק תלוי בקרם אז אסור לישא השעון אבל השלשלת בעצמו מותר וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שס"ט ובח"ה סי' ל"ד) חילוק זה.

ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"א ס"ק מ"ה) שכתב לאסור גם אם מחובר לרביד זהב עוד כתב שם במשנה ברורה בביאור הלכה דאפי' אם תלוי בשלשלת על צוארו ויהי' גם המורה שעות מגולה לעין הכל נ"כ נראה לו דאסור מפני שאינה עשויה לשם תכשיט רק לירע השעה עיי"ש שהביא ראייה לזה מירושלמי.

ועיי' במנחת שבת שנסתפק בזה היכי דתלוי הכל על צוארו וא"כ לפ"ז גם השעון שכורכים סביב היר תלוי נ"כ בזה דלמשנה ברורה יש לאסור ולהמנחת שבת דמצד שם קצת להתיר ה"נ כאן אבל המנחת שבת בעצמו סיים שם בצ"ע.

ג) בתי עינים עיי' בחיי אדם (כלל נ"ו דין ג') דאסור לשאת אותם (המשקפים) על החוטם במקום שאין עירוב דמא נפל ואתי לאתויי וכ"כ במשנה ברורה (סי' ש"א ס"ק מ"ד) ועיי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' כ"ט) שכתב נ"כ לאסור במי שאינו נושא אותם בשוק כל ימות החול. ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג סי' ק"ט) שמתיר לצאת במשקפים הירוקין להגן מפני החמה לכואבי עינים [וכמו שהתיר הב"ח לצאת בהאגדרושה (בתי ידים) דאין לנו רה"ר דאורייתא וא"כ מכש"כ בבריללין

(6) סי' ש"א סעי' י"א.

(5) עיי' בפאת השלחן.

ד אסור לאשה לתת בגד על צעיפה, וכן האיש על הכובע שלו מפני הגשמים, שאין זה דרך מלבוש, ואם כוונתן שלא יצערו אותן הגשמים מותר⁽⁷⁾.

ה החיגר וכן החולה שעמד מחליו, וכן זקן מופלג שאי אפשר לו כלל לילך בלא מקל מותר לו לילך במקל בידו, אבל אם אפשר לו לילך בלא מקל, ובתוך ביתו הולך בלא מקל אלא כשהולך לחוץ נוטל אותו להחזיק בו אסור. וכן הסומא אסור לצאת במקל בעיר שאין מתוקנת בעירובין, ומי שאינו צריך כלל למקל^(ד) אסור לצאת בו אפילו במקום שיש עירובין משום זילותא דשבת⁽⁸⁾.

שערים מצויינים בהלכה

דהוא דפואה עיי"ש⁽⁷⁾. ועיי' בשו"ת בנין ציון (סי' ל"ז) שכתב ג"כ להתייר אם קשורים מאוזן לאוזן. ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' ד') שכתב ג"כ דהמשקפים הם תכשיט לאיש ואם הוא מהודק מותר לצאת בהן ואולי בעירות גדולות שם רבוי בוקעין בהן צ"ע. ועיי' בקובץ יגדיל תורה (ח"ב סי' ד') ובתל תלפיות (ט—ט"ז) שכתבו ג"כ דאותן בתי עינים הארוכים התחובים בשערות הראש וכש"כ אלו העשויין בכדים כפופים הסובבים אחורי האוזן שמותר לשאת אותם בשבת בלי שום חשש. ועיי' במצודת דוד שהעיר מזה דאותן שמשימין על החוטם לכד אין להם שום היתר. ד' ומי שאינו צריך כלל למקל עיי' במג"א (סי' ש"א ס"ק ב"ז) ובבאה"ט (שם ס"ק י"ח) דתכשיט אם עיקרו לישא בידו כגון מקל תפארה אסור לנשאו במקום שאין עירובין.

ועיי' באלי' רבה (שם ס"ק ל"ח) שמדחה דברי המג"א. ועיי' בש"ע הגר"ז (שם) ובמשנה ברורה (שם ס"ק ס"ז) שפסקו כהמג"א. ועיי' בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סי' פ"ג) שפוסק ג"כ כהמג"א ומה"ט אסורה האשה לצאת במנפח שקורין פעכער במקום שאין עירובין עיי"ש. ב עיי' עו"ש בבמג"א ובבאה"ט דמי שאינו צריך כלל למקל אסור לצאת בו בשבת אף במקום עירובין דהוא זילותא דשבת [וכמש"כ המחבר כאן בפנים] אך אם הוא מקל תפארה ונושא לכבוד מותר. ועיי' בבאה"ט שם בשם א"ר להקל בכל ענין. ועיי' בשו"ת נובי"ת (או"ח סי' כ"ח) דג"כ מקיל בכל ענין אפי' במקל של עץ דלא שייך בו תכשיט אפ"ה מותר וכ"כ הגר"ז (בקונטרס אחרון סי' ש"א ס"ק ז') וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ב ח"נ סי' ע"ז) דלית בו משום עובדין דחול. ועיי' בברכי יוסף (סי' ש"א) שהביא בשם הירב"ז (ח"ו סי' ב')

(7) סי' ש"א סעי' י"ד ומג"א.

(8) שם סעי' י"ז ו"ח ובמג"א.

ו מי שהוא אסור בשלשלאות מותר לצאת בהן (9).
 ז אין יוצאין בקשרים, והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל, והולכין בהן כמים ובמים (10).
 ח יוצאים ברמיה שעל המכה (ובלבד שלא יניח אותה בשבת על גבי המכה) (11) כי לפי שהיא מרפאת הרי היא כתכשיט. ויכול לכוּרְכָה במטלית שאינו חשוב, ובמל לגבי הרמיה, אבל דבר חשוב כגון מפפחת וכדומה אסור לכוּרְך עליו, לפי שאינו במל לגבי הרמיה וגם לא הוי דרך מלבוש, והוי משא (12).
 ט יוצאין במוך שנותנים באוון לבלוע ליחה של צואת האוון, ודקוא כשהוא קשור ומהודק שם היטב שלא יוכל ליפול, וכן יוצאין במוך ובקש שבסנדל, אם הוא באופן שאינו יכול ליפול משם (13).
 י לא תצא אשה במוך שהתקינה לנדתה שלא למנף בגדיה, וכן לא תצא בסניר שהיא לובשת בשביל זאת אלא אם כן הוא מלבוש גמור. אבל אם נותנה את המוך או את הסניור בשביל להציל את עצמה מן הצער, שאם יפול הדם על בשרה ויטיבש תהא לה צער, מותרת לצאת בהן (14).
 יא במקום רפש וטיט מותר להגביה קצת בגדיו שלא יתלכלכו, אבל להגביהם לגמרי אסור (15).
 יב מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גב זה, ואף על פי שאינו צריך לעצמו את המלבוש השני אלא שמוציאו לצורך חברו וכדומה, ודוקא כשדרכו לפעמים גם בחול ללבוש שני מלבושים כאלו, דהוי דרך מלבוש (ואף על פי שברוב פעמים אינו לובש כן), אבל אם אין הדרך לעולם ללבוש שני מלבושים כאלו, אסור לצאת בהן בשבת, משום דהשני הוי כמו משא, וכן הדין בשני אנפלאות ובכובע גדול על כובע קטן (קאפיל) וכדומה (16).
 יג ושתי חגורות זו על גב זו, אם מנהג המקום לחגור כך למטה

שערים מצויינים בהלכה

אלפים קס"ג) דאסור גם במקום עירובין משום עובדין דחול וכ"כ בהנהות מהרש"ם (סי' ש"א) בשם הרדב"ו וכ"כ בתפארת ישראל שבת (פ"ו מ"ח) וכ"כ במשנה ברורה (סי' ש"א ס"ק ס"ו).

9) שם סעי' י"ט.	13) סי' ש"ג סעי' ט"ו.
10) שם סעי' כ.	14) סי' ש"א סעי' י"ג, וסי' ש"ג סעי' י"ד.
11) ע"ל סי' צ"א סעי' י'.	15) סי' ש"א סעי' ל"א ובמנ"א.
12) שם סעי' כ"ב ובח"א.	16) שם סעי' ל"ו.

חגורה גרועה, ועליה חגורה חשובה, מותר לחגור כך גם בשבת, ואף על פי שעתה אין לו צורך רק באחת, והשניה מוציאה לצורך חבירו, אבל אם אין הדרך לחגור בשתי חגורות, אף על פי שהוא רוצה לחגור כן בשביל עצמו אסור, דכיון שיש לו די באחת, הוי השניה כמו משא. ומכל-מקום מותר לצאת בשתי חגורות כשיש מלבוש מפסיק ביניהן, כגון התחתונה על המכנסים והעליונה על גבי הסרבל. שאז יש לו הנאה ותועלת משתיהן⁽¹⁷⁾.

יד מטפחת שמקנחים בה את האף, נוהגין לכורכה תחת הבגד העליון על המכנסים, ויזהר שלא לעשות בה שני קשרים זה-על-גב-זה וירא שמים אם הוא נוהג לישא רצועות המחזיקות את המכנסים (האזענטרעגער) יסירן בשבת, כדי שתהא לו המטפחת לצורך, ויש נוהגין לכורכה סביב הצואר, וזה אינו מותר אלא אם אין שם מטפחת אחרת^(ה) והוא רגיל לפעמים לכרוך שם מטפחת מפני הקור ויקשרהו בהיתר, אבל אם נותנה רק על הצואר והקצוות תלויות לה לפניו, זהו איסור גמור, וכן לכורכה סביב הרגל או סביב היד ולצאת בה אסור⁽¹⁸⁾.

טז בתי ידיים, "האנדשוה" יש מתירין לצאת בהם בשבת ויש אוסרין, ובוה העשוי לחמם שתי הידיים ביחד, "מוף" יש להקל טפי⁽¹⁹⁾.
טז מותר לצאת בטלית מצוייצת בדרך מלבוש, אבל אם מקפלו

שערים מצויינים בהלכה

(ה) אם אין לו שם מטפחת, אחרת עיי' בחיי אדם (כלל נ"ו) שחכך להחמיר בהוצאת מטפחת על צוארו. ועיי' בנמוקי או"ח (סי' ש"א) שהחזיק שם ההיתר מה שנוהגין שיוצאים במטפחת (פאטשיילא) שמשמין אותה על הצואר ואין בזה איסור כיון שזהו דרך מלבוש כשיש רוח או קרירות מכחוז וגם אם יש לו כבר מטפחת על צוארו מ"מ להנצל מצינה שהוא סכנת נפשות לפעמים משימין כמה מטפחת על הצואר.

ועיי' בשו"ת לכושי מרדכי (מהר"ת או"ח סי' קל"ג) ששמע מרבו בשם רבו החת"ס שנהג בחוץ לעירוב כמדומה לו שכרך המטפחת לאהר ידו וגלה טעמי' משום דהוי הוצאה שלא כדרכו ואינו רק מדרבנן ומשום כבוד הבריות מתירים רבאמת צריך מאד כמה פעמים בכני אדם לנקות צדדי החוטם שלא יהא נמאס בעיני הבריות וגדול כבוד הבריות עכ"ל עיי"ש.

(17) שם.

(19) שם סעי' ל"ז ובסו"ז.

(18) פמ"ג שם וח"א.

סביב צוארו) במקום שאין הדרך ללבוש כך אסור⁽²⁰⁾.
 י' בגד שיש לו רצועות או משיחות לקשרו בהן, או שיש לו קרסים לחברו ונפסק אחד מהן אף על פי שהשני שנשאר כנגדו אינו חשוב, מכל מקום אם דעתו לתקנו אחר-כך להביא לו בן זוגו, אם כן זה שנשאר אינו בטל לגבי הבגד, והוא כמו משא ואסור לצאת בבגד זה. אבל אם אין דעתו לתקנו, אם כן כיון שזהו שנשאר אינו דבר חשוב, הרי הוא בטל לגבי הבגד ומותר לצאת בו. ואם הוא דבר חשוב כגון משיחה של משי או קרם של כסף, אף על פי שאין דעתו לתקנו אינו בטל לגבי הבגד ואסור לצאת בו⁽²¹⁾.
 י"ח בעלי הקרחה שמניחין על ראשיהן פשתן סרוק או צמר מנופץ שיחא נראה כשער בראשיהן (פרוק) מותרין לצאת בו בשבת לרשות הרכים שתכשים שלהם היא (ובלבד שהוכנו מערב שבת)⁽²²⁾.
 י"ט הנושא קמיעו) צריך לעשות שאלת חכם, אם מותר לצאת

שערים מצוינים בהלכה

(ו) אם מקפלו סביב צוארו עיי' בפמ"ג (א"א סי' ש"א ס"ק מ"ג) והיוצא בשבת בטלית עם ציצית מקופל על כתפו ב' ציצית מימין וב' משמאל אף במקום שדרכם לצאת כן בחול אסור בשבת דנהי לענין הטלית לא הוי משא כיון שדרכם לצאת כן במקום ההוא בחול מ"מ לענין הציצית כיון שאין יוצא כה"ג המצוה חייב חסאת על הוצאתם שאין בטלים להבגד. ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"א סעיף ל' בביאור הלכה) שכתב שם דהציצית נוי הם להבגד ובטלים להבגד עיי"ש ועיי' בהנהגות מהרש"ם (שם אות כ"ג) שהביא ג"כ משו"ת פאר הרור להרמב"ם (סי' מ"ב) דמותר לילך בו ושכן כתב האשכול (ה' ציצית סי' ל"א) ועיי' בספר מנחת שבת (סי' פ"ד ס"ק כ"ו) שג"כ הביא מהדרכה אחרונים כן. וכן מצאתי בספר האלף לך שלמה (סי' תקצ"ב).
 ז) הנושא קמיע עיי' בשו"ת משפטי צדק (סי' ל"ט) שנשאל שם אי מותר לתלות מזוזה כמין קמיע על צוארו וגם אי מותר לצאת בו ברה"ר בשבת — והשיב דמותר לתלותו על צוארו להגן כמו דאיתא בש"ס (בשבועות מ':) דכל להגן מותר. וממילא מותר ג"כ לצאת בו בשבת כיון דידעינן דמגין הוי כמו קמיע מן המומחה דמותר ולא גרע מביצת החרגול ושן השועל ומסמר של צלוב דיוצאין בהן בשבת כמש"כ בש"ע (או"ח סי' ש"א סי' כ"ז).

(20) סי' י"ג, וסי' ש"א סעי' כ"ט ז'.

(22) שם סעי' ז'.

(21) שם סעי' ז"מ, וז"ל כלל נ"ו.

בו בשבת או לא, כי לא כל הקמיעות שוים⁽²³⁾, ואשה הנושאת אבן הנקרא „שמערנשום“ כדי שלא תפיל מותרת לצאת בו בשבת⁽²⁴⁾.

פה. דין אם נפלה דליקה בשבת. ובו ח' סעיפים.

א אם חס ושלום נפלה דליקה בשבת, חשו רבותינו זכרונם לברכה כי הבעל הבית ובני ביתו אשר שם הדליקה, אם יתעסקו בהצלה, והמה נחפזים ובהולים על ממונם, שמא מתוך כך ישכחו שהיום שבת ויכבו את הדליקה, על כן אסרו להציל אפילו חפצים שהן מותרין בטלטול למקום שמותרין להוציא, ורק מה שהוא צורך לו לחיום מותר לו להציל. כיצד, נפלה דליקה בליל שבת קודם הסעודה, מציל מזון שלש סעודות א, הראוי לאדם, לאדם. הראוי לבהמה, לבהמה. ובשחרית מזון שתי סעודות, ובמנחה מזון סעודה אחת. ואם יש בכלי אחת מאכלים הרבה, כגון סל מלא ככרות והבית מלא יין וכדומה, כיון שמוציאו בפעם אחת מותר. וכן אם פירש סדין וכדומה וקבץ בה כל מה שיכול להוציא ממאכלים ומשקאות

שערים מצוינים בהלכה

ועיי' בפירוש המשניות להרמב"ם (יומא פ"ח מ"ד) דאין עוברין על המצות אלא ברפואה שמרפאין בטבע והוא דבר אמתי הוציאו הרעת והנסיון הקרוב לאמת אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור כי כוחם חלש ונסיונו רחוק.

ועיי' בש"ת צמח צדק החדשות (סי' ל"ח) דמדויק שם מרש"י דאפי' אם הוא רפואה סגוליית כיון שהוא רפואה ברובה וכבר ריפא כמה פעמים זו יש להקל לעשות לו סגולה זו.

א) מציל מזון ג' סעודות, עיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (סי' של"ד סעיף א') שהביא מהפמ"ג שם שנחמקס אי יכול הבעה"ב להציל ג' סעודות בעד כל אחד ואחד מבני ביתו. — והביא שם ראיי' דמותר לו להציל ולא גרע ממה שמותר לו להציל להאכיל לבהמה.

ועיי' בתוספת שבת שם דמשקין יכול להציל לצורך כל היום דכל היום ראוי לשתייה ובמקום שאין שותין יין אין להצילו דס לצורך ג' סעודות.

(24) סי' ש"ג סעי' כ"ד ובמ"ז.

(23) עי' שם סעי' כ"ה.

ומוציאה בפעם אחת מותר. גם מותר לו להוציא כל הכלים שהוא צריך להשתמש בהם היום⁽¹⁾.

ב ואומר לאחרים באו והצילו לכם, וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כלי אחד שמחזיק אפילו הרבה, והרי הוא של המציל, כיון שהבעל הבית הפקיר וזכה זה מן ההפקר. ואם הוא ירא שמים ומחזיר לבעל הבית מה שהציל, כיון שיודע שלא הפקיר ברצונו, מותר לו לקחת שכר ההצלה ואין זאת שכר שבת, כיון שמצד הדין הכל הוא שלו, ומכל מקום מדת חסידות שלא ליטול שכר על מורה הצלה שבשבת, אף על פי שאינו שכר שבת, כי החסיד יש לו לוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה⁽²⁾.

ג וכל זאת רק למקום שמותר להוציא לשם, אבל למקום שאסורין להוציא אסור להציל שום דבר. אך בגדים שיכולין ללבשם מותר לו ללבוש ולעטוף כל מה שיכול ומוציא אפילו לרשות הרכים, ופושט וחוזר ולובש ומוציא אפילו כל היום, ויכול לומר גם לאחרים, בואו והצילו, ומצילין כן⁽³⁾.

ד והכתבים שאין שם הדליקה אלא שהם קרובים ויראים שתגיע גם להם, כיון שהם אינם בהולים כל כך מותרין להציל כל דבר למקום שמותרין להוציא לשם. יש אומרים דגם מעות ושאר דברים יקרים אף על פי שהן מוקצין מותר להצילן מן ההפסד הגדול הפתאומי⁽⁴⁾, כגון דליקה

שערים מצויינים בהלכה

(ב) ההפסד הגדול הפתאומי, עיי' בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רע"ד) שהביא שם רחכמי הצרפתים התירו נטילת מעות בשבת מפני אימת השלטון וכדומה. והוא חולק שם עליהם דלא התירו אלא במקום שהוא קרוב שיבא לחילול שבת באיסור תורה אם לא נתיר לו הטלטול אבל בענין אחר אין להתיר.

ועיי' בש"ע (סוף סי' רס"ו) דאם מצא ארנקי בשבת אסור ליטלו אעפ"י שירא שמא יקרמנו אחר ועיי' בנשמת אדם (כלל נ"ד) שצדד להקל באדם כזה אשר לא ישמע לנו ויכול לבוא לידי הטמנה בארץ אפשר שיש לסמוך על הרמב"ם שהתיר גם במציאה [ופשיטא דמירי במקום עירובין]

וכ"כ בארחות חיים החדש (סי' רס"ו) בשם ספר מאורי אור על מה שנהגו ליטול מציאות כסף במקום המוקף משום דכמוקפה אפילו

פה (1) סי' של"ד סעי' א' ו' ו'. (8) שם סעי' י' י"א עי"ש.

(2) שם סעי' ט' ובמ"א.

או שמף-מים או גזלה, על ידי מה שמניחין עליהם איזה דבר מאכל ומטלטלין אותו כן ביחד (אבל במקום אחר אין שום היתר למלטל כן מוקצה). ויש מקילין עוד יותר, שאפילו לבדם יכולין למלטלם משום דבמקום הפסד גדול פתאומי נדחה איסור מוקצה, ובלבד שלא יוציא למקום שאסורין להוציא (4).

ה כל ספרי קודש בין שהן בכתב, בין שהן בדפוס מצילין אותן מפני הדליקה או שמף-מים וכדומה, אפילו לחצר או למבוי שאסורין להוציא לשם מחמת שלא עשו עירוב, והוא כשהם מתוקנין בענין שהיה מועיל עירובי חצירות או שיתופי מבואות, ועל-ידי איגריהודי מותר להצילם אפילו דרך רשות הרבים (5).

ו מצילין תיק הספר עם הספר (ג), ותיק התפילין עם התפילין (6).

ז ספר תורה קודם להציל לשאר ספרים (7).

ח כשיש חשש ספק נפשות מותר לכבות את הדליקה (ד), ולכן במקומות שהישראלים דרים בין הנכרים מותר לכבות את הדליקה אפילו הוא בבית נכרי והכל לפי הענין. ודוקא לכבות מותר אבל אסור לחלל שבת כדי להציל ממון, ואם עבר וחלל ילך אל הרב לבקש שיורהו תשובה (8).

שערים מצויינים בהלכה

כמש"כ הב"י (סי' רס"ו) וכן משמע ברמב"ם דשרי ומ"מ כל ירא שמים יחוש לפסק הש"ע עפ"י הגדולים שחלקו על הרמב"ם דעכ"פ איסור מוקצה דרבנן איכא עיי"ש.

ג עם הספר עיי' בבאה"ט (סי' של"ד ס"ק כ"ב) וכ"כ בש"ע הנר"ז (שם סעיף כ"ה) דמותר לומר לעכו"ם לכבות מפני הספרים. ועיי' במסגרת השלחן (סי' פ"ה ס"ק ב') דלפי זה אפשר להמציא היתר עכשיו לומר לנכרי לכבות הדליקה מפני המזוזות שקבועים בבית ישראל בכל חדר וחדר ואי אפשר לישראל ליקח אותם בשבת שהרי קבועים במסמרים ויש בזה איסור מותר עיי"ש.

ד מותר לכבות את הדליקה, עיי' בשו"ת בשמים ראש (סי' קצ"ד) דהיכי שיש לחוש לנזק הגוף גם בלא סכנה מותר לכבות.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' של"ד) שהביא משו"ת זרע אמת (ח"א סי' ס"ד) שצידר דבכיבוי ע"י שפריצערס שמסלחים מים למרחוק על ידי

(4) שם סעי' א' ב' ועיי' ש"ע התניא. (7) מנ"א סקט"ו בשם ספר חסידים.

(5) שם סעי' י"ב י"ז י"ח. (8) שם סעי' כ"ו.

(6) שם סעי' מ"ו.

פו. דין רחיצת. ובו ז' סעיפים.

א אסור לרחוץ א כל גופו או אפילו רוב גופו במים חמים ב
אפילו הוחמו בערב שבת ואפילו לרחוץ שלא בפעם אחת, אלא אבר אבר

שערים מצויינים בחלכה

שמניעים כמה אנשים הברזל והמים עולים דרך צינור רהוי דק גרם כיבוי ומש"ס (שבת ק"כ) מוכח דגרמא שרי אבל מש"ס (בבא קמא ס'). מוכח להיפוך דאסור. והעלה רהיבי דהמעשה לא נעשה מיר אלא אח"כ יש לצרר וגם כיון שנעשה ע"י כמה אנשים הוי ליה לגבי כל אחר כזה אינו יכול וזה יכול כמש"כ בתוס' (שבת צ"ג) אבל בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' מ"ה) כתב דגרמא אסור בשבת.

ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"א סי' ה') שכתב שם דאם נעשה דבר באופן זה שבדאי אח"כ נעשה מלאכה הוי כבא בבת אחת ועיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ק ל"ח) שהארכתי בזה.

ועיי' בארחות חיים החדש (סי' של"ד) שהביא מספר כרם שלמה דאם נפל נר או ניצוץ על המפה יוכל לנערה שאין מכוין לכבות דק למנוע שלא ידליק המפה וכש"כ הוא ממש"כ בש"ע (שם סעיף כ"ג) בטלית שאחז בו האור וכו' עיי"ש.

עוד הביא שם בשם שו"ת בשמים ראש (סי' קצ"ד) דמותר לכבות בידים ניצוץ שנפל על המפה ולא נאחז האור עריין כיון שאין בו ממש ולא שייך בו ענין עשיית פחמין וגם המחמירים יש לומר דמורו במקום פסידא ודוקא קודם שאחז בו האור וסיים בשם הגאון מהרש"ם דצ"ע אם לסמוך על זה. ועיי' בשו"ת פרשת מרדכי ושו"ת חת"ס ושאר גדולים מה שכתבו בענין הספר בשמים ראש.

א אסור לרחוץ, עיי' בספר מנחת שבת (סי' פ"ו ס"ק א') שהביא מספר תהלה לדוד (סי' שכ"ו ס"ק א') דרחיצה בשבת אסור אפי' לרבר מצוה וה"ה למצטער ושכן כתב גם התוספת שבת עיי"ש.

ועיי' במשנה ברורה בכיבוד הלכה (סי' שכ"ו סעיף א') שהביא מחידושי הגרעק"א דמצטער אעפ"י שאינה חולי כל הגוף יש לומר דמותר לרחוץ ע"כ. ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ב סי' קמ"ט).

ב במים חמין עיין בשערי תשובה (סי' שכ"ו ס"ק א') בשם שו"ת נובי"ת (או"ח סי' כ"ד) ותפארת צבי (סי' ט') דדוקא בחמין אסור אבל בפושרין מותר לרחוץ ראין הפושרין בכלל גזירת חמין וכ"כ הגר"ן (במהר"ב סי' נ"ט) דבפושרין של ערב שבת מותר לרחוץ ודוקא בהופשרו

אסור ברוב גופו, ואפילו ליכנס למרחץ רק להזיע גם-כן אסור, אבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו מחמין שהוחמו בערב שבת⁽¹⁾.

ב המים שהם ממקורם נובעים חמים כמו חמי מבריא וכדומה⁽²⁾, אם הם בקרקע ואין המקום מקורה לרחוץ בהם אפילו כל גופו, אבל אם הם בכלי או שהמקום מקורה אסור, ואפילו לכנוס רק לבית המרחץ להזיע אסור. ויש אומרים דכל שהם בקרקע אפילו המקום מקורה מותר לרחוץ בהם⁽²⁾.

ג מותר למבול כל גופו בצונן⁽³⁾, אבל לא יעמוד אחר-כך נגד התנור להתחמם, משום דהוי כרוחץ בחמין, ואפילו רחץ רק ידיו במים צוננים לא יחמם אצל התנור בעודם לחים, משום דהוי במים

שערים מצויינים בהלכה

בשבת אסור, וכ"כ במשנה ברורה (סי' שכ"ו ס"ק ז') בשם הקרבן נתנאל (שבת פ"ב סי' כ"ד) והחיי אדם.

ג חמי מבריה וכדומה עיי' במג"א (סי' שכ"ח ס"ק מ"ג) בדמקום שאין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה אסור [וכ"כ המחבר באן בפנים (סעיף ז')].

ועיי' בשערי תשובה (סי' שכ"ו ס"ק ב') בשם שו"ת מים רבים (סי' כ"ה-כ"ז) שאותן מרחצאות חמין שהם לרפואה אסור לרחוץ בהם וקרוב שבאים לחילול שבת דאורייתא עיי"ש.

ועיי' בלחם הפנים בקצור שלחן ערוך (סי' פ"ו סעיף ז') דדוקא בבדיא שאין לו אלא מיחוש בעלמא אמרינן דאין לרחוץ במקומות שרוחצין לרפואה אבל בחולה אעפ"י שאין בו סכנה מותר לו לרחוץ בכל ענין לרפואה. ועיי' בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ב סי' י"ב) שכתב ג"כ שמותר להחולים שאין בו סכנה להתרפאות על ידי שירחוץ במרחצאות החמים אף אם הנכרי מבשל המים דחולה שאין בו סכנה אומר לנכרי לעשות לו מלאכה וגם הרחיצה בעצמה מותר דמש"כ בש"ע (סי' שכ"ח סעי' מ"ד) דאסור זה דוקא במי שיש לו מיחוש בעלמא (כמש"כ הש"ע סי' שכ"ח) אבל לא לחולה שכולל כל הגוף ופעמים גם אבר אחד גורם שיחלוש כל הגוף, עיי"ש. ד) למבול כל גופו בצונן עיי' לעיל (ס"ק ב') ועיי' במשנה ברורה (סי' שכ"ו ס"ק ז') דצריך ליזהר דבשבת לא תהי' המסוה רק פושרין דאל"כ אסור למבול בו.

אמנם עיי' בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' כ"ו) דמתיר למבול גם בחמין וכתב שם דאף דמצד הדין אסור מ"מ כבר נהגו כל גדולי דורינו היתר בזה

(2) סי' שכ"ו סעי' א' ב'.

פו 1) סי' שכ"ו סעי' א' י"ב.

שהוחמו היום, דאסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד אלא צריך לנגבם תחלת יפה⁽³⁾. ועיין לעיל (סימן פ' סעיף ל"ב) שישפשפם קודם הניגוב שלא ישאר עליהם רק מעט מים.

ד' הרוחץ צריך לזוהר שלא לסחוט שערו⁽⁴⁾, וכן צריך לזוהר שלא לשוט, כי אסור לשוט בשבת וביום טוב, וכן אסור להשיט איזה דבר כגון הקיסמין שעל פני המים⁽⁵⁾, ואם רוחץ במקום שאסורין למלטל, צריך עוד לזוהר שקודם צאתו יסיר תחלה המים שעל גופו

שערים מצויינים בהלכה

והנה להם לישראל [אלא שהוא מירי שם מטבילת נשים בליל שבת] אבל להשים מים חמין בשבת נ"ל דבודאי אסור ולא יניח להם הנם ששמעתי מורין היתר גם בזה אך נכון הדבר שלא להחם חמין למקוה בשבת עכ"ד. ועיי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' ל"ז) שכתב שנוהגין ברוב מקומות מישראל ובכל גבולינו מסביב להטיל חמין שהוחמו מערב שבת לתוך מקוה בשבת כי הכל חולים אצל הצינה ולכבר שיהי' על ידי עכו"ם ושכן פסק גם בשו"ת חסד לאברהם (מהר"ק סי' ל') להתיר. ועיי' בשו"ת מהריא"ז ענזיל (סי' ע"א) שכתב ג"כ דכיון דהרבה אנשים חלושי כח ורפוי אברים מוסרים נפשם על טבילה זו אין למנוע זאת מהם מה שמטילין חמין לתוך מקוה בשבת (ומשמע שם דהוא מתיר גם ע"י ישראל כיון שהמים הולכין ומצטננים כל הלילה) עיי"ש ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' נ"ט) האריך ג"כ בזה וסיים דאף שאין רואה שום איסור במה שהישראל בעצמו שופך החמין למקוה דהא חמין לתוך צונן מותר אפ"ה יש לאסור לעשות הישראל בעצמו דהוי כעין מלאכה ועיי' עכו"ם מותר עיי"ש.

ועיי' בשו"ת בנין ציון (סי' ע"ו) דהגזירה לא היתה אלא שלא לרחוץ בחמין עצמם שהוחמו על ידי האור משא"כ זאת החמין שבאין למקוה כבר נתבטלו בהמים שהיו שם בהמקוה ונקראו על שם המקוה עיי"ש. ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ו סי' סכ"ח) שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג בחמין אבל לא טבילה של מצוה עיי"ש.

ה) שלא לסחוט שערו עיי' בא"א [מהנאון מבוטשומש] (סי' שכ"ו) שכתב אף שהוא נוהג שלא לרחוץ פניו במקום שערות בשבת רק במקום שאין שם שער מ"מ אין שום איסור לרחוץ פניו גם במקום שערות וכמו כן לנגב פניו גם אם הוא ברור שהוא כגדר פסיק רישא לסחיטת שערות והסחיטה בשערות כלאחר ידו על ידי שמשים הכובע ג"כ יש להקל. ועיי' במעשה רב הגר"א (אות סכ"ה) לענין טבילה בשבת דמי

(5) סי' של"ט סעי' ב' ו'.

(3) שם סעי' ד' ה'.

(4) שם במג"א סק"ח.

ושערותיו, לנגבם יפה שלא ישאר עליו מים ויוציאם מרשות לרשות. וגם בנהר עצמו צריך לזוהר שלא ישא את המים שעליו ארבע אמות, כי הנהר הוא כרמלית, ולפי שאין כולם יודעים לזוהר, על כן נתפשט המנהג במדינות אלו שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו בצונן, כי אם לצורך מצוה כגון אשה נדה כדלקמן סימן קס"ב סעיף ז' ואיש לקריו (6). ה' מותר לעמוד על שפת הנהר ולרחוץ ידיו בנהר, ואין זה איסור במה שהוא מוציא את המים שעל ידיו מן הנהר על שפתו, לפי שהנהר הוא כרמלית ושפת הנהר הוא, גם כן כרמלית, ומותר להוציא מכרמלית לכרמלית בפחות מארבע אמות, רק שיזוהר לנגב ידיו היטב קודם שילך ארבע אמות (7).

ו' מותר לשוף ידיו במורסן אף על פי שהידים רטובות, ובלבד שלא יתן את המים על המורסן ממש, אבל אסור לשוף ידיו במלח וכל-שכן בבורית „זיף" (8) משום דנימוח (8).

שערים מצויינים בהלכה

שצריך למבול מבילת עזרא ימבול במוצ"ש ולא בשבת כי אי אפשר לזוהר שלא יבא לידי סחיטה.

ועיי' במג"א (סי' שכ"ו ס"ק ח') שמותר למבול לקריו בשבת וכמ"כ בש"ע (שם סעיף ח') ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ד) בשם האחרונים דמותר למבול רק יזהרו שלא יבאו לידי סחיטה, ועיי"ש בביאור הלכה שהאריך בזה, ועיי' נמוקי או"ח (סי' שכ"ו) מש"כ בזה והאריכו כבר בזה כל גורי האר"י וספרים הקדושים במעלת הטבילה של יום השבת ועיי' לקמן (סי' קל"ג סעיף ו') מה שכתבתי בענין מבילת בעל קרי ביום הכפורים ח"ו.

(ו) וכל שכן בבורית עיי' בבאה"ט (סי' שכ"ו ס"ק ח') בשם הש"ג ובשם שו"ת גנת ורדים (או"ח כלל ג' סי' י"ד) שכתב דאין למחות ביד הנוהגין להקל. ועיי' בנזר ישראל (סי' ס"ט) שהביא מפחד יצחק (ערך בורית) שהעלה להלכה דמותר לרחוץ ידיו בבורית.

אמנם עיי' במשנה ברורה (סי' שכ"ו ס"ק ל') בשם תפארת ישראל דבבורית שלנו שהוא רכה לכו"ע אסור משום ממחק והביא שם גם משאר אחרונים לאיסור ומנהג ישראל להחמיר בזה עיי"ש.

וכן כתב בשו"ת באר חיים מרדכי [מניאמוץ] (סי' י"ב) דכן הוא מנהג ישראל לאסור, עיי"ש.

(6) סי' שכ"ו סעי' ז' ובמג"א סק"ח. (8) סי' שכ"ו סעי' י'.

(7) סי' ש"א סעי' מ"ם.

ז מים שאין הדרך לרחוץ בהם אלא לרפואה כגון שהם רעים או מאוסים, אסור לרחוץ בהם בשבת, כיון שניכר שהוא מכוין לרפואה. במה דברים אמורים כששוהה בהם, אבל אם אינו שוהה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר. ובחמי מבריא וכדומה, אם אין הדרך לרחוץ בהם אלא לרפואה, אסור לרחוץ בהם בשבת לרפואה אפילו אינו שוהה בהם (9).

פז. דברים שצריכין ליהדר בבהמות חיות ועופות. ובו כ"ד סעיפים.

א (כתיב¹) למען ינוח א) שורך וחמורך וגו', הרי כי הזהירה

שערים מצויינים בהלכה

א) ינוח שורך וחמורך ע"י בשו"ת לבושי מרכי (מהר"ת סי' מ"ז) שנשאל בענין שינוי הזמן בכרור העולם שבמקום שהבעלים עומדים מתקדם שקיעת השמש והשבת ממחרת לבא ונכסים עם בהמות יש להבעלים במקום שמתאחר שקיעת השמש ושם השבת מתאחר לבא או להיפוך מהו לענין שביתת בהמותיו אי אולינן בתר גברי במקום והבהמות אחריהם נגררין בשביתתן או נימא דהבהמות בשביתתן תלוי לפי אופק מקומם הן בכניסת השבת והן ביציאת השבת לסוף ולחומרא.
והשיב ששאלה כזו נשאל בעל חסד לאברהם (ח"מ סי' ל"ה) לענין חמץ בערב פסח דאם יש חילוק בתהליכות השמש בין מקום החמץ למקום הבעלים אימתי חל איסור מכירת חמץ והשיב שם דהכל נגרר לפי מקום הבעלים והביא דגם לענין שביתת בהמות כבר נשאלו שאלה זו מגדולי הדור והובאו דבריהם בויילקט יוסף (שנת תרס"ה ניסן — אלול) והנאון מבאניהאד ועור גדולים עמו הסכימו דהכל לפי מקום הבעלים ואחר מהטעמים משום דאיסור חמץ ואיסור שביתת בהמה איסור גברא הוא והנאון בעל לבושי מדרכי שם השיב על דבריהם והעלה דאולינן בתר מקום הבהמות והאריך בזה ונתן טעמים לדבריו ואחר מהטעמים הוא דהתורה כתבה בחד קרא בהמה עם עבד והא העבד מחויב לשבות כעושה מצד עצמו דהא מחויב בכל המצות וגם מכח הבעלים כמו שביתת בהמה ומעתה אם תאמר שהם נגררין אחר הבעלים א"כ אם הבעלים הם במקום שהשבת מתקדם לבא

התורה שגם הבהמה של ישראל ב) תנוח, ולא בהמה בלבד אלא כל בעלי חיים. ולכן אסור להניח לבהמתו שתוציא איזה משא. שאפילו יצאה מאליה לרשות הרבים והוציאה משא, עבר הוא עליה על מצות עשה של תורה ואף דבר שהוא לה לנוי מכל מקום הוי משא²). אבל דבר שהוא לרפואתה כמו אנד שעל המכה מותרת לצאת בו³). וכן דבר שהיא צריכה לשמירתה הוי לה כמו מלבוש לאדם ומותרת לצאת בו.

שערים מצויינים בהלכה

גם העבד צריך להקדים בשמירת שבת ובמוצאי שבת שהבעלים במקום כבר להם חול עדיין מחוייב העבד למשוך שבתו לפי אופק מקומו שהוא מחוייב לשמור השבת גם סכח עצמו כנ"ל⁵. ולפ"ז חמור העבד מבעלים עצמן והתורה אמרה למען ינוח עבדך כמך כלומר שאין צריך לשמור יותר, ולכן הסברה נותנת דתלוי לפי אופק מקומם, וגם הבהמה מרמינן להעבד דאולינן בתר מקומם ועיי' לקמן (סי' צ"ח סעיף א') בענין כוז.

ב) הבהמה של ישראל תנוח, עיי' פמ"ג (סי' ש"ה ס"א א') דגם נשים חייבות בעשה דשבת בהמה ועיי' בתוס' דעק"א (שבת פ"ה) דנסתפק בזה ועיי' בתפארת ישראל בחידושים שם שהעלה דמוזהרת גם האשה.

ועיי' בשו"ת שם אריה (או"ח סי' ב') שמצדד לומר סכח דברי התוס' (פירושין ל"ד. ד"ה מעקה) דנשים יהיו פטורים מעשה דשבת בהמתו והשיג על דבריהם הנ"ל ולפי זה היה תקנה להקנות הבהמות (בשעת הרחק) לאשה ויהיה מותר לעכו"ם לעשות בהם מלאכה בשבת ודוקא לאשה שאין לה בעל דאי לאו הכי לא דמה שקנתה אשה קנה בעלה, ועוד תקנה יותר טובה נראה להקנות לקטנה דיש סברה לומר דאף גדולה אינה מצווה בעשה זאת דשבת בהמה ואיכא תרתי לטיבותא דהוי קטנה וגם נקבה ולא הוי כספי לה בידים אם מקנה לה קורם השבת והך תקנה יותר טובה מהך תקנה דיפקיר הבהמה וגם יכול להקנות הבהמה לקטנה או לקטן של אחר רבבניו יש בזה משום חינוך דמחוייב לחנכם אבל בקטן של אחר לא שייך מצות חינוך ולכן בעת הצורך שלא יבשל הישראל בעשה דשבת בהמה יש להקנות לקטנה של איש אחר ויעשה זאת קורם השבת ויש בזה כל הצדדים שאמרנו לעיל עיי"ש. ועיי' בשו"ת זכר יהוסף (או"ח סי' ס"ט) מש"כ מזה. ועיי' בשו"ת מנחה (מבעל מנחת שבת) שהביא שם דברי הגר"ש הכהן מוילנא שדעתו שאין לסמוך על זה להקל דרכו המחמירין.

ואך מה שהוא רק לשמירה יתירה אסור, וכן דבר שהבהמה זו אינה נשמרת בזה, אף על פי שבהמה אחרת נשמרת בה הוי לה לנבי בהמה זו משא ואסור (4).

ב הסוס יוצא באפסר או ברסן אבל לא בשניהם, ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארו ויצא בו, רק שיהא כרוך ברפיון קצת כדי שיוכל להכניס ידו מהרה בין הכריכה לצוארו כדי למשכו אם ירצה להשטט. ומותר למלטל באפסר וליתנו עליו ובלבד שלא ישען עליו משום דאסור לסמוך על בעל-חי. אבל החמור לא יצא ברסן של ברזל, לפי שזהו לשמירה יתירה אצל החמור. ושור ופרה שאינם צריכין שימור אסורין לצאת בחבל סביב צוארם אלא אם רנילין לברוח. אם קשר חבל בפי הסוס הרי זה משא לפי שאינו משתמר בו שהוא נשטט מפיו, ואינו דומה לאפסר שהוא קשור בראשו (5).

ג סוס וכן שאר בהמות לא יצאו במרדעת ואך החמור יוצא במרדעת שלא יתקרב מפני שפגעו להתקרב, ואם קשר לו המרדעת מערב שבת מותר שיצא בה בשבת שמלבושו הוא, אבל אם אינה קשורה לו, לא יצא בה, גזרה שמא תפול מעליו ויביאנה בידו, ובשבת אי אפשר לקשרה לו מפני שצריך להתקרב אליו ולסמוך עליו, ואך כשהחמור בחצר מותר לתת עליו מרדעת מפני הצנה ובלבד שלא יצא בה, אבל על הסוס לא יתן מרדעת כלל, אם לא כשהקור נדול שמזיק גם להסוס. וכן בימות החמה שהזכובים רבים ומצערין אותו, מותר לתת עליו מרדעת, ובלבד שהוא נזהר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הכיסוי, ולהסיר מרדעת בשבת בין מן החמור בין מן הסוס אסור, כיון דלית ליה צער לא יסירנה (6).

ד אסורה לצאת בזוג (ג) אף על פי שהוא פקוק ואינו מקשקש,

שערים מצויינים בהלכה

(ג) לצאת בזוג עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' סכ"ט) דאפי' אם הרועה אינה רוצה לקבלם רק אם יתלו זוג המקשקש בצוארם כדי שירגיש בהכרחם אפ"ה אין להתיר.
ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' ש"ה) דבמקומות שהבהמות יוצאות בכל יום לרעות בשדה וזוג על צוארם כיון שדרכם בכך ומפורסם לכל דומה להא דאמרינן בש"ע (סי' רמ"ג סעיף ב') על כן יש לצרד להסל עיי"ש ועיי' לעיל (סי' פ"ב ס"ס ט').

(6) שם סעי' ז' ו' ד' ט'.

(4) שם סעי' א'.

(5) שם סעי' א' ב'.

ואפילו בעיר שהיא מתוקנת בעירובין אסור שתצא בו, רק בחצר מותר שיהיה עליה, ואם אינו פקוק ומקשקש אפילו בחצר אסור להיות עליה (7).
 ה מותר להוליך את הסוס בחבל שברסן, ובלבד שיאחז בקצה החבל שלא יצא מידו טפח וגם לא יגיע החבל שבין ידו לבהמה עד טפח סמוך לארץ, ואם החבל ארוך הרבה יכרכו על צואר הסוס (8).
 ו שתי בהמות (ד) או יותר שהן קשורות זו בזו, והוא תופס בידו אפסר אחד וכולן נמשכות זו אחר זו, אסור לעשות כן בשבת אפילו בעיר המתוקנת בעירובין, אבל מותר לתפוס כמה אפסרי בהמות בידו להוליכן כדרך שנתבאר במעיקף שלפני זה (9).
 ז אין התרנגולין יוצאין בחוטין שקושרין בחן לסימן, או שלא תשבור כלים, אבל אם קושרין רגליה שלא תוכל לברוח, וכן סוסים הרועים בשדה וקושרין שתי ידיהם יחד שלא יוכלו לברוח מותר,

שערים מצוינים בהלכה

(ד) שתי בהמות או יותר, עיי' בהנהגות מקור חיים (סי' רס"ו) שנסתפק מתחלה בהא דאיתא בש"ס (שבת צ"ג). בשנים שעשו מלאכה פטורים דילפינן מקרא בעשותה אם הוא הדין בשביתת בהמה [כשמנהיג העגלה על ידי שני בהמות ואחד לבדו היה יכול דבאדם כה"נ פטור מדאורייתא ואסור רק מדרבנן ובבהמה יש לפטור גם מדרבנן דכל שבותים לא נזרו בבהמה. עיי' פרי מגדים (א"א סי' רמ"ו ס"ק ט')] וסוים שם במקור חיים כיון דלא מצינו כן באיסורים אחרים כגון בישול בשר בחלב ועשה מלאכה בשביעית ממלאכת הנאסרים שמע מינה דרק לענין קרבן דרשינן כן מקרא בעשותה אבל באיסורים ולאווין לא נאמר כלל זה לפטור.
 ועיי' בשו"ת חכם צבי (סי' פ"ב) שהביא משו"ת הרשב"א (סי' כ"ח) שכתב נ"כ דילפותא מבעשותה לפטור שנים שעשאו מלאכה בזה וזה יכול משום דחשבינן כל אחד כמסיע לא נאמר רק לענין שבת, וסוים החכם צבי דהיינו לענין קרבן אבל לעולם אסור מדאורייתא כמו חצי שיעור.
 ועיי' בשו"ת לבושי מדר"ת (סי' נ"ט) שמפרש שם דלאו דוקא שבת אלא בכל דבר שיש לתא דקרבן לאפוקי שביתת בהמה דליכא לתא דקרבן ליכא בזה שום קולה וכמש"כ המקו"ח והחכ"צ, עיי"ש.
 [ובעיקר דברי החכם צבי שכתב דהוא איסור דאורייתא כמו חצי שיעור צ"ע לי מדברי הרמב"ם (ה' שבת פ"א ה"ב) דאיסודו מדברי סופרים והוא תרחה מן המלאכה עיי"ש.]

(7) שם סעי' פ"ו.

(7) שם סעי' י"א.

(8) שם סעי' פ"ו.

ובלבד שלא יקשור עקוד או רגול, „עקוד“ היינו שיקשור יד עם רגל, „רגול“ היינו שקשור אחד מרגליו כלפי מעלה שלא תלך רק על שלש, שזהו אפילו בחול אסור משום צער בעלי חיים⁽¹⁰⁾.

ח מי שיש לו משרת אינו יהודי ורוכב על הבהמה ה) בשבת, כשמוליכה להשקותה אינו צריך למנעו כי איסור הרכיבה בשבת אינו משום משא הבהמה, כי החי נושא את עצמו (ואינו אסור רק מדרכגן ובבהמה לא גזרו), אלא האיסור הוא על האדם, שהישראל אסור לרכוב בשבת ואינו יהודי לית לן בה. ואפילו הוא נותן אוכף או בגד לרכוב עליו הם בטלים לגבי הרוכב, רק שאר דבר לא יניח על הבהמה⁽¹¹⁾.
ט מותר לומר לאינו יהודי לחלוב הבהמות בשבת ו) משום צער

שערים מצויינים בהלכה

ה) ורוכב על הבהמה, עיי' בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ס"ה) בענין חבורת ספאָרט [משחקי בקוביא] שמסחרם ומשפטם שכל אחד נותן סוסו למקום השחק שמרצים שם הסוסים ומי שמגיע סוסו עם רכבו ומנהיגו בתחלה למקום שנרשם הוא זרין ונשכר והסוס נמסר לנכרי המלמד את הסוסים במרוצת רגלים ושכרו שנוטל חלק מהריוח — בתב שם דמות ליישראל למסור סוסיו לחבורה זו ביון שהמקום שהסוסים רצים מוקף מחיצות והוי רה"י ואין כאן משום שביתת בהמה במש"כ המנ"א (סי' רמ"ו ס"ק י"ב) ומכאן מקח וממכר ג"כ אין איסור מפני שהנכרי מקבל חלק מהריוח, והוא מפורסם ודבר הרגיל וא"כ הנכרי אדעתא דנפשיה עבד רק צריך שלא יקבע לו מלאכתו בשבת והשיג על דברי מהר"ם שיק (סי' ק"ד) ועיי' בשו"ת תשורת שי (סי' ש"ט) עיי"ש.

ו) לעכו"ם לחלוב הבהמות, עיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"א סי' י"א) שהאריך שם בנדרון החליבה בארץ ישראל במושבות היהודים שאין נמצאים שם גוים לחלוב הביא שם דברי הראשונים אי יש בחליבה איסור דאורייתא או דרבנן וסומך עצמו על דברי הרמב"ן (בחדושי שבת קמ"ה). שבת דאיסור החליבה אסור מדבריהם משום דרמי למפרק ובמו שהתירו להגונח לינק חלב בשבת משום שהוא בלאחר יד בן יש להתיר החליבה בכלאחר יד ומצדד לפרש גם דברי המהב"ר בשו"ע (או"ח סי' ש"ה סעיף ב') שדעתו שאינו רק איסור דרבנן ובן מפרש דברי הר"ן לזה וסיים להתיר בארץ ישראל שכמה אלפים משפחות מתפרנסות ממשק החליבה ומניעת החליבה בשבת תביא צער רב לבהמות שגורם הפסקת החלב ולפעמים קרובות מבח זה מיתתן ואי אפשר לעשות ע"י גוים

(11) שם סעי' כ"ב ומנ"א.

(10) שם סעי' י"ד וז"ל וז"ל.

שאינן נמצאים שם בכמה מושבות על כן העלה להתיר עפ"י התנאים האלה א לעשות ע"י כלי לוחץ על הדרים ומוציא את חלבם משום שהוא כלאחר יד והוא רק מדרבנן וכמו גונה שהתירו לינק בשבת משום שהוא כלאחר יד ומשום צערא לא גזרו וצינור שעלו בו קשקשים התירו למעכן ברנל משום דמתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסירא לא גזרו (כתובות ס'). ב שתעשה החליבה בצנעה וכמש"כ ברין צינור שעלו בו קשקשים רממעכן ברנל בצנעה. ג ורק במקום שלא יהיה אפשר לעשותו על ידי גוי אבל בשאפשר להמציא גוי לזה אין שום היתר עיי"ש טעמו. ד שהחליבה תעשה קמעה קמעה במדה שתהיה להקל צער הבהמה וקלקול רדיה וזה יתוסן על ידי חליבה מקצתית ולא לחלוב בבת אחת.

ועוד הביא משו"ת אבן יקרה שמתיר משום צער הבהמה לחלוב בקרירה שבה חלב נקפה דהא חולב לתוך אוכל והוא האריך בענין חולב לתוך אוכל וכתב שיש בזה ג' שיטות דלרעת התוס' (שבת ס"ד: ד"ה חולב) הוי גמ בזה איסור ראוריתא ולרש"י שם וכן הרמב"ן מותר לגמרי ולהרמב"ם (שבת פ"ח ה"ז) אסור מדרבנן.

ועיי' בספרו משפטי עזיאל (ח"ב סי' מ"ז) שהאריך עוד הפעם בענין זה ומחזק שם דבריו שכתב בחלק א' וגם הביא מחכם אחר הצעה לעשות החליבה על ידי קטן וכמו שהתיר הטו"ז (סוף ס' שמ"ו) הבאת המפתח על ידי קטן.

עוד האריך שם בענין אי נכון לעשות החליבה על ידי שנים דרין הוא ששנים שעשאו מלאכה ביחד בזה יכול וזה יכול פטורים והוא רק איסור מדרבנן והעלה שאין במציאות לעשות זה בשנים. [ונמצא לפי זה אם היה יכול לעשות על ידי שנים וקטנים ולחלוב לתוך אוכל ועל ידי שינוי ובצירוף דעת הרמב"ן והריטב"א והרשב"א דמעשה החליבה הוא רק איסור דרבנן היה נקלש האיסור עד שיהי' תלתא או רביעי דרבנן].

ועיי' בספר מנחת פתים (סי' ש"ז) רמסתפק בזה אם מותר במקום הפסד לעשות שבות על ידי ישראל שלא כדרכו היכא שאם היה עושה כדרכו היה חייב חטאת רק שעל ידי שעושה שלא כדרכו הוי ליה שבות [וכמו שמצינו שהתירו לגונה לינק חלב בשבת משום דהוי מפרס כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו] וממהרש"א (פסחים ס"ו: תוס' ד"ה הנח) משמע שיש להחמיר גם במקום מצוה, ופסירא לא עדיף ממצוה עיי"ש. ולפ"ז משמע דעל ידי שינוי לחוד אין להתיר לחלוב גם במקום הפסד.

ועיי' בספר בנין ציון (סי' ג') שכתב דהרא"ש (פרק כל כתבי) כתב דבכל היזק הבא לאדם פתאום חותר איסור שבות והב"ח כתב דגזירה דרבנן במקום פסירא לא גזרו והמנ"א (סוף סי' של"ט) פסק דרס שבות דדיבור חותר במקום פסירא ולא שבות דמעשה עיי"ש משמע נמי שאין

בעלי חיים כי החלב מצערה, והחלב אסורה בו ביום אפילו בטלסול, אלא האינדיהודי יעמידה במקום המשתמר. וכן מותר לומר לאינדיהודי להכרות האוונות (ז) פעם אחת ביום משום צער בעלי חיים (12).

שערים מצוינים בהלכה

להתיר איסור שבות דמעשה ע"י הישראל גופא. ואולי יש לחלק בין הפסד הבא לאדם יחיד לבין הפסד הבא לרבים וכל שכן לכלל ישראל שהם בארץ ישראל.

ועיי' בשו"ת מהר"ש (ח"ג סי' מ"ג) דהתיר לצאת בשבת עם הכתבי יחוס (לעניימאציע) בשלא כדרכו לצורך התפלה וטבילה כמו דמותר מלאכה שלא כדרכו במצטער או במקום הפסד עיי"ש משמע נמי קצת היתר בשבות כלאחר יד בשעהר"ח. ועכ"פ אם אפשר לו להקליש האיסור על ידי שיעשה בדרך שינוי ולהלוב לתוך האוכל וע"י קטנים או שנים יותר עדיף כנ"ל.

ומצאתי לנכון להעתיק כאן שיטות הראשונים שבאו לידי בענין החליבה בשבת א. שיטת רש"י (כתובות ס'. ד"ה מפרק — שבת צ"ה. ד"ה מפרק) ורמב"ם (שבת פ"ח ה"ז) דחליבה הוא תולדה דדש. ב. שיטת הר"ת בתוס' (שבת ע"ג: ד"ה מפרק) דהוא משום ממחק דהחלב ממחק הדר ומחליקו. ג. שיטת הר"ש ב"ר אברהם בשטמ"ק (כתובות ס'). דהוא תולדה דנוזל דמפרק בבעלי חיים הוא תולדה דנוזל. ד. שיטת היראים (מלאכת סותר) דחולב חייב משום טוחן. ה. שיטת הירושלמי (שבת פ"ז) דחולב חייב משום קוצר. ורש"י (שבת צ"ה). הביא טעם זה בשם יש אומרים ודחה טעם זה [ועיי' במשפטי עזיאל (ח"א סי' י') שהביא דברי הירושלמי והסיב דבריו לפרש שזה דוקא כר' אליעזר אבל לרבנן הוא מדרבנן] ו. הרמב"ן (שבת קמ"ה) ראיסור החליבה הוא רק מדרבנן משום דרמי למפרק וכן הביא טעם זה בחידושי הרשב"א שם. וכ"כ הריטב"א (כתובות ס'). בפירוש דהחליבה אפי' בידו ממש הוא מדרבנן ועכ"פ רובם ס"ל דהוא דאורייתא.

(ז) להכרות האוונות, עיי' בבאה"ט (סי' ש"ה ס"ק ז') מש"כ בשם המג"א (שם ס"ק י"ב) דאי ליכא נכרי שרי ע"י ישראל משום דהוא צער בעלי חייב דאינן יכולין לאכול בעצמן ומוב לעשות על ידי קטן וכ"כ במשנה ברורה (שם ס"ק ע"א) ועיי' בש"ע הנר"ן (סי' ש"ה) ובתפארת ישראל (לכלכל שבת) שכתבו נ"כ להתיר ע"י קטן.

ועיי' במשנה ברורה (סי' שכ"ד ס"ק כ"ז) שהביא בשם כמה ראשונים לאסור ע"י קטן ואין להתיר רק ע"י נכרי.

י אסור להשאיל או להשכיר בהמתו לאינו יהודי אלא בתנאי שיחזירנה לו קודם שבת, ואם אירע שלא החזירה, יפקירה הישראל קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו, כדי להנצל מאיסור, אבל לכתחלה אסור להשאיל או להשכיר על סמך זה (13).

יא לא ימדוד אדם שעורים לתת לפני בהמתו, אלא משער באומד דעתו (14).

יב אגודת שחת אם אינו קשור בקשר של קיימא (דהיינו שני קשרים זה על גב זה) מותר להתירו וליתנו לפני בהמה, ומותר לחתוך דלועין קשים לפני בהמה, והוא כשנתלשו מאתמול, ואם הדלועין רכים ויכולה לאוכלן כך אסור לחתכן (15).

יג מותר להעמיד בהמתו על גבי-עשבים מחוברים כדי שתאכל, כי אין זאת מלאכה אצלה מה שתעקור העשבים אדרבה גייה לה. אבל עשבים שתלשן אינו-יהודי בשבת שהם מוקצים אסור להעמיד שם בהמה שתאכל, אלא אם כן אין לה מה לאכול אז מותר משום צער בעלי חיים, וכן אם אין לה מה לשתות, מותר לומר לאינו-יהודי להביא לה מים מן הבאר שבכרמלת (16).

יד אין תולין על הבהמה כים או כלי שתאכל מתוכו, כיון שזה אינו אלא לתענוג בעלמא לבהמה שלא תצטרך לשוח צוארה, ואסור למרוח בשבת בשביל תענוג הבהמה. אבל עגלים וסייחים שצוארן

שערים מצוינים בהלכה

ועיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' ס') דאווזא המסוכנת למות מחמת נרעין שנתחב בנרונה מותר ליטלה משם ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קנ"ה) שיצא לחלס בזה שבאם אינו תחוב בעומק ואין פסיק רישא בעשיית חבלה אז מותר להוציא ע"י ישראל אם אין שם נכרי אבל אם תחוב בעומק אין להוציאה ע"י ישראל.

ח יפקירה הישראל קודם השבת עיי' במסגרת השלחן (ס"ק ד') דכן יעשה כששלח משרתו הנכרי שיביא לו סחורה על עגלה וסוסים שלו הם ורואה בערב שבת שנשתהה באם הדרך יפקיר הסוסים כרי שלא יעבור על איסור שביתת בהמתו אבל לכתחלה וראי אין לשלוח שיסע בשבת על סמך זה.

(15) שם מעי' ד' ו'.

(13) סי' רמ"ו מעי' ג'.

(16) שם מעי' י"ג וח"א.

(14) סי' שכ"ר מעי' ב'.

קצר ומצטערים לאכול מן הקרקע, מותר לתלות להן כלי עם מאכל בחצר, אבל לא יצאו בו מפני שמשא הוא להן⁽¹⁷⁾.

מן אין להשליח תבואה לעופות במקום לח שיכול להיות שישאר שם קצת ויצמיח אחר-כך⁽¹⁸⁾.

מן הנותן מספוא לבהמות אסור ליתנו תחלה בכברה להוציא המוץ ולנקותו, אבל אם אינו מכוון לכך מותר לקחת אותו בכברה וליתנו באכוס⁽¹⁹⁾.

ין הנותן מורסן לבהמות או לעופות אסור לתת לתוכן מים, ואם נתן בהם מים ערב שבת אסור לגבולן בשבת, אבל מותר לנערן מכלי אל כלי כדי שיתערבו⁽²⁰⁾.

יח בהמות חיות ועופות הגדלים בבית שמוזנותיהן מוטלין עליהן, מותר לתת להם מזונות בשבת, אבל אותן שאינם גדלים בבית ואין מוזנותיהן עליהן אסור לטרוח בשביל ליתן להם מזונות, ואפילו להשליך לפניהם אסור. ולכן אסור ליתן מזונות לפני היונים לפי שיוצאין ואוכלין בשדה. נותנין מזונות לפני כלב, ואפילו של הפקר יש קצת מצוה ליתן לו מעט מזונות, שהרי חקדוש ברוך הוא חס עליו על שמוזנותיו מועטין, ומשהה אכילתו במעיו שלשה ימים. יש נוהגין לתת חטים לפני העופות בשבת שירחם^(ט), ואינו נכון שהרי אין מוזנותיהן עליהן⁽²¹⁾.

שערים מצויינים בהלכה

(ט) בשבת שירה, כ"כ הבאה"ט (סי' שכ"ד ס"ק ח') בשם המנ"א (שם ס"ק ז') ועיי' בנימוקי או"ח (סי' שכ"ד) דהמנהג הזה לתת אוכלין לעופות בשבת שירה מקובל בן מהנה"ס מהרמ"מ מרימונוב ועוד קדושי עליון כי מקובל אצלם כי רתן ואבירם רצו ברשעתם להכחיש דברי נביאות משה רבינו וכאשר הגיד משה כי בליל יום השביעי לא ירד המן כי שבת קודש הוא והמה קמו בלילה ופזרו מן שנשאר להם מערב שבת על הארץ כדי שיוכלו להראות לפני העם שירד המן בלילה ליל שבת קודש והצפרים לקטו זאת קודם אור היום והרשעים ההם נמצאו בשקרוותם על כן נותנים להצפרים חלקם מקצת מאכלי שבת לזכר הנס הלז ועיי"ש שהאריך בדברי המנ"א הנ"ל שכתב שאין נכון לעשות זה משום דאין מוזנת עליהן והאריך להלכה בבירור הדבר להחיות, עיי"ש.

(20) שם סעי' ג'.

(21) שם סעי' י"א י"ב ובמנ"א.

(17) סי' ש"ה סעי' י'.

(18) סי' של"ו סעי' ד'.

(19) סי' שכ"ד סעי' א'.

י מותר לזמן אינו יהודי לביתו לאכול עמו בשבת, ואף-על-פי שאסור ביום-טוב גזרה שמא ירבה בשבילו, אבל בשבת אין לחוש לזאת ומותר לתת אפילו לו לבדו מזונות ואף-על-פי שאין מזונותיו עליך, מכל-מקום כיון שמפרנסין עובדי-כוכבים מפני דרכי שלום, חשוב כמזונותיו עליך (22).

כ בהמה חיה ועוף שלא הורגלו עדיין לבא בערב לכלוב שלהם, וכן אפילו אם הורגלו אלא שעתה מרדו וברחו, אסור להכניסן לתוך הכלוב או לתוך הבית, ואפילו אם הם בבית או בכלוב אלא שהדלת פתוחה אסור לסגרה, משום דכזה המה נצודים והוי איסור צידה (23).

כא ואם כבר הורגלו והמה בני תרבות, שדרכם לבא בערב למקומם ויצאו, והוא חושש שלא יגנבו אותן, מותר לדחותן שילכו למקום המשתמר, אבל לא יקה אותם בידים שהרי הם מוקצה (24).

כב אין מילדין את הבהמה בשבת ואפילו למעדה, היינו שיאחז את הולד שלא יפול לארץ אסור (25).

כג מכה כתחלתה שיש להבהמה צער ממנה סכין אותה בשמן, אבל בסוף שאין הסיכה אלא משום תענוג אסור (26).

כד אם אכלה כרשינין הרבה וכדומה ומצמערת, יכול להריצה בחצר כדי שתייגע ותתרפא. אם אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן, ואם הוא ספק שמא לא יקיוז לה דם תמות, מותר לומר לאינרייהודי להקיה. וכן שאר רפואות עושין לה על-ידי אינרייהודי (27).

פת. דיני מוקצה בשבת. ובו י"ח סעיפים.

א מוקצה מדעת, דהיינו שהקצהו א) האדם מדעתו מלאכלו

שערים מצויינים בהלכה

א) שהקצהו האדם מדעתו, עיי' בב"י ובפמ"ג (מ"ז) ובמשנה ברורה (ריש סי' ש"ח) רחשבו ששה חלקים במוקצה, ואלו הן:
א. מוקצה מחמת חסרון כים רהיינו כלי שארם מקפיד עליו שלא יפגום ולא יתקלקל. בזה אין שום תקנה למטל בשבת אפי' לצורך נופו

(25) סי' של"ב סעי' א' במנ"א.

(22) סי' שכ"ה סעי' א'.

(26) שם סעי' ב'.

(23) סי' שס"ז סעי' י"ב ומנ"א.

(27) שם סעי' ג'.

(24) שם ובח"א.

בשבת, מחמת שאינו ראוי לאכילה אלא על-ידי הדחק⁽¹⁾, או שראוי לאכילה אפילו בלא דחק אלא שהקצתו לסחורת, אף-על-פי שנתנו לאוצר⁽²⁾, וכן דבר שהוא ראוי היום למאכל כלבים, אף-על-פי שבערב שבת לא היה עומד לכך כגון בהמה ועוף שנתנבלו בשבת⁽³⁾, וכן דבר שנשתנה היום ממה שהיה אתמול, אבל מכל-מקום גם היום עדיין ראוי לאיזה תשמיש, כגון כלים שנשברו היום ועדיין ראויין להשתמש בהן מעין תשמישן הראשון, לקבל בהן איזה מאכל או משקה⁽⁴⁾, וכן עצמות שנתפרקו היום מן הבשר והן ראויין לכלבים, כל אלו מותרין למלטל בשבת⁽⁵⁾, חוץ ממה שדחה בידים כגון גרונרות וצמוקים⁽⁶⁾.

שערים מצויינים בהלכה

ומקומו. [ועיי' בתוספת שבת (סי' ש"ז ס"ק י"ג) דרוקא אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור כגון סכין של שחיטה ושל מילה ושל סופרים אבל כלי שמלאכתו להיתר אין החסרון כים מזיק כלל כיון שיכול להשתמש בו כמו בחול].

ב. כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל אפי' שלא ישבר או שלא יגנוב אבל מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו [ועיי' בפמ"ג שם דאפי' הוא מיוחד למלאכה מדרבנן מקרי נמי מלאכתו לאיסור].

ג. מוקצה מחמת גופו, היינו דבר שאינו כלי ולא מאכל ארם ולא מאכל בהמה כגון אבנים קנים מעות עצים עפר חול מת בעלי חיים ונרונרות וצמוקים שמונחים במקום שמתבשלים וכיוצא בזה אסור לטלטלם אפי' לצורך גופו ומקומו [אבל יש בזה י"ג צדדי היתר ואחשוב אותם לקמן ס"ק ו']

ד. כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו דבר מוקצה ואפי' הוסרו בשבת כיון שהיה עליו בבין השמשות מנו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא והוא הנקרא בסים לדבר האסור.

ה. דבר שהיה ביהשמ"ש מחובר או מחוסר צידה ואפי' מחמת איסור דרבנן ואפי' סר אח"כ האיסור ממנו אתקצאי לכולי יומא.

ו. מוקצה מחמת מצוה כגון עצי סוכה ונויה ואתרוג [וזה שייך בכל שמונת ימי החג ולא לאיסור שבת].

ועיי' ברמב"ם (ה' שבת ס"פ כ"ד) הטעם שאסרו מוקצה כדי שלא יהא טרוד כל היום בעסק חפציו לפנות ממקום למקום והתורה אמרה

פ"ח (1) סי' ש"ח סעי' ז"א ל"ב.	(4) סי' ש"ע סעי' ו'.
(2) סי' ש"י סעי' ב'.	(5) שם סעי' כ"ט.
(3) סי' שכ"ד סעי' ו'.	(6) סי' ש"י סעי' ב'.

ב דברים שאינם ראויים כלל לאכילת אדם כמו שהן, אפילו על-ידי הדחק שצריכין בישול, ואף-על-גב שראויין לבהמות או לכלבים^(ז) הרי כיון שהם מוכנים למאכל אדם לאחר זמן אינם עומדין לבהמות ולכלבים, וכן דברים שאינם ראויין בשבת לשום תשמיש, כגון עצים ונצוצות של עופות ועורות-בהמות וצמר או פשתן וכל בעלי-חיים^(ב) אפילו אלו שהן בתוך ביתו, וקליפי אגוזים וקליפי ביצים ועצמות הקשות שאינן ראויין אפילו לכלבים, ודלתות וחלונות חבית (דאסור לתלותן בשבת), וכן שכרי כלים שאינם ראויים עוד לשום תשמוש, כל אלו והדומה להם אסורים בטלטול^(ג) ומכל מקום כלי זכוכית שנשתברו במקום שיכולין להזיק, מותר לפנות השברים^(ה).

ג מאכל שהוא אסור באכילה ומותר בהנאה, והוא ראוי לאינר-יהודי כמו שהוא, כגון בשר מבושל וכדומה ויכול הוא ליתנו לאינר-

שערים מצויינים בהלכה

למען ינוח והראב"ד שם כתב הטעם שהוא גדר להוצאה שאם נתיר לטלטל כל דבר יבוא עי"ז להוציא מרה"י לרה"ר.

(ב) וכל בעלי חיים עיי' בנזר ישראל בשם מהר"ח א"ז (סי' פ"א) דעופות המצפצפים בקול נאה בכלובן כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים הם.

ועיי' בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' מ"ה) שנשאל אי מותר לטלטל בהמה חיה ועוף לתינוק לשחק בו בשבת והשיב דמדברי התוס' (כבא מציעא מ"ו: ד"ה פרי) נראה דקרי ליה לשור כלי דכל שעושין בו איזה דבר ומיוחד לכך כלי מקרי והא דמרדין אותם ולא סנביהן משום דלאו לצורך נופו ומקומו הוא אלא לצורך עצמו של איסור.

אמנם עיי' בש"ע הגר"ז (סי' ש"ח סעיף ע"ח) דאפי' עוף שראו לצחק בו תינוק כשבוכה אסור לטלטלו עיי"ש ולפי"ז משמע דגם עופות המזמרים בקול נאה נ"כ אין לטלטל אותם.

ועיי' בשו"ת חת"ס (סי' פ"ב) שאין לטלטל הבעלי חיים בשבת גם משום מצות השבת אבירה או שילוח הקן ועיי' בספר יהושיע (או"ח סי' י"ט) שכתב דמותר לטלטל לצורך מצוה אם הטלטול הוא במצוה נוספה וכ"כ בספר מנחת פתים דלדברי שעה"מ (פ"ב ה' יו"ט הל' י"ח) היה מקום להתיר כיון דמקיים המצוה תיכף בשעת שילוח. והובא דבריהם בארחת חיים החדש (סי' ש"ח סעיף ל"ט).

(ז) סי' ש"ח ס"ב ובמנ"א סקנ"ו.

(ה) סי' ש"ח סעי' ו'.

(ג) שם סעי' כ'.

קפא

קצור שלחן ערוך פח

יהודי שהוא שלו מותר לטלטלו, אבל אם אינו ראוי לאינו-יהודי כמו שהוא כגון בשר-חי^ג (וגם לכלבים אינו עומד כיוון שראוי לאינו יהודי), או שאינו יכול ליתנו לאינו יהודי מפני שאינו שלו אלא של אחר אסור לטלטלו^י.

ד נולד, והיינו דבר שנתחדש היום, כגון אפר מן אש שהוסק היום על ידי אינו-יהודי^י. וכן ביצה שנולדה היום^י, ומים הזוחלין מן האילנות בימי ניסן^י, וכן אפילו לא נתחדש היום אלא שבא מכח מעשה שהיו אסורין לעשות היום, כגון פירות-ד' שנפלו מן האילן או שתלשן אינו יהודי, וחלב שנחלבה היום וכדומה, גם כן אסורין בטלטול. ופת שאפאו^ה אינו-יהודי בשבת בעיר שרובה נכרים דמסתמא אדעתא

שערים מצויינים בהלכה

ג) בשר חי עיי' במנ"א (סי' ש"ח ס"ס נ"ו) שמחלס שם בין בשר הרך כגון יונה ובר אוזא דראוי לכוס מותר לטלטל אבל בשר קשה כגון בשר בהמה שאינו ראוי לכוס אסור לטלטלו וכ"כ בש"ע הגר"ז (סי' ש"ח סעיף ס"ח). ועיי' במסגרת השלחן (ס"ס ה') דעכשיו שאין נוהגין כלל לאכול בשר חי אפשר שאסור כל בשר חי לטלטל בשבת.

ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ס סכ"ה) שהביא שם בשם כמה אחרונים דלא כהמנ"א רק כל בשר חי אפי' בשר בהמה נמי מותר לטלטל דכל בשר חזי לאכול באומצא. וסיים דבשעת הדחק יש לסמוך להקל. ד) ופירות שנפלו מן האילן, עיי' בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קמ"ט) דאם הפירות נשרו בביהשם"ש וילדה תרנגולת או ביצה מותרין הפירות דזה סימן שהיה אז יום דהא תרנגולת אינה מולידה בלילה כדאמרינן בש"ס (ביצה ז'. — בכורות ח'). ועיי' בעיקרי הד"ט (סי' י"א) שנסתפק אי מועיל סימן זה בתינוק שנולד בביהשם"ש לענין מילה.

ה) ופת שאפאו עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ו) באחר שהיה קרית חצות לשאוף רוח קר ולרחוץ במים ואין לו שום חמין בשבת לשתות והוא איש חלש שצריך לכל זה — כתב שם דמותר לו לשתות החמין שמבשלים בבית האוכל של נכרים כיוון ששם מבשלים לצורך האכסנאים שרובם נכרים וכמו שאיתא בש"ע (או"ח סי' שכ"ה) בפת שאפה עכו"ם בשבת בשעת הדחק יש להקל וכ"כ בשד"ח (אס"ד בישולי נכרים אות ז') והכא נמי צריך לו לבריאות גופו ואעפ"י שבשו"ת שבות יעקב (ח"מ סי' י"ב) כתב דדוקא פת אשר עליו יחיה האדם מקרי שעת הדחק ולא בקאפע אפ"ה אם צריך לו לבריאות גופו גם השבות יעקב מודה וגם לא שייך

(10) מנ"א שם סקנ"ו.

(12) סי' שכ"ב סעי' א'.

(11) מנ"א נסי' ש"י סק"ח.

(18) ח"א.

דאינו יחודי אפאו, אם הוא שעת הדחק או לצורך מצוה מותר לישראל לאכלו בשבת⁽¹⁴⁾.

ה' כלים שהם מיוחדים לעשות בהם מלאכה האסורה לעשות בשבת, כגון מכתשת ריחים וקורנס וקרדום ומכבדות שמכבדין בהן את הבית, ושופר ומנורה ומחט שתופרין בה, ונרות שלמים בין של חלב בין של שעווה, ופתילות מצמר גפן ובגד שעטנו שאסור ללבשו, וכל כל כיוצא באלו מותרין למלטלן לצורך גופם, כגון קורנס לפצוע בו אגוזים, קרדום לחתוך בו דבר מאכל, מחט שלמה ליטול בה את הקוץ (אבל אם נימל עוקצה או חודה אסור בכל מלטול) וכן מותרין למלטלן לצורך מקומן, דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, וכיון שנמטלו בהיתר, וכן אם שכח ונמטלו בידו, מותר למלטלו גם יותר ולהניחו במקום שירצה, אבל שלא לצורך גופן ושלא לצורך מקומן, אלא למלטלן בשביל עצמן לבד שלא יגנבו או יתקלקלו אסור למלטלן. ותפילין גם-כן אסורין למלטל, אך אם מונחים במקום בזיון שיוכלו להתלכלך, מותר למלטלן ולהניחם במקום דמשתמרין⁽¹⁵⁾.

ו' מוקצה טחמת חכרון כים, דהיינו שאדם מקצה מדעתו להשתמש בהם, מפני שהוא מקפיד עליהם שלא יתקלקלו, כגון כלי אומנות, שמקפיד עליהם שלא יפגמו, וסכין שמתקנים בו את הקולמוס, וסכין של שחיטה וסכין של מילה, וכן נתר העומד לכתובה ושמי חובות וכתבי חשבונות ואגרת, שהוא מקפיד עליהם לשומרם וכלים היקרים שאינו משתמש בהם כלל, וכן כל דבר שמחמת שמקפיד עליו הוא מיחד לו מקום ואינו משתמש בו, וכן כלים שבחנות שעומדים

שערים מצויינים בהלכה

לאסור משום שמא ירבה בשבילו דחנוני בלאו הכי מכין הרבה ומשום בישול עכו"ם נמי אין לאסור דהרבה מתירים לשתות קאפע בבית מזינת הקאפע (קאפע האזער) (ועיי' שאילת יעב"ץ ובפתחי תשובה יו"ד סי' קי"ד) עיי"ש. ועיי' בחיי אדם (כלל ס"ג סעיף כ') שכתב ג"כ דבאם הנכרי אינו יודע שהישראל ישתה קאפע או טהע מותר לשתות ממנה שבישל לצורך עצמו כמו פת.

ועיי' בארחות חיים (סי' שכ"ה) בשם ספר מאורי אור דבכרכים דאיכא טובא חלושים יש לצדר להקל ליקח בשבילם גלוסקאות מפת שאפה עכו"ם בשבת כיון דכל חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם שיעשה וכל שכן כאן שאפיה לא היתה בשביל היהודים, עיי"ש.

(14) סי' שכ"ב סעי' ב' וסי' שכ"ה וז"א. (15) סי' ש"ה סעי' ג' ד.

למכירה, אפילו הם כלי מעודה אם אין דרכו להשאילם (אבל אם דרכו להשאילם לפעמים אינם מוקצה) כל אלו והדומה להם, וכן כים המיוחד למעות הוין מוקצה מחמת חסרון כים, ואסורין במלטול אפילו לצורך גופן או לצורך מקומם¹⁶).

ז דבר שאין עליו שם כלי כלל, כגון עצים ואבנים ו) וחתיכות ברזל וכדומה אסורין גם-כן בכל מלטול אפילו לצורך גופן וצורך

שערים מצוינים בהלכה

ו) עצים ואבנים, זה נקרא מוקצה מחמת גופו שחשבתי אותם לעיל (ס"ק א' אות ג') ועיי' בב"י ופמ"ג מ"ז (ריש סי' ש"ח) שכתבו דבמוקצה זו יש י"ג דרכי היתר, ואלו הן:

א. חריות של דקל ונסרים של אומן וחבילי קש ועצים שהתקינו למאכל בהמה ולבנים שנשארו מן הבנין וכיוצא מותרין למלטל על ידי מחשבה שחשבו עליהן מערב שבת. (סי' ש"ח סעיף כ"ו).

ב. עפר והול שהכניסן לבית ויחוד להן מקום או שהם צבורים בזוית בחצר או בבית מותר למלטלם (סי' ש"ח סעיף ל"ח).

ג. נדבך של אבנים צריך לשפשפם או לסדרם ודעת הרמב"ם דסני במחשבה כחריות של דקל [עיי' או"ח סי' ש"ח סעיף כ"א].

ד. כיסוי של בור ודות נימלים אם יש להם בית אחיזה (שם סעיף ז').

ה. התירו למלטל אבנים מקורזלות לצורך בית הכסא (סי' שי"ב סעיף א').

ו. התירו למלטל גרף המיוחד לרעי להוציא לחוץ אע"פ שאין בו מים (סי' ש"ח סעיף ל"ה).

ז. מותר למלטל הרעי עצמו בין על ידי כלי ובין שלא ע"י כלי (שם סעיף ל"ד).

ח. מותר למלטל מת מן הדליקה (סי' שי"א סעיף א').

ט. מותר למלטל מת מפני החמה על ידי ככר או תינוק שעליו (סי' שי"א סעיף א').

י. מותר למלטל קוץ המונח ברה"ר במקום הרורסים שלא יזמן. (סי' ש"ח סעיף י"ח).

יא. מותר למלטל קליפי אגוזים על ידי שמסלק הטבלא ומנערה (שם סעיף כ"ז).

יב. מותר למלטל שברי כלים ובלבר שיהיו עושין מעין מלאכתן. (שם סעיף ו').

16) שם סעי' א' ומנ"א סק"י.

מקומם, אלא אם כן יחדו בערב שבת לאיזה תשמיש שישתמש בו לעולם, ולכן אסור ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו. נרות שאינם שלמים גם כן אין שם כלי עליהם ואסורין בכל מלטול, וכן מולם של עליה אין עליו תורת כלי (17).

ח כלי שמלאכתו להיתר או אפילו לאיסור ולהיתר, כגון קדרות ואפילו כלים מאוסים (דבשבת מוקצה מחמת מיאוס מותר) מותר למלטלן אפילו רק בשביל הכלי שלא יגנב או ישבר, אבל שלא לצורך כלל אסור למלטלו, וכתבי הקודש ואוכלין מותר למלטלם אפילו שלא לצורך כלל (18).

ט כשם שאסור למלטל את המוקצה או את הנולד, כך אסור ליתן כלי תחתיהם כדי שיפלו לתוכו, כיון שעל-ידי זה הוא מבטל את הכלי שלא יוכלו למלטלו עוד, והרי-זה כאלו חברו שם במיט (19). אבל מותר לכפות סל לפני האפרוחים כדי שיעלו ויירדו בו כי לאחר שלא יהיו עליו מותר למלטלו, ואם היו עליו בין השמשות נאמר הסל במלטול לכל היום (20).

י עפר וחול הצבור בזוית בחצר או בבית מותר למלטלו, דכיון דצברו זה הוא הזמנתו לתשמיש, אבל אם הוא מפוזר בטל לגבי קרקע ואסור במלטול (21). וכן אם חתך קודם שבת ענף מן האילן להניף בו ולהבריח הזכובים וכיוצא בו, מותר להשתמש בו בשבת כיון שיחדו לכך ועשאו כלי, אבל אסור ליקח בשבת בד מן המכבדות שהרי הוא מוקצה, ואפילו נטלו אינו-יהודי אסור למלטלו (22).

יא נסרים של בעלי בתים שאינם עומדים לסחורה מותר למלטלם, ושל אומן אסור, אלא-אם-כן חשב עליהם מבעוד יום להשתמש בהם בשבת (23).

יב כל מוקצה אינו אסור במלטול, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו שרי, ולכן מותר ליגע במנורה העומדת אפילו נרות דולקות בה, וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על-גבי מוקצה, אבל אסור ליגע במנורה התלויה כי גם בנגיעה בעלמא הוא מנדנדת (24). ומותר לכסות דבר מוקצה בדבר שאינו מוקצה מפני הגשמים וכדומה (25).

יג מלטול כלאחר יד מותר במוקצה, ולכן אם שכח איזה דבר

(17) שם סעי' ו' וסעי' י"ט כ"ב. (22) שם סעי' כ"ג ובמ"ז סקי"ז.

(18) שם סעי' ד'. (23) שם סעי' כ"ו.

(19) סי' רס"ה סעי' ג' וסי' ש"י סעי' ו'. (24) שם סעי' ג' ופמ"ג סוף הסימן.

(20) סי' ש"ח סעי' ל"ט. (25) סי' ש"ח סעי' ו'.

(21) שם סעי' ל"ח.

מוקצה על איזה כלי או שנפלה שם בשבת, אם צריך לכלי המותר או למקומו מותר לנערו, או לישא את הכלי למקום אחר ולנער את המוקצה. וכן יכול לעשות אם שכח מעות בכים שבכגדו והוא צריך לבגדו, אבל בשביל המוקצה לחוד אסור לעשות כן, ואם הניח קודם שבת בכוונה דבר מוקצה על כלי נעשה בסיים לדבר האסור⁽²⁶⁾.

יד אבל בשאינו צריך להכלי המותר, אסור למלטו אם יש עליו דבר מוקצה. ולכן אסור ליטול בידיו תינוק אפילו ברשות היחיד אם יש בידו אבן או שאר דבר מוקצה, אך אם יש להתינוק געגועין שאם לא יטלוהו יחלה, וגם אי אפשר להשליך מידו האבן וכדומה מפני שיצטק ויבכה, אז מותר ליטלו על ידיו ברשות-היחיד ואם יש בידו התינוק איזה מטבע אסור אפילו לאחוז בידו, והוא מהלך ברגליו, ואפילו ברשות-היחיד, ואפילו יש לו געגועין, משם דאיכא למיחש שמא תפול המטבע מידי התינוק, וזה ישכח שהיום שבת ויגביהה, ונמצא מטלטל מוקצה בטלטול גמור, ואסור אפילו במקום סכנת חולי, כיון שאין שם סכנת נפש אם לא יטלנו⁽²⁷⁾.

טז מת אסור למלטו בשבת, אבל מותר לשמוט את הכר מתחתיו שלא יסריח, ובלבד שלא יזיז בו שום אבר, ואם היה פיו נפתח והולך, קושר את הלחי בענין שלא יוסיף להפתח, אבל לא כדי שלא יסגר מה שנפתח שאם-כן היה מזיז אבר⁽²⁸⁾.
טז אם נפלה דליקה ויראים שלא ישרף המת ז', מותרין למלטו

שערים מצוינים בהלכה

יג. מותר למלט דבר האסור שלא בידיו אלא על ידי גופו. (סי' שי"א סיעף ח').

ז) ויראים שלא ישרף המת עיי' נמוקי או"ח (סי' שי"א) במת בבית החולים ובאם יניחוהו שם יש לחוש שינתחוהו (סעקצירען) יש להתיר [במקום עירובין] ללסחו משם יהודים קברנים על ידי שיניחו במטה וינוחו אצלו או עליו דבר מאכל.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שי"א) בשם ספר החיים שהתיר למלט המת מהמרחץ לצורך טבילת נשים על ידי ישראל ויניחו שם כבר ולא יעשו על ידי נכרים והוי בזיון המת. ובארחות חיים שם הביא בשם שו"ת שאילת שלום (סי' קי"א) להתיר למלט המת ע"י נכרים שמונח בחצר בית הכנסת ביום הכפורים כדי שיוכלו הכהנים לכנוס בבית הכנסת להתפלל.

(26) סי' ש"ט סעי' ד' וסי' ש"ו סעי' ז'. (28) סי' שי"א סעי' ז'.

(27) סי' ש"ט סעי' א'.

אגב דבר היתר, דהיינו שמניחין עליו או אצלו איזה דבר מאכל, ומטלטל שניהם ביחד, ואם אין דבר מאכל מניחין עליו איזה כלי או מלבוש שמותר בטלטול ואם גם זאת אין, אזי מטלטלין אותו לבדו. בין-כך-ובין-כך אין מטלטלין אותו אלא למקום שמוותרין להוציא לשם, אבל למקום שאסורין להוציא אין להוציאו כ"אם על ידי אינו-יהודי⁽²⁹⁾. י"ן כל דבר מסוגף כגון רעי וקיא צואה בין של אדם בין של תרנגולים, אם הם בבית או בחצר שיושבים שם בני אדם מותר להוציאם לאשפה. וכשמוציא גרף של רעי או עכ"פ של מי רגלים, כל זמן שהכלי עדיין בידו מותר להחזירו, כדין כל מוקצה שבקודו בידו מותר למלטלו להניחו במקום שירצה, אבל לאחר שהניחו מידו אסור למלטלו, משום דמאוס טפי (וגרע משאר מוקצה מחמת מיאוס), ואך כשצריכין לו משום כבוד הבריות מותר להחזירו. וכן אם יכול לתת בתוכו מים שיהיו ראויין לשתיית בהמה יכול להחזירו כך⁽³⁰⁾. י"ח מותר ליתן כלי תחת הדלף^(ח) בשבת, ואם נתמלא שופכי ומחזירו למקומו, והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה, אבל אם המים מאוסים אסור ליתן שם כלי, משום דאין עושין גרף של רעי לכתחלה, ואם עבר ונתנו והוא במקום דמאוס עליו מותר להוציאם⁽³¹⁾.

פט. דין בסיס לדבר האסור. ובו ו' סעיפים.

א כלי שלו שהניח עליו בערב שבת דבר מוקצה בכוונה, והיה דעתו שיהא מונח שם בהכנסת שבת, נעשה הכלי בסיס לדבר האסור,

שערים מצויינים בהלכה

ועיי' בישועת יעקב (סי' שי"א). ולפי ספר החיים הנ"ל יש להתיר גם ע"י ישראל וע"י ככר או דבר מאכל. ח הדלף בשבת, עיי' בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ס"ט) דמותר לכסות בשבת צמחים ואילנות הגדלים בקרקע מפני השלגים שלא יזוקו כמו שמתיר בש"ע (סי' של"ח סעיף ז') לכסות הפירות שהן מוקצים ולכנים העומדים לבנין שהן מוקצים מפני הדלף ואף הרש"ל שחולק שם על הש"ע (עיי' בבאה"ט שם ס"ק ז') מודה בכאן, והובא דבריו שם בארחות חיים.

(29) שם סעי' ה'.

(30) שם סעי' א'.

(31) סי' ש"ח סעי' ל"ד ל"ה.

ואפילו נימלה משם המוקצה ביום השבת, מכל-מקום כיון שהיתה מונחת שם בין-השמשות ונעשה אז הכלי בסיס לדבר האסור, אסור למלטלו גם אחר כך כל היום, אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו⁽¹⁾.

ב היה מונח שם בהכנסת שבת גם דבר היתר, ונעשה הכלי בסיס לדבר האסור, ולדבר המותר, אם הדבר המותר יותר חשוב לו מותר למלטלו, ואם הדבר האסור יותר חשוב לו אסור למלטלו⁽²⁾. ולכן טוב להניח את החלות על השלחן קודם בין-השמשות, כדי שיהיו המפה והשלחן בסיס להנרות והחלות^(א), ויהיו מותרין במלטול, ואם לא עשאו כן הרי נעשו המפה והשלחן בסיס לדבר האסור לחוד ואסורין במלטול. ומכל-מקום בדיעבד אם יש צורך גדול כגון שנפל גר על השלחן וצריכין לנערו, יש לסמוך על הפוסקים דסבירא להו דלא נעשה בסיס אלא אם דעתו שתשאר שם המוקצה כל יום השבת, והרי המנהג

שערים מצויינים בהלכה

(א) בסיס להנרות והחלות עי' בפרי מגדים (א"א סוף סי' רע"ט) דאותן שמניחין הנרות על טם כסף גם כשמסיר בבוקר על ידי עכו"ם הנרות מעל הטם אפ"ה הטם באיסורו עומד דהיה בסיס ביהשם"ש, ואם הניח על הטם דבר חשוב כמאכל וכרומה שרי למלטל הטם ואם סילקו ההיתר מעליו שוב אסור למלטלו עיי"ש ומשמע מדבריו דגם אם ההיתר היה שם בביהשם"ש נדעשה בסיס לדבר האסור והיתר אפ"ה אם סילקו ההיתר מעליו ונשאר רק האיסור אסור למלטלו. וכ"כ בפירוש (במ"ז סי' ש"ט ס"ק א') ויניח החלות קודם ביהשם"ש ומונחים עד בוקר לאחר סילוק הנר עיי"ש. ועי' בש"ע הנר"ז (סי' רע"ז ס"ק ו') ראף לאחר שסילקו הלחם מהשלחן כיון שהיה מונח שם בכניסת השבת מותר למלטל ולא נעשה בסיס להנר עיי"ש. משמע בפירוש רלא כהפמ"ג וכן משמע קצת מהמשנה ברורה (סי' רע"ז ס"ק י"ח) שכתב דרשאי למלטל השלחן ואפי' בעור שהנרות דולקות עליו כיון שהיה מונח עליו הלחם הצריך לשבת לא נעשה בסיס לאיסור ע"כ, משמע שנם אם עתה אין הלחם עליו אפ"ה מותר כיון שהיה שם הלחם בכניסת השבת.

ועי' עוד בש"ע הנר"ז (סי' ש"ט סעיף ט') דהמפה שעל השלחן שהמנורה עומדת עליה מותר למלטלה לאחר שהסירו המנורה משם ואפי' בלא הונחו החלות על המפה בביהשם"ש והטעם דהמפה לא הונחו שם לדעת שיניחו המנורה עליה אלא מפני שאי אפשר להעמיד המנורה על השלחן לברה מפני שהמפה חוצצת בפניהם עיי"ש.

פמ 1) סי' ש"ט סעי' ג' וסי' ש"י סעי' ו' 2) סי' ש"י סעי' ח'.

להסיר בשחרית את המנורות ב) על-ידי אינו-יהודי ולא נעשה במים.
 ג) היו מעות בכים ג) התפור בבגד מותר למלטל את הכנד, שאין כל הכנד נעשה בסיס אלא הכים, והכים במל לגבי הכנד אבל אין ללבוש אפילו בביתו, דחיישינן שמא יצא בו לרשות הרבים ג).
 אבל תיבה שבתוך השלחן (שופלאד) ויש מעות בתיבה ד), אסור למלטל את השלחן, משום דהתיבה הוא כלי בפני עצמה ולא במל לגבי השלחן 4).

שערים מצויינים בהלכה

ב) להסיר בשחרית את המנורות, עיי' בשו"ת שדה הארץ (ח"ג סי' ט"ו) והובא בזכ"א (שבת אות נר) דמי שחש בעינו ואור הנר מזיק לו ויגדל הכאב מותר למלטל הנר ע"י שינוי ולהעמידו בבית אחר. ועיי' בשערי תשובה (סי' רע"ט) בשם אדמת קודש דאסור למלטל הנר אפי' בכה"ג.

ג) מעות בכים התפור בבגדו עיי' לעיל (סי' ס"ח סעיף י"ב) שכתב שם בקצור שלחן ערוך ובמסגרת השלחן דמי שהוא ביום השבת בדרך במלון ויש עמו מעות דאם יוכל להפקידן או להצניען אסור להחזיקן בכיסו שהרי הם מוקצה ואם מתירא שמא יגנבם ממנו יתפרם בערב שבת בבגדו וישב בבית ולא יצא בהם במקום שאין עירוב. אך אם יש לחוש שמא מחמת זה שאינו יוצא כל היום מביתו ירנישו שיש לו מעות ויגזלם ממנו מותר לצאת בהם כשהם תפורים בבגדו אבל אם הם רק מונחים בכיסו בכל ענין אסור וכתב על זה במסגרת השלחן דהיינו דאסור לצאת למקום שאינו מעורב אבל במקום עירובין מותר לשאת אצלו המעות במקום חשש הפסד לפי שזהו טלטול כלאחר יד כיון שאינו מטלטלו בידו רק בגופו.

ועיי' בבאה"ט (סי' ש"א ס"ק כ"ט) בשם הטו"ז דגם אם מחזיק המעות בין בגדו לבשרו נ"כ מותר [והיינו אפי' במקום שאינו מעורב] ובשם המג"א שם כתב דדוקא צריכים להיות תפורים ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק קכ"ג) שאם לא תפרן בערב שבת יניחם בין בשרו לבגדו או במנעלו שיכול להוציאן בשבת ע"י שינוי דהוי שלא כדרך הוצאה ולכתחלה יתפרן בערב שבת בבגדו.

ד) ויש מעות בתיבה, עיי' בחיי אדם (כלל ס"ז דין י') דמחלק בזה שבאם התיבה עשוי באופן שאפשר להוציאה מן השלחן לגמרי אז הוי כלי בפני עצמו ואינו בטל להשלחן וא"כ נעשה עתה השלחן בסיס להתיבה שהמעות בה ולכן אסור למלטל השלחן אבל אם התיבה מחוברת להשלחן

ד לא נעשה בסיס אלא אם כן המוקצה היה מונח שם בין השמשות, אבל אם לא היתה שם בידהשמשות רק אחר-כך הניחה שם לא נעשה בסיס, ומותר למלט את הכלי אפילו בשעה שהמוקצה עליו, ולכן מותר לנער את השלחן או את המפה מעצמות וקליפין, כשאין השלחן והמפה נעשה בסיס מכח חגרות כמורשנזכר-לעיל סעיף ב' (6).
ה ולא נעשה בסיס אלא אם הניחו בכוונה, שיהא מונח שם בין השמשות, אבל אם נשאר שם מחמת שכחה או שנפל מעצמו לשם לא נעשה בסיס (6).

ו ולא נעשה בסיס אלא כלי שלו (ה), אבל אם הניח דבר מוקצה על כלי של אחר, לא נעשה בסיס, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בדלא נוחא ליה לחבריה (7).

צ. דין עשיית חפציו בלא מלאכה ומלאכה על ידי אינו-יהודי. ובו כ"ג סעיפים.

א יש דברים שהן אסורין בשבת אף-על-פי שאינן דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו, משום שנאמר (1), אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי, ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר. מהא דכתיב, „וכבדתו מעשות דרכיך” דרשו רבותינו זכרונם לברכה (2) שלא יהא הלוחך בשבת כהלוחך

שערים מצויינים בהלכה

שאי אפשר להוציאה משם לגמרי הרי נתבטל התיבה להשלחן ולא נעשה השלחן בסיס לגבה ומותר למלט השלחן.

ה) כלי שלו, עיי' ברמ"א (סי' ש"י סעיף ב') דאין הכנה שייך בשל אינו יהודי וכתב במשנה ברורה (שם ס"ס י"ב) לפרש זה דהיינו דבר שהוא אסור משום דאתקצאי ביהשם"ש זה לא שייך בנכרי דאין הנכרי מקצה מדעתו כלום. ובכיאור הלכה שם כתב דלפ"ו אינו יהודי שהדליק נר ביהשם"ש בביתו וכבה אח"כ מותר לישראל למלט המנורה כשנתאכסן הישראל בביתו של האיני יהודי והדליק לצורך עצמו.

צ (1) ישעיה נ"ה י"ג.

(2) שבת קי"ג.

(5) מנ"א סי' י"ח סק"ג.

(6) מנ"א סי' י"ח סק"ו.

(7) שם בהנ"ל י"ד.

בחול. לפיכך אסור לרוץ בשבת א), אבל לדבר מצוה מותר לרוץ (מדכתיב „דרכיך“ משמע דרכיך אסורים, אבל דרכי שמים מותרין) ומצוה לרוץ³).

ב ומחא דכתיב „ממצוא חפצך“ דרשו רבותינו זכרונם לברכה חפצך אסורים, אפילו אינך עושה מלאכה כגון שהוא מעיין ב) בנכסיו, מה הם צריכין למחר גם זאת אסור. וכן אסור למייל בעיר כדי למצוא סוס או ספינה או קרון לשכרם אחר השבת אם ניכר הדבר שהולך בשביל כך⁴, אבל לשמור חפציו או חפצי חברו מותר.

שערים מצויינים בהלכה

א) אסור לרוץ בשבת, עיי' בקונטרס אחרון בש"ע הגר"ז (סי' ש"א) דאם יש לפניו מעט רפש וטיט ויש לו צער לטנף רגלו מותר לפסוע בפסיעה נסה והובא גם במסגרת השלחן (ס"ק א') ובמנחת שבת (ס"ק ג') וכתב עלה המנחת שבת דלפי זה יש לומר רהוא הרין כשגשמים יורדים או שהרות סוער מותר ג"כ לפסוע פסיעות גסות כדי למהר לביתו עיי"ש.

ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' צ"ג) שנשאל אי מותר לנערי בני ישראל לילך לבית הספר בשבת ושם מלמדין אותם לקפוץ ולרוץ (איבונגן ונימנסטיג) השיב שם דלא התירו הבעלי ש"ע (או"ח סי' ש"א) אלא אם רצים וקופצים ברצון עצמם מחמת תענוג אבל לארגן חברותא לזה והמורים מצוים אותם לעשות כן לא דירוע שלא כל הבחורים מתענגים בבת אחת וחוצי מזה אם עושה זאת להתלמד מזה חכמה ומלאכה אסור משום ממצוא חפצך, עיי"ש.

ב) כגון שהוא מעיין בנכסיו עיין בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ע') דעכו"ם המראה בשבת לישראל זהב אחר שיוריע לו אם הוא טוב וכמה שוויו עובר לסוחר ראסור להוריע בשבת דזה נקרא דרך משא ומתן, והובא בארחות חיים החדש (סי' ש"ו). ועיי' עו"ש בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' ס"ו) דעכו"ם העושה מלאכה בשבת מותר הישראל לעמוד בריחוק מקום לראות מלאכתו ויתלמד ממנו המלאכה רק בתנאי שלא יראו אותו שום אדם ריסברו שהוא מורזו למלאכה ואיכא איסורא דבה בזה [ולא קשה ממה שאוסר שם להוריע שוויו של הזהב דהכא אין כאן רק ראייה בעלמא בלא שום דיבור].

ועיי' בשאלת יעבץ (ח"א סי' מ"א) דמי שרוצה ללמוד חכמת הנתוח (אנאטאמיע) ראסור לו לעמוד אצל הרופאים ולראות מהם המלאכה

3) ברכות ו' סי' ש"א סעי' א' וע"ל סי' 4) סי' ש"ו סעי' א' ובסנ"א.
י"ב סעי' י"א.

ג אסור להחשיך על התחום, דהיינו לילך בשבת עד סוף התחום או פחות, להתעכב שם עד שתחשך, כדי למהר דרכו לילך משם ולהלאה, שכיון שהולך משם והלאה במוצאי-שבת ניכר הדבר שעיקר הילוכו היה בשביל כך, ודוקא כשמחשיך שם כדי לילך ולעשות דבר שאי-אפשר בשום אופן לעשותו בשבת, כגון לשכור פועלים או לתלוש פירות או להביא פירות המוקצין שאין שם היתר לעשות דברים אלו בשבת. אבל מותר להחשיך על התחום כדי להביא בהמתו, כיון שאם היו בתים עד שמה, קרובים זה לזה שבעים אמה, היה מותר להביאם גם בשבת. וכן להביא פירות התלושין שאינן מוקצין מותר, כיון שאם היו מחיצות מקיפות כל הדרך, היה מותר, גם בשבת וכל כיוצא בזה. וכן מותר לילך בשבת תוך התחום אל הגינה, לתלוש שם פירות במוצאי-שבת, משום דאינו ניכר שהלך בשביל זה, אבל הרואים יאמרו שהלך למייל או לבקש בהמתו שנאכדה לו, ואחר-כך כשהיה שם נמלך ונשאר עד הלילה כדי לתלוש פירותיו⁽⁵⁾.

ד ומהא דכתיב, „ודבר דבר“, דרשו רבותינו זכרונם-לברכה שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול^(ג). הלכך אסור לומר: דבר פלוני אעשה למחר, או סחורה פלונית אקנה למחר, והיינו דבר שהיום אי אפשר לעשותו בשום אופן, אבל דבר שהיה איזה צד לעשותו היום, אף-על-פי שעתה אין זה הצד מותר. ולכן מותר לומר: למקום פלוני אלך למחר, רק שלא יאמר לשון המשמע שילך בקרון, וגם לא ירכה לדבר בזה. ואפילו בשיחת דברים במלים אסור להרבות, ואסור לספר בשבת דבר של צער, אסור לאדם לחשוב חשבונות^(ד) בפיו בשבת,

שערים מצויינים בהלכה

כדי להתלמד מהם ויש בזה כמה חששות שיבוא מזה לאיסור דאורייתא ועכ"פ לידי שבותין, אבל לאדם אחר שאין כוונתו ללמוד חכמה זו רק שיחנה ממה שרואה דבר חדש אין בזה איסור, עיי"ש.

ג) כדיבורך של חול עיי' בא"א [מהגה"ק מבוטשוטש] (סי' ש"ז) דאם צריך לדבר עם אחר בענין משא ומתן ולא יסתיע לפגוש עמו רק בשבת והוא הפסד מרובה יש לצדד [אם אינו ממש הלשון שפירשו חו"ס לאיסור אף שהוא דבר סחורה] אם מדבר בלשון שינוי להיכר וכעין הנהוג להזכיר זכרון שבת קודש על כל מה שאומרים מפעולה כימי החול עיי"ש.
ד) אסור לאדם לחשוב חשבונות, עיי' באה"ט (סי' ש"ז ס"א) בשם שו"ת הב"ח (סי' קמ"ו) דמי שיש לו חוב אצל האנס ובשבת נודע

(5) סי' ש"ז סעי' ח' ט'.

בין חשבון שעתיד להיות, בין חשבון שכבר עבר, אלא שצריך לו עדיין לידע אותו, כגון כך וכך הוצאתי על בנין פלוני לשכר הפועלים, ועדיין נשארו בידו משכר הפועלים, שצריך הוא לדעת את החשבון אסור. אבל חשבונות שאין לו בהם צורך מותר לחשבן, ובלבד שלא ירבה בהם שאסור להרכות בשיחה במילה בשבת⁽⁶⁾.

ה מדכתיב „חפצך“, למדו רבותנו-זכרונם-לברכה דאין אסורין אלא חפצי האדם אבל חפצי שמים מותרין, לפיכך מחשיכין על התחום משום צרכי מצוה, וכן מותר לפקח על עסקי רבים בשבת, כגון לילך לשלטון או לבית ועד-השרים לדבר בשבילם, שצרכי הרכים הם כמו חפצי שמים. וכן מותר לדבר עם מלמד אודות תינוק, אם ירצה לקחתו ללמד עמו ספר או אפילו אומנות, שזהו גם כן מצוה, שאם לא תהא לו אומנות לפרנס את-עצמו ילמסם את הכריות. אבל אסור לשכור את המלמד בשבת, כי השכירות הוא שכות גמור, ולא הותר אפילו בשביל מצוה, ורק מה שאינו אסור אלא מפני „ממצוא חפצך ודבר דבר“ זה מותר בשביל מצוה, ומותר להכריז על אכדה בשבת, שהשבת אבדה מצוה היא⁽⁷⁾.

ו מדכתיב „ודבר דבר“, למדו רבותנו-זכרונם-לברכה דדוקא דיבור אסור אבל הרהור מותר, ולכן הרהור בעסקיו מותר^(ה), ומכל-מקום

שערים מצויינים בהלכה

לו שהאנס ילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד מותר לילך בשבת לקבול עליו לפני שר העיר ועיי' בשאילת יעב"ץ (סי' קס"ב) מש"כ בכעין זה ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רכ"ה) שרצה מתחלה לומר דדוקא אם השר העיר לא יכתוב מדבר זה אז מותר לעסוק בענין זה לפני הערכאות אבל אם יכתבו שם מעסק זה כיון דלשיטת כמה פוסקים גם כתב שלהם דאורייתא אפשר דאינו מותר, אלא משום דבשו"ת זרע אמת (הובא בשע"ת שם ס"ק ג') מתיר לשלוח אינו יהודי לפני הערכאות להשתדל לגבות חוב מאינו יהודי אחר אם הוא הפסד מרובה ואף שהערכאות יכתבו בכתב שלהם אפ"ה מותר כיון שאם לא יעשה היום יפסיד וא"כ ה"נ יש להתיר אף אם יכתבו עיי"ש.

ה הרהור בעסקיו מותר עיי' בשאילת יעב"ץ (סי' קס"ב) ראסור בשבת לקרות אף בהרהור בעניני מסחר הנדפסים בהעלים (עתונים) דאף דהרהור מותר זה דוקא הרהור דממילא אבל הרהור מתוך הכתב אסור ועיי' בשלחן מלכים (סי' ו' ס"ק ע"ב אות ח') דהוא הדין לשמוע מראדיו דברי

(6) שם סעי' א' ו' ה' ובאחרונים.

(7) סי' ש"ו סעי' ג' ו' י"ב.

קצור שלחן ערוך ז

קצנ

משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם כלל ויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה, וזהו שכתוב „ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך“ והרי אין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אחת, אלא יראה האדם בכל שבת כאלו מלאכתו עשויה, ואין לך עונג גדול מזה, ומכל-שכן שלא ירהר בדבר שגורם לו טרדה או דאגה (8).

ז מותר לומר לפועל: הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אף-על-פי שמתוך כך מכין שצריך לו לערב לשוכרו למלאכה, לפי שלא נאסר אלא דיבור מפורש, אבל אל יאמר לו: היה נכון עמי לערב, שזהו כמדבר בפירוש שרוצה לשוכרו (9).

ח השוכר את הפועל לשמור לו איזה דבר, אסור להפועל ליקח שכר שבת (1) בפני-עצמו, אבל אם היה מושכר לשבוע או לחדש, מותר ליטול בהבלעה גם שכר שבת (10).

שערים מצויינים בהלכה

מסחר בשבת נ"כ אסור שאף דהרהור מותר דוקא דהרהור דממילא בלי שמיעת קול אבל על ידי שמיעת קול אסור וכמש"כ היעב"ץ. ועיי' לקמן (סעיף י').
(1) שכר שבת, עיי' במג"א (סי' ש"ו ס"ק ז') בענין משכיר חדר לחבירו מש"כ בזה ועיי' בהגהות מהרש"ם (שם אות ד') דלדברי המג"א אותן בעלי פונדקאות הנוטלים שכר לינת לילה אסור להם לקבל שכר בעד ליל שבת לבד בלא הבלעה ואפשר כיון דהכנסת אורחים מצוה הוא דמי למש"כ בש"ע (שם סעיף ה') בענין החזנים דל"א מותר, ובסי' תפ"ה (סעיף ה') ומחצית השקל שם מבואר דקיי"ל כדעה זו להקל בדבר מצוה.

ועיי' בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קי"ד) דהמילדת נוטלת שכר שבת דאי ידעה שלא יתנו לה מתעצלת לבא והוי שכר מצוה דפיקוח נפש. ועיי' בשו"ת הרי בשמים (ממהר"ק סי' נ"ב) דאם הלך בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה דשרי לו ליטול שכר אף אם אינו רופא. ועיי' בשו"ת פקודת אלעזר (סי' כ"ט) דשרי ליטול לרופא שכר שבת משום דאיכא מצוה לרפאות בו ישראל ואפי' לרפאות העכו"ם נ"כ מותר לו ליטול שכר משום דיש לו לרפאות העכו"ם משום איבה וכיון דאיכא איבה ממילא הוי מצוה שלא תבא ח"ו רעה על ישראל וכיון דאיכא מצוה מותר לו ליקח שכר שבת כמש"כ בש"ע (סי' ש"ו סעיף ה') ובב"י (סי' ש"י) והטעם דבמקום מצוה מותר לקבל שכר משום דכל שכר שבת אסור משום משא ומתן ובמקום מצוה לא נזרו. ועיי' בשו"ת נובי"ת (סי' קי"ד) לענין שכר טבילת נשים בשבת.

(10) סי' ש"ו סעי' ד'.

(8) שם סעי' ח'.

(9) סי' ש"ז סעי' ז'.

מ אסור ליתן מתנה ז) לחבירו אלא דבר שהוא לצורך שבת, וכן אסור ליתן משכון לחבירו, אלא אם כן הוא לצורך מצוה או לצורך שבת, ולא יאמר לו הילך משכון אלא נותן סתם (11).

י שטרי הדיוטות ח), דחיינו שטרי חובות וחשבונות ואגרת של שאלת שלום, אסור אפילו לעיין בהם בלי קריאה, ואף-על-פי שאינו אלא סהרהר מכל-מקום אסור, ולא אמרו דהרהור מותר אלא כשאינו ניכר שמהרהר בחפצים האסורים, אבל כאן שניכר לכל שמהרהר בחפצים האסורים, הרי-זה בכלל איסור ממצוא חפצך, ומי שנשתלח לו אגרת ואינו יודע מה כתוב בה מותר לעיין בה, כי שמא יש בה דבר שצריך לו לגופו, אבל לא יקרא בפיו, ואם יודע שאינו רק מעניני משא ומתן אסור אפילו לעיין בו וגם אסור בטלטול משום מוקצה (12).

יא כותל או טבלא שיש בו איזה צורות או דיוקנאות וכתוב תהתייהן זו צורת פלוני וזו דיוקן פלוני, אסור לקרות כתב זה בשבת ואפילו לעיין בו בלא קריאה אסור, וכן ספרי מלחמות ט) וספרי דברי

שערים מצויינים בהלכה

ז) אסור ליתן מתנה עיי' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' נ"ט) באחר ששכח למכור פרתו שלא ביכרה ובשבת ראה כי תקריב ללדת כתב שם דהמיקל ליתן לעכו"ם במתנה כדי להפקיע ממנה קדושת בכור לא הפסיד ועיי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' סכ"ח) דאף אם נתן במתנה לעכו"ם יצוה העכו"ם שיאמר לעכו"ם שני שיעשה בו מום וישבו שלשה ת"ח ויתירו עיי"ש.

ח) שטרי הדיוטות, עיי' במנחת שבת (ס"ק כ"ב) דתעורת מסע (פאספארט) שהוא בכתב עמים אסור לקרותו וכן אסור לטלטלו אם אינו צריך לו להראותו להשוטרים וכן שטרי מעות (טשעקן) ג"כ מוקצים הם מחמת חסרון כים ואסור לטלטלם ועיי' לעיל (סי' פ"ח סעיף ו').

ט) וכן ספרי מלחמות, עיי' בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' כ"ג) דדוקא סיפורי מלחמה שאירע בזמנים הקודמים אבל סיפורי מלחמה שנתהוים עתה ומודיעים בהעתונים החדשות בקרב הארץ וקורות מתרגשות ולפעמים יש צורך לידע איזה צד גבר מותר לקרותם וכ"כ בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' קס"ב) ומתיר לקרותן אפי' באותן המקומות שאי אפשר שיגיע לשם איזה צד נזק מהמלחמה אפ"ה מותר כיון שמתענגין בכך ויש צער למנוע בפרט הרגיל לקרותן אלא שיש למנוע מפני שבסופן נרפס עניני מסחר והרהור כזה אסור שהוא מתוך הכתב. ועיי' לעיל (ס"ק ה') [ולפ"ז מותר לשמוע

הימים של מלכי אומוות העולם, וכן מליצות ומשלים של שיחת חולין, כגון ספר עמנואל ומכל-שכן דברי חשק אסור לקרותן בשבת, ואפילו לעיין בהם בלי קריאה בפיו, ואף בחול אסור משום מושב לצים, אפילו הם כתובים בלשון-הקודש, ובדברי חשק יש עוד איסור שמגרה יצר-הרע בעצמו, אבל אותן ספרי דברי הימים שיוצא מהם עניני מוסר ויראת שמים, כגון ספר יוסיפון וכיוצא בו אפילו כתובים בלשון „לעז“, מותר לקרותם אפילו בשבת, ומכל-מקום אין ראוי להרבות בהם (13).

יב אסור למדוד (בשבת או זה דבר אם הוא לצורך אלא אם-כן הוא לצורך מצוה (14).

יג במקום פסידא מותר לדבר צרכיו בין עם ישראל בין עם אינו-יהודי (15).

יד כל דבר שהישראל אסור לעשותו, אסור לומר לאינו יהודי לעשותו, דאמירה יא) לאינו-יהודי הוי שבות, ואפילו לרמוז לו לעשותו

שערים מצויינים בהלכה

מראדיו חרשות וסיפורי מלחמה שנתהוים עתה ומוריעים החרשות להעולם ודוקא בענין שפתחו וערכו הנכרי לצורך עצמו או להשיטות שמתיירים לערכו מאתמול על ידי שעון אוטומטי עיי' לעי' (סי' פ' ס"ק ל"ט אות ג'). ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' עכ"ג) דאסור לעשות (בעשטעלונג) נומעראציאן על מכתבי עיתים (עתונים) הנרפסים ע"י עכו"ם בשבת דאז מדפיסים גם בשביל הישראל אלא א"כ יפרש להם שבשבת אינו רוצה במ דבלא"ה אסור לישראל לקרותם בשבת. ועיי' בשו"ת מחנה חיים (ח"ג או"ח סי' כ') שמתיר לקרות העתונים בשבת וסיים דאפ"ה היראים והחרדים לא יקראו במ.

י) אסור למדוד בשבת, עיי' בפרמ"ג (או"ח סי' ש"ו ס"ק ט"ז) דאם נפל איסור לתוך היתר בשבת מותר למדוד אם יש שם ששים וכן אם נפל מאתמול ולא נודע עד עתה דאין בזה משום עוברין רחול משום שהוא לצורך הוראה וכ"כ בספר עיקרי דינים (או"ח סי' י"ד אות כ"א). ועיי' בפמ"ג (סי' שכ"ג א"א ס"ק י"ד) שמשמע דדוקא לשער ברעת ובמראה עיניו מותר ולא למדוד וכ"כ בשו"ת בתי יהודה (סי' כ"ט) ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"ו ס"ק ל"ה) שהעתיק דברי הפמ"ג שבכאן להקל אפי' מדירה להתלמד להוראה.

יא) דאמירה לאינו יהודי שבות, ומה שנוהגין עתה להאיר החשמל

(15) מנ"א סי' ש"ז סק"א.

(13) שם סעי' ט"ו ט"ז.

(14) סי' ש"ו סעי' ו'.

אסור, ואפילו לומר לו קודם שבת שיעשה שבת גם כן אסור, וכן אסור לומר לאינו יהודי בשבת שיעשה לאחר שבת, ודבר זה אינו משום שבות, כיון דהמלאכה נעשית בשעת היתר, אלא אסור משום „ממצוא חפצך” ולכן לצורך מצוה מותר⁽¹⁶⁾.

מן אפילו אם הנכרי בא מעצמו לעשות איזה מלאכה בשביל ישראל, צריך הישראל למחות בו, ולכן אינו יהודי שרוצה להסיר הפחם מנרות של ישראל, כדי שידליקו יפה צריכין למחות בו⁽¹⁷⁾.

מן אם רואה אדם שיוכל לבוא לידי הפסד, כגון שנתרועע לו חבית של יין וכדומה, מותר לקרות לנכרי לשם, אף על פי שידוע שהנכרי בודאי יתקנו, ואפילו במלאכה גמורה ובלבד שיוזהר הישראל שלא לומר שום רמז צווי לתקן, אבל מותר לומר לפניו כל מי שיציל הפסד זה לא יפסיד שכרו, ואין לעשות זאת אלא במקום הפסד מרובה⁽¹⁸⁾.

י' דבר שאינו מלאכה גמורה ואינו אסור אלא משום שבות,

שערים מצויינים בהלכה

והוא ע"י ההסקה שמסיקין הא"ש בהמכונה ומשם נעשה כח העלעקטרי שנמשכין משם לכל הבתים ואף שנעשה ע"י העכו"ם מ"מ יש כאן איסור שבות עיי' מזה בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רס"ז) שהאריך לברר זה.

ועיי' בשו"ת השיב משה (סי' י') בענין מה שמצוים לעכו"ם שידליק נרות קודם אור היום לומר תהילים ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר ח"א דמתיר להדליק נרות בעת תפלת נעילה ביוה"כ שנחשך במסצת כרי לומר הפיוטים ועיי' מזה באחרונים שיש בזה פלוגתא רק הבאתי דברי המסילין להראות על מה סומכין העולם היום ועיי' לעיל (סי' פ' ס"ק ה') ולקמן (סי' קל"ג).

ובענין לומר לאינו יהודי שהוא יאמר לאינו יהודי אחר לעשות לו מלאכה עיי' בבאה"ט (סי' ש"ז ס"ק ג') שהביא שם דעת עבודת הנרשוני לאסור ודעת החות יאיר (סי' ג"ג) להתיר וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"ג או"ח סי' כ"ב) דאמירה דאמירה הוי שבות רשבות, ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"ז ס"ק כ"ד) בשם ספר החיים דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המתירין.

ובענין אמירה לעכו"ם עיי' במפתחות שצינתי כל המקומות שהובא בספר זה.

(16) שם סעי' י"ט.

(17) שם.

אם הוא צורך מצוה (יב) או במקצת חולה מותר לומר לאיני-יהודי לעשותו, ומזה נהגו לשלוח איני-יהודי בשבת להביא שכר או שאר דבר לצורך שבת אף במקום שאין עירוב, ואין להתיר אלא בשעת הדחק שאין מה לשנות, אבל בשביל תענוג בעלמא אין להתיר, ולומר לאינו יהודי להביא מחוץ לתחום (יג), אפילו כדיעבד אסור בשבת מה שהביא, ויש-אומרים דהוא הדין במקום הפסד כגון למלטל סחורה הנפסדת מן הגשמים מותר על-ידי איני-יהודי, ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (19).

יח בעת הקור מותר לומר להסיק את התנור, משום דהכל חולים אצל הצנה, אבל אם אינו מוכרח כל כך אין לעשות זאת, וגם אסור להניח לאיני-יהודי שיסיק את התנור בשבת אחר הצות היום כדי שיהא חם בלילה (20).

יט אסור לשלוח אינו יהודי חוץ לתחום בשביל קרובי חמת בשביל ספדן (21).

כ נכרים המביאים תבואה לישראל בחובותיהם, והישראל נותן לו את המפתח לאוצרו (יד), והאינו יהודי מודד ומונה לשם מותר,

שערים מצוינים בהלכה

(יב) צורך מצוה, עיי' בשערי תשובה (סי' של"ט) דמותר לקבל עדות לצורך ענונה בשבת כשהער מסוכן וקרוב למות משום שהוא דבר מצוה וכן אם אחד רוצה לענן את אשתו מותר לחבשו בשבת.
(יג) להביא מחוץ לתחום, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ח סעיף ח') באם שלח ישראל על ידי הכי דואר נגד לחבירו בערב שבת ובא ליד חבירו בשבת נראה להתיר ללבוש מיד (כדמוכח בסוף סי' תקט"ו), ועל ידי כי דואר קיל טפי כמש"כ (הש"ע סי' רמ"ז) ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תקט"ו) באחר ששלח דנים לחבירו בערב יו"ט על ידי הכי דואר ובא לידו ביו"ט כתב שם ג"כ להתיר מטעם זה כיון דעל ידי הכי דואר מותר לשלוח א"כ אין לגזור שמא יאמר להביא באיסור כמש"כ הסג"א (סוף סי' תרכ"ד), ורק משום מוקצה יש עור לאסור ותליא בפלוגתא הסג"א (סי' תקט"ו סי' ק"כ) אוסר ובא"ר (שם ס"ק כ"ז) פסק להקל בשעת הדחק גם בלא היה דעתו מאתמול וכאן כיון דחבירו הודיעו שישלח לו והיה דעתו מאתמול א"כ אין כאן איסור מוקצה לדברי הכל עיי"ש.
(יד) נותן לו המפתח לאוצרו, עיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג

(19) שם סעי' ה', וסי' שכ"ה סעי' י' וז"א. (21) סי' ש"ו סעי' ט'.

(20) מי' רע"ו סעי' ה' ובב"ח.

משום דהאינו יהודי במלאכת עצמו הוא עוסק, כי אין התבואה של ישראל עד לאחר המדידה והישראל מותר לו לעמוד שם שלא ימעה אותו, ובלבד שלא ידבר עמו כלל מן העסק⁽²²⁾, אבל אם הביאו לו תבואה שלו אסור לומר להם לפנותה מן העגלות⁽²³⁾ תוך אוצרו, ואפילו אם מעצמם רוצים לפנות צריך למחות בהם⁽²⁴⁾.

כא נכרי העושה גבינה מחלב שלו, והישראל רואה את החליבה והגיבון, כדי שתהא מותרת לישראל ויוכל לקנותה לאחר שבת, אף על פי שהנכרי מכויין בשביל הישראל למכרה לו הרי זה מותר, כיון שהגבינה עדיין של הנכרי הוא, ולמובת עצמו הוא עושה, ומותר להישראל אפילו לומר שיעשה, ואפילו בשבת, שמותר לומר לנכרי עשה מלאכתך, אפילו מגיע מזה ריוח להישראל⁽²⁴⁾.

כב אינו יהודי שקנה סחורה מישראל ובא בשבת לקחתה⁽²⁵⁾, אם אפשר יש למנעו⁽²⁵⁾.

שערים מצויינים בהלכה

ח"ב סי' ק"פ בסוחר חלב שקונה החלב מעכו"ם ולפעמים מביאים בשבת והישראל אינו עושה כלום רק נותן להם המפתח מאוצרו שיניחם לשם — כתב שם דמותר לעשות זה כיון דבירו לברר החלב ולומר שאינו רוצה חלב זה ושיביאו לו חלב אחר א"כ עדיין במלאכתן עסוקין עד לאחר השבת ודומה לדין עכו"ם המביאים תבואה בעד חובותיהם ואפי' אם כבר פרע להם בעד החלב קודם השבת וא"כ הוא שלו מ"מ מותר מטעם זה דבירו לברר איזה חלב הוא רוצה ולרווחא דמלתא טוב שלא יפרע להם הכל וישאר חייב סך מועט ואז העכו"ם אדעתא דנפשיה עביר עיי"ש.

טו לפנותה מן העגלות, עיי' בשו"ת שואל ומשיב (שם סי' ק"פ) בישראל ששלח עגלות עם תבואה לישראל אחר עוד קודם יום טוב ונתאחרו ובאו להשני ביו"ט כתב שם דאין היתר לקבלם רק מפני שהוא הפסד מרובה שילכו בעלי העגלות לביתם בחזרה עם התבואה ואחר יום טוב לשלוח עוד הפעם עגלות חדשות והוא הפסד רב על כן יש לצרר משום שהוא שבות דשבות במקום הפסד. ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' ש"ז אות כ"ו) שהוא ג"כ לצרר להקל בשם שו"ת שמש צדקה עיי"ש.

טז ובא בשבת לקחתה, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ה) בשם התשב"ץ (ח"ב סי' קס"ז) דתבואה שמוכרים לעכו"ם ומורדים בערב

(22) סי' רמ"ז סעי' ב', וסי' רנ"ב סעי' א',

וסי' שכ"ה סעי' א'.

(22) סי' ש"ז סעי' כ"ב.

(23) שם במג"א.

(24) סוס"י ש"ז.

כג מי שיש לו „יארצייט“ בשבת ושכח להדליק נר של יארצייט, יכול לומר לאינו יהודי בין השמשות שידליק אבל לא בשבת²⁶.

צא דין מי שיש לו מיחוש בעלמא וחולא שאין בו סכנה. ובו י”ח סעיפים.

א מי שיש לו איזה מיחוש בעלמא והוא מתחזק וחולך כמו בריא, אסור לעשות לו שום רפואה אפילו בדבר שאין בו משום מלאכה, ואפילו לסוך בשמן בין בעצמו בין על ידי אחרים א) אפילו על-ידי אינו יהודי¹.

שערים מצויינים בהלכה

שבת לאמתחת העכו”ם ובשבת באים הנכרים ולוקחים משם דאין בזה היתר רק אם כבר נהנו רבים בזה שוב ליכא חשדא וכהא דאריסותא (רסוף פ”ק דע”ו) ובפרט אם ההצר מושכר לעכו”ם דודאי שרי. ועיי’ בשו”ת מהרי”א הלוי (ח”ב סי’ ע”ב) ביער שקנו ישראלים לחטוב ממנה אילנות מהם להסקה ומהם לבנין ומוכרים האילנות לנכרים ועתה באו הנכרים לחטוב האילנות בשבת ממה שלקחו ורשמו על האילנות בחול — כתב שם דאינו מחוייב למחות ומותר להעלים עין ממנו ובפרט אם הותנו עמם שלא יבואו בשבת עיי”ש.

א בין על ידי אחרים, עיי’ בשו”ת ברכת משה (קונטרס התשובות סי’ כ”א) דמותר לעמוד תחת בקורת הרופא בשבת אף שהרופאים בזמנינו אינם שומרים שבת לכל דבר שברפואה ויש לחוש שיחלל שבת עליו אפ”ה מותר והמחמיר לחוש שלא יגרום חילול שבת במקום שאינו נחוץ תע”ב עיי”ש. ועיי’ בשו”ת יד יצחק (ה”ג סי’ צ”ה) שכתב ג”כ דמותר מפני שהחולא עצמו אינו מבין אם חליו אין בו סכנה ופעמים מזדמן שהחולא סבר שאין בו סכנה ודעת הרופא דסכנה הוא וכיון שהחולא הלך בהיתר להרופא לכן אף שהרופא מחלל שבת אח”כ עבורו כגון בכתיבת רצעפט לבית מרקחת הרי עושה זאת מרעת עצמו. ועיי’ בשו”ת בנין דוד שהביא ג”כ דברי היר יצחק וסיים שיש לסמוך עליו רק דירא שמים יוצא ידיו שניהם ויאמר להרופא שאין ברצונו שיכתוב עבורו.

צא 1) סי’ שכ”ח סעי’ א’ וסעי’ ל’.

26) מנ”א סי’ רס”א סק”ו.

ב כל אוכלים ומשקין שהם מאכל בריאים^ב, מותר לאכלן ולשתותן לרפואה, אף-על-פי שהם קשים לקצת דברים, ומוכחא מילתא לרפואה עביד אפילו-הכי שרי, וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה, מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים את הקול, ואין בו משום רפואה כיון שאין לו מכה בגרונו^ג.

ג החושש בשיניו^ג במיחוש בעלמא ואין לו צער גדול לא

שערים מצויינים בהלכה

(ב) מאכל בריאים, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ח אות כ"ז) שהביא משיטה מקובצת (ברכות ל"ח. ד"ה ושזין) שכותב דאם מערב המאכל בדבר [מאכל] אחר שאין מאכל בריאים מותר כיון דגוף המאכל הוא של בריאים וכתב עלה המהרש"ם דהיינו אם המאכל כל אחד לבדו הוא מאכל בריאים אלא שאין הדרך לערבם ביחד [זה מותר] אבל אם מאכל אחד הוא אינו מאכל בריאים אז אפי' אם מערבו במאכל בריאים ג"כ אסור.

ועיי' בשו"ת משפטי צדקה הספרדי [נרפס עתה בארץ ישראל מכת"י שנמצא] (סי' מ') בדבר רפואה שנתערבה במאכל בריאים ונתבטלה אי מותר לחולה לאכלו לרפואה וכן אי מותר לערב לכתחלה לצורך זה — כתב שם על השאלה הראשונה דכיון שנתערבה יש היכר בדבר ולא חיישינן לשחיקת סמנים וכמו שמותר לאכול מאכל בריאים אף שהוא מתכוין לרפואה משום דיש היכר בדבר וכן פת גוים מותר על ידי קיסם ועץ שמשליך בהתנור משום דיש היכר בדבר והכא נמי כן ובענין השאלה השנייה אי מותר לערב לכתחלה דבר רפואה עם מאכל בריאים כתב דמותר לערב ולא דמי להא דפסקינן (יו"ד סי' צ"ט סעיף ו') דאיסור של דבריהם אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו התם שאני דהל' שם איסור עליו אבל הכא לא גזרו אלא משום שחיקת סמנים וכיון דמערכו אין בו איסור כלל עיי"ש.

ג החושש בשיניו במיחוש בעלמא, עיי' בחיי אדם (כלל ס"ט דין ב') דאסור ליתן על השן נענעליך או שפיריטוס וסובין חמין דכל זה מוכח שהוא לרפואה אם לא דכאיב ליה טובא שמצטער כל גופו והובא גם במשנה ברורה (סי' שכ"ח ס"ק ק"ב) וכתב עלה דאז [אם מצטער כל גופו] יעשה על ידי שינוי כמש"כ בש"ע (שם סעיף י"ז) ואם אי אפשר בשינוי מותר גם כדרכו.

ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ח אות ה') בשם או"ה (כלל נ"ט

(2) שם סעי' ל"ז ל"ח.

יגמע בהן חומץ או שאר משקה לרפואה ויפלוט את המשקה, אלא מגמע וכולע או טובל בו פת ואוכלו כדרכו, וכן החושש בגרונו לא יערענו באיזה משקה, אלא כולע ואם נתרפא נתרפא (8).

ד' החושש במתניו וכדומה וכן מי שיש לו חטטין בראשו, במדינות אלו כיון שאין נוהגין לסוך בשמן כי-אם לרפואה אסור לסוך בשבת משום דמוכחא מילתא דלרפואה קעביד (4).

ה' הנונח מכאב לב שרפואתו לינק בפיו מן העז מותר לינק בשבת (ד), (משום דיניקה הוי מפרק כלאחר יד, ומשום צערא דחולי לא גזרו רבנן) (5).

ו' החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין, אף-על-פי שעדיין יש בו הבל, וכן מותר להחם ולהניח עליו (6).

ז' מי שנגפה ידו או רגלו, צומתה ביין כדי להעמיד הדם, אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה, ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור (7), ואם הוא על גב היד או גב הרגל או שנעשה על-ידי ברזל מותר לרפאות בכל דבר כדלקמן סימן צ"ב סעיף ה'.

ח' יש לו איזה מיחוש בעיניו לא יתן עליהם רוק תפל (פירוש רוק שבפיו בעוד שלא טעם כלום) דמוכחא מילתא דלרפואה, אבל מי שאינו יכול לפתוח עיניו מותר ללחלחן ברוק תפל, כי אין זאת לרפואה אלא לפתוח העינים קמכוין (8).

שערים מצויינים בהלכה

דין י"ח) דיש שינים שהעינים תלויים בהם ומקרי חולה שיש בו סכנה ועיי"ש מש"כ באו"ה (שם דין כ"ד) וכ"כ בפסקי דינים מבעל צמח צדק החדשות (סי' שכ"ח אות ג') דדעת הרא"ש רבשיניו דכאיב ליה טובא הוי מספס כמרה של חלל ומחללין עליה השבת עיי"ש [ופשוט דלא מיירי בבל כאב שינים] ועיי' לקמן (סי' צ"ב).

ד) מותר לינק בשבת, עיי' בספר מנחת פתים (סי' של"ו) שהביא משו"ת מהר"ח או"ז רכמו דנונח יונק חלב בשבת משום צערא הוא הרין מהאי טעמא מותר להחולה לאכול פירות בפיו מן המחובר דהוי קוצר כלאחר יד ועיי' לקמן (סי' ז').

(6) שם סעי' מ', וסי' שכ"ו סעי' ו'.

(7) סי' שכ"ח סעי' כ"ט.

(8) שם סעי' כ' וכמנ"א.

(3) שם סעי' ל"ב.

(4) סי' שכ"ו סעי' א' וכאה"ט שם.

(5) סי' שכ"ח סעי' ל"ג.

ז' מי שמצמער מרוב המאכל שאכל, מותר לתחוב ה) אצבעו לתוך גרונו כדי שיקיא (9).

י' מכה שאין בו סכנה לא יניח עליה רטיה אפילו עשאה מאתמול, ולא כל דבר שהוא משום רפואה אפילו עלה או חתיכת בגד יבש וישן שהוא מרפא גם כן, אבל נותן עליה איזה דבר לשמרה שלא תסרפ. היה עליה רטיה מאתמול מגלה קצתה ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנחה, ורטיה עצמו לא יקנח מפני שהוא ממרח, נפלה הרטיה מעל-גבי המכה על גבי הקרקע לא יחזירנה, נפלה על גבי כלי יחזירנה, ואם מצמער הרבה מותר לומר לאינו יהודי להחזירה, אבל אסור לומר לאינו יהודי לעשות רטיה בשבת, כי מירוח הרטיה הוא איסור דאורייתא ואסור אפילו על-ידי אינו יהודי אם לא כשחלה כל גופו (10).

יא' אסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנה דם מפני שהדם יצבע אותו (1), ומכל-שכן בגד אדום שהוא מתקנו, וגם אסור לדחוק במכה להוציא את הדם, אלא כיצד עושה, רוחץ במים או ביון להעביר הדם, ואחר-כך יכרוך עליו סמרטוט, ואם אין הדם פוסק על-ידי רחיצה, יניח שמה קור-עכביש ויכרוך עליה סמרטוט, אך יש מפקפקים בזה

שערים מצויינים בהלכה

ה) לתחוב אצבעו, עיי' בבאה"ט (סי' שכ"ח ס"ק מ') ראסור לעשות קילוח לבני מעים (קליסטיר) בשבת אם לא בחולה כל הגוף וכ"כ שם במשנה ברורה (שם ס"ק ק"נ) בשם כמה אחרונים. ועיי' בהנהות מהרש"ם שם רזה דוקא בנותן לתוכה דברים המסגלים לרפואה אבל במים לבר לצורך פתיחת נקבים במקום צער יש להקל ובמקום כאב הבטן בכל נוווי יש להקל.

ו) שהדם יצבע אותו, עיי' בשו"ת בשמים ראש (סי' רנ"ח) שהקשה איך מותר לנשים לברוק את עצמן בשבת הא נצבע הער ברם. ועיי' בבאה"ט (סי' ש"כ ס"ק כ"ב) שהביא בשם הרר"ז (סי' קל"א) דחומרא יתירא הוא כיון שהוא ררך לכלוך אין זה ררך צביעה והוא מהמג"א (שם ס"ק כ"ד) ועיי' בהנהות מהרש"ם (ש"כ אות ז') בשם שו"ת חכם צבי (הנוספת בליקוטי דינים) שהוכיח להתיר כרעת הררב"ו. ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק נ"ט ובשער הציון) שכתב ג"כ שיש להקל כרעת הררב"ו במקום הרחק, וכ"כ במשנה ברורה (סי' שכ"ח ס"ק קמ"ו) ובמקום הרחק מותר להניח בגד על המכה כהאחרונים המסילים בזה.

(10) שם סעי' כ"ג כ"ד כ"ה.

(9) שם סעי' ז"ט.

משום דקורי-עכביש מרפא, על-כן אם אפשר יש לעשות על-ידי אינו יהודי (11).

יב הפותח מורסא כדי להרחיב פי המכה, כדרך שהרופאים עושים שהם מתכוונים לרפואה להרחיב פי המכה, הרי זה חייב שזו היא מלאכת הרופא, ואם פתחה רק כדי להוציא ממנה את הליחה שמצערתו, ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד הרי זה מותר משום צער, ודוקא לנקבה על ידי מחט וכדומה, אבל לא בצפרניו משום דתולש קצת מעור המורסא ויש בזה חיוב, וגם על ידי מחט וכדומה כיון שיש לחוש שמא יתכוין שתשאיר פתוחה כדי שתוציא ליחה גם אחר כך, על-כן אם אפשר יש לעשות על ידי נכרי (12).

יג מי שיש לו נקב בזרוע שקורין „אפטורא“ (פונמינעללע אימפעראטור) אם נסתם הנקב קצת אסור ליתן לתוכו קטנית שיפתח, דהא כוונתו שישאר פתוח, ורמיה (שנעשית מאתמול), מותר ליתן על „האפטורא“ שהיא רק לשמרה, אך אם יודע שהרמיה מוציאה ליחה או דם אסור וכן אם בא לקנחה אם יודע שעל-ידי הקינוח יצא דם או ליחה אסור לקנחה (ולא דמי לפותח מורסא, דהתם במורסא, הליחה והדם כנוס ועומד בפני עצמו ואינו עושה חבורה, אבל כאן שהליחה, והדם מובלעים בבשר אם מוציאם עושה חבורה) (13).

יד מכה שנתרפאה נותנין עליה רמיה שעשאה מאתמול שאינו אלא לשמרה, ומותר להסיר גלדי מכה (14).

טו נתחב לו קוץ מותר להוציאו במחט, ובלבד שיזהר שלא יוציא דם דעביד חבורה (15).

טז חולה שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופן, שאז אף-על-פי שהוא הולך כנפל למשכב דמי, אומרים לאינו יהודי לעשות לו רפואה ולבשל בשבילו, ומותר לו לאכול בשבת בישולי אינו יהודי (ז) כיון שהותר לו היום הבישול על ידי אינו יהודי (16).

שערים מצויינים בהלכה

(ז) בישולי עכו"ם, עיי' בישועת יעקב (או"ח סוף סי' ש"ט)

(11) שם סעי' מ"ח ובמנ"א.	(15) מנ"א שם סקל"ב.
(12) שם סעי' כ"ה וטו"ז סוס"י של"ו.	(16) שם סעי' י"ז י"ט, וע"ל סי' ל"ח
(13) מנ"א שם סקל"ג.	סעי' מ'.
(14) שם סעי' כ"ב ב"ז.	

יז ומותר לו לאכול ולשתות סמי רפואה, וכן לעשות איזה רפואה בין הוא בעצמו בין אחרים, ובלבד שלא יהא בדבר איזה איסור מלאכה אפילו איסור דרבנן, אבל כל שיש בו אפילו איסור דרבנן אסור לעשותו כיוצא על-ידי אינו-יהודי, ואם אין אינו-יהודי יש להתיר לעשות על ידי ישראל איסור דרבנן על-ידי שינוי (17).

יח רופא אינו-יהודי שהוא מצמיח אבעבועות לילדים (ח), אם יכול

שערים מצויינים בהלכה

דנסתפק אי מותר איסור מוקצה לחולה שאין בו סכנה דאף דאמרינן (יו"ד סוף סי' קנ"ה) רחולה שאין בו סכנה אסור לאכול ולשתות איסור דרבנן זה רוקא אם האיסור הוא מצד עצמו אבל הכא דהאיסור הוא משום איסור שבת והוא רק שבות שמותר לחולה שאין בו סכנה ומשמע שם דעתו שמותר וכן מסופק בזה הגרע"א (ח"א סי' ה') ועיי' בפתחי תשובה (יו"ד סי' קנ"ה ס"ס ה') שכתב דהגרע"א מסיק להיתר וכ"כ בנור ישראל (ה' שבת סי' כ"ה). ועיי' בשו"ת לחם שלמה (או"ח סי' נ"ו) שחולק עליהם והראה דמהלשון הגרע"א לא משמע להיתר וסיים שם לאיסור ושכן כתב הרא"ה (בית ג' שער ג') לאיסור ועיי' בחיי אדם (כלל ס"ט דין ט"ז) שג"כ הוכיח דאיסור מוקצה אסור לחולה שאין בו סכנה. ועיי' בספר מנחת פתים (סי' של"ו) שהביא ממנהר"ח או"ז דכמו דגונח יונק חלב בשבת משום צערא ה"ה דמותר לאכול פירות בפיו מן המחובר דהוי קוצר כלאחר יד ע"כ ומדייק מזה המנחת שבת (ס"ס מ"ד) דמשמע מזה דהתיר אכילת מוקצה במסום צערא אף ריש כאן עוד איסור קוצר כלאחר יד.

ח) מצמיח אבעבועות לילדים, מקור דין זה בשו"ת תשובה מאהבה (סי' קל"ד-קל"ה) ומעמו ונימוקו כי מכח החבלה על ידי תחיבת המחט אין לחוש מאחר שאין צריך לרם ואפי' אם מוציא דם הוי דבר שאין מתכוין ואין כאן איסור מן התורה אך יש בזה משום מסייע שמושיט ידו של תינוק להרפוא ובמסייע פליגי הטו"ז והש"ך (ביו"ד סי' קצ"ח) [באשה ששכחה קודם השבת שהוא ליל טבילה ליסח צפרניה] דהטו"ז אוסר גם ע"י נכרי משום דמסייע אסור בכל התורה כולה ובש"ך בנה"כ חולק עליו דבכל התורה כולה [חוץ במסייע וניקח] מסייע אין בו ממש, ועיי' בטו"ז (סי' שכ"ח ס"ס א') ובשו"ת חכם צבי (סי' פ"ב) והעלה שם בתשובה מאהבה להקל כדברי הש"ך וכן פסק המנ"א (ריש סי' ש"ט) ובא"ר שם ובמנה"ח

(17) יש סעי' י"ז ועיי' בש"ע התניא

סעי' י"ט כ'.

הישראל לפייסו בממון שיעשה לאחר השבת יעשה כן, ואם לאו וצריכין לעשות בשבת, אל יחזיק ישראל או את הילד אלא אינו יהודי יהזיקו 18).

שערים מצוינים בהלכה

(סי' תס"ח) רס אם אפשר יושיט נכרי את התינוק להרופא וכן אם אפשר ישמט לגמרי מלעשותו בשבת עיי"ש.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שכ"ח סעיף א') דבאיסור דרבנן לכו"ע מסייע שרי וציין לחיבורו דעת תורה (סי' ב' ס"ס ס"ה) ולרדב"ז (ח"ה סי' ב' אלפים-ב') ושאלת יעב"ץ (ח"ב סי' קל"ד) ועיי' בשו"ת זכר יהוסף (סי' ק"ד) שג"כ העלה להקל כהתשובה מאהבה.

ועיי' בשו"ת פרי השרה (ח"ג סי' קצ"ה) שכתב דצמיחות אבעבועות ע"י מעשה הרופא הוא מלאכה גמורה ואסור לעשותו בשבת עיי"ש ולא הביא את כל הנ"ל.

ועיי' בשו"ת אבני זכרון (ח"ג סי' מ') בענין חולי צוקער ועפ"י פקודת הרופאים צריך לו ליסח לפני כל סעודה זילוף (אינסולין) (איניקסואן) והוא חולה שאין בו סכנה כתב שם להתיר אפי' ע"י רופא ישראל משום דאינו עושה פתח כלל דתיכף לאחר יציאת המחט מהבשר נסתם הנקב כרגע ואדרבה רוצה שלא יעשה פתח ליציאה כרי שישאר האינסולין שם ומכח מרירה שמורד שיעור האינסולין נמי אין לאסור דאיסור המרירה הוא משום עוברין דחול ובמקום מצוה מותר, [שמצוה לרפאות החולה] כמש"כ בש"ע (סי' ש"ו סעיף ד') רס יזהר שלא ישום המחט ברותחין רס ימכלו באלקאהאל ואם הרופא אומר שאין שום חשש אם יעמוד בלא זילוף יום או יומים אין להקל אפי' אם צריך מחמת זה ליזהר שלא לאכול לשובע וישאר רעב אפ"ה אין להקל וביו"ט אם צריך מחמת זה ליזהר שלא לאכול לשובע יש להקל טפי לעשות הזילוף, עיי"ש.

ועיי' בשו"ת ירושת פליטה (סי' ט"ו) [גרפס שם תשובה מהגאון מהר"י מטשאפ] בענין מעשה הזילוף לחולי צוקער כתב שם להתיר על ידי רופא נכרי דוקא ועפ"י הדין יש להתיר אפי' בלא מצטער הרבה מפני שאם יפסיק יום אחד אפשר שעל ידי כן יאבד כל הפעולה שפעל עד הלום רס מפני שהנסיון מעיד שגם אם יפסיק יום אחד נ"כ אין חסרון בזה לכן אינו רוצה להתיר רס במצטער הרבה וביו"ט יש להקל אפי' בלא מצטער הרבה, עיי"ש.

צב. דין חולת שיש בו סכנה ודין אנוס לעבירה. ובו י' סעיפים.

א דחוי' (1) היא שבת אצל סכנת נפשות כמו שאר כל המצות שבתורה, לכן חולת שיש בו סכנה והוא אדם כשר (א) ואף על פי שלפעמים עושה עבירה (2) לתיאבון ואפילו הוא תינוק בן יומו (ב) מצוה

שערים מצויינים בהלכה

(א) והוא אדם כשר, עיי' בפרי מגדים (מ"ז סי' שכ"ח ס"ק ו') דמומר לחלל שבת בפרהסיא ועכו"ם או מומר להכעים לדבר אחר והני דמורידין ולא מעלין אין מחללין עליהן השבת ועיי' בשו"ת קול יהודה (סי' ז') שאם חילל שבת רק באיסור דרבנן מחללין עליו.

ועיי' בשו"ת חת"ם (חו"מ סי' קצ"ד) ותוכן דבריו דמה דאמרינן דאין מחללין עליהן (על העכו"ם) את השבת [משום דיכול להשתמט ולומר דאין מחללין שבת רק למאן דמנטר שבתא] אפשר דלא נאמרו אלא היכי דליכא משום איבה אבל היכי דאיכא למיחש לסכנתא שאנחנו דרים ביניהם אפשר דשרי בזה"ז ליסע בעגלה על ידי גוי לעסוק ברפואתם אך אם יש חולה בתוך י"ב מיל לא יסע להחולה שחוץ לי"ב מיל וכל שכן אם יש חולה בתוך העיר דלא יזוז ממקומו שיכול להתנצל לפניו ולומר לא אוכל לזוז מכאן והחכם עיניו בראשו ועיי' במג"א (סי' ש"ל ס"ק ה') ועיי' בפמ"ג שם שנסתפק קצת בענין איסור דרבנן אי מותר משום איבה ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק ח').

ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' כ"ה) שכתב דרופא ישראל מותר לחלל שבת באיסור דרבנן בעד עכו"ם אבל באיסור דאורייתא לא מצינו שמחללין שבת עליהם.

ועיי' בשו"ת יד שלום (סי' נ"ז) דאם מוכרח מכח הממשלה לחלל שבת להם באיסור דאורייתא יש לצדד להתיר עפ"י מש"כ המהרי"ק (סי' קל"ז) דאם הוא מצד ההכרח והיראה הוי מלאכה שאינה צדיקה לגופה והוא דרבנן רק שלא יקח שכר בעד זה ואם לוקח לא יהנה מהממון עיי"ש ובענין מלאכה מצד ההכרח עיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ק ב').

(ב) ואפי' הוא תינוק בן יומו, עיי' בתוס' (נדה מ"ד. ד"ה איהו) דמחללין שבת על הגוסס ועיי' בשו"ת בית יעקב (סי' נ"ט) דלא קיי"ל כהתוס' ועיי' בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' י"ג) שפוסק כהתוס' דמחללין

צב (1) רמב"ם פ"ב מה' שבת ה"א, ועיי' (2) עי' יו"ד סי' קנ"ה, וחז"ם סי' תכ"ה, ציונים לתורה סי' כ"ד.

להלל עליו את השבת³), ואם החולה אינו רוצה כופין אותו על כך, ועון גדול הוא בידו להיות חסיד שומה שלא להתרפאות בשביל איזה איסור⁴), ועליו נאמר⁵) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, והזריו להלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה הרי זה משובח, ואפילו יש אינו יהודי לפנינו משתדלין לעשות על ידי ישראל, וכל מי שהלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה, אף על פי שלא הוצרך לו הרי זה יש לו שכר, כגון שאמר הרופא חולה זה צריך גרונרת אחת ורצו תשעה אנשים ותלש כל אחד גרונרת והביא, כלם יש להם שכר טוב מאת ה' יתברך שמו אפילו הבריא החולה בראשונה⁶), וכן בשביל כל פיקוח נפש, ואפילו ספק פיקוח נפש מצוה להלל עליו את השבת, ולעשות בשבילו כל איסורי דאורייתא⁷), שאין לך דבר שעומד

שערים מצויינים בהלכה

על הגוסס וכ"כ הפרמ"ג (סי' שכ"ט ס"ק מ"ז) בשם הא"ר והתו"ש רק אם אמרו לו שגוסס ג' ימים אין הולכין לשם לחלל שבת וכ"כ המשנה ברורה בביאור הלכה (סי' שכ"ט סעי' ד') בשם הסמ"ג והסמ"ק והאו"ה דמחללין על הגוסס.

עוד כתב שם בביאור הלכה בשם הפמ"ג דמי שהיה חייב מיתת בי"ד (בימים הקדמונים) ונפל עליו גל מפקחין הגל בשבת משום דאין ממיתין אותו בשבת וא"כ יש חיי שעה עכ"פ והמשנה ברורה שם חולק עליו משום הנבוא קטילא הוא מחמת רשעתו וא"כ הוא מהני דמורידין ואין מעלין עיי"ש [וצ"ע למי שיצא חייב מכח הממשלה ונפל עליו גל. ונראה דבזה הדין עם הפמ"ג, דאין לומר בזה דמורידין ולא מעלין].

ג) ולעשות בשבילו כל איסורי דאורייתא, עיי' בפירוש המשניות להרמב"ם (יומא פ"ח מ"ד) דאין עוברין על המצוות אלא ברפואה שמרפאין בטבע והוא דבר אמתי הוציא הדעת והנסיון הקרוב לאמת אבל להתרפאות בדברים שהם סגוליים אסור כי כוחם חלש ונסיונו רחוק עכ"ד ועיי' מזה באשל אברהם (על הגליון סי' שכ"ט).

ועיי' בשו"ת צמח צדק החדשות (סי' ל"ח) דמדויק שם מרש"י דאפי' אם הוא רפואה סגולית כיון שהוא רפואה בדוקה וכבר ריפא כמה פעמים בסגולה זו יש להקל לעשות לו סגולה זו.

ועיי' בברכי יוסף (או"ח סי' ש"א אות ו') אי מותר לכתוב

(3) שבת קנ"א. (5) בראשית מ' ה'.

(4) סנ"א סי' שכ"ה סק"ו בשם רדב"ז. (6) שם סעי' ב' י"ב ס"ו.

ועיין באו"ח.

בפני פיקוח נפש, כי לא נתנה התורה אלא למען החיים שנאמר (7) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ודרשינן בהם ולא שימות בהם, חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכת דמים שהם ביהרג ואל יעבור. **ב** כל אדם שהוא אומר: מכיר אני באותו חולה שהוא מסוכן, אם אין שם רופא מומחה שמכחישו נאמן, ומחליין עליו את השבת, ואפילו אינו אומר בבירור אלא אומר שנראה לו (ד) שצריכין לחלל עליו, שומעין לו ומחליין עליו משום דספק נפשות להקל (9) אם רופא

שערים מצויינים בהלכה

קמיע בשבת לצורך פיקוח נפש הביא רברי הרמב"ם הנ"ל רכל שאינו רפואה טבעית אסור ובשם הרמב"ן והרשב"א הביא רגם רפואה סגולית מותר ואפ"ה סיים בצ"ע עיי"ש.

ועיי' בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' ל"ח) שהר"פ בעל התוספות כתב קמיע ליושבת על המשבר וסיום דרוקא בראתמחי קמיע וגברא עיי"ש. ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שכ"ח אות ט') הביא שגם הרשב"א (ח"ד סי' רמ"ה) פסק להתיר כתיבת קמיע במומחת ואם החולה תובע שיכתבו לו מותר גם בספק מומחה.

(ד) שנראה לו שצריכין לחלל עליו, עיי' בש"ע (סי' ש"ו סעי' ט') רחולה דתקיף ליה עלמא ואמר שישלחו בער קרוביו שרי. ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג ח"ב סי' ק"פ) באחר שבא לו ידיעה שאשתו תקיף לה עלמא והתיר לרכוב על סוס בשבת לשם רבוראי תהנה אם יבא לשם דס ציוה עליו דבעת דוכבו לא ילבש בדרך שיכידו בו שהוא יהורי כדי שלא יהי' חלול השם. ועיי' בשו"ת הרי בשמים (מהר"ת סי' קפ"ט) שכתב עליו דלרכוב על סוס אי אפשר להתיר בשום אופן דס על המסילת הברזל יש לצרר להקל אבל דס אם האשה מבקשת שיבא לשם ובלאו הכי לא והביא בשם ספר מנורה הטהורה (סי' ש"ו) שפסק ג"כ כן אמנם ענין זה צריך המורה להורות כפי צורך שעה שלא להקל ברבר למען לא יזלזלו המון בקדושת שבת.

ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' נ"ד) באשה שחלתה בתה ושלחה מלגדם בערב שבת לעת ערב שתבא אמה אצלה והעלה שם לרתיד ואפי' חוץ ל"ב מיל דבזמן הזה ליכא רה"ר כמש"כ בחירושי רעק"א (או"ח סי' ת"ר) וכ"כ בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' ל"ד).

ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' מ"ו) במעשה שהאב ישן זמן רב

(7) שם סעי' י' ובמכ"א, ועיי' ש"ע התניא.

(7) ויקרא י"ח ה'.

(8) יומא פ"ח, סנהדרין ע"ד.

אחד אומר שהוא מסוכן, ושהוא צריך לרפואה פלונית, ורופא אחד אומר שאינו צריך או שהחולה אומר שאינו צריך, שומעין להרופא שאומר שהוא צריך, ואם החולה אומר שהוא צריך לרפואה פלונית והרופא אומר שאינו צריך, שומעין להחולה, אך אם הרופא אומר שרפואה זו תזיקהו שומעין להרופא (10).

ג. אם רופא בקי (אפילו הוא אינו יהודי או שאר מבין אומר שאף על פי שעתה עדיין אין החולה בסכנה, מכל מקום אם לא יעשו לו רפואה זאת אפשר שתכבד עליו החולי, ויכול לבא לידי סכנה, אפילו החולה אומר שאינו צריך שומעין להרופא ומחללין את השבת, ואם הרופא אומר שאם לא יעשו לו רפואה זאת ודאי ימות, ואם יעשו לו יכול להיות שיחיה, מחללין גם כן את השבת (11).

ד. כל מכה שבפנים הגוף דהיינו מן השפה לפנים וגם השיניים בכלל, והיינו קלקול שמחמת מכה או כוועה וכיוצא בזה, מחללין עליו את השבת ואינו צריך אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושין לו כל מה שרגילים לעשות בחול, אבל כשיודעים ומכירים כאותו חולי שממתי, ואינו צריך לחלול שבת אין מחללין. מיחושים אין נקראים מכה, ומי שחושש בשינו ומצטער

שערים מצויינים בהלכה

ולא היה יודע מעצמו מאומה והודיעו זאת לבניו — כתב שם ג"כ דדוקא אם החולה ביקש שישלחו אחרי בניו אבל בנדון זה שאינו יודע מכלום אין היתר לזה.

ועיי' בשו"ת מגדל השן (סי' ב') בחולה שיש בו סכנה ששלחו לעיר אחרת אחר רופא עכו"ם דמותר לישראל ליסע בשבת עם הרופא דחיישינן שמא לא יורו הרופא על הדרך. והוא הדין אם שלחו עכו"ם אחר מרפחת להרקח מותר לישראל לישב עמו על העגלה מפני זה הטעם דחיישינן שמא לא יורו עצמו. ומשמע התם דדוקא בעכו"ם חיישינן שמא לא יורו אבל לא בישראל.

ה. אם רופא בקי, עיי' בברכי יוסף (סי' שכ"ח) דבזמנינו שאין שום אדם יכול לרפאות אלא ברשות [הממשלה] כל העוסק ברפואה נקרא מומחה וכ"כ בשו"ת עולת שמואל (סי' ק"ח) דכל הרופאים שלנו יש להם דין מומחים כיון שצריכין לעמוד בנסיון לפני גדולי הרופאים עפ"י חק המלכות.

עליו מאד עד שחלח ממנו כל גופו, מותר לומר לאינו יהודי שיוציאו (12).

ה מכה שעל גב היד (1) ושעל גב הרגל, וכן על כל מכה שנעשית מחמת ברזל ועל שחין שבפי המבעת, וכן מי שבלע עלוקה או שנשכו כלב שומה, או אחד מווחלי עפר, אפילו ספק אם ממית אם לאו, וכן מי שיש בו קדחת חזק ביותר, מחללין עליו את השבת אבל על קדחת המצוי אין מחללין אלא עושין על ידי אינו יהודי (18).

ו מי שאהזו דם מקויון אותו מיד, וכל שהקיו דם ונצמנן עושין לו מדורה להתחמם אפילו בתקופת תמוז (14).

ז החושש בשתי עיניו או שהיה באחת מהן ציר שהיו שותות או שהיה דם שותות או שאר דבר שהוא סכנה לעין, מחללין עליו את השבת (15).

ח חולה שיש בו סכנה שצריך לבשר ויש כאן בשר אסור, שוחטין עבורו (16) ואין מאכילין אותו בשר אסור, משום דחיישינן שמא

שערים מצויינים בהלכה

(ו) מותר לומר לעכו"ם שיוציאו, עיי' מג"א (סי' שכ"ח ס"ס ג') דמשמע דעל ידי ישראל אסור דהוצאת שן הוי מלאכה דאורייתא כיון דחובל לרפואה ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (שם סעי' ג') דמצד שם לומר דהוי רק מלאכה דרבנן ואפ"ה על ידי ישראל יש ליוהר בזה ועכ"פ עיי' אינו יהודי מותר אף באינו חולה כל גופו והביא שם כן גם מש"ע הגר"ז ועיי' לעיל סי' צ"א.

(ז) מכה שעל גבי היד, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ח אות כ') שנשאל אי מותר לסוך על גבי מכה וניפוח במשחה (ואלב) עבה עד שנימוח ונבלע במקומו והוא חולה שאין בו סכנה והשיב שם להתיר עפ"י מש"כ המג"א (סי' שט"ז ס"ס כ"ד) דאם כונתו רק להבליע אין בו משום ממרח והביא שם דעות דלא סבירא לחו הכי ואפ"ה העלה בכה"נ להקל כדברי המג"א ותלוי במחלוקת שנזכר (בסי' שכ"ח סעי' י"ז) עיי"ש.

(ח) שוחטין עבורו, עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קל"ח) דמותר גם למלוח הבשר כרינו וכ"כ בהגהות מהרש"ם (סי' שכ"ח אות י"ד) בשם ספר מגן אבות (מסכת חולין) דיש למלוח הבשר שלא יעבור החולה בכל כזית וכזית. ועיי' במג"א (סי' שכ"ח ס"ס ט') ובפמ"ג (א"א שם). ועיי'

(14) שם סעי' ד' י"ת.

(15) שם סעי' ט'.

(12) סי' שכ"ח סעי' ג' ד'.

(13) שם סעי' ז' ובמ"ז.

כשיתודע לו שהאכילו אותו בשר אסור יקוץ בו¹⁶). אבל במקום דליכא למיחוש לשמא יקוץ בו, כגון שהוא קטן או שדעתו מטורפת, מאכילין בשר אסור ואין שוחטין עכו"ם בשבת¹⁷).

מ המבשל בשבת בשביל חולה אסור לבריא לאוכלו בשבת, אבל למוצאי שבת מותר מיד גם לבריא אם בשלו ישראל¹⁸).

י מי שרוצים לאנוס אותו שיעבור עבירה לפי שעה אפילו היא עבירה חמורה, אין מחללין עליו שבת^ט) כדי להצילו מן העבירה, אבל אם רוצים לאנוס אותו להמיר את הדת ולהוציאו מכלל ישראל, אפילו הוא קטן או קטנה, החיוב הוא על כל מי שבידו להשתדל להצילו, אפילו צריך לחלל שבת באיסורי דאורייתא, כמו שמחוייבין לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת, אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ואפילו אם הוא ספק אם תועיל ההשתדלות או לא, מכל-מקום חייבין לחלל שבת להשתדל בכל מה דאפשר, כמו שמחללין בשביל ספק פיקוח נפש, אבל מי שפשע ורוצה להמיר אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא, דכיון שפשע אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, ומכל-מקום באיסור דרבנן כגון ללכת חוץ לתחום ולרכוב על גבי סוס או לילך בעגלה, וכן למלטל מעות וכדומה יש מתירין לחלל בשביל להצילו¹⁹).

שערים מצויינים בהלכה

בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' ל"ח) דאם אפשר למלוח על ידי עכו"ם בלי איחור נכון לעשות על ידו.

ט) אין מחללין עליו השבת, עיי' בשו"ת מהר"ש (ח"ד סי' ע"ב) באשה שנלקח בנה לצבא ונסעה בשבת להשתדל להצילו ועלתה בידה כתב שם דאף דאמרינן אם מאנסים אותו לרבר עבירה אין מחללין עליו השבת מ"מ היכא דיעבור כמה איסורין בתמירות באונס מוטב שיחטא חבירו פ"א כדי להצילו והכא עדיף מפי דהיא סוברת וחשבת דמצוה קעבדי ועל כן אינה כמחללת השבת ואינה צריכה כפרה עיי"ש ומשמע משם דלכתחלה לא תיסע משום דספק היא אם יועיל השתדלותה. ועיי' (סי' שכ"ח סעי' י') ובבא"מ (סי' ש"ו ס"ק י"ט).

18) מצ"א סי' שו"ח סק"ו.

16) רא"ש במס' יומא.

19) סי' ש"ו סעי' י"ד ועיי' ח"א.

17) שם סעי' י"ד ובפמ"ג.

צג. דיני יולדת. ובו ה' סעיפים.

א מיד כשהתחלה האשה ^(א) להרגיש סימני לידה, אפילו היא מסופקת קוראין לה מילדת אפילו ממקום רחוק כמה פרסאות ⁽¹⁾.

ב יולדת הרי היא כהולה שיש בו סכנה, ומחללין עליה את השבת לכל מה שהיא צריכה ^(ב), אך אם אפשר לעשות על-ידי שינוי או על ידי אינו יהודי עושין, ונקראת יולדת משתשכב על המשבר או משעה שהדם שותת ויורד. או שאין בה כח ללכת בעצמה ^(ג), גם המפלת לאחר ארבעים יום מטבילתה דינה כיולדת ^(ד).

ג כל שלשה ימים הראשונים אפילו אומרת שאינה צריכה, מחללין עליה את השבת, ואחר-כך אם אין בה חולי אחרת רק צער הלידה, עד שבעה ימים אם אומרת צריכה אני מחללין עליה, ואם אומרת שאינה צריכה אין מחללין, ומונין ימים אלו מיום הלידה ולא מעת-לעת כגון אם ילדה ביום רביעי לעת ערב הרי היא ביום שבת לאחר שלשה, ואם ילדה בשבת לעת ערב הרי היא בשבת הבא לאחר שבעה ⁽⁴⁾, ואם יש קצת חשש סכנה שהאשה חלושה בטבעה, המקיל למנות ^(ג) ימים אלו מעת-לעת לא הפסיד ⁽⁵⁾.

שערים מצויינים בהלכה

(א) להרגיש סימני לידה, עיי' מג"א (סי' ש"ל ס"ק א') בשם ספר חסידים (סי' תתכ"ח) דכשתגיע האשה לחדש התשיעי תזמין בכל ערב שבת כל הדברים הנצרכים לה דשמא יודמן לידתה בשבת ולא תצטרך לחלל שבת.

(ב) לכל מה שהיא צריכה, ועיי' במשנה ברורה (סי' ש"ל ס"ק ג') שהביא מתוספות ישנים (סוף יומא) דמדליקין נר אפי' היולדת וגם החכמה אינה אומרת כלום.

ועיי' בפמ"ג (א"א סי' ש"ל ס"ק ב') דאפי' יכולין לעשות צרכיה בלא נר נמי מדליקין דמיתבא דעתה ונוהגין אפי' כשאין רואה כל מראה הנר נמי מדליקין משום האי טעמא דמיתבא דעתיה.

(ג) ימים אלו מעת לעת, עיי' במשנה ברורה (סי' ש"ל ס"ק יו"ד) דמצדד שם עפ"י דעת הרבה ראשונים לומר דחשבינן תמיד ימים אלו במעת

צג (1) סי' ש"ל סעי' א' וסו"ו סק"ב. (4) סעי' ד' ובמג"א וס"ע התניא.

(2) שם סעי' א' ג'. (5) שו"ת בית אפרים.

(3) אשל אברהם.

ד' לאחר שבעה מים אפילו אומרת צריכה אני אין מחללין עליה, אלא הרי היא עד שלשים יום כחולה שאין בו סכנה ועושין כל צרכיה על-ידי אינו-יהודי, אבל להסיק עבודה מותר אפלו ישראל (כשלא נמצא אינו יהודי בנקל) ואפילו בתקופת תמוז, משום דיוולדת כל שלשים יום מסוכנת היא בצנה 6).

ה' הולד שנולד ד', מרחיצין אותו וחותכין את טבורו ומישרין איבריו, ועושין לו כל צרכיו, אך אם אינו בן קיימא כגון שנולד לשמונה חדשים אסורין למלטלו, אלא אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב המצערת אותה 7).

צד. דיני עירובי חצירות. ובו כ"ז סעיפים.

א' שני ישראלים או יותר הדרים בחצר אחד א), כל אחד בחדר בפני עצמו, אסור למלטל לא מן הבתים לחצר, ולא מן החצר לבתים ולא מבית לבית ואפילו בלא דרך החצר כגון שיש פתח או חלון בין ביתו של זה לביתו של זה, אסורין למלטל דרך שם, ומצוה עליהם לעשות ערובי חצירות שלא יבואו לידי מכשול 1).

שערים מצויינים בהלכה

לעת ועיי' בארחות חיים החדש (שם אות ו') שהביא ג"כ בשם הרבה אחרונים לחשב אלו הימים במעל"ע.

ד' הולד שנולד, כל הדינים השייכים לעניני מילה בשבת כתבתי לקמן בהלכות מילה (סי' ס"ג) בצירוף כל עניני מילה.

א' הדרים בחצר אחד, עיי' בש"ע (סי' שס"ו סעי' ב') רמח"ל בין מחנה לשיירא דבמחנה חייבים לערב ובשיירא פטורים. והחילוק ביניהם הוא דבשיירא אינם קבועים שם רק נחים שם מפני השבת ובמחנה הם קבועים זמן מה עיי' במנ"א ופמ"ג (שם ס"ק ב').

ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב) בשם הגר"א להיפוך דבשיירא צריכים עירוב ובמחנה פטורים ושיירי מיקרי כשהם פחות מעשרה ולמעלה מעשרה נכללים בשם מחנה.

ועיי' עו"ש בפמ"ג ובביאה"ל דכל זה בשעת שלום אבל בשעת שהיו ישראל יוצאים למלחמה אפי' למלחמת הרשות פטורין מעירובי חצרות ואפי' בחזרתן מן המלחמה.

6) שם סעי' ד' ו'. 7) שם סעי' ו' ח'. צד 1) סי' שס"ו סעי' א' י"ג.

ב שתי חצרות שיש ביניהם פתח, אם רוצים עושים כל בני חצר עירוב אחד בפני עצמם, ומותרים כל בני החצר למלטל בחצר שלהם, אבל אסורין למלטל מחצר לחצר כלים ששבתו בבית, ואם רוצים עושים כל הדרים בשתי חצרות עירוב אחד, כדי שיהיו מותרין למלטל גם מחצר לחצר אפילו כלים ששבתו בבית, ואם יש בין החצרות אפילו רק חלון שהוא לכל הפחות רחב ארבעה טפחים וגובה ארבעה טפחים, והוא בתוך עשרה טפחים סמוך לארץ ואין בו סריגה גם כן יכולין לערב ביחד, אבל בפחות מזה אין יכולין לערב ביחד, ואם יש חלון בין שני בתים אפילו הוא גבוה למעלה מעשרה טפחים יכולין לערב יחד (משום דביתא כמאן דמליא דמי) (2).

ג שתי חצרות זו לפנים מזו, ובני החצר הפנימית אין להם דרך אל הרחוב רק דרך החצר החיצונה, שיש פתח בין החצרות ודרך שם הולכין, אם רוצים מערבים עירוב אחד ביחד, ואם לא עירבו ביחד, אם בני הפנימית לבדם עירבו, הם מותרים למלטל בחצר שלהם ובני החיצונה אסורים, ואם בני הפנימית לא עירבו אלא בני החיצונה לבדם עירבו, לא מהני להם העירוב, כי מאחר שבני הפנימית יש להם דריסת הרגל דרך החצר החיצונה, הם אוסרים עליהם, וזהו דוקא אם בני הפנימית לא עירבו, דאז כיון שהם אוסרים זה על זה במקומם, דהוי ליה רגל האסורה במקומה, ורגל האסורה במקומה (3) אוסרת גם במקום אחר, אבל אם עירבו גם הם בפני עצמם, שאז מותרים למלטל במקומם והוי-ליה רגל המותרת במקומה, אינם אוסרים גם על החיצונה, וכן אם בפנימית אינו דר רק ישראל אחד שאינו אסור במקומו, גם על החיצונה אינו אוסר, ואם בפנימית דרים שנים ולא עירבו, אף-על-פי שבחיצונה אינו דר אלא אחד, כיון דהוי ליה רגל האסורה במקומה אוסרים גם על היחיד (3).

ד בתים הבנויים בעליה ולפניהם מרפסת שממנה יורדים

שערים מצויינים בהלכה

(ב) ורגל האסורה במקומה, עיי' בשע"ת (סי' שע"ח) דעיירות שמותרין למלטל בהם ע"י צוה"פ וחוז' מעירוב דרים ג"כ קצת יהודים אפ"ה כשבאין למקום ההיתר מותרין בטלטול ולא שייך בזה רגל האסורה במקומה אוסרת במקום אחד וכ"כ בעקרי דינים (סי' ט"ו אות י"ג) עיי"ש טעמם ועיי' מזה עוד בארחות חיים (סי' שע"ח).

(2) סי' שע"ב סעי' א' ג' ד' ח'.

(3) סי' שע"ח.

במדרגות לתוך החצר ומחצר לרשות הרבים, דינם גם-כן כשתי הצרות זו לפנים, מזו, והמרפסת היא כמו חצר פנימית⁴).

ה בית שיש בו שתי דירות, דהיינו שיש פרוזדור אשר דרך זה נכנסים לדירה זו וגם לדירה זו, ודרים בשתי הדירות שני בעלי בתים, אסורים להוציא אפילו מבית לפרוזדור, וכן אפילו בדירה אחת שהיא חלוקה לשני חדרים ודרים בהם שנים, אף על פי שהפנימי אין לו פתח אלא להחיצון ומן החיצון יוצאין לחצר, מכל-מקום אסורין למלט אפילו מחדר לחדר עד שיעשו עירוב⁵, (ואם שני הבתים או הדירות שייכים לאיש אחד והוא השכיר דירה⁶) לחבירו ויש לו גם כן שם תפיסת יד⁷, עיין בזה בשלחן ערוך סימן ש"ע ובחיי אדם כלל ע"ג סימן ג' וסימן ד').

שערים מצויינים בהלכה

ג) השכיר דירה, עיי' במשנה ברורה בבאה"ל (סי' ש"ע סעי' ב') בשם עבנה"ק דאם השאיל לו עד שלשים יום אין אוסר עליו עיי"ש וצ"ע אם גם הוא הדין בהשכיר לו לזמן זה.

ד) תפיסת היד, עיי' בש"ע (סי' ש"ע סעי' ב') דאם יש לו דברים שאינם ניטלים בשבת מחמת כבדן או מחמת איסור (מוקצה) שאסור למלטם אפי' לצורך מקומן אין הדרים בהם אוסרים עליו לפי שנעשו כאורחים אצלו. ועיי' בבאה"ט (שם ס"ק נ') בשם המנ"א דצ"ע דמה נבול יש לכובד זה. ולכן אין להקל רק בדברים המוקצים.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם שם שהראה להוכיח דבר הניטל בשתי ידיים הם בכלל כבדים וכש"כ כשצריכין לשנים לסלקו משם דוראי מקרי בכלל כבד. ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק ח') שכתב ג"כ דאם יש רק טורח לפנותו די והוא מהא"ר (שם ס"ק ב') וכ"כ הפמ"נ (שם א"א ס"ק ב'). ועיי' עו"ש בפמ"נ דכל זה דוקא אם אין רשות לבעה"ב להניח שם חפציו אז צריכים להיות כבדים או מוקצים אבל אם התנה עמם להניח שם חפציו אז גם בנטלים בשבת אין אוסרים. ועיי' בתויו"ט (עירובין פ"ח מ"ד) דדוקא אם שייך המשכיר זכות זה לעצמו בשעת השכרה אבל בלא התנה אז רק שהשוכר לא הקפיד עליו עד עתה והרשות ביד השוכר להוציא החפצים לחוץ לא מקרי תפיסת היד.

ועיי' בהנהגות מהרש"ם שם שכתב על זה דבהשכיר לו חדר ועומד שם תנור ברזל גם בסתמא ולא התנה עמו הוי כשייר לו משכיר לעצמו זכות זה כיון שרואה השוכר עומד שם הו"ל לאתנויי להוציאו משם

ו כיצד עושין את העירוב (מן המוכחר), אחד מבעלי הבתים שבחצר לוקח בערב שבת ככר אחד שלם משלו, ומזכה אותו על ידי אחר לכל הדריים בחצר, דהיינו שיאמר לאחר בלשון שהוא מבין ענין זה: קח ככר זה וזכה בו בשביל כל הישראלים הדריים בחצר זה (או בחצרות אלו), ולוקח זה את הככר ומגביהו מפה, והמערב לוקחו ממנו ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ה), ואומר „בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומכית לבית לכל ישראל הדריים בבתים שבחצר הזה" וכיון שכולם זכו בככר זה, ובהכנסת שבת הוא מונח בבית הזה של המערב, נחשבים כאלו כולם דרו בבית הזה, ולכן מותרים למלטל מבתים לחצר ומחצר לבתים ובכל החצר (6).

ז צריך לזכות דוקא על ידי אחר, ולכן לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים (1) אף על פי שאינם סמוכים על שלחנו משום ידיים כידן, אבל על ידי קטן אחר יכול לזכות (דבמידי דרבנן קטן זוכה לאחרים)

שערים מצויינים בהלכה

ואם המשכיר עכו"ם או ישראל מחלל שבת או איסור מוסקה לא מחשיב ליה לתפיסת היר אם אינו ככר מאיליו, עיי"ש. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ד) דבאם התנורים סטלטלין ממקום למקום ואינן מושכרין להאורחין הוי כדיון תפיסת היר.

ה) מצות עירוב, עיין במשנה ברורה (סי' שס"ו ס"ק ע"ט) [בשם הנרעק"א ושו"ת מהר"ם די בוטין] דאם מניח עירובי תבשילין ועירובי חצירות בזמן אחד יברך על מצות עירובין ואומר הנוסח על כל אחד כפי נוסחו ובשם חיי אדם (כלל ק"א) כתב שיאמר על מצות עירובי תבשילין ועירובי חצרות ואומר בדין יהא שרא לן לאפויי וכו' ולמלטל מבית לחצר וכו' עיי"ש. ועיי' במטה אפרים (סי' תקפ"א סעי' נ"ט) וביד אפרים (סי' שס"ו) ושערי תשובה (סי' שצ"ו ס"ק א').

ו) בנו ובתו הקטנים, עיי' בהנהות מהרש"ם (סי' שס"ו אות י"ג) הביא דברי הירושלמי (עירובין פ"ו ה"ו) דאם הניע לעונת הפעוטות שרי וסיים כדיון שהוא דרבנן ודאי מהני. ועיי' במג"א (סי' תרנ"ח ס"ק ט') דעונת הפעוטות הוא בן שש שנים. ועיי' במשנה ברורה בביאה"ל (סי' שס"ו סעי' י') דאם יש לאדם מלמד או סופר או יתום שאוכל על שלחנו ואפי' אוכל בחנם ג"כ מהני [ואפי' הם קטנים] עיי"ש.

ואם אפשר לא יזכה על-ידי אשתו שמעלה לה מזונות וגם לא על-ידי בנו ובתו הגדולים אם הם סמוכים על שלחנו משום די-אומרים דגם אלו נחשבים כידו, ומכל מקום בדלית ליה איש אחר יכול לזכות על ידיה, ואם הבן נשא אשה אף-על-פי שסמוך על שלחן אביו, לכולי עלמא יכול לזכות על ידו (7).

ח כמה הוא שיעור העירוב, בזמן שהם שמונה עשר בעלי-בתים או פחות שיעורו כגרוגרות (שהוא כמו שליש ביצה) לכל אחד, חוץ מזה שהוא עושה את העירוב, ומניחו בתוך ביתו, (כי הוא אינו צריך ליתן פת כיון שבלאו הכי הוא דר שם) ואם הם יותר משמונה עשר אפילו הם אלף, שיעורו מזון שתי סעודות שהם שמונה עשרה גרוגרות, שהם כמו ששה ביצים ויש-אומרים שהם כמו שמונה ביצים (ולפי זה כגרוגרות הוא כשליש ותשיעית ביצה) (8).

ט צריך שלא יקפיד על העירוב אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד עליו אינו עירוב לכן צריך ליזהר שלא יערב בדבר שהכין לצורך שבת (9).

י העירוב צריך להיות מונה במקום שכל אחד מן הבעלי-בתים (1) שנעשה בשבילם יכול לבוא שמה בין השמשות, ולכן אם היה שם או בשכונה מת רחמנא ליצול, ואחד מן הבעלי-בתים הוא כהן ולא היה יכול לבא בין השמשות אל העירוב במל העירוב (10).

יא יש לעשות עירובי חצרות בכל ערב שבת ובשבת יבצע עליו, כדלקמן סימן ק"ב סעיף ב' (כי אינו צריך להיות קיים רק בהכנסת שבת) אך אם יש לחוש פן ישכח פעם אחת יכול לערב בככר אחד לכל השבתות שעד הפסח, וכשאומר בהדין וכו' יסיים בכל השבתות שעד הפסח הבא עלינו לטובה, וצריך שיעשה הככר דק ואפוי היטב שלא יתקלקל, ועל השבת שבתוך הפסח (11) יעשה העירוב במצה כשרה (11).

שערים מצוינים בהלכה

(ז) שכל אחד מבעה"ב, עיי' בפרי מגדים (סוף סי' שס"ו) שכתב דמהאי טעמא נוהגין להניח העירוב בביהכנ"ס.
(ח) השבת שבתוך הפסח, עיי' בשו"ת מהר"ש (ח"ו סי' כ"ז) [למורי הנאון מראדמישל] רבשבת שחל בו ערב פסח מותר לערב עירובי חצרות במצה אף שאסור לאכול מצה בערב פסח ואינה ראויה לסעודה

(10) עמפמ"נ במ"ז סוס"י שס"ו.

(11) סי' שס"ח סעי' ה' וסי' שצ"ד סעי' ב'.

(7) שם סעי' י"א.

(8) סי' שס"ח סעי' ג'.

(9) סי' שס"ו סעי' ה'.

יב אין עושין עירובי חצרות ביום-טוב, ואם חל יום-טוב בערב שבת צריכין לעשותו בערב-יום טוב (12).

יג מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר, מקום אכילתו היא העיקר לענין זה ושם הוא אוסר אם אוכל שם משלו בחדר מיוחד, אבל במקום שהוא ישן אינו אוסר (13).

יד המתארח בחצר (ט) יש אומרים דאפילו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלשים יום או לפחות אינו אוסר על בני החצר, וכולן מותרים למלטל בין מבתי הבעלי בתים בין מבית האורח, ואפילו אם האורחים רבים, ובעל הבית אחד, ודוקא בדאיכא בעל הבית קבוע אפילו הוא אינו יהודי דאז האורחים בטלים לגביה, אבל אם כולם הם אורחים אוסרים זה על זה אם יש לכל אחד חדר מיוחד לאכילה, ואם יש ביניהם אינו יהודי צריכין לשכור רשותו כדלקמן, ויש אומרים שאין חלוק בין אורח לבעל-הבית דכל שיש לו חדר מיוחד לאכול שם דינו כבעל הבית וכן יש להחמיר לכתחלה, ויש להם לערב בלא ברכה, ובדיעבד יש לסמוך על סברא הראשונה (14).

טו ישראל הדר עם אינו יהודי בחצר אחד אין האיני יהודי אוסר עליו, ומותר למלטל מבית לחצר ומחצר לבית, ואפילו הם שני ישראלים או יותר, רק שהם דרים באופן שהם לא היו צריכין לעירוב, כמבואר לעיל סעיף י"ג אז גם כן אין האיני יהודי אוסר עליהן, אבל אם הם

שערים מצויינים בהלכה

אפ"ה כיון דחזי לסטן מהני ויותר טוב לערב אז במצה מלערב בחמץ אף שהוא מותר עד ד' שעות ואז כבר קנה העירוב, אפ"ה יותר טוב לערב במצה עיי"ש.

טז המתארח בחצר, עיי' במשנה ברורה (סי' ש"ע ס"ק נ"ג) דאפי' היה הדירה בשכירות נמי דינא הכי. ועיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' סכ"ג) דאותן הנוסעים בקיץ למרחצאות שהאורח הבא שוכר מבעה"ב חדר עם כלים שיש לבעה"ב שם שאין צריכין לערב מפני שאין שם שוכר עליו רק שם אורח והחילוק הוא שלשוכר יש רשות להוציא ממקום למקום משא"כ הכא דלבעה"ב ולהאורח לשניהם אין רשות להוציאם ממקום למקום רק יש רשות להאורח להשתמש בהם כל זמן היותו שמה ולכן אין לך תפיסת יד לבעה"ב גדול מזה עיי"ש ומשמע מדבריו שם דנם ביותר משלשים אין אוסר מה"ט ועיי' במשנה ברורה בשעה"צ שכתב דתלוי אם

(14) שם סעי' ח'.

(12) סי' שצ"ג סעי' א'.

(13) סי' ש"ע סעי' ח'.

קצור שלחן ערוך צד

ריט

שני ישראלים או יותר שהיו צריכין לערב, או אם דר שם גם אינו-יהודי (הוא אוסר עליהם יא), ואינם יכולין יכולים לערב עד שישכרו מכנו את הרשות, ואם דרים שם שני נכרים או יותר צריכין לשכור מכל אחד ואחד (15).

מן אפילו אם האינו-יהודי דר בחצר אחד אלא שאין לו דרך לרשות-הרבים רק דרך החצר שהישראלים דרים בו, או שהוא דר בעליה והמדרגות הן לתוך החצר גם כן אוסר עליהם (16).
י' אם החצר הוא של ישראל אלא שהשכיר או השאיל שם דירה

שערים מצויינים בהלכה

יכול לסלקו בכל שעה שירצה או אינו אוסר לעולם ובלא יכול לסלקו או אוסר ביותר משלשים.

ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ה) דמי שהוא בקיץ בקרית חוצות ושכר לו חדר בהאכסניה ושם דרים עוד הרבה עכו"ם וישראלים שאינן מודים בעירוב וגם בעה"ב בעצמו אינו מודה בעירוב משמע התם דאוסרין עליו ביותר משלשים יום [ודלא כדעת המהרש"ג הנ"ל] עיי' לקמן ס"ק י"ג.
(י) אם דר שם גם אינו יהודי הוא אוסר עליהם, הטעם בזה עיין בגמרא (עירובין ס"ב) משום דרצו חכמים לארחוקי דירת ישראל מן העכו"ם ולא נזרו אלא בדבר השכיח דהיינו במקום שדרים כמה ישראלים אבל בחד בית לא שכיח משום דחשודים אשפיכת דמים ולכן לא נזרו אז. ועיי' בשו"ת גנת ורדים הספרדי (או"ח כלל ג' סי' כ"ב) ובשו"ת בשמים ראש (סי' קצ"ה) דבזמן הזה שאנו דרים בין העכו"ם לא שייך טעם זה שמא ילמוד ממעשיו ולכן המיקל בלא שכירות לא הפסיד.

אמנם עיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' צ"ב) דגם בזה"ז דלא שייך טעם הזה שמא ילמוד ממעשיו אפ"ה אי אפשר להקל כיון שהוא דבר שנאסר במנין ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ד) העלה דבשעת הדחק יש לצרף דבריהם לסניף והביא שגם בשו"ת תורת נתנאל (סי' ל"ג) כתב דבשעת הדחק יש לצרף דבר זה לסניף. ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שפ"ב).

(יא) הוא אוסר עליהם עיי' בפמ"ג (סי' שפ"ב ס"ק ה' מ"ז) ובמשנה ברורה בביאה"ל (שם סעי' א') דעכ"פ העכו"ם אינו אוסר יותר מישראל ולכן אינו אוסר רק להוציא מבתיהם ומביתו של עכו"ם לחצר או למכוי אבל בחצר ובמכוי נופא כלים ששבתו בתוכו מותר לטלטלו ודלא כמג"א (סי' שס"ג ס"ק כ"ז) שהביא בשם שו"ת מהרי"ל (סי' קנ"ו) דרינו ככרמלית, עיי"ש.

לאינייהודי אינו אומר, כי לא השכיר או השאיל לו על דעת שיאסר על בני ישראל, ואפילו אם בעל החצר בעצמו אינו דר שם יב (17).
יח כיצד שוכרין, אומר לו הישראל: השכר לי רשותך במעות זה, ואינו צריך לפרש לו כדי להתיר המלמול, אבל אם אמר לו תן לי רשות אף-על-פי שמפרש לו כדי שאוכל למלטל בחצר לא מהני (18).
יט יכול לשכור אפילו מאשתו ואפילו ממשרתו יא (19).

כ שכר את הרשות סתם מהני לכל זמן שלא חזר בו האינייהודי והוא דר שם, אבל אם יצא משם אינייהודי זה, ונכנס אחר במקומו, צריכין לשכור מחדש מזה השני, ואם שכר לזמן ובתוך הזמן השכיר האינייהודי דירתו לאינייהודי אחר די בשכירות הראשון, אבל אם מת או שמכרה לאחר בתוך הזמן צריך לחזור ולשכור מהיורש או מהלווקח, ואם שכר ממשרתו, אם שכר סתם לא מהני אלא כל זמן שהמשרת הזה הוא שם, ואם שכר לזמן אפילו נסתלק המשרת מהני השכירות עד הזמן (20).

כא בכל מקום שנתבטל השכירות וצריכין לחזור ולשכור, צריכין גם לעשות עירוב מחדש, דאין עירוב חוזר וניער (21).

כב אם אי אפשר לשכור ממנו את הרשות, יבקש ממנו אחד מן הישראלים שישאיל לו מקום ברשותו המיוחד לו להניח שם איזה

שערים מצויינים בהלכה

(ב) ואפי' בעל החצר בעצמו אינו דר שם, עיי' מזה במשנה בדורה בביאור הלכה (סי' שפ"ב סעי' א' ר"ה אינו אוסר עליו) שהביא בשם ספר חמד משה וברכי יוסף דבאם הבעל הבית אינו דר שם בעצמו רק ישראלים אחרים עם הנכרי אז אוסר הנכרי עליהם כי אז לא שייך טעם דלא השכיר לו כדי שיאסור עליו, עיי"ש.

(ג) ואפי' ממשרתו, עיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ה) דמי שהוא בקרית הוצות לשאוף אויר זך ושכר לו חדר בהאכסניא ויש שם הרבה עכו"ם וישראלים מחללי שבת אז אם שכר רשות מהמשרת המשמש האורחין נמי די שהוא שכירו ולקיסו ואף אם המשרת אינו מקבל שכר מבעה"ב רק מהאורחין והם משלמין לו רק לבסוף טרם נסיעתם לביתם נ"כ מהני דכיון דהמנהג הוא כן הוי כקצבו לו בעה"ב שכרו ודי בשכירו ולקיסו בכל נוון שהוא.

(20) סעי' ו' ח' י"ד.

(21) שם סעי' ז'.

(17) שם סעי' א'.

(18) שם סעי' ד'.

(19) שם סעי' י"א.

חפץ. ויניח שם את החפץ, ובוזו קונה הישראל את המקום ואפילו לקח את החפץ משם קודם שבת, מכל-מקום כיון שהיה להישראל רשות להניח שם חפצו גם בשבת, נחשב כאילו יש לו שם חלק בדירה, ויכול הישראל הזה להשכיר את הרשות לכל בני החצר (22).

כג ישראל מומר או שהוא מחלל שבת בפרהסיא (יד) (יש אומרים אפילו רק באיסור דרבנן) הרי הוא כאינו-יהודי וצריכין לשכור ממנו רשות (23).

כד בהרבה קהלות מתקנים כל המבואות והרחובות בעירובין (טו) (דהיינו בצורת הפתח (טז) וכדומה) ושוכרין רשות (יז) מן הנכרים (יח)

שערים מצויינים בהלכה

(יד) או שהוא מחלל שבת בפרהסיא, עיי' בבאה"ט (סי' שפ"ה ס"ק ב') דאם חילל שבת בחד זימנא לא מקרי מומר ועיי' במשנה ברורה בביאה"ל שם דמומר לחלל שבתות דוקא אם עושה זה בפריקות עול אבל אם הוא מוטעה בדבר שחשב שמוותר לעשות כן מסתברא שאינו בכלל מומר. ועיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ק ו') שהארכתי בזה.

(טו) מתקנים כל המבואות והרחובות בעירובין, עיי' בשו"ת חת"ם (או"ח סי' צ"ט) שהזהיר מאד לכל קהל ישראל לתקן מבואותיהם בתיקונים בצוה"פ כדי שלא יכשלו רוב המון בהוצאה מרשות לרשות והדבר מוטל על הרב שבעיר. ועיי' בברכי יוסף בשם התשב"ץ דהוריו לתקן עירובין הר"ז משובח ואיכא לאתמוהי על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגירסא דרך הת"ח לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו. ועיי' בספר שבילי דוד (סי' שס"ג ס"ק ה') שכתב עליו דאם יש רה"ר מפולש משער לשער רחב ט"ז אמה דעפ"י דינא לא מהני ברה"ר צוה"פ (עיי' ש"ע סי' שס"ד) רק אנו סומכין להקל בזה"ל דאין לנו רה"ר גמורה א"כ מי שמחמיר קדוש יאמר לו ואין ראוי לגערו.

ועיי' בנימוקי (או"ח סי' שצ"ד) דהגה"ק בעל בני יששכר הקפיד להיות בבגדו חפץ כשיצא לחוץ כדי שלא יהיה בכלל מי שאינו מורה בעירוב. ועיי' בשעה"כ (ענין עירוב) דהאריז"ל נהג לישא בשבת במקום עירובין. ועיי' בשערי רחמים (ה' שבת אות צ"ג) דמנהג הנר"א שלא לישא כלל בשבת אפי' במקום עירובין.

(טז) בצורת הפתח, עיי' בשו"ת משכנות יעקב (סי' ק"ט) שמפקפק על ההיתר שלנו להתיר כל העירות ע"י צוה"פ מפני שיש בהן דרכים

למען יוכלו למלט בכל העיר, וצריכין לעשות כל התיקונים על-ידי רב מומחה ובקי, ובמקומות אלו נוהגין להניח את העירובי חצרות בבית-הכנסת (משום דיש לו דין שותף ואינו צריך להיות דוקא בית דירה) (24).

כה אבל במקומות שאין העיר מתוקנת בעירובין, גם כשעושין עירובי חצרות בשביל הדירין שבחצר בית-הכנסת אסור להניח את העירוב בבית-הכנסת אלא צריכין להניחו בבי-דירה (25).

כו עיר המתוקנת בעירובין ונתקלקל העירוב בשבת, אז כל החצרות שהן כתיקונן ואין בהם פירצה האוסרת, אפילו יש בחצר כמה בתים מותרין למלט שם כל אותו השבת, ואף-על-פי שהעירובי חצירות הוא ברשות אחד שנחלק עתה מחצר זה, מכל מקום מותר משום דלענין זה אמרינן שבת כיון דהותרה הותרה, וכיון שיש חשש גדול שלא יכשלו רבים לשאת גם במקום שנאסר כיון שהורגלו בהיתר, על-כן אם אפשר לתקנו על-ידי אינו-יהודי מותר, ואם נקרע החבל

שערים מצויינים בחלבה

מפולשים ודרך המלך עוברת בהן דהוי רה"ר אף ראין ששים רבוא בוקעין בו ואין להתיר אלא ברלות כמ"כ בש"ע (סי' שס"ד סעי' ב'). אמנם בספר מנחת פתים שם הביא בשם או"ז (ה' עירובין סי' סכ"ט) דאפי' רה"ר עצמה וששים רבוא בוקעין כיון שיש שני מחיצות נמורות [ע"י הבתים] ניתרת בצוה"פ. ועיי' בהג"א (רפ"ב עירובין) ובשו"ת דברי חיים (ח"ב בהשמטות סי' ג').

(יו) ושוכרין רשות, עיי' בשו"ת נגת ורדים הספרדי (או"ח כלל ג' סי' כ"ב) ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' כ"ט) ובשו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"ב סי' ס"ב) דאם שכרו רשות משרי העיר לצורך המלטות במבואות והרחובות אין צריך עוד לשכור רשות מהדרים בבתים לצורך עירובי חצירות. ועיי' עו"ש בשו"ת נגת ורדים ובשו"ת שואל ומשיב שם דאם שכרו רשות משר העיר מועיל גם לישראלים שאינם מודים בעירוב שאין בתיהם אוסרים עלינו וכ"כ בנימוקי או"ח (סי' שצ"ח). ועיי' בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' י"ח).

(יח) מן הנכרים, עיי' בש"ע (סי' שפ"ב סעי' י"א וסי' שצ"א סעי' א') דגם משכירו ולקטמו מהני ועיי' במשנה ברורה (סי' שצ"א ס"ק י"ח) דמכל עבר מעבדיו הקטנים הוי כשכירו ולקטמו ומה"ט יכולין

(24) סי' שס"ו סעי' ג'.

(25) סי' שס"ה במחה"ש בשם הח"צ ובשערי תשובה שם.

שבצורת הפתח, ואפשר שהאינו-יהודי יתקנו בעניבה, או בקשר אחד ועניבה על גביו מה טוב (26).

כז אם חל יום-טוב בערב-שבת ונתקלקל אז העירוב, אף על גב דהעירוב מועיל גם ליום-טוב לענין דברים שאינם לצורך, לא אמרינן הואיל והותר ליום-טוב הותר גם לשבת, משום דיום-טוב ושבת שתי קדושות הן (27).

שערים מצויינים בהלכה

לשכור מהפאליציי (שוטר) וכ"כ בתפארת ישראל (בפתיחה לעירובין) שגם ממשרתי הפאליציי מהני וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ג).

ועיי' בהנהגות מהרש"ם (סי' שפ"ב סעי' י"א) הביא בשם רמב"ם (פ"ב הי"ב) דגם משכירו ישראל מותר לשכור וכ"כ בכל בו (סי' ל"ג) ובשו"ת ספר יהושע (סי' ז') האריך בזה והעלה שאין להקל בזה אלא בשעת הדחק והיא הדין דאם יש יהודים בין שרי פקודי העיר יש להקל ולשכור מאחד מהם עיי"ש.

ועיי' בשו"ת חכם צבי (סי' ו') שאין יכולין לשכור מהבירגרמיסטר (ראש האזרחים — שר העיר) כיון שאין יכולת בידו לעודר מדנים ומלחמה ובני המדינה לא יעכבו בידו ועיי' בשו"ת שנות חיים (סי' י"ג) שחולק על החכם צבי ועיי' בשו"ת תורת נתנאל (סי' ל"ג) ובשו"ת גנת ורדים (או"ה כלל ג' סי' כ"ב) שדעתם ג"כ דמהני ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ל"ג) שכתב דמנהג פשוט בכל תפוצות ישראל לשכור רשות מהבירגרמיסטר רק בכל עת שבוחרין בירגרמיסטר חדש צריך לחזור ולשכור מחדש. וכ"כ בשו"ת אבני צדק (או"ה סי' מ"ד) שאם מת שר העיר צריך לשכור מחדש.

ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' י"ד) דבמדינות החרות כמו בזמנינו אין שום נפקא מינה אם מת המלך או הפרעזירענט, והכל תלוי בהתנהגות המדינה שהכל שייך לכיס המדינה לכן אם מת אחד מראשיה אין צריך לחזור ולקנות הרשות.

צה. דין עירובי תחומין. ובו י"ח סעיפים.

א. אסור לצאת בשבת וביום-טוב ממקום ששבת יותר מתחום(א) שהוא שני אלפים אמה ב), ומקומו של אדם הוא ארבע אמות והיינו

שערים מצויינים בחלכה

(א) יותר מתחום, עיי' בבאה"ט (סי' ש"ה ס"ק ה') דאם בורחין בשבת מפני סכנת נפשות טוב לישב בקרון אם נכוח יו"ד טפחים מליך ברגליו כי ישיבה בקרון אין בו רק איסור דרבנן אבל אם מהלך ברגליו יש חשש איסור דאורייתא למאן דסבר תחומין דאורייתא וכל שכן אם נושא עמו כסף וזהב דעדיף יותר לישב בקרון מליך ברגליו. וכתב הרדב"ו (סי' פ"א) שיותר טוב לילך ברגליו מלרכוב על הסוס דאיכא ביה תרי איסורא איסור להשתמש בבהמה ואיסור תחומין עיי"ש. וכ"כ בשו"ת הלכות קטנות (ח"כ סי' שי"ז) דאם היה בא בדרך והוצרכו ללכת בשבת שיותר טוב להלך ברגליו מלרכוב על הבהמה דאיכא תרי איסורא איסור בהמה ואיסור תחומין. עיי"ש.

(ב) שהוא שני אלפים אמה, עיי' בחיי אדם (כלל ע"ו דין ב') דיש מן הגאונים שסוברים כי לעולם רשאי להלך אלפים ושמונה מאות אמה ובשעת הרחק אפשר שיש לסמוך עליהם. ועיי' בשו"ת בית שלמה (ח"א סי' נ"ז) שאינו יכול להאמין אם ימצא חכם שיורה כן. וכ"כ בשו"ת מגרל השן (סי' י"ב) שאין לדברים אלו שורש ועיקר ומ"מ בשעת הרחק יכולין לסמוך על זה עיי"ש.

ועיי' בילקוט הגרשוני (סי' שצ"ט) וז"ל ראיתי לכתוב השיעור תחום שבת לפי מדידה שלנו עפ"י „מעטר" שראיתי בספר חלת אהרן מהנאון מביסערמין שכתב ראמה של תורה הוא 528 מיללי מעטר וממילא לפ"ז עולה שבעים אמה ושירים ואלפים אמה 1093 מעטר — 31 צענטי-מעטר — 2 מיללי מעטר. ולפי מש"כ בספר חיי אדם (כלל ע"ו אות ב') דבשעת הרחק יש לסמוך על הגאונים הסוברים דרשאי להלך אלפים וח' מאות אמה לפ"ז שבעים אמה ושירים ושיעור תחום שבת עולה 1516 מעטר — 1 צענטימעטר — 2 מיללי מעטר נמצא דבשעת הרחק יכולין להלך על ידי העירוב שבעים אמה ושירים וחמשה אלפים ושש מאות אמה והוא 2994 מעטר — 11 צענטימעטר — 2 מיללי מעטר.

ולפי חשבון המינוטין הוא כך רכתב בספר החינוך (מצוה כ"ד) דאלפים אמה הוא שיעור מיל ושיעור מיל הוא 18 מינוטין כמבואר בממ"נ (יו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ה) א"כ יכולין להלך על ידי עירוב 36 מינוטין ובשעת הרחק כנ"ל נוסף עוד 14 מינוט 24 סגנדין ס"ה 50

אם היה ביד-השמשות בשדה, אבל אם שבת בתוך עיר כל העיר הוא מקומו⁽¹⁾ ועיבורה של העיר נחשב גם-כן להעיר, ואיזה הוא עיבורה, שבעים אמה ושני שלישי אמה, ושייך להעיר אף-על-פי שאין שם בנין, והוא הנקרא קרפף העיר, וממקום שיכלה מתחילין למדוד תחום שבת⁽²⁾.

ב עיר שהיא מוקפת חומה אפילו היא גדולה מאד, מהלך את כולה ועיבורה ומשם תחום שבת, וכן עיר שאינה מוקפת חומה והבתים סמוכים זה לזה, כל שאין בין בית לבית יותר מן שבעים אמה ושני שלישים, נחשב חיבור ושייך להעיר אפילו הוא מהלך כמה ימים, ומבית האחרון מודדין^(ג) את הקרפף ותחום שבת⁽³⁾.

ג אין נותנים קרפף אלא לעיר, אבל לבית אחד אין נותנים קרפף, אלא תיכף מקיר הבית וחוצה מתחיל למדוד תחום שבת⁽⁴⁾. ד היו שתי עיירות סמוכות זו לזו נותנין קרפף לזו וקרפף לזו, ולכן אם אין ביניהן יותר משיעור שתי קרפפות נחשבות שתיהן לעיר אחת⁽⁵⁾.

ה יש כמה דברים בענין מדידת תחום שבת להקל ואין לעשות כ-אם על-ידי בקי⁽⁶⁾.

ו הנצרך ללכת בשבת או כיום-טוב יותר מתחום שבת, צריך להניח בערב-שבת או בערב-יום-טוב עירובי תחומין, וצריך להניחו בתוך תחום העיר במקום שהיה מותר לו ללכת שם, ובמקום שהניח את העירוב נחשב לו כאילו דר שם, ולכן יש לו ממקום ההוא שני

שערים מצויינים בהלכה

מינוטין 24 סקונדין. ולפי דעת הרמב"ם דשיעור מיל הוא 24 מינוט. עיי' פלתי (יו"ד סי' ס"ט ס"ק ד') יכולין להלך ע"י עירוב 48 מינוט אך אין לצרף עוד לזה שיטת הגאונים הנ"ל [שכתב החיי אדם] ולילך ע"י עירוב 62 מינוט דכולי האי ודאי חלילה להקל, עכ"ד.

ג) ומבית האחרון מודדין, עיי' במשנה ברורה בביאה"ל (סי' שצ"ח סעי' ו') שציון לנמרא (עירובין ג"ה) דגם מארוות סוסים שיש שם בית דירה להשומר מודדין שהוא שייך להעיר וכ"כ בש"ע הגר"ז (שם סעי' ח') ובשו"ת שיבת ציון (סי' ח') ועיי' מש"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' צ"ה) דלמה נשמט דין זה בש"ע וברמב"ם.

צ"ח (1) סי' שצ"ו סעי' א' ב'.

(4) שם סעי' ו' כהנה.

(2) סי' שצ"ח סעי' ה'.

(5) שם.

(6) סי' שצ"ס סעי' ו'.

(3) שם סעי' ו'.

אלפים אמה לכל צד, וממילא מובן כי מה שהוא מרויח בצד זה שהוא מניח את העירוב הוא מפסיד מצד האחר, דרך משל אם הניח את העירוב בסוף אלפים אמה לצד מזרח אסור לו ללכת כלום לצד מערב, שהרי כבר הוא רחוק ממקום דירתו תחום שבת (7).

ז כיצד עושין את העירוב, לוקח פת כדי מזון שתי סעודות או לפתן כגון בצלים או צנון וכדומה שיש בו שיעור לאכלו עם פת, שהוא כדי מזון שתי סעודות חוץ מן המלח ומן המים שאין מערבין בהם, והולך אל המקום שהוא רוצה להניחו ומברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב, ואומר (ד): בזה העירוב יהא מותר לי לילך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח, וחזור לביתו (8). יכול להניח עירוב אחד לכמה שבתות, ובלבד שיניחו במקום המשתמר שלא יהא נאבד או נתקלקל (9).

ח יכול לשלוח את העירוב על-ידי שליח, שיניחוהו בשבילו ויברך השליח ויאמר: בזה העירוב יהא מותר לפלוני לילך וכו'. וצריך שיהא השליח גדול ובר דעת, אבל על-ידי קטן אין שולחין, ואפילו לא חזר השליח אל משלחו יכול לסמוך עליו, דחזקה שליח עושה שליחותו (6).

ט יכולין לערב בעירוב אחד בשביל כמה אנשים, והוא שיהא בעירוב שיעור לכל אחד ואחד, וצריך לזכות להם על ידי אחר כמו בעירובי חצירות, ואין מערבין עירובי תחומין אלא לדעתו, והמניח אם הוא שליח לכולם אומר: יהא מותר לפלוני ולפלוני, ואם מניחו גם בשבילו אומר: לי ולפלוני (11).

י צריך שיהא העירוב מונח במקום שאפשר לאכלו בין השמשות בלי עשיית איסור דאורייתא, ולכן אם הניחו בגומא וכסהו בעפר לא הוי עירוב, כסהו באבן הוי עירוב, נתנו באילן אם האילן קשה הוי עירוב, הניחו על אילן או קנה רך אינו עירוב (12).

יא אם נותן את העירוב בתוך עיר אזי כל העיר נחשבת לו

שערים מצויינים בהלכה

(ד) ואומר בזה העירוב, עי' במשנה ברורה (סי' ת"ט ס"ק ל"ז) דהאמירה מעכבת, אלא אם לא אמר כל הנוסח רק שאמר זה יהי' לעירוב סני, וכ"כ שם הפמ"ג (א"א ס"ק ה') והחיי אדם (כלל ע"ז אות א').

(7) סי' ת"ח סעי' א' ובפנ"א שם וסי' (10) סי' ת"ט סעי' ח'.
תפ"ו סעי' ג'.

(11) סי' תי"ג תי"ד.

(12) סי' ת"ט סעי' ג' ד'.

(8) סי' ת"ט סעי' ז'.

(9) סי' תפ"ז סעי' א' וח"א.

למקום עירובו, ויכול ללכת כל העיר אפילו היא גדולה מאד, וגם לחוץ לעיר כדי עיבורה ותחום שבת, שהרי נחשב כאלו הוא דר באותה העיר (13).

יב אם יש בתוך התחום איזה עיר שהיא מוקפת חומה או שהיא מתוקנת בעירובין, אינה נמדדת ואינו עולה לחשבון אלא לארבע אמות, ודוקא כשהתחום שבת מגיע עד חוץ לעיר כגון שמן העירוב עד העיר יש חמש מאות אמה, ואורך העיר היא אלף אמה או העיר אינה נחשבת אלא לארבע אמות ויש לו מחוץ לעיר עוד אלף וארבע מאות ותשעים ושש אמה, ואין חילוק בין צד זה שלפני העירוב בין הצד שלאחר העירוב, אבל אם התחום שבת כלה באמצע העיר, אסור לו ללכת יותר כיון שהוא חוץ לתחום, כי בענין זה לא נחשב לו כל העיר לארבע אמות (14).

יג וכן הדין כשהניח את העירוב קרוב לשני אלפים אמה מחוץ לעיר, כשהוא חוזר אחר כך לעיר וכלו האלפים אמה ממקום עירובו בתחלת העיר קודם ביתו, אסור לו אפילו לשוב לביתו (כן הוא דעת רוב הפוסקים וכן עיקר, עיין אליהו רבה).

יד אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ה, כגון להתפלל

שערים מצויינים בהלכה

ה) אלא לדבר מצוה, עיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' צ"א) שנשאל שם אם יש צד להתיר איסור תחומין שהוא דרבנן משום מצות תפלה דרבים ולהתיר לבני הכפרים הרחוקים דרך שעה מן העיר לילך בשבת ויום טוב יותר מד' אלפים אמה כדי להתפלל ברבים וכמו ר' אליעזר ששיחרר עבדו ועבר על מ"ע בשביל זה להשלימו לעשרה, כתב שם הם מלהזכיר וחלילה להעלות על הדעת לצדד להתיר איסור תחומין אפי' דרבנן מפני תפלה ברבים. ובהג"ה מבין המחבר כתב וז"ל שאני גבי ר' אליעזר ששיחרר עבדו שלא היה שם עשרה בלא זה וזיכה הרבים על ידי שחרירו אבל במקום שיש מנין בלעדיו אלא שהוא ג"כ רוצה להתפלל במנין לא מיקרי מצוה דרבים שאינו מזכה הרבים בזה ולכן הוא איסור נמור בכה"ג עיי"ש.

ועיי' ביאטום הגרשוני (סי' שצ"ט) שמדויק מזה דאם אין עשרה בלעדיו והוא הולך להשלים למנין עשרה ומזכה הרבים מותר לו לילך אבל בשו"ת עולת שמואל (סי' י"ג) הובא בפת"ש (סי' תמ"ו) כתב דאין

בעשרה או להקביל פני רבו או חבירו שבא מן הדרך, או לסעודת מצוה או לפקח על עסקי רבים או שהוא בא מן הדרך ורוצה לילך לביתו וכדומה (15).

טז אין מניחין עירובי תחומין לא בשבת ולא ביום-טוב ולכן אם חל יום-טוב בערב-שבת והוא רוצה ללכת בשבת, צריך להניח את העירוב בערב יום-טוב, וכן ביום-טוב לאחר השבת ורוצה ללכת ביום-טוב צריך להניח את העירוב בערב שבת (16). (דין המערב ברגליו בשלחן-ערוך סימן ת"ט סעיף ז', ודין יום-טוב הסמוך לשבת או שני ימים טובים של גליות ורוצה לערב ליום אחד לצד זה וליום שני לצד זה בסימן תט"ז).

טז כליו ובהמותיו של אדם הרי הם כרגליו, ובמקום שהוא אינו רשאי להלך גם אותן אין אדם רשאי לחליכן, ואם השאילן לאחר או השכירן או מסרן לשמירה הרי הם כרגליו של זה שהם אצלו, ואפילו הוא אינו-יהודי, קנו הבהמה והכלים שביתה אצלו, ולא עוד אלא גם החפצים של אינו-יהודי קונים שביתה במקומם שהיו בין השמשות (17). "ו נכרי שהביא פירות (1) במקום שאין לחוש בהם שנתלשו היום (וכן בכל דבר שאין לחוש שנעשה בהם היום מלאכה) אלא שיש איסור תחומין (2), אם הביאם בשביל עצמו או בשביל אינו-יהודי אחר מותרין

שערים מצויינים בהלכה

לילך חוץ לתחום אפי' להשלים למנין עשרה וכ"כ בשו"ת מהר"ם שינ (או"ח סי' עכ"א) עכ"ד.

(1) נכרי שהביא פירות, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' שצ"ז) בכך כפר שעירוב לעיר והביא דגים ביום טוב לצורך יהודי אחד שבעיר שלא עירוב אי מותר ליהנות מהם יש בזה פלוגתא גדולה והובא בשו"ת מהר"י אשכנזי (סי' כ"ד) והמהרש"ם העלה שם להתיר והביא שגם הגאון מהרש"ק הסכים לו.

(2) אלא שיש איסור תחומין, עיי' בפמ"ג (פתיחה כוללת דיני מוקצה אות כ"ט) דמשמע רעתו שם דמטר היורד בשבת ויום טוב אסור ליהנות מהם משום איסור נולד. עיי' תוס' ביצה (ביצה ב'. ד"ה קא ס"ד) ועיי' בשו"ת הגאונים (סי' רמ"ב) דמותר ליהנות מהם לשתות ולרחוץ ולא הוי מוקצה אפי' שלא היו עבים מערב וגם אין בו משום איסור תחומין דהא אין תחומין למעלה מעשרה וכ"כ בזכ"א (ח"א ענין מטר).

(17) סי' שצ"ו סעי' נ' י"א.

(15) סי' תט"ו סעי' א'.

(16) סי' תקכ"ח סעי' ב'.

לישראל מיד אפילו באכילה, אלא שאסורין למלמלם חוץ לארבע אמות אלא אם כן הביאם תוך הבית, או שהעיר מתוקנת בעירובין אזי מותרין במלמול בכל העיר, שכל מקום שמותרין למלמל שם נחשב כמו תוך ארבע אמות, ואם הביאן בשביל ישראל אסורין לישראל זה ולכל בני ביתו עד לערב כדי שיעשו, דהיינו זמן שהיו יכולין להביאם, ומכל-מקום מותרין לו במלמול תוך ארבע אמות או במקום המותר במלמול, ובספק אם הובאו מחוץ לתחום גם כן אסורין אלא-אם-כן יש לתלות יותר שלא הובאו מחוץ לתחום (18).

י"ח קיימא-לן דאין תחומין למעלה מעשרה טפחים ה), ולכן מי שבא לתוך ספינה בערב-שבת קודם הכנסת שבת, והלכה הספינה אפילו דרך רחוקה מכל-מקום כשהגיע בשבת לנמל ויצא יש לו משם אלפים אמה לכל צד, כי מסתמא בהליכת הספינה הוא תמיד למעלה מעשרה טפחים מהקרקע, ולא קנה שביתה עד המקום שהוא בא ליבשה, אבל אם בתוך השבת יצא מן הספינה וחזר ונכנס לתוכה, מאחר שהיה בשבת ביבשה קנה שם שביתה, ואם הלכה הספינה אחר-כך חוץ לתחום, אזי אין לו שם אלא ארבע אמות כדין יוצא חוץ לתחום, וכן אם היתה הספינה בשבת במקום אחד שאין שם עשרה טפחים

שערים מצויינים בהלכה

ח) דאין תחומין למעלה מעשרה טפחים, עיי' בשו"ת רעק"א (מהר"ת סי' ב') רמ"ם הנקשרים ובעמקם יו"ד טפחים דלהטו"ז והמג"א (סי' שס"ג סעי' כ"ט) דקרוש מבטל למחיצות כארעא סמיכתא רמי אבל לשאר אחרונים שם שהשינו על זה ופסקו דקרוש כדין מים נראה ריש להקל ג"כ לענין תחומין אם הוא למעלה מעשרה כמו במים ממש. ועיי' בחידושי רעק"א (סי' שס"ג) דאף דלהטו"ז והמג"א יש לצדד בזה להקל כיון דהרבה אנשים מתפחדים לילך על גביו ולא ניחה תשמיתיה יש לומר בו דאין תחומין למעלה מעשרה עיי"ש.

ב ועיין בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' ס"א) רכמו דאין תחומין למעלה מעשרה הוא הדין למטה מעשרה מתחת הארץ אין בו איסור תחומין. ג ועיין בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' צ"ז) דהאיסור על מסילת הברזל הוא מפני תחומין ועיי' בתפארת ישראל (כלכלת שבת) דליסע בשבת על המסילת הברזל אין בו שום היתר אפי' יהיו שוליו גבוה יותר מעשרה טפחים אפ"ה מדניה להילוך איסור תחומין נהוג בו. ועיי' לעיל (סי' ע"ר ס"ק ד' אות ב') בקרניות חשמליות שהולכות ושבות בתוך העיר.

עד הקרקע, קנה שם שביתה, ואם מסתפק אם היתה במקום כזה או לא, אזלינן לקולא (19).

צו. דיני תפלת ערבית ודיני הברלה. ובו ט"ז סעיפים.

א נוהגין שמאחרין תפלת ערבית ^(א), ובאמירת והוא רחום וברכו ממשיכין בנגון כדי להוסיף מחול על הקודש ⁽¹⁾. בתפלת ערבית אומרים אתה חוננתנו, ואם שכח ולא אמר, אם נזכר קודם שאמר את השם מן הברכה, אומרו במקום שנזכר וגו' ואומר וחננו וכו', אבל אם נזכר עד לאחר שאמר את השם גומר את הברכה חונן הדעת, ואינו חוזר שהרי יבדיל אחר כך על הכוס, רק שיזהר מאד שלא לעשות שום מלאכה ושלא יטעום כלום קודם שיבדיל על הכוס, ואם עשה מלאכה או טעם צריך לחזור ולהתפלל ⁽²⁾ (ומי שאין לו כוס להבדיל עליו, ושכח לומר אתה חוננתנו יש לו דינים אחרים).

ב לאחר שכונה עשרה אומרים חצי קדיש, אחר כך אומרים ויהי נועם ⁽³⁾ לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה את ישראל

שערים מצוינים בהלכה

(א) שמאחרין תפלת ערבית, עיי' לעיל (סי' ע"ה ס"ק א') בדיני ביהשם"ש ועיי' בשו"ת ריב"ם שנייטוך (סי' ל"א) דצריך להמתין במוצאי שבת עד שיהי' השמים מלא כוכבים ובוה יוצים לכל הדעות. ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כ"ג) ששמע מרבו הנה"ק בעל דברי יחזקאל בשם רבו הנה"ק רב שר שלום מבלזא דנבי שבת שהוא דאורייתא צריכין לנהוג בעניני ביהשם"ש לחומרא לכל השיטות והוא ספיקא עד ביאת המשיח. **(ב)** אחר כך אומרים ויהי נועם, עיי' בזהר (הקדמת בראשית) שמחמיר מאד שלא להדליק נר קודם שאומרים הציבור סדר קדושה. ועיי' בסה"ק דברי יחזקאל (בסופו עניני שו"ת) שנשאל שם במה שנם הצריקים (האדמורי"ם) הדליקין נרות בסעודה ג' קודם ברהמ"ז והוא נגד חומרת הזהר והשיב שם כיון שהם מאריכים בסעודה זו בלילה וברוב בתי כנסיות כבר הדליקו נרות אין עוד מקום לחומרא זו. ועיי' בספר עמרת צבי (זהר בראשית) שפתח כבר בהיתר זה.

(19) סי' ת"ר ועיי' סי' דס"ח. (2) סי' דצ"ר סעי' א' ד'.

צו (1) סי' רצ"ג סעי' א' ובלבוש.

בשעה שסיימו מלאכת המשכן, ויש לאומרו מעומד, ונוהגין לכפול את הפסוק האחרון אורך ימים וגו', אחר כך אומרים ואתה קדוש וגו' ומדר קדושה ששייך לויהי נועם, שעל ידי מלאכת המשכן שרתה שכינה בישראל, וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, אם חל יום טוב בשבוע הבא אפילו בערב שבת אין אומרים ויהי נועם, גם ואתה קדוש, דכיון שאומרים בויהי נועם ומעשה ידינו כוננהו, צריך שיהיו כל ששת ימים ראוי למלאכה. וכיון שאין לומר ויהי נועם, גם ואתה קדוש אין אומרים דשייכי להדדי, לאחר ויהי נועם ואתה קדוש אומרים קדיש שלם, ואחר כך אומרים ויתן לך וכל זה האריכות שמאריכין לאחר תפלת ערבית במוצאי שבת הוא כדי שישתחו ישראל בהשלמת סדריהם, כדי להאריך לרשעים מלחזור לגיהנם, כי ממתנים להם עד שישלימו כנסיה האחרונה שבישראל את סדריהם (8).

ג כשם שמצוה לקדש את השבת בכניסתו על כוס יין, כך מצוה לקדשו ביציאתו על כוס יין דהיינו בהבדלה, ומברכים גם על הבשמים ועל הנר, וגם נשים חייבות בהבדלה (9), ועל כן ישמעו היטב ברכת הבדלה, במקום שאין למצוא יין מבדילין על שכר „מעד“ או שאר משקה שהוא חמר מדינה חוץ מן המים (4).

ד כיון שהגיע בין השמשות, אסור לאכול או לשתות שום דבר חוץ מן המים קודם הבדלה, אך מי שמאריך בשלש סעודות אפילו עד תוך הלילה מותר כיון שהתחיל בחיתור, ומותר לו לשתות גם מכוס של ברכת המזון מפני שהוא גם כן שייך לסעודה, ודוקא כשדרכו לברך המיד על הכוס אבל מי שמברך לפעמים בלא כוס מפני שסומך על הפוסקים דברכת המזון אינה מעונה כוס, אסור לו לשתות עתה מכוס ברכת המזון קודם הבדלה (6).

ה גם מלאכה אין לעשות קודם הבדלה, והנשים שצריכין להדליק

שערים מצויינים בהלכה

ג) וגם נשים חייבות בהבדלה, עיי' ברמ"א (סי' רצ"ו סעי' ח') דהנשים לא יבדילו לעצמן רק ישמעו מן האנשים והמג"א (שם ס"ק א') כתב ד יכולות להבריל ועיי' בברכי יוסף (סי' רצ"ו ס"ק ז') שהעלה ג"כ דנשים מבדילות לעצמן וגם אם הבריל כבר האיש מותר להבריל עוה"פ לנשים. ועיי' במשנה ברורה (סי' רצ"ו ס"ק ל"ו) דבכה"ג יותר טוב שתבדיל בעצמה עיי"ש. ועיי' לקמן מש"כ המחבר בפנים (סעי' י"ד).

(5) סי' רצ"ט סעי' א' ר' ובמג"א.

(8) טור וש"ע סי' רצ"ח ובמ"ז.

(4) סי' רצ"ו סעי' א' ב' ח'.

נרות קודם הבדלה יאמרו תחלה „ברוך המבדיל בין קודש דחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה ברוך המבדיל בין קודש לחול“, ואם חל יום טוב ביום ראשון יסיימו המבדיל בין קודש לקודש (8).

י מי שמאחר להתפלל ערבית במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה, מותר לו לומר אפילו לישראל שכבר התפלל והבדיל בתפלה שיעשה לו מלאכה, ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו אף על פי שאחר-כך מזכיר עדיין של שבת בברכת המזון (7).

ז כשמוזג את הכוס להבדלה, ימלאו על כל גדותיו עד שישפך קצת ממנו, וזהו לסימן ברכה, ונומל את הכוס בימין ואת הבשמים בשמאל עד אחר שמברך בורא פרי הגפן, ואחר כך נומל את הכוס בשמאל והבשמים בימין ומברך בורא מיני בשמים (ד) ואחר כך מברך על הנר, ואחר כך שוב נומל את הכוס בימינו ומברך ברכת המבדיל, ולאחר הגמר יושב ושותה כל הכוס כולו בעצמו, והמעט שנשאר בכוס שופכו ומכבה בו את הנר, ורוחץ בו עיניו להיכוב מצוה, ונוהגין שאין הנשים שותות מכוס הבדלה (8).

ח יש ליתן בתוך הבשמים קצת „פיזעס“ לפי שעליו מברכין לכולי עלמא בורא מיני בשמים, ויש ליקח גם הדם הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא זמנא לעביד ביה נמי מצוה אחריתא (9).

ט הנר, מצוה שיהא משעוה (ה) איזה נרות קלועות יחד שהוא אבוקה, ואם אין לו יברך על שתי נרות אחרות שיתקרבו יחד בשלהבת

שערים מצויינים בהלכה

(ד) בורא מיני בשמים, עיי' באשל אברהם [להנה"ס מכושטוטש] (סי' רצ"ו) שאם נתנו בשמים בתוך בנר צרור וכו' ומריחין הריח מבחוצ' יש לצרר לומר' שאין זה בכלל ריח שאין לו עיסור ויכולין לברך עליו אפ"ה אם אפשר בנפל לפתוח נכון לפתחו לברך עליו.

(ה) מצוה שיהא משעוה, עיי' במשנה ברורה בביאה"ל (סי' רצ"ח סעי' ט"ו ד"ה או בתוך אספקלריא) בענין עשית של זכוכית (לאמפין מנורות של נפט) שנכון להחמיר שיסיר בעת הברכה הזכוכית מלמעלה דיש בזה דעת אוסרין ומקורו מירושלמי (ברכות נ"ג) והובא בב"י (סי' רצ"ח) ועיי' במשפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ח) שמותר לברך לכל הדעות.

(8) סי' רצ"ו סעי' א' ו'.

(6) שם סעי' י' ובקבוש ומנ"א.

(9) מנ"א סי' רצ"ו סק"א ושם סעי' ד'.

(7) סוסי' רס"ג.

שתהא אבוקה, ונוהגין שלאחר בורא מאורי האש מסתכלין בצפרנים, ויש לראות בצפרני יד ימין, גם נוהגין להסתכל בכף יד ימין ויש לכפוף ארבע האצבעות על האגודל לתוך כף היד, ומסתכל בצפרנים ובכף היד בבת אחת ואחר כך פושט את האצבעות ומסתכל בצפרנים מאחוריהם (10).

י מומא אינו מברך על הנר, ומי שאינו מריח לא יברך על (הבשמים) (11).

יא אם לאחר שבירך על היין ואוחז את הבשמים בידו ונתכוין לברך עליהם טעה בלשונו ואמר בורא מאורי האש, ותוך כדי דיבור נזכר וסיים עוד בורא מיני בשמים עלתה לו הברכה להבשמים ומברך

שערים מצויינים בהלכה

ובענין לברך ברכת הנר במוצאי שבת (ויום הכיפורים) על אור החשמל שמעתי בילדותי מזקני ת"ח בשם אדמו"ר הנה"ק בעל דרכי תשובה שהיה אומר היתר לזה וכן ראיתי אצל בנו אדמו"ר בעל מנחת אלעזר שהיה הביהמ"ר מלא אנשים ומרחוק היו מברכין על האבוקה שהיה על השלחן ולא היו מכבין את אור החשמל וממילא לא נהנו מאור האבוקה רק מאור החשמל. וכ"כ להיתר בשו"ת משפטי עזיאל (ח"א סי' ח' — וח"ב סי' ל"ג וסי' ל"ח ובסופו דף רכ"א) ועיי' מזה באריכות בספר אור חדש [מהגראז"ה מוויילנא] שהעלה ג"כ להיתר וכן כתב בשו"ת מחזה אברהם (סי' מ"א) ובנה יסודו על דברי הבית יצחק (ח"א יו"ד סי' ק"כ) עיי"ש. ועיי' בספר מאורי אש (פ"ה) שיוורד לעומקה של הלכה והעלה ג"כ היתר לברך עליו אך מחלף שם בין אלו שהאור מכוסה בהן בזכוכית כהה שאין נראין את גוף השלהבת מתוכה לבין אלו שנראין השלהבת מתוכה דאזתן מותרין וכן אמר לי הגר"א זי"ע [בהיותו בעבר הים בזלצבורג] חילוק זה בשם הגאון ר' חיים עוזר מוויילנא וכ"כ חילוק זה בקונטרס לוח היובל מהגרי"א הענקין [ולרעתי יש קצת הרהורי דברים בזה ואפשר שיש לצרף לברך גם בזכוכית כהה עפ"י מש"כ המהרש"ם (סי' תכ"ו) דיכולין לקדש הלבנה אם נראית מהעבים מעט ומקומה ניכר וראייה מהא דאמרינן (מנחות צ"ח) גבי ויראו ראשי הכדים שאף שהיו מכוסים בפרכת כיון שרוחין וכולטין מבחוץ ומקומם ניכר הוי בכלל "ויראו" עיי"ש וה"נ כן. ולא באתי רק להעיד] ובענין לברך עליו במוצאי יוה"כ אי הוי בכלל אור ששבת עיי' לקמן (סי' קל"ג סעי' כ"ב).

אחר כך על הנר, אבל אם נתכוין בברכתו על הנר, עלתה לו על הנר ומכרך אחר כך על הבשמים (12).

יב מצוה להרבות קצת בנרות במוצאי שבת, ולומר הזמירות ללות את השבת ביציאתו דרך כבוד, כדרך שמלוין את המלך ביציאתו מן העיר, ומזכירין אליהו הנביא ומתפללין שיבא ויבשר לנו הגאולה, לפי שאין אליהו בא בערב שבת שלא לבטל את ישראל מעסקי צרכי השבת, וגם בשבת אין מתפללין שיבא, כיון דמספקא לן דלמא יש תחומין למעלה מעשרה ואינו יכול לבא בשבת, ועל כן לאחר שעבר השבת שיכול לבא אנו מתפללים שיבא ויבשר לנו טוב, ועוד איתא במדרש דבכל מוצאי שבת אליהו נכנס לגן עדן ויושב תחת עץ חיים, וכותב זכותו של ישראל המשמרים את השבת ולכן מזכירין אותו אז למובח (18).

יג מי שאפשר לו יקיים סעודת מלוה מלכה בפת ותבשיל חם, ויסדר שלחנו יפה לכבוד הליות השבת, ומי שאי אפשר לו לאכול פת יאכל לכל הפחות מיני מזונות או פירות (14).

יד מי שהבדיל כבר יכול להבדיל בשביל בניו שהגיעו לחינוך להוציאן ידי חובתן, ומכל שכן בשביל גדול, והמבדיל בשביל אחרים, כשמכרך בורא מיני בשמים צריך להריח בהם שלא תהא ברכתו לבטלה, (דברכת בורא מיני בשמים בהבדלה לא נתקנה אלא בשביל הנאת אדם) ובשביל נשים לחוד אין להבדיל מי שהבדיל כבר (משום דיש אומרים דפטורות) (15).

טו שכן או נאנס או הויד ולא הבדיל במוצאי שבת יכול להבדיל עד סוף יום שלישי, אבל לא יכרך על הבשמים ולא על הנר, רק ברכת בורא פרי הגפן וברכת המבדיל, ולאחר שכלה יום שלישי אינו יכול להבדיל עוד, כי שלשה ימים הראשונים של השבוע נקראו ימים שלאחר שבת והרי הן בכלל מוצאי שבת, אבל שלשה ימים האחרונים נקראו ימים שלפני שבת הבא, ואין להם ענין לשבת שעברה (16).

צו. הלכות ראש חודש וקידוש לבנה. ובו ט"ז סעיפים.

א יש נהגין להתענות בערב ראש חודש ואומרים סדר יום כפור קמן, שבו מתכפרין כל העונות של כל החודש, דומיא דשעיר ראש חודש

(15) סי' רצ"ו סעי' ה' וסי' רצ"ז סעי' ה'

ובמ"א שם.

(16) סי' רצ"ט סעי' ה'.

(12) מנ"א סי' ר"ט סק"ה.

(18) סי' רצ"ה וסי' סי' ש'.

(14) סי' ש' מנ"א וח"א.

וכמו שאנו אומרים במוסף זמן כפרה לכל תולדותם, וכל מקום לפי מנהגו (1).

ב מצוה להרכות בסעודה בראש חודש א, ואם חל בשבת יעשה תבשיל אחד יותר מבשאר שבתות (2).

ג ראש חודש מותר בעשיית מלאכה, ונשים נוהגות שלא לעשות בו מלאכה, ומנהג הגון הוא ואין להקל להם (3).

ד הלל צריך לומר בעמידה, ולא יפסיק בו (4), וישתדל לאמרו עם הצבור ולכן אם בא לבית הכנסת סמוך להלל, יאמר הלל עם הצבור ואחר כך יתפלל, ואם הוא עומד בפסוקי דזמרה (דהיינו מן הודו עד אחר אז ישיר) יקרא ההלל עם הצבור, ולא יברך לא בתחלה ולא בסוף כי ברכת ברוך שאמר וברכת ישתבח עלו לו גם להלל, ודוקא בראש חודש יכול לעשות כן כשאומרים ההלל רק בדילוג ב, וכן בחול המועד וימים האחרונים של פסח, אבל כשאומרים הלל שלם אינו יכול לעשות כן, ומי שאומר הלל שלא בצבור, אם יש שם שנים אחרים יאמר לפניהם הודו לה' וגו' כדי שיענו הם, דכיון שאמר הודו משמע שאומר לאחרים (5). דין אמרית הלל בבית האכל רחמנא ליצולן עיין לקמן סימן ר"ז.

ה לאחר הלל אומרים קדיש שלם ומוציאין ספר תורה וקורין ארבעת, הכהן קורא שלשה פסוקים שהם וידבר, צו, ואמרת, והלוי חוזר וקורא ואמרת, את הכבש אחד, ועשירית האיפה. וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי חדשיכם וגו', ורביעי קורא ובראשי חדשיכם (6) וגו'.

שערים מצויינים בהלכה

א בסעודת ראש חודש, עיי' בנימוקי או"ח (סי' תי"ט) דסעודת ראש חודש צריך להיות דווקא ביום ומראה מקום לזה.

ב שאומרים ההלל רק בדילוג, עיי' בשו"ת אבני צדק הטעם שאין אומרים בר"ח אחר ברכת ההלל בשכמל"ו מפני הספק ברכה וכמו שעושין זה בברכת תפילין וכתב שם הטעם מפני שאי אפשר דתיכף אחר הברכה אי אפשר לו להפסיק בין הברכה להלל ולאחר האמירת הלל כבר עבר זמנו עיי"ש.

צו (1) מנ"א סי' תי"ז סק"ב, ועיי' פר"ח. (4) סי' תכ"ב סעי' ד' ז'.

(2) סי' תי"ט. (5) שם סעי' ב' ומנ"א סק"ו.

(3) סי' תי"ז. (6) סי' תכ"ג סעי' א' ב'.

ו ראש חודש אסור בתענית ז) ובהספד, ואין אומרים בו צדוק הדין 8).

ז חייבין לקדש את הלכנה בכל חודש, ואין מקדשין אותה אלא כשהוא ודאי לילה, שנראית זריחתה על-גבי הקרקע וראוי ליהנות מאורה, אם נתכסית בעב אין מקדשין אותה אלא אם כן הוא דק וקלוש 4) ואם התחיל לברך ואחר כך נתכסית בעב גומר את הברכה אבל אם הוא משער שלא יוכל לגמור את הברכה קודם שתתכסה אסור לו להתחיל 9).

ח אין לקדשה רק תחת השמים ולא תחת גג, אך אם אין לו מקום נקי או מחמת אונס אחר יכול לקדשה גם בתוך הבית בעד החלון ד) 10).

שערים מצויינים בהלכה

ג) הוא דק וקלוש, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תכ"ו) ריכולין לקדש הלכנה אם נראית מהעבים מעט ומקומה ניכר וראייה מהא ראיתא (מנחות צ"ח). נבי ויראו ראשי הברים שאף שהיו מכוסים בפרכת אפ"ה כיון שרוחקין ובולטין ומקומם ניכר הוי בכלל "ויראו" וה"נ כן. עיי"ש. ועיי' באשל אברהם שם [מהנה"ס מבומשיטש] שכתב השיעור [שיכולין לקדש] במכוסת בעבים באם רואים מחמתה רוב מהרברים הנראים לאורה בלי ג' ממולד שהוא עיקר שורת הדין לברך עליה [רמה שאין מברכין עד לאחר ז' הוא רק עצהיו"ט] ולכן יש לשער בשיעור זה לברך עליה בשעת הרחק.

ועיי' בספר מנחת פתים (סי' תכ"ו) בשם שו"ת ספר יהושע (סי' י"ד) דאם הרקיע צה ונהנין מאור הלכנה אף שאין רואין אותה בעצמה ג"כ יכולין לברך והגאון מליסא השיג עליו עיי"ש.

ד) בעד החלון, עיי' במנ"א (סי' תכ"ו) ס"ק א' וס"ק י"ד) ובפמ"ג (א"א שם ובמ"ז ס"ק ד') ותוכן דבריהם דלכתחלה טוב שיפתח החלון ואם אי אפשר יכול לברך נגד החלון והזכוכית. ועיי' בשערי תשובה (שם ס"ק ג') האריך בזה בענין פחיצה של זכוכית ולקדש ע"י ראיית בתי עינים שאין זה פחיצה וכ"כ בהגהות מהרש"ם שם הביא מכמה שו"ת אחרונים דדרך זכוכית מקרי ראייה וכ"כ במשנה ברורה בשעה"צ (אות ד').

ועיי' עוד בשערי תשובה (שם ס"ק י"א) דמותר לקדש על ידי חלון

9) סי' תכ"ו ובמנ"א סק"א.

10) שם סעי' ד' ובמנ"א.

ד) סי' תי"ח סעי' א'.

4) סי' ת"כ סעי' ב'.

מ מצוה מן המוכרח לקדשה במוצאי שבת כשהוא מבושם ומלובש בבגדים נאים, אך אם מוצאי שבת יהיה לאחר עשרה ימים מן המולד, או שיש איוזה חשש שמא לא יוכל לקדשה אין ממתינין למוצאי שבת, מצוה לקדשה באסיפת עם משום דברוב עם הדרת מלך. אבל אל יתעכב בשביל זה כי מצות זריזין מקדימין, דחי למצות ברוב עם 11).

י אין מקדשין אותה עד שיעברו עליה לכל הפחות שלשה ימים מן המולד, ויש ממתינין שבעה ימים, וכשחל מוצאי שבת קודם שבעה ימים אין להמתין אלא יקדשה במוצאי שבת ואין מקדשין אותה רק עד חצי תשע ועשרים יום ה), שנים עשר שעות, ושבע מאות ותשעים ושלשה חלקים (29 טאג, 12 שמונדען 1080|793) שהוא ארבעה עשר מעת לעת ושמונה עשרה שעות ושנים ועשרים מינוטין מן המולד 12).

יא אין לקדשה קודם תשעה באב וכן כשהוא אבל, אלא אם כן לא ישלים אבלתו עד שיהיו עשרה מעת לעת מן המולד או יקדשה בימי אבלו, ואין לקדשה כשהוא בתענית עד שיטעום מקודם, ומכל

שערים מצוינים בהלכה

שיש לו סרונים כדרך חלוני בית האסורים וכדומה ולא אמרינן דכל פחות מ' כלכור דמי עיי"ש.

ה) רק עד חצי כ"ט יום, עיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"ב) דאף בליל ט"ז יוכל לקדש ולברך בשם ומלכות וכ"כ בשו"ת השיב משה (סי' י"ד) ובשו"ת אבני צדק (סי' מ"ו).

ועיי' בספר דרך פקודיך (מ"ע ד' — הנ"ה אות ה') וז"ל אמרו לי מגידי אמת בשם אדמו"ר הרב מהר"ע זצוק"ל אם לא נראית הלכנה בזמנה עד אחד אותו הזמן יאמר המימרא בגמרא (סנהדרין מ"ב). מאי מברך אמר ר"י בא"י אמ"ה אשר במאמרו וכו' ולי נראה לומר ברוך רחמנא מלכא דעלמא אשר במאמרו וכו' וכן אני נוהג בספק ברכות עכ"ד. ועיי' בספר נוצר חסד (אבות פ"ד מ"ד) הביא ג"כ מכמה ראשונים שם"ל שיכולים לקדש הלכנה עד ט"ז בחודש הן מלא והן חסר וכן עשה מעשה הנה"ק יהושע העשיל מאפמא הנם שרואין אז כבר פנימת הלכנה אך לבנה העליונה לא נפנמה והולכין בזה אחר רוב חודש וכן הוא דעת רב שרירא נאון ורוב ראשונים עיי"ש.

מקום במוצאי יום הכפורים כיון שאז יוצאים מבית הכנסת בשמחה על מחילת העונות מקדשין אותה מיד (18).

יב אין מקדשין אותה לא כליל שבת ולא כליל יום-טוב אלא בשעת הדחק שבמוצאי שבת יעבור הזמן (14).

יג סומא מותר לקדשה (15).

יד אם הלבנה זורחת בתחלת הלילה קודם שהתחילו להתפלל מעריב, אם יש עוד זמן איזה לילות לקדשה מתפללין תחלה מעריב, ואחר כך מקדשין אותה משום דתדיר ושאינו תדיר קודם, ועוד דקריאת שמע הוי מדאורייתא, אבל אם אין עוד זמן רק שנים או שלשה לילות בזמן קצר כזה יש לחוש שמא תתכסה בעבים, ובעת הגשמים גם כשיש עוד זמן ארבעה לילות יש לחוש לכיסוי עננים ויש להקדים קידוש לבנה, ואם נראתה הלבנה בעת שאומרים קריאת שמע וברכותיה, אם הזמן מצומצם כל כך שבועד שיגמרו תפלת שמונה עשרה יעבור זמן קידושה יכולין להפסיק אפילו באמצע ברכות קריאת שמע או באמצע קריאת שמע לקדש אותה, אך אם אפשר יגמרו את הפרק לקדשה בין הפרקים (16).

טז אם בחודש אדר לא נראתה עד ליל ארבעה עשר שהוא זמן קריאת המגילה, יקדשו תחלה את הלבנה ואחר כך יקראו את המגילה, ואם נראתה באמצע קריאת המגילה, אם הוא בזמן שגם לאחר שיגמרו את הקריאה יהיה עוד זמן לקדשה, אין מפסיקין באמצע קריאת המגילה, אבל אם עד שיגמרו את המגילה יעבור זמנה (1), אזי אם כל הקהל עדיין לא קדשו אותה יפסיקו לקדש אותה, ואחר כך יגמרו את המגילה, אבל אם רק יחיד לא קידש אותה שאם יפסיק לקדשה יצטרך אחר כך לגמור את המגילה ביחידות, לא יפסיק משום דפרסומי ניסא עדיף (17).

שערים מצוינים בהלכה

(1) יעבור זמנה דין זה כתוב בשע"ת (סי' תכ"ו ס"ק ט) בשם הנוב"י (סי' מ"א) אמנם עיי' באמרי נועם (סי' ל"א) דבליילה האחרונה אף ריש זמן לקדש כל הלילה חיישינן שיכסוה העבים לכן מותר להפסיק באמצע קריאת המגילה בכל ענין עיי"ש.

(18) שם סעי' ב' בהגה ומנ"א סק"ד. (16) עי' שע"ת סק"מ בשם נוב"י סי' מ"א.

(17) שם.

(14) שם ובמנ"א ועי' שע"ת.

(15) מנ"א שם ריש הסימן.

צח. הלכות יום טוב. ובו ל"ז סעיפים.

א כל מלאכה שאסורה לעשותה בשבת * אסור לעשותה ביום-טוב (ג' 1). וכמו שבשבת אסור לעשות אפילו על-ידי אינו-יהודי, כמו כן ביום-טוב (2) וכשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא מצווה ביום-טוב (ג'). ואין בין יום-טוב לשבת (ד') אלא אוכל נפש בלבד,

שערים מצוינים בהלכה

(א) מלאכה שאסורה לעשותה, עיי' בפני יהושע (שבת מ"ו) דביו"ט גם מלאכה שאינה צריכה לנופה עובר בלאו משום דביו"ט כתיב סתם לא תעשה כל מלאכה ולא ילפינן ממשכן.

ועיי' בפמ"ג מ"ו (ריש סי' ש"ח) ומשנה ברורה (סי' תצ"ה ס"ק א') וחיי אדם (כלל פ' אות א') דלאו דוקא מלאכה ממש דהוא הדין מה שאסור מדרבנן ומשום ממצוא חפצך ודבר דבר ג"כ אסור ביום טוב.

(ב) אסור לעשותה ביום טוב, עיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ק ד') שהבאתי מראשונים ואחרונים דמחלל יו"ט הוי כמחלל שבת לכל דבריו. ועיי' בש"ס (מנחות ס"ה:) וספרתם לכם ממחרת השבת דיו"ט נמי קרי שבת. ועיי' בספר חמשה מאמרות (מאמר נוסח התפלה) דמטעם זה אין לשנות הנוסח במי שברך לחולה ואומרים גם ביום טוב „שבת הוא מלועוס" וגם הר"ת הוא שם של דפואה.

(ג) כך הוא מצווה ביום טוב, ועיי' ברמ"א (סי' דמ"ו סעי' ג') דדעתו דאין שביתת בהמה ביום טוב אבל רוב אחרונים (שם ובסי' תצ"ה סעי' ג') סוברים דגם ביו"ט מצווה על שביתת בהמתו.

ב ויש לחקור במי שדר בארץ ישראל ויש לו נכסים עובדי ארמה סוסים ופרות בחוץ לארץ אי שייך להם שביתת בהמה ביום טוב שני של נליות אי נימא דרשינן להו בתר הבעלים וכיון דלבעלים אין להם יום טוב שני גם לבהמותיו אין שום שביתה עליהם או דדינם של הבהמות בתר מקומם אזלינן.

ועיי' לעיל (סי' פ"ז ס"ק א') שהבאתי הסתפקתא באם יש שינוי זמן לפי אופק המקום בין מקום הבעלים למקום הבהמות והבאתי פלוגתא בזה אי אזלינן בתר מקום הבעלים או בתר מקום הבהמות אבל צ"ע עוד דאפי' להני דס"ל דבתר מקום הבהמות אזלינן הני מילי התם רבין כך ובין כך דק כ"ר שעות תשבות הבהמה משא"כ הכא לענין יום טוב שני

(2) שם במנ"א וסי' תקמ"ג סעי' א'..

צח 1 סי' תצ"ה סעי' א'.

אם תמצא לומר דביתר מקום הבהמה תלוי הדין א"כ לפ"ז תשבות הבהמה שני ימים והבעלים רק יום אחד והתורה אמרה למען ינוח עבדך ואמתך כמך ומשמע כמך ממש ולא יותר ולא מצאתי עור מי שהעיר בהלכה זו וצ"ע.

ד) ואין בין יום טוב לשבת, ובענין יום טוב שני של גלויות עיי' בנחל אשכול (ה' חנוכה ופורים סוף סי' ז') שכתב שם נגד הני שהיו רוצים לבטל יום טוב שני והאריך בזה והביא דברי הרמב"ם (סידורש החדש פ' ט"ו) שעפ"י חשבון האמיתי שהוא ע"פ הראייה מגיע (עפ"י הרוב) ליום טוב שני והחשבון שלנו הוא רק למולד אמצעי עיי"ש.

ב ובענין עיירות שבארץ ישראל איזה מהם לעשות יום אחד ואיזו לעשות בהם שני ימים והשלוחים לא היו יוצאין להם להודיע יום שסידשו הבו"ד לראש חדש עיי' מזה בשערי תשובה (סי' תצ"ו ס"ס ה') שהאריך לענין עיר צור והביא משו"ת פאר הדור להרמבם (סי' ק"ו) דמנהגם לעשות שני ימים והברכי יוסף (סי' תצ"ו) כתב דמירושלמי (פ"ב ר"ה) מוכח דבעיה"ס צפת עושין רק יום אחד וכן בעיר יפו רמלא עושין רק יום אחד ובעיר ענלון שמעבר לירדן עושין שני ימים ולענין עיר עזה הביא שם פלונתא. ועיי' מזה בספר ישא איש (או"ח סי' ח') שהכריע שאותן שהתישבו שם הם מארץ ישראל יעשו יום אחד ואם הם מבני חו"ל יעשו שני ימים.

ובמנחת אלעזר (ח"ז סי' ט"ז כת"י) כתב שאין לעשות בארץ ישראל יום טוב ב' אפי' במושב חדשה ומשבח מנהג החסידים והיראים בארץ ישראל שמונעים עצמם ממלאכת פרהסיא והולכים במלבושי שבת ויום טוב ביום טוב ב' הנם שעפ"י דינא חול הוא אצלם לענין הנחת תפילין ותפלה של חול מ"מ כיון שמלשון רש"י (סוכה מ"ב: ד"ה החליף) וכן מרש"י (פסחים מ"ו. ד"ה שני ימים של ר"ה) נראה קצת שאחר חורבן בית המקדש צריכים גם בארץ ישראל להחזיק שני ימים יום טוב ושכן דעת הראב"ד ובזוהר חי (פנחס דף רל"א) כתב דאם יסכימו חכמי ארץ ישראל לעשות גם בארץ ישראל כעת יום טוב שני היה קירוב הנאולה הגם שלדינא לא קי"ל כן ומי יהיו לחדש דבר כזה בימינו נגד הלכות אבותינו עכ"פ המנהג הזה יפה הוא ומקורו מהנ"ל ועיי' מזה באריכות בשו"ת בני ציון סי' ט"ז עיי' בשאלות ועב"ץ (סי' קס"ח).

ג ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' נ"ט) כבן חוץ לארץ שעולה לארץ ישראל על מנת להשתקע שם ובא בספינה ביום טוב אחרון ובהיותו בספינה נהג יום טוב בתפלה ובקידוש על הכוס ובכל עניניו כיון שקידוש כבר על היום בליה לא ינהג ביום מנהג חול ולא יניח תפילין גם כשכא בכור לשם, ועיי' לעיל (סי' ע"ב ס"ס א' אות ה') שהארכתי בזה.

ד ועיי' בבאר היטב (סי' תצ"ו ס"ס ה') בשם הרדב"ז דבני ארץ

שנאמר (4) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, דהיינו לישה, אפיה, שחיטה ובישול, והוצאה והבערה מותרים ביום-טוב גם שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך אחר, כמו שקבלו רבותינו זכרונם-לברכה דאמרינן בהו: מתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך אוכל נפש אלא לצורך אחר (6). ונר של יארצייט (ה) אין להדליק ביום-טוב (6).

ב אין עושין גבינה (י) ביום טוב ואין עושין חמאה (ז) ביום-טוב. וכן אין מעמידין חלב על-ידי קיבה או שאר דברים שיתקבץ החלב ויקפה. וכן אסור לקלוט שומן החלב (סמטען) מן החלב, אלא שיניח מעט על החלב התחתונה כמו בשבת. וגם זאת אינו מותר אלא מה

שערים מצויינים בחלכה

ישראל היוצאים לחוץ לארץ עם נשותיהם אעפ"י שרעתם לחזור דינם כמו שאין רעתם לחזור וצריכים להחזיק יום טוב שני. ועיי' פרי חדש (סי' תס"ה) שחולק עליו ובעולת שבת (סי' תס"ח) כתב על דברי הרדב"ז שצ"ע להלכה ועיי' במשנה ברורה (סי' תצ"ו ס"ס י"ג) שהעתיק דברי הרדב"ז להלכה.

ומי שבא מארץ ישראל לחוץ לארץ אי יכול לעלות לתורה ביום טוב שני עיי' לעיל (סי' כ"ג).

ה) נר של יא"צ, ועיי' בשו"ת כת"ס (סי' ס"ה) שמתיר להדליק דם יותר טוב להדליק בבית הכנסת דיש בה גם מצוה וכן המנהג להדליק נר של יא"צ.

ו) אין עושין גבינה, עיי' בפרמ"ג (מ"ז סי' תק"י ס"ס ו') דלהטו"ז שם אם לא היה אפשר לעשות הגבינה מערב יום טוב שרי לעשותו ביום טוב ולהמנ"א (שם ס"ס י"א) אסור בכל ענין ועיי' בשו"ת אורה לצדיק (סי' ת') שמתיר העשותו ביום טוב ע"י שינוי אם לא היה אפשר לעשותו קודם יום טוב וכ"כ במשנה ברורה (סי' תק"י ס"ס כ"א) ובשער הציון (שם אות י"ח) הביא בשם הגר"א (סי' תצ"ה) דע"י שינוי מותר בכל ענין. ז) ואין עושין חמאה, עיי' באה"ט (סי' תק"י ס"ס יו"ד) שהביא שני דעות אי שרי ע"י עכו"ם דעת הריב"ש וכן המנ"א (ס"ס י"ג) להחמיר ודעת הטו"ז (ס"ס ז') שמקיל ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ס כ"ג) שג"כ פוסק להקל ע"י עכו"ם, ושכן דעת המור וקציעה.

(8) סי' רמ"ו סעי' ג' בחנה, ועיי' סי' תצ"ח (5) כמבואר בסי' תקי"א תקי"ח.
סעי' ג'.

(6) שו"ת אמרי אש האו"ה סי' ס'.

(4) שמות י"ב ס"ו.

שהוא צריך לכו ביום אבל לצורך מחר אסור משום הכנה. ואם חושש להפסד מותר לקלוט בענין הנזכר על-ידי אינר-יהודי (7).

ג תבלין, שאם יטחון אותם קודם יום-טוב יפיגו טעמן, מותר לדוכן ביום-טוב על-ידי שינוי, כגון שיטה את המכתשת לצדדין, או שידוך על השלחן וכיוצא בו. וכן תמכא (קריין) שגוררין אותו על המורג (ריב אייוען) לא יגרור לתוך קערה כדרכו בחול אלא על מפה. וקאפע אין לטחון בריחים, אלא ידוכו במדוכה ועל ידי שינוי. אבל טוב יותר לעשות הכל מערב יום-טוב. ודברים שאינן מפיגין טעמם, ודאי צריכין ליוזר לדוכן מערב יום-טוב, אך אם שכח יש להתיר גם-כן על-ידי שינוי. וכל הנזכר אינו מותר אלא מה שהוא צריך לאותו היום ולא למחר, ויש להחמיר שלא לעשות אלא מה שצריך לו עתה לאותה סעודה. וגם בדיכת מצה יש ליוזר בזה (8).

ד אסור לבקע עצים (ה) או אפילו לשברן ביד ואסור ללקט עצים ממקום שהם מפוררין (9).

ה כשהוא עורך את העצים על האבנים להבעיר אש אסור משום דעושה אהל, דהוי כמו שתי מחיצות וגג על גביהן, וצריך שיעשה שינוי דהיינו שיאחו את העצים בידי ויתן את האבנים תחתיהם. וכן כשמעמיד קדרה על אבנים להבעיר תחתיהן, צריך שיאחו את הקדרה בידי ומכניס את האבנים תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים (10). ו אין נופחין אש במפוח, כדי שלא יעשה כדרך שהאומנין עושין, והעולם נוהגין היתר במפוח של בעלי בתים על-ידי שינוי להפכו מלמעלה למטה. אבל במפוח של אומנין אפילו על-ידי שינוי אסור (11).

שערים מצויינים בהלכה

ח לבקע עצים, עיי' בשערי תשובה (סי' תק"א ס"ק א') בשם מור וקציעה דאם צריך למהר בישול קדרתו רשאי לבקע גם לרקות קצת רק לא יבקע ויניח לפניו ויעשה צבור אלא כל בקעת שעשה ישליך מיד על האש ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' ל"ד-ל"ה) דמותר להניח עצים לחים לתנור חם לייבשם לצורך בו ביום ואין בזה משום תיקון מנא כיון דגם בלא התנור היו מתביישים מאליהן במשך הזמן אלא שע"י חום התנור ממהרין להתייבש ועוד כיון שראויים גם בלא יובש להיסק גדול על כן לא מקרי תיקון.

(7) סי' תק"י סעי' ה' ובמנ"א ב' ג'.

(8) סי' תק"ד סעי' א' ג' ובמנ"א שם.

(9) סי' תק"א סעי' ב' ג'.

(10) סי' תק"ב סעי' א'.

(11) שם.

קצור שלחן ערוך צח

רמג

ז מותר לברור קטניות מה שהוא צריך לאותו היום, אבל לא בנפה ולא בכברה וגם לא יתנם לתוך המים כדי שיציף הפסולת, או האוכל, אלא יברור ביד וילקט מה שהוא נוח לו יותר, אם נוח לו ללקט הפסולת, ילקט הפסולת, ואם נוח לו ללקט האוכל ילקט האוכל (12).

ח קמה שכבר היה מרוקד אלא שהוא רוצה לרקדו שנית, יש לרקדו על-ידי אינו-יהודי או על-ידי שינוי דהיינו שרקד באחורי הנפה. וכן יעשה במצות דוכות. וקמה שעדיין לא מרוקד אסור לרקדו אלא על-ידי אינו-יהודי ובשינוי (13). אסור לברור פסולת מתוך הקמה, כגון שנפל לתוכו צרורות וכדומה, ואפילו לברור מתוך מצות כתותות את הפירורים הגדולים אסור (14).

ט לישה מותר ביום-טוב ומכל-מקום לא ימדוד את הקמה, אלא יקה באומד הדעת, ואם אינו מצמצם את המדה אלא פוחת או מוסיף מותר (15).

י בצק מחותך (גודל, פערפיל) שמבשלין לאכלו עם רוטב יש ללוש בערב יום-טוב כי הישנים יותר טובים, ואם לא לש מערב יום-טוב, ילוש ביום-טוב על-ידי שינוי, דהיינו שאם דרכו ללוש על דף, ילוש על מפה וכדומה, וגם תבשיל שאינו מתקלקל כגון פירות יבשים וכדומה יש לבשלם בערב יום-טוב (16).

יא עיסה שלשה ביום-טוב מותר להפריש ממנה חלה, אבל אסור לשרפה דאין שורפין קדשים ביום-טוב, וגם אסור לאפותה משום דאינה ראויה לאכילה, שהרי כלנו טמאי מתים, ואסורה גם בטלמול, רק בעודה בידו יניחנה במקום המשתמר עד מוצאי יום-טוב וישרפנה, ועיסה שלש בערב-יום-טוב אסור להפריש ממנה חלה ביום-טוב אלא אופה ואוכל ומניח קצת פת שיפריש ממנה במוצאי-יום-טוב, וצריך שיניח פת כדי שיפריש ממנה וישאר עוד קצת (17).

יב אסור לגבל מיט ביום-טוב ואפילו על-ידי אינו-יהודי. ולכן אם צריך לסתום את התנור שממנין בו לצורך שבת, צריך שיכין לו מיט מגובל מערב-יום-טוב, גם ליקח רפש מהרהוב אסור אלא-אם-כן הכינו בערב-יום-טוב והניחו בקרן זוית. ונכון ליזהר שלא לטוח את הטיט או הרפש, אלא יסתמוהו בלא טיחה משום דיש אוסרין טמרה אפילו לצורך אוכל נפש (18).

(12) סי' תק"ו סעי' ב' ומנ"א סק"ד. (15) סי' תק"ו סעי' א'.

(13) סי' תק"ו סעי' כ' ובח"א, ועי' בש"ע (16) מנ"א סי' תצ"ה סק"ב ג'.

(17) סי' תק"ו סעי' ג' ד'. הרו"ש.

(14) מנ"א סי' תק"ד סק"ט. (18) סי' תק"ו סעי' ז', ועי' ח"א כלל צ"ב.

יג עופות שהם בכיתו או בחצר העומדים לאכילה והם כבר הורגלו בכית, שאפילו יוצאין לחוץ באים לערב לכיתו, מותר לצודן אפילו חוץ לחצר לצורך יום-טוב לשחטן. אבל שלא לצורך אכילה אסור לצודן. ואם הם חדשים שלא הורגלו אסור לצודן אפילו לצורך אכילה אפילו כשהן בכיתו, אך בלילה כשהן יושבין מותר לקחתן. ובכל ענין יש ליזהר שיכבדו מערב-יום-טוב איזה שהוא רוצה לשחוט ביום-טוב, כי שמא זה שיטול ימצא כחוש ונמצא שטלמל שלא לצורך. ועופות שאינן עומדין לאכילה אלא לביצים הן מוקצה (19). יד יוני שובך ויוני עליה אף-על-פי שכבר הורגלו לבא לקניניהן, אסור לצודן אפילו הזמין מערב-יום-טוב (20).

מז האגוד שעל רגלי העופות מותר לאחר שחיטה לחתכן או לשרפן. ומותר לתפור עופות שממלאין אותן, אך צריך ליזהר להכניס את החוט בתוך המחט בערב-יום-טוב. ואם לא הכניסו מערב-יום-טוב אסור להכניסו ביום-טוב. לאחר שתפרו מותר לשרוף את החוט הנשאר (21).

מז דגים שכביכר אם אי אפשר לתפסן בידים אלא בכלי אסור לתפסן. אבל אם אפשר לתפסן בידים מותר לתפסן אפילו בכלי, ואם יש שם דגים הרבה צריך שיומין בערב-יום-טוב זה שהוא רוצה לקחת ביום-טוב שיעשה בו איזה סימן. ואם צריך לכולם יומין את כולם דהיינו שיאמר בערב-יום-טוב: כל אלו הדגים אני מזמין ליום-טוב (22). יז ספק צידה וספק מוכן אסור. ולצורך גדול יש להקל ביום-טוב שני אך לא בראש-השנה (23).

יח כל בעלי חיים שהם מוקצין אסור להשקותן או ליתן להם מזונות בסמוך להם אלא ברחוק קצת (24). יט שחט עוף ונמצא מרפה ט אסור למלמלו כמו שאר מוקצה.

שערים מצויינים בחלכה

ט ונמצא מריפת, עיי' בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' כ"ג) באם שחט עוף ביום טוב ולא נמצא בה מרה אי מותר לצלות הכבד כדי למעום טעם מר השיב שם דמותר וראייה מש"ס (ביצה ל"ד). דמותר לשחוט עוף הנדרס על סמך שיבדקנו אח"כ וה"נ כן. ועיי' בשו"ת אבני נזר

(19) סי' תצ"ו סעי' ו' ובמנ"א סק"ו וח"א.

(20) שם סעי' מ'.

(21) שם סעי' ד' ובמנ"א ובסי' תקס"ו.

(22) סי' תק"ט סעי' ג' ד' ובמנ"א.

(23) שם סעי' ב'.

(24) שם סעי' ב'.

אבל אם שחט בהמה ונמצאת טרפה מותר להצניעה במקום שלא תתקלקל. ואם אי אפשר להצניעה שלא תתקלקל, מותר למכרה לאינדיהודי באופן שלא יקצוץ דמים ולא ישקול, ואולי גם באווזות פטומות דשכיה בהו טרפות יש להקל (26).

כ אין לשחוט בהמה (י) ביום-טוב אלא לצורך גדול (26) ואסור למכור את הבשר במשקל ולא בקציצת דמים, אלא נותן לו איזה חלק סתם ולאחר יום-טוב ישלם לו (27).

כא השוחט בהמה טוב שלא לבדוק את הריאה עד לאחר שיפשיט את העור (א), כי אם יבדוק ותמצא טרפה אסור להפשיטה (28). מותר למלט את העור מבהמה ששחטה היום כדי להצניעה אבל לא לשטחה על-גבי יתדות. ושאר עורות אסורין במלטול. וכן הנוצות

שערים מצויינים בהלכה

(סי' שפ"ו) שחולק עליו ומחלק בין שחיטה למלאכה אחרת דרוקא שחיטה מותר ולא מלאכה אחרת.

י' אין לשחוט בהמה, עיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (ח"א סי' קס"ד) דהמנהג שלא לשחוט גם עופות ביום טוב של ראש השנה שכלנו מבקשים רחמים ביום זה על כן ראו שלא לעשות אכזריות בפועל לשחוט בעלי חיים.

ועיי' בשו"ת שערי צדק (סי' קכ"א) דזה המנהג דוקא כשאינו סמוך לשבת אבל אם ראש השנה סמוך לשבת שחל ר"ה ביום ה'י' אין כאן מנהג דהא סעורת שבת מצוה היא וכן נראה משו"ת דברי שאול ויוסף דעת (סי' כ"ד) דגם בלבוב נהגו לשחוט ביום טוב ב' של ר"ה לצורך שבת עיי"ש. ועיי' בשערי יושב (מאמר זמן חרותינו יום ב' פסח) דבכל מדינת פולין שישבו בהן גדולי הדור לא נשמע שיונהגו מנהג זה שלא לשחוט בר"ה ובפרט כשחל בעש"ס ורובא דעלמא לא החזיקו כלל מנהג זה עיי"ש.

יא) עד לאחר שיפשיט העור, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תצ"ט) בשם הצ"ח (ביצה י"א:) דבהמה שנשחטה בערב יום טוב יש להפשיטה בערב יום טוב ואם לא הפשיטה צריך לעשות בשינוי ואם שחט בערב יום טוב סמוך לחשיכה ולא היה שהות להפשיטה מותר להפשיטה בלא שינוי וכן הדין במריטות הנוצות בעוף.

(27) סי' ת"ק סעי' א' ב'.

(28) סי' תצ"ו סעי' ט"ז.

(25) שם סעי' י"ז ומצ"א.

(26) מצ"א סי' תצ"ה סקמ"ו.

מעוף יב) ששחטו היום מותר למלמלן להצניען. אבל שאר נוצות אסור למלמלן (29).

כב מותר למלוח בשר להכשירו מדמו אפילו היה אפשר למלחו מאתמול. ודוקא אם יש בו לצורך היום. ואם יש לו בשר יותר והוא מתירא שלא יתקלקל מותר למלוח הכל ביחד אפילו הרבה גם מה שאינו לצורך היום, דהכל חדא מירחא היא. אבל בשר שכבר נמלח מדמו, וכן דגים שהיה אפשר למלחן בערב-יום-טוב אסור למלחן ביום-טוב (30).

כג כשעושה מעשה אופה ביום-טוב אסור לעשות בו ציורים על ידי דפוס או ביד לעשות מן העיסה איזה ציורים כעופות וכדומה (31).
כד אסור למרח שום דבר ביום-טוב כמו בשבת. ולכן אסור לחמם נר של שעוה או של חלב לדבקו במנורה או בכותל שמא ימרח (32). ואם השפופרת ממולא בחלב יכול לנקותו בדבר שאינו מוקצה (33).

כה אסור לכבות אש יג) ביום-טוב ואפילו לגרום כיבוי אסור יד).

שערים מצויינים בהלכה

יב) וכן הנוצות מעוף, ועיי' בש"ע (סי' תצ"ח סעי' י"ג) דהשוחט לא ימרוט הנוצה כדי לעשות מקום לסכין. ועיי' בחיי אדם (כלל פ"ט אות ג') שהביא בשם הפר"ח להקל למרוט הנוצה לפנות מקום לסכין שהרי בלא"ה עתידה הנוצה לתלוש לאחר מיתה משום אוכל נפש א"כ מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה ונהגו השוחטים למרוט. ועיי' בדרכי תשובה (שחיטה סי' כ"ד ס"ק נ"ה) הביא בשם כמה גדולי מחברים להקל למרוט הנוצה לצורך השחיטה.

יג) אסור לכבות אש, עיי' ברמ"א (סי' תקי"ד סעי' א') דמותר לכבות לצורך אוכל נפש אם אי אפשר בלאו הכי להציל הקדירה.

ועיי' בטו"ז ופמ"נ (מ"ז שם ס"ק ד') שאם אינו מכבה האש לנמרי אלא מכבה אורו ועי"ז ירבה האור מותר. ועיי' בערוך השלחן שם שכתב על זה דלפ"ו ניחה בפמטות שלנו שדרכן להדליקן ולהמשיך החוליא למטה קצת וברנע זו נתמעט אורה ואח"כ ממשיך החוליא למעלה ומאיר הרבה היתר גמור הוא ואין לפקפק על זה וכ"כ בספר כף החיים (שם ס"ק ל"ג) דמותר ועיי' בשו"ת כת"ס ושבת סופר (סי' ה') שהעלו לאיסור.

(32) מנ"א סי' תקי"ד סק"ו.

(29) סי' תצ"ח סעי' ג' ובמנ"א.

(33) מנ"א סי' תצ"ח סק"ט.

(30) סי' ת"ק סעי' ה' ובטו"ז.

(31) ח"א כלל צ"ב.

ולכן אסור להעמיד נר דולק במקום שיכול לנשב הרוח ולכבותו, ואף-על-פי שעתה אין הרוח מנשב, וכן אסור לפתוח דלת או חלון כנגד הנר הדולק (84).

כו מותר לכסות את האש בכלי או באפר מוכן ואף-על-פי שאפשר שיכבה קצת על-ידי הכיסוי, מכל-מקום כיון שאינו מכוין לכיבוי (וגם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה) מותר לצורך יום-טוב, ודוקא לצורך אותו היום אבל לצורך הלילה אסור דהא הלילה שייך ליום שני (85).

כז אין מגעילין ואין מלכנין כלים שנאסרו (87) ודין טבילת כלים ביום-טוב עיין לעיל סוף סימן ל"ו.

כח דין הדהת כלים ביום-טוב כמו בשבת ואסור להדיחן מיום-טוב ראשון ליום-טוב שני (87).

כט אסור להסיק כדי לחמם את הבית, אלא אם הקור גדול שהמאכלים נקרשים והוי צורך אוכל נפש, אבל אם אין הקור גדול אסור, רק על-ידי אינו-יהודי מותר (88).

שערים מצויינים בחלכה

ובתנורים שמבשלים עליהם ע"י פתילות ונפט או גאז וכיום טוב דולקים כל היום בשלהבת קטן ובשעת הבישול מגדילים הלהב ואחר הבישול רוצים למעטו כבתחלה יש עצה לזו דהיינו שלאחר שנגמר הבישול ושם יעמוד עוד על הלהב יקריח התבשיל ואם ינחנו לצרדין יסדר והוא רוצה שיתזיק החמימות על כן יכול להקטין הלהב כשיעור הזה שיתזיק החמימות במעט ואח"כ גם כשיסח התבשיל משם לאכלו ישאר הלהב קטן כרצונו. ועיי' לקמן (סעי' כ"ו) ובענין כיבוי אור החשמל עיי' לקמן ס"ס י"ח.

יד לגרום כיבוי אסור, עיי' בש"ע (סי' תקי"ד סעי' א') ראסור לכבות הנר בשביל מצות עונה והטו"ז (שם ס"ס ב') כתב רמז הרין מותר לכבות אלא שאין מורין כן. ועיי' בפמ"ג (מ"ז שם ס"ס ב') ובחיי אדם (כלל צ"ה אות א') שצדדו להתיר ביום טוב שני ועיי' בהגהות מהרש"ם הביא ג"כ מכמה אחרונים להקל ביום טוב שני וסיים רמ"מ קשה להקל. ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה רדעתו שם להתיר כשיצרו מתגבר עליו או בליל טבילה ויעשה ע"י הגרמא עיי"ש.

(87) סוסי תק"ס.

(84) סי' תקי"ד סעי' א"נ.

(88) סי' תקי"א סעי' א' ובמנ"א.

(85) סי' תק"ב סעי' א' ובמנ"א.

(86) סי' תק"מ, סעי' ה'.

5 מותר לחמם מים לרחוץ ידיו (טו) אבל לא כל גופו (טז), ולצורך תינוק אם צריכין לרחצו אסור גם-כן לחמם מים בשבילו אפילו על-ידי אינו-יהודי, אך יכולין להרבות בשבילו, דהיינו כשצריכין קצת מים לבישול מותר לחמם אפילו יורה גדולה. רק שיתן כל המים קודם שהעמידו על האש ולא יוסיף אחר-כך (39). ואם התינוק חולה קצת מותר לחמם בשבילו על-ידי אינו-יהודי (40).

5א אסור להוציא אש (י) בין מאבן בין מזכוכית (יח) (ברענ-גלאז) בין מעצים הנעשים בגפרית (צינדהעלציל) (41).

שערים מצויינים בהלכה

(טו) מותר לחמם מים לרחוץ ידיו, עיי' בסדרי טהרה (סי' קצ"ז ס"ק ט') דיש מקום להקל להחם המקוה בליל יום טוב ב' עיי' עכו"ם רק שנהגו להחמיר ולכן אין להקל ועיי' בפמ"ג (מ"ז סי' תקי"א ס"ק ה') שכתב נ"כ שמותר להחם המקוה עיי' עכו"ם רק הוא לא רצה להתיר משום דאושא מילתא. ועיי' בשערי תשובה (שם ס"ק ד') שהביא משו"ת נובי"ת (סי' כ"ד) שמצדד נ"כ שם במקום שיש מניעת הטבילה וביטול פ"ו עיי"ש וכ"כ להתיר בשו"ת רעק"א (סי' י"ז) רק שהישראל יקח מהמים חמין לשתות מהם וכ"כ בשו"ת חסד לאברהם מהר"ת (סי' נ"ז) שמתיר נ"כ להחם בליל ב' וכן כשחל יום טוב בערב שבת מותר להחם אז לצורך ליל שבת על ידי עירוב תבשילין. ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תקי"א אות נ') שכתב להתיר גם לצורך האנשים הנזהרים בטבילת עזרא אע"ג דלא כל אדם נזהר בה ואין שוה לכל נפש מ"מ כיון דהנזהרים בה יטבילו במים קרים אם לא יהא להם חמין א"כ יש להקל משום צער וחשש סכנה כמש"כ המג"א (סוף סי' שכ"ט) סברה זו. ועיי' בשו"ת מהרש"ג (סוף סי' י"ג) שמצדד נ"כ להתיר חימום המקוה ביום טוב ב'.

(טז) אבל לא כל גופו, עיי' לעיל (סי' פ"ו) דבפושטין מותר לרחוץ. ועיי' בשו"ת רעק"א דגם טבילה של מצוה יהיו המים רק פושטין. ועיי' בסד"ט (סי' קצ"ז ס"ק ט') דבטבילת נשים יש להתיר לטבול גם בחמין אם הוחמו בערב יום טוב. ועיי' לעיל (סי' פ"ו) שהבאתי דגם בשבת מותר לטבול בחמין שהוחמו בערב שבת לדעת כמה אחרונים. (יז) אסור להוציא אש, עיי' בברכי יוסף (סי' תק"ב) שאם לא היה יכול להמציא אש מערב יום טוב כגון שהיה במאסר או במדבר ולא נודמן

(41) סי' תק"ב סעי' א'.

(39) שם סעי' ב' ובמג"א.

(40) ח"א כלל צ"ה.

כ אין עושין מוגמר. דהיינו לפזר מיני בשמים על הגחלים, בין להריח בין לגמר את הבית או כלים דכתיב לכל נפש, ובעינן דבר השווה לכל נפש, אבל מוגמר אינו נצרך אלא למפונקים ומעונגים (42).

שערים מצויינים בהלכה

לו במה שיוציא עד יום טוב מותר להוציא ביום טוב. ועיי' מזה בדרב"ז (סי' ק"נ).

ועיי' ברמב"ם (ה' יום טוב פ"ד ה"א) וברשב"א בעבודת הקודש (שער שני אות ו') שמשמע קצת כן מדבריהם. [ועיי' טו"ז (סי' תק"ב ס"ק א') ובמשנה ברורה (שם ס"ק א')] ועיי' בספר כף החיים (סי' תק"ב ס"ק ב') שהביא שם דמסתמת הפוסקים לא משמע כדעת הברכי יוסף ובכל ענין אסור.

יח) בין מאבן בין מזכוכית, עיי' בשו"ת כת"ס (סי' ס"ז) ראסור לתחוב נפרור (צינר האלץ) באפר חם להוציא אש וכן אסור לחכך אותו בברזל חם מלובן שהוא ג"כ בכלל מוליד אש אבל ליגע בנחלת בוערת מותר אף שמוציא שלהבת. ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ו סי' ס"ב) שמתחלה רוצה לצרד להתיר לחכך הנפרור להוציא אש אבל לבסוף סיים שאין הורה כן למעשה דק אם יסכימו לו. ופוס חזי שנהגו בו איסור בכל תפוצות ישראל.

ב. ובענין כיבוי והרלקת אור החשמל יש בזה פלוגתא אחרונים ברור שלפנינו וברורינו ואעתיד המתירין מקודם ואח"כ האוסרין שהן רובא דעלמא. עיי' בשו"ת אבן יקרה (מהר"ג סי' קס"ח) שהעלה דמותר לסבב הכפתור להרליק מאור החשמל משום דהאש כבר מצוי ועומד דהא חזינן דאם ישבות מלאכתה בבית החרשת המרכזי אז אפי' אם יפתח הפסק שבתוך הבית לא יאיר הרי לך דהאש כבר מצוי מבית החרשת וכ"כ סברא זו בספר מאור החשמל דכיון דהאיסור ביום טוב הוא משום מוליד ולא משום הבערה והכא מוליד לא הוי משום דהבלי העלעקטריין נולדין בבית החרושת ובלעדם אי אפשר לו לעשות מאומה והוי רק מסייע ואין בו ממש. ועיי' בירחון קול תורה (שנת תרצ"ד א"ב') כתב שם תשובה הגאון מהרצ"פ פרנק שמתאר שם מלאכת החשמל ומפרש שם דהמדליק אינו עושה דבר בנוף דבר הנדלק אלא בפעולתו מומין גשר או מסלע גשר אשר דרך בו יעבור הזרם ואינו אלא גרמא בעלמא וגרם כבוי ביום טוב שרי וכ"כ בספר אור חדש (דף ל"א) האריך שם בענין זה והעלה להתיר וכ"כ במשפטי עזיאל (ח"א או"ח סי' י"ט וח"ב סי' ל"ו).

ובענין עישון המיטון י) (מאבאק רויכען) נחלקו הפוסקים זכרונם- לברכה, וגם להמקילים צריכים לזהר שלא להדליק בנייר ולא בגחלת, משום כשזורקין על הארץ נעשה כיבוי ובקל יוכל למעוץ לעשות כן ביום-טוב, כיון שרגיל לעשות כן בחול, ואם כתובים על הנייר אותיות בכתב או בדפוס והוא שורפן, איכא גם איסור מחיקה כ) אלא צריך להדליק משלהבת, וגם אין לעשן מתוך כלי (פיף) חדש, גם אסור

שערים מצויינים בהלכה

אמנם עיי' בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ב או"ח סי' צ"א) שכתב דאסור להדליק שהוא מוליד ממש וכ"כ בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') ריש בזה איסור מוליד וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ס"ד) דאסור והביא כן בשם שו"ת הבית יצחק וכ"כ בספר מאורי אש האריך בזה והעלה לאיסור וכן העלה לאיסור בספר ישכיל עבדי (ח"ב סי' יו"ד).

ג. ועיי' בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב סי' ל"ו) בענין פתיחת המאורר (ווינטילאטור) ופתיחת זרם המעלית (עלעווייטור) שכתב ריש בזה משום תיקון מנא וגם משום מבעיר ומכבה אבל אין לאסור אלא בשבת אבל ביום טוב שניהם מותרים עיי"ש והוא אזיל לשיטתו שמתיר גם הרלקת החשמל אבל לשיטות האוסרין צ"ע עוד. ולשיטת המקילין מותר ג"כ לרחוק הכפתור לצלצל הפעמון ליכנס להבית דהא אין כאן איסור מוליד לדיריהו ומשום שמיעת קול נמי לא שייך בקול כזה עכ"פ בשעת הרחק עיי' לעיל (סי' פ' ס"ס מ"א).

ד. ועיי' עו"ש בענין החרשים שאזנם כבדה משמוע אי יש היתר להשתמש במכונה שקולטת קול המדבר ומסרבתו להאזין ומלאכתו הוא ע"י אבן חשמלי שבתוכה כמו האבנים שבבאטריות ובה כפתור לפתוח ולסגור כדי שלא יכלה כחה של האבן החשמלי העלה שם שביום טוב ודאי מותר אלא לענין שבת סיים בצ"ע ועיי' לעיל (סי' פ' אות ג').

יט) ובענין עישון המיטון, עיי' בארחות חיים (סי' תקי"ד) בשם שו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ב) בענין אי מותר לכוך הנייר על המיטון (מאבאק) ולדבוק בליחות הפה כנהוג כתב שם רביום טוב א' בודאי יש לאסור לדבוק אבל ביום טוב ב' צ"ע אם לאסור ובהגהות מהרש"ם שם מצדד להקל ומעמו משום דכל תיקונו נעשה רק לסתור התיקון ההוא בו ביום ע"י עישונו ולכן ליכא משום מתקן מנא וגם הוא דבר שאינו מתקיים והוא תיקון עראי עיי"ש אבל ראיתי שנוהגים בו איסור.

כ) איסור מחיקה, ועיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תקי"ד) שהאריך בזה וכתב שם הרבה טעמים שאין בזה איסור מחיקה והליץ בעד המקילים וסיום שיש להם על מה שיסמכו עיי"ש.

לחתוך את הטיטין כיום-טוב, ונראה דהוא-הדין דאסור להסיר את הקצוות מן צינארין (48).

ג' דבר שאינה מלאכה גמורה ואסור לעשותו בשבת מטום רפואה לחולה שאין בו סכנה (44) גם ביום ראשון של יום-טוב וכן בשני ימים-טובים של ראש השנה אסור לעשותו כראם על-ידי אינו-יהודי כא'. אבל ביום-טוב שני ב' (חזן מראש-השנה) מותר לעשותו גם על-ידי ישראל, אבל מלאכה גמורה ב' אסור לעשות לחולה שאין בו סכנה

שערים מצויינים בהלכה

כא) כי אם על ידי אינו יהודי, עיי' בשערי תשובה (סי' תצ"ו ס"ק ב') הביא בשם ברכי יוסף דמי שיש לו שן כואבת ואינו נופל למשכב מותר לעקרו ביום טוב שני ע"י עכו"ם ועיי' לעיל (סי' צ"ב ס"ק ו') שהבאתי יש מתירין אפי' בשבת בחולה כל גופו עיי"ש.

כב) אבל ביום טוב שני, בכמה דברים יש חילוק בין יום טוב א' ליום טוב ב' כמו לענין חולה שאין בו סכנה שכתוב כאן המחבר בפנים ולענין מת עיי' לקמן (סי' ר') ועוד יש חילוק לענין מילה:

א. עיי' בש"ע (יו"ד סי' רס"ו סעי' ח') דמילה שלא בזמנה אפי' ספק מילה שלא בזמנה אינה רוחה גם יום טוב שני של גליות, והש"ך (שם ס"ק ח') חולק ע"ז דאפי' וראי מילה שלא בזמנה מותר ביום טוב ב' וכש"כ ספק כגון שנו"ד ביהש"ש ושמיני ספק תשיעי שלו חל ביום טוב ב' דרוחה ומלין אותו ועיי' בשו"ת נודע ביהודה (מהר"ק או"ח סי' ל') דרעתו עכ"פ בספק מילה שלא בזמנה שרוחה יום טוב שני וכ"כ הפת"ש שם. ב. עיי' בפת"ש (יו"ד סי' רס"ו ס"ק ו') דאדם שלא מל מעולם אף דבשבת ויום טוב א' אסור לו למו"ל (כמש"כ בש"ע שם סעי' ז') אבל ביום טוב שני יש להתיר.

ג. עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רע"א) שאסור לילך חוץ לתחום ביום טוב ב' לצורך מילה. ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' נ"ו) שהאריך בזה והעלה לאיסור ועיי' טל תורה (ירושלמי ר"ה י"א). שהביא ג"כ ראיה דאסור ועיי' בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שצ"ב) שמתיר לילך חוץ לתחום לצורך מילה. ועיי' בשו"ת מחזה אברהם (סי' קכ"א) שמפלפל בזה עיי"ש.

ג) אבל מלאכה גמורה אסור ובענין לרבר על הטילפון ביו"ט לצורך חולה שאין בו סכנה בהני מכונת הטילפון כשמצלצלים ומבקשים המספר נדלק עי"ז אור חשמל בהמרכו אז בוראי ראוי להחמיר לרירן

אפילו ביום-טוב שני, כִּי-אם עַל-ידי אינו-יהודי (45) ויש לעשות שאלת-הכם.

לד הוצאה מותר ביום-טוב אפילו מה שאינו לצורך אוכל נפש, ובלבד שתהא בה איזה צורך אחר אבל שלא לצורך כלל אסור להוציא כִּי-אם במקום שמותר להוציא בשבת, וגם צורך אוכל נפש כגון כדי יין, לא ישא משא גדול כמו שהוא עושה בחול, אלא ישנה ואם אי-אפשר לשנות כגון שיש לו הרבה אורחים עושה כדרכו (46).

לה כל המלאכות המותרות לעשות ביום-טוב זהו דוקא לצורך אדם, אבל לא לצורך בהמה דכתיב יעשה לכם ודרשינן לכם ולא לבהמה. ולכן אסור לבשל או להוציא איזה דבר לצורך בהמה כמו בשבת (47).

לו אסור לבשל או לאפות לצורך אינו יהודי. אך מי שיש לו משרת אינו-יהודי יכול להוסיף ולבשל בקדירה אחת שיהא בה גם בשביל המשרת, אבל בשביל אינו-יהודי מכובד אסור אפילו להוסיף, ולא עוד אלא אפילו אם בישל הישראל או אפה בשביל עצמו, אסור להזמין אינו יהודי שיאכל עמו, ואך אינו-יהודי שאינו מתכבד בו מותר לתת לו איזה דבר ממה שבישל או אפה ולאפות פת אפילו בשביל אינו-יהודי משרתו אסור (48).

לז אסור להוציא שום דבר בשביל אינו-יהודי כי אם במקום שמותר להוציא בשבת (49).

שערים מצוינים בחלכה

שנוהגין איסור בהדלקת החשמל ביו"ט [רק לאלו שנוהגין היתר בהדלקת חשמל גם זה מותר] וביו"ט ב' שמותר איסור דרבנן לצורך חולה א"כ ה"נ מותר לדבר על המיליפון ראיסור הבערה אין כאן ביו"ט אלא משום מוליד דהיה אפשר לעשותו מבערב והוא רק איסור דרבנן ולצורך חולה מותר אבל צ"ע אי יש לסמוך על הני המקילים דס"ל (עיי' לעיל ס"ק י"ח אות ב') דאין כאן מוליד עכ"פ לענין חולה גם ביום א'.

ובהני מכונת המיליפון שאין נרלק בהם אור החשמל ג"כ יש ספק עוד אי בהבדלת הזרם חשיב מוליד דלשיטת הבית יצחק יש בזה איסור מוליד ולשיטת חתנו הגאון מהר"נ לעווין אין בזה איסור מוליד (עיי' לעיל סי' פ' ס"ק מ') שהארכתי בזה.

(48) שם סעי' א'.

(49) שם ובמ"ז.

(45) סי' תצ"ו סעי' ב'.

(46) סי' תקי' סעי' ח' ומי' תקי"ח.

(47) תקי"ב סעי' ג'.

צט. דיני מוקצה ביום טוב. ובו ה' סעיפים.

א מוקצה האסורה בטלטול א) בשבת אסורה גם ביום-טוב. ויש-אומרים דגם מוקצה מדעת, ומוקצה מחמת מיאוס, אף-על-פי שמותרין בשבת אסורין ביום טוב, ולכן פירות שהקצה אותם לסחורה אסורין ביום-טוב, אלא צריך שיומינם בערב-יום-טוב דהיינו שיאמר ב): מפירות אלו אוכל למחר, ובפירות העומדין למכור מעט מעט יש להקל 1).
ב כיצה שנולדה ביום-טוב אסורה אפילו בטלטול, אבל מותר לכפות עליה כלי שלא תשכר. ואם נולדה ביום ראשון מותרת ביום שני. ואם יום-טוב שני הוא שבת אסורה גם בשבת. וכן אם יום ראשון הוא שבת ונולדה בו, אסורה גם למחר שהוא יום טוב שני. וכן שבת הסמוך ליום-טוב בין לפניו בין לאחריו, נולדה בזה אסורה בזה. ובראש-השנה גם אם נולדה ביום ראשון אסורה בשני (כי שני הימים של ראש-השנה כיומא אריכתא דמיא והיינו לחומרא כמו הכא. אבל לענין מה שבשאר יום-טוב אסור לעשות מיום ראשון ליום שני כדלקמן בסימן ק"א, אין חילוק בין שאר יום-טוב לראש-השנה, דגם בראש-השנה אסור, דלקולא לא אמרו כיומא אריכתא דמיא) ואם חל ראש השנה ביום ה' וביום ו', אפילו נולדה ביום ה' אסורה גם בשבת. שחט תרנגולת ומצא בה כיצים אפילו הן גמורות מותרות אפילו בו ביום 2).

ג עצים לא הותרו בטלטול אלא לצורך המקה, אבל שלא לצורך המקה אסורים בטלטול וכן אין סומכין לא את הקדרה ולא את הדלת בבקעת 3).
ד אפר כירה שהוסק מערב-יום-טוב מותר לטלטלו ביום-טוב,

שערים מצויינים בהלכה

א מוקצה האסורה בטלטול, עיי' שערי תשובה (סי' תק"ז סעי' ב') הביא מש"כ הברכי יוסף בשם הראב"ד רפת שאפאו בעצי מוקצה אסור לאכול הפת באלו אפאו באיסורי הנאה וסוים בצ"ע רהא מקלי קלי איסורא ועיי' בארחות חיים החדש שם הביא בשם כמה גדולי מחברים דלא נאמרו הפת והתבשיל.

ב דהיינו שיאמר, ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (סי' תצ"ה סעי' ר') בשם החיי ארם רחנונים שדרכם למכור תמיד הרי הוא כאלו אמר.

צט 1 סי' תצ"ה סעי' ד' וסי' תקי"ח סעי' 2 סי' תקי"ג, ועיי' בסי' תק"ג סעי' א'.

ג ושי"ע מהרז"ש. **3** סי' תק"ב סעי' ג'.

מפני שהוא מוכן לכל צרכי האדם לכמות בו צואה או רוק וכדומה, ואם הוסק ביום-טוב אם הוא עדיין חם שראוי לצלות בו ביצה מותר למלמלו לכל צרכי האדם. אבל אם נצטנן אסור במלמול (ג) משום דהוי ליה נולד, אתמול היו עצים והיום אפר וגרע ממוקצה (4).
 ה' אגוזים שאכלן קודם יום טוב מותר להסיק בקליפיהן, אבל אם אכלן ביום-טוב אסור להסיק בקליפיהן ואפילו למלמלן אסור. וכן שאר קליפות אף-על-פי שראויין לבהמה, משום דהוי ליה נולד, דאתמול היו עומדין לאדם (5).

ק. הלכות נשיאת כפים. ובו כ"ב סעיפים.

א מצות-עשה מן התורה על הכתנים שיברכו את העם, שנאמר (כח תברכו את בני ישראל), וכל כהן שאין בו מדברים המעכבים אותו ואינו עולה לדוכן עובר בעשה. ואינו עובר אלא כשקוראין אותו, שנאמר אמור להם ותרגום אונקלוס כד יימרון להון (2) והמנהג במדינותינו שאין נשיאת כפים אלא ביום-טוב (ג), משום דאז שרויים

שערים מצויינים בהלכה

(ג) אם נצטנן אסור במלמול, עיי' במנ"א (סי' תצ"ח ס"ק כ"ט) דנחלים עוממות אסורין במלמול ובפרמ"ג שם מפרש דבריו דהיינו נחלים כבויים שאינן חמין והוא נולד דהוא מעשה חדש. ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה (שם סעי' ט"ו) דמחלק בין נחלים קטנים שאינן ראויין להבעיר אותן לצורך בישול אסורין במלמול אבל גדולים שראויין להבעיר בהן מותרים כמו עצים להסקה.

(א) את בני ישראל, עיי' בשו"ת יוסף אומץ (סי' ע') דגם כשיש גוי בביהכנ"ס יוכל לברך ולישא את כפיו ואין צריך להקפיד על זה.
 (ב) אלא ביום טוב, עיי' בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' וא"ו) דהמנהג שלנו שאין נשיאת כפים בכל יום הוא יותר מחמש מאות שנה והבא לשנות המנהג הוא מזלזל ככבודן של ראשונים כאלו ח"ו היו מזלזלים במצוה זו והפורש מן המנהג כפורש מן החיים וד' יכרננו ברכת שמים וכתב שם הטעם דבארץ ישראל נושאים כפיהם בכל יום וכירושלים

ק (1) במדבר ו' כ"ג.

(2) סי' קכ"ח סעי' ב'.

(4) סי' תצ"ח סעי' ט"ו.

(5) סי' תק"א סעי' ו' ובמנ"א.

בשמחת יום-טוב, וכיום הכפורים יש בו משום שמחת מחילה וסליחה. וטוב לב הוא יברך מה שאין כן בשאר ימים אפילו בשבתות השנה שמרודים בהרהורים על מחיתם ועל ביטול מלאכתם. ואפילו ביום טוב אין נושאים כפיהם אלא בתפלת מוסף שיוצאין אחר-כך מכית-הכנסת וישמחו בשמחת יום-טוב עוד נוהגין במדינותינו שביום-טוב שחל להיות בשבת אין נשיאת כפים. אלא ביום-הכפורים, שאפילו חל בשבת נושאים כפיהם, ויש מקומות נוהגין שבכל יום-טוב אפילו חל בשבת נושאים כפיהם וכן נכון יותר (3).

ב אין נשיאת כפים אלא בעשרה (4) והכהנים מן המניין. לפי שגם הם בכלל הברכה שנאמר ואני אברכם (4).

ג קודם נשיאת כפים לא ישתה הכהן לא יין ולא שאר משקה ממשקות המשכרין (5). ואם לבו חלש ורוצה לאכול פת כיסנין קודם מוסף ישמע קידוש מאחר (6).

ד קודם הדוכן צריך הכהן ליטול ידיו עד הפרק, שהוא חבור היד עם הזרוע, כדרך שהיו מקדשין את ידיהם במקדש לעבודה, שנאמר (7) שאו ידיכם קודש וברכו את ה', ויש ספק אם צריכין לברך על נטילה זו או אין צריכין לברך, כיון שבירך על נטילת-ידיים בקומו ממטתו ומספיקא נוהגין שלא לברך. ואם נגע בינתים במקום מטונף היה ראוי לברך על נטילה זו, אלא שלא נהגו. וראוי לכל כהן ירא-שמים לשמור היטב ידיו מנטילת-ידיים שחרית, ליגע במקום המלוכלך כדי שלא יצטרך לברך שנית (8).

ה הלוי יוצק את המים על-ידי הכהנים על-שם שנאמר (9) וגם את אחיך מטה לוי הפקד אתך וילוו עליך וישרתוך, ואם אין שם לוי יצוק

שערים מצויינים בחלכה

דוקא אבל בכל ארץ ישראל דוקא הספרדים נוהגין בכל יום והאשכנזים דוקא בשבת.

ג אלא בעשרה, עיי' באה"ט (סי' קכ"ה ס"ק א') הביא שם ראין נשיאת כפים אלא במקום שיש ספר תורה ובמשנה ברורה שם הביא דגם במקום שאין ספר תורה נושאים כפיהם. ועיי' בעקרי הר"ם (או"ח סי' ה') מש"כ בזה וסיים דהכל תלוי בהמנהג, (או"ח סי' מ"ב).

(7) תהלים קל"ד ב'.

(8) סעי' ר' ומנ"א ס"פ.

(9) במדבר י"ח ב'.

(3) שם סעי' מ"ד ובטו"ז.

(4) שם סעיף א'.

(5) סעי' ל"ח ועיי' טו"ז שם.

(6) ע"ל סי' ע"ז סעי' מ"ו.

בכור פטר רחם שהוא קדוש על ידו, ואם גם בכור אינו, מוטב שהכהן בעצמו יצוק ולא יצוק ישראל. הלוי או הבכור אשר יצוק מים על ידי הכהנים אם אין ידיו נקיות, יש לוי לרחוץ ידיו תחלה (10).

ו' אסור לעלות לדוכן במנעלים. ויחלוץ המנעלים קודם נטילת ידים וטוב ליוזר להצניע המנעלים תחת הספסלין שלא יהיו מגולין ונראין, מפני כבוד הצבור (11).

ז' כשהשליח צבור מתחיל רצה צריכין כל הכהנים לעקור ממקומותיהם לעלות לדוכן, ועל-כן ישלו את ידיהם קודם לכן, כדי שכשיאמר השליח-צבור רצה, יעקרו ממקומם לעלות לדוכן עם ידיים ראויות לברכה, ובדיעבד גם אם נטלו ידיהם אחר-כך שפיר דמי (12).

ח' כשעלו לדוכן, עומדים ופניהם כנגד הארון הקודש שבמזרח, ואומרים מודים דרבנן עם הצבור, ואחר-כך אומרים יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה, ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם. ומאריכין בתפלה זו עד שיכלה השליח צבור ולך נאה להודות, כדי שיענו הצבור אמן גם על תפלה זאת. השליח צבור אומר אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה וכו' בלחש, ותיבת כהנים אומר בקול רם, ובזה הוא קורא את הכהנים שיברכו, ושוב אומר בלחש, עם קדושך כאמור. ולאחר שקרא השליח-צבור כהנים, מתחילין ומברכים כולם ביחד ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, והופכין פניהם כלפי העם ומסיימים את הברכה, לברך את עמו ישראל באהבה. ועונין הצבור אמן, אבל השליח-צבור לא יענה אמן משום דהוי הפסק. מה שאומרים „באהבה" הוא לאפוקי שאם הצבור שונאים את הכהן, או הכהן שונא את הצבור, לא ישא את כפיו, וסכנה הוא לכהן אם ישא את כפיו, ועל כן יש לו לצאת מכית הכנסת. אם אין בבית-הכנסת אלא כהן אחד, אינו אומר השליח-צבור כהנים בקול רם (ד' אלא הוא מעצמו מחזיר את פניו 18).

שערים מצויינים בהלכה

(ד' אינו אומר הש"ץ כהנים בקול רם, ועיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' ט"ב) דגם בכהן אחד יכול לקרות אותו בשם כהנים, ועיי' בעמ"ו (סי' עכ"ח) ובארחות חיים שם.

- (10) שם סעי' ו' וב"ח בשם מהרי"י מולין. (12) שם סעי' ה' ומנ"א סק"מ.
(11) שם סעי' ה' ובאה"מ סק"ו. (13) שם סעי' מ' ו' י"א י"ט ע"ש.

בשעת שהכהנים מברכין את העם, לא יביטו ולא יסיחו דעתם
אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו בתפלה, והעם יכוונו לברכה, ויהיה
פניהם נגד פני הכהנים אבל לא יסתכלו בהם, וגם הכהנים בעצמם
לא יסתכלו בידיהם. ונהגו לשלשל את המלית על פניהם, וידיהם
חוץ למלית וגם הצבור משלשלין את המליתים על פניהם שלא
יסתכלו (15).

יב השליח-צבור מקריא אותם ברכת כהנים מלה במלה, והם

ועיי' בבח"ס (או"ח סי' י"ג) דאס יכול להגביה ידיו מעט לשעה מועטת יגביה בשעה שמוציא תיבה, "ויברך" ואח"כ יניחם בשעה שהכהנים מנגנים לפני כל תיבה ואם גם זה קשה לו יעשה סמוכים לידו שיהיו קשורים ע"י חנורה או ע"י דבר אחר ואז ישמע הברכה מאחר ויכוין לצאת, עיי"ש. ומשמע משם דבשיכול להגביה ידיו ביברך וכן על כל תיבה ותיבה יכול נ"כ לברך ועיי' במ"ב (סי' קכ"ח ס"ק ג"ב).

(15) שם סעי' כ"ג ודרכי משה.

(16) שם סעי' כ"ד ובסו"ז ומבג"א שם.

אומרים אחריו כל מלה עד שמסיימים פסוק ראשון ועונין הציבור אמן, וכן אחר הפסוק השני ואחר הפסוק השלישי (17). לא יקרא השליח-צבור בעל-פה אלא מתוך הסידור שלא יתבלבל, ויכול לומר גם הוא האמנים שלאחר הפסוקים ולא היו הפסק שזהו צורך תפלה (18). ואלו תיבות שהכהנים הופכים בהם לדרום ולצפון, יברכך, וישמרך, אליך, ויחנך, אליך, לך, משום דתיבות אלו הן לנוכח, לכן הופכין את-עצמן גם להצדיק כדי לברך את כולם. וכן הופכים גם בתיבת שלום, לפי שהוא סיום הברכות, ובשעה שמאריכין בניגון של התיבות שבסוף הפסוקים, דהיינו וישמרך, ויחנך, שלום, אומרים הצבור רבונו-של-עולם וכו' והמקריא אפילו אינו השליח-צבור לא יאמר רבונו-של-עולם מפני המירוק, ומכל שכן שאם הוא השליח-צבור שלא יאמרו מפני הפסק בתפלה, ולא ינגנו הכהנים אלא ניגון המיוחד מפני מירוק הדעת (19).

יג' בשעה שהכהנים אומרים את התיבות, אין לצבור לומר שום פסוק רק ישמעו היטב בכוונה את התיבות מפי הכהנים, כי כלום יש עבד שמברכים אותו ואינו מאזין ומכוין לברכה ואם אומרים הפסוקים אינם יכולים לכוין לברכה, אך קצת נוהגין לומר פסוקים, ויזהרו שלא לאמרם אלא בשעה שהשליח-צבור או הכהנים מנגנים, ולא בשעה שאומרים את התיבות (20).

יד' אחר-כך מתחיל השליח-צבור שים שלום, ואז הכהנים מחזירים את פניהם כלפי ארון הקודש שבמזרח, ואמרים רבון העולמים וכו', ויאריכו בתפלה זו עד שיסיים השליח-צבור המברך את עמו ישראל בשלום, כדי שיענו הצבור אמן גם על תפלתם, ואם אינם יכולים להאריך כל-כך יאמרו עוד, אדיר כמרום וכו', ובראש השנה ויום הכפורים שמנגנים היום תאמצנו וכו', לא יתחילו הכהנים רבון העולמים וכו' עד קרוב לסוף כדי שיסיימו בשוה עם השליח-צבור (21).

טו' אין הכהנים רשאים להתחיל ברכת אשר קדשנו וכו', עד שיכלה לגמרי תיבת „כהנים" מפי המקריא, ואין המקריא רשאי להתחיל „יברכך" עד לאחר שיכלה אמן מפי כל הצבור, וכן באמן שעונים אחר וישמרך, ויחנך, שלום. ימתין המקריא ולא יתחיל, יאר, ישא, שים-שלום, עד לאחר שיכלה אמן מפי כל הצבור, ואין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור להיכל, עד שיתחיל השליח-צבור

(17) שם סעיף י"ג.

(20) עי' פמ"ג ודה"ח דטוב שלא לאמרם כלל

(18) פרי חדש.

(21) שם סעיף ט"ו ובסמ"א.

(19) שם סעיף מ"ח וסי' ק"ז.

שים שלום, ואינם רשאים לכוף אצבעותיהן ממשותתן, עד שיחזירו פניהם מן הצבור, ואינם רשאים לעבור מן הדוכן, עד שיסיימו הצבור אמן לאחר את עמו ישראל בשלום (22).

מז כשמחזירין הכהנים את פניהם, בין בתחלה בין בסוף לא יחזירו אלא דרך ימין. לכן בתחלה כשעומדים ופניהם למזרח, יפנו לדרום ואחר-כך למערב, ואחר הדוכן כשהופכין פניהם למזרח פונים דרך צפון. וכשהם יורדין מן הדוכן יהיה פניהם קצת לנגד ארון הקודש, ויפסעו לאחוריהם כתלמיד הנפטר מלפני רבו, כשנועלין המנעלים לא יגעו בהם, ואם נגעו צריכין ליטול ידיהם (23).

יז משתדלים שהשליח-צבור לא יהיה כהן. ואם הוא כהן לא יעלה לדוכן. וגם לא יקרא לפני הכהנים, אלא איש אחר יעמוד אצלו ויקרא „כהנים” וגם יקרא לפניהם את התיבות יברכך וגו', והשליח-צבור עומד ושותק עד שים שלום, ואינו עובר במה שאינו עולה לדוכן, אף שזה קרא כהנים בקול, כי אין הכוונה אלא על מי שאינו עומד בתפלה ועקר רגליו ברצה, ואם אין שם כהן אחר אלא הוא, אזי כדי שלא תתבטל מצות נשיאת כפים, יעלה הוא לדוכן וסומך על נטילת ידים של שחרית. כיצד עושה, עוקר רגליו קצת כשאומר רצה, ואומר עד ולך נאה להודות, ואחר אומר אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה וכו' והשליח צבור עולה לדוכן, וזה האחר מקריא לו, וחוזר השליח-צבור ואומר שים שלום, ולא יאמר רבון העולמים וכו' עד לאחר הקדיש. ואם לא עקר רגליו ברצה אינו רשאי לעלות (24).

יח צבור שכולם כהנים, אם אין שם אלא עשרה כולם עולים לדוכן, למי מברכין, לאחיהם שבשדות. ומי עונה אחריהם אמן, נשים וטף, ואפילו אין נשים וטף, עניית אמן אינו מעכב, ואם יש יותר מעשרה, היתרים מעשרה יעלו לדוכן, ועשרה ישארו לענות אמן (25).

יט כהן שנשא את כפיו ואחר-כך הלך לבית-הכנסת אחרת, אם רוצה יכול לעלות (1) לדוכן גם כאן, ואם אינו רוצה אף ששומע קוראין „כהנים” אינו צריך לעלות כיון שכבר עלה (26).

שערים מצויינים בהלכה

(1) אם רוצה יכול לעלות, ועיי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כ"ב) דאם יש בביהכנ"ס כהנים אחרים בלעדו אל יכניס עצמו בספק ברכה

(25) סעיף כ"ה.
(26) סעיף נ' כ"ה.

(22) סעיף ט"ז י"ח.
(23) סעיף י"ז.
(24) סעיף כ' כ"ב.

ב מי שיש לו מום בפניו^ז. במדינותינו שנוהגין שכל הכהנים משלשלים את הטליתים על פניהם מותר לישא את כפיו. אבל מי שיש לו מום בידיו, כגון שהם בוהקניות פירוש מין נגע לבן, או מנומרים בנקודות דקות, או שהם עקומות או שאינו יכול לחלק את אצבעותיו, לא ישא את כפיו, מפני שהעם יסתכלו בו ויסחיו דעתם, ואם הוא רגיל בעירו, שכבר שהה שם שלשים יום ומכירים אותו, נושא את כפיו. היו ידיו צבועות לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בהם, ואם רוב העיר מלאכתן בכך ישא את כפיו. מי שאינו יודע לחתוך האותיות היטב^ח, וקורא שין ימנית כמו שמאלית לא ישא את כפיו, אם לא שכל חקהל קורין כן²⁷ וכל כהן שאינו נושא את כפיו, יצא קודם רצה מבית-הכנסת לחוץ עד שיגמרו נשיאת כפים²⁸.

כא הרג את הנפש במזיד^ט אפילו עשה תשובה לא ישא את

שערים מצויינים בהלכה

ולא יעלה ואם אין שם כהנים אחרים יוכל לעלות לדוכן פעם שני. ועיי' בשו"ת כת"ס (או"ח סי' י"ב) שכתב שיכול לעלות גם כשיש כהנים אחרים שם רק ישמע הברכה מאחרים, ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' נ"ב) כתב שיכול לעלות ולברך וכמו שכתב כאן המחבר בפנים, וכ"כ המשנה ברורה (סי' קכ"ח ס"ק ק"ו).

ז מום בפניו, עיי' בש"ע (סי' קכ"ח סעי' ל') דסומא גם באחת מעיניו לא ישא כפיו. ועיי' במשנה ברורה בביאור הלכה שם שכתב דדוקא אם סמיותו ניכר אבל אם סמיותו אין ניכר כמו שמצוי מיני סומים שעניהם כעיני שאר בני אדם רק שינטל מאור עיניו מותר לישא כפיו ועיי' בשו"ת משכנות יעקב (סי' פ"ה) דאם סומא בב' עיניו לא ישא כפיו בשום אופן. ועיי' בספר פתח הדביר (סי' קכ"ח אות כ"ב) דחרש המדבר ואינו שומע מותר לישא כפיו.

ח לחתוך האותיות היטב, עיי' לעיל (סי' י"ח סעי' ה') שהארכתי בענין שינויי ההברות והמבטאים מבטי אשכנזי ומבטי ספרדי אי מותר לשנות ממבטא למבטא ואי יוצאין האשכנזים במצוה שהוא בשמיעה מספרדים שיש להן מבטא אחרת וכן להיפוך.

ט הרג את הנפש במזיד, עיי' בשו"ת בית דוד (ח"ב סי' ע"א) שהביא ממרדכי (גיטין פ"ו) דכהנים הלכו למלחמה וכן בש"ס (קידושין כ"א). אמרינן שם כהן מאי בפת תואר משמע רהיו הולכים למלחמה והחשמונאים

כפיו. ואם הרג בשגגה ועשה תשובה נושא את כפיו, וכן מומר שעשה תשובה נושא את כפיו. נשא גרושה או חלוצה (י) או שנממא למת (יא) שאסור לו לממא אליו, לא ישא את כפיו עד שיעשה תשובה על פי תלמיד-חכם. ושאר עבירות אין מונעין מנשיאת כפים. חלל אינו נושא את כפיו (יב) (29).

כב אונן אינו נושא את כפיו. ואכל תוך שנים-עשר חודש על אביו ואמו או תוך שלשים על שאר קרובים אינו נושא את כפיו, וצריך לצאת מבית-הכנסת קודם רצה עד אחר נשיאת כפים. ואם אין בבית-הכנסת שני כהנים אחרים, מותר לאכל לישא את כפיו תוך שנים-עשר חודש על אביו ואמו ותוך שלשים על שאר קרובים,

שערים מצויינים בהלכה

שהיו כהנים הלכו למלחמה ולעומת זה הביא שם הרבה ראיית דכהנים לא היו הולכים למלחמה משום טומאת מת. ומסתפק שם דכהן בזה"ל שהיה במלחמה אי נושא את כפיו. עיי"ש. ועיי' בשלמי צבור (סי' ל"ט) דרין זה דוקא אם הרג נפש מישראל ועיי' במשפטי עזיאל (ח"כ סי' ז') דמצדד לומר דגם בנפש עכו"ם הדין כן.

(י) נשא גרושה או חלוצה, עיי' בשו"ת מהרי"א אסאד (או"ח סי' מ"ה) ברין כהן שנשא מעוברת ועיי' בשו"ת בנין ציון (סי' ו') בכהן שיוחד לו בביתו נכרית והיא יושבת עמו כאיש ואשתו.

(יא) או שנממא למת, עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ש"ג) דכהן שלומד חכמת הרפואה שבודאי מטמא למתים בעסקי בניתוח צריך למחות בידו מלישא כפיו וכ"כ בשו"ת כת"ס (סי' ט"ז) ובשו"ת מהרי"א אסאד (סי' מ"ז) ושם כתב דיש לחשבו כשונג קצת דסובר כיון דעוסק בלימוד ויכול עי"ז לרפאות אחרים מותר לו על כן יש לחשבו כשונג רק צריך להראות לו הדין לידע מכאן ולהבא.

(יב) חלל אינו נושא את כפיו, עיי' בשו"ת פינת הבית (סי' ט') בכהן שנשא אשה ואיזהו חרשים אחר נשואין ילדה בן שהרתה לזנונים והבעל מודה שממנו הוא ונתגדל הבן ורוצה לישא כפיו ולעלות לתורה ראשון כתב שם דעם כהנים אחרים יחדיו מותר לו לעלות אבל לא לבדו ודוקא אם לא נחשדה מעלמא אבל בנחשדה מעלמא אין להקל בכל גוונא. ועיי' בשו"ת כת"ס (או"ח סי' י"ד) בספק כהן אי נושא את כפיו כתב שם ג' חילוקים בדבר א) דאם יש בלערו כהנים או יצא הוא מבית הכנסת. ב) ואם נשאר בבית הכנסת יעלה לדוכן בלא ברכת אשר קדשנו וכו'.

אבל תוך שבעה, כגון הקובר מתו ברגל, אפילו אם אין שם שני כהנים אחרים אינו נושא את כפיו (90).

קא. דין הכנה מיום-טוב ראשון ליום-טוב שני או לחול.

ובו ו' סעיפים.

א כל המלאכות המותרות לעשות ביום-טוב זהו דוקא לצורך אותו היום, אבל להכין מיום ראשון ליום שני (אפילו בראש השנה) ומכל-שכן ליום חול אסור. אך אם הוא צריך לבשל בשביל היום, מותר לו לקחת קדרה יותר גדולה ולמלאות אותה בשר וכיוצא בו, אף-על-פי שאינו-צריך היום כל-כך ויותר גס ללילה או למחר. ודוקא בתבשיל בקדרה מותר, מפני שהתבשיל מוטעם יותר כשמתבשל הרבה בשר ביחד, ובלכד שלא יאמר בפה שהמותר יהיה לצורך הלילה או לצורך מחר, אלא יבשל סתם. אבל בשאר מאכלים אסור להוסיף בדבר שיש קצת מירחא במה שהוא מוסיף (1).

ב אפילו דבר שאינו מלאכה כגון להביא מים (2) או אפילו יין לקידוש ולהבדלה אסור להכין (3) וכן אסור להעמיד את הנרות במנורה או לתקן את הפתילות והעששיות ביום-טוב ראשון לצורך הלילה, אלא אם הוא צריך להשתמש בהם גם קודם הלילה או לכבוד בית-הכנסת (4).
ג נכרי שהביא ביום-טוב ראשון דגים או פירות, שיש לחוש שמא ניצודו היום או נתלשו היום או הובאו מחוץ לתחום (א) אסורים היום

שערים מצויינים בחלכה

וזהו כשיש בהן אחר בבית הכנסת בלעדו. (ג) ואם כבר שמע ברכת כהנים ונזרמן לו מנין שמתפללים יעלה עם כהנים אחרים בלא ברכה עיי"ש.
(א) או הובא מחוץ לתחום, עיי' בש"ע (סי' תקט"ו סעי' ט')
באם שיגר דורן לחבירו ע"י נכרי מערב יום טוב ונתעכב הנכרי והביאם ביום טוב מחוץ לתחום מותר ועיי' בבאה"ט (שם ס"ק י"ז) ראם השולח יודע שי"ך בשבת ויום טוב אסור. ועיי' בהגהות מהרש"ם שם באחד ששלח לחבירו דגים ע"י הבי דואר וירע שיוליכים ביום טוב ובאו ביום טוב ליר ישראל חבירו מחוץ לתחום כתב שם דכיון דע"י הבי דואר מותר לשלוח כמש"כ (סי' רמ"ז) א"כ ליכא למנזור שמא יאמר להביא באיסור וכמש"כ המג"א (סוף סי' תרכ"ד) ולכן אין כאן איסור תחומין ורק משום

(2) שם במג"א סק"א ופמ"ג.

(80) שם סעיף ל"ח"ב.

(3) מג"א סי' תרס"ו סק"ג.

קא (1) סי' תקנ"ג סעיף א' ופמ"ג.

במלמול, ולערב מותרים שאם האיני-יהודי מכירו ונותנם לו בלא קציצת דמים מותר לקחתם ולאכלם חוץ מיום-טוב של ראש-השנה שאפילו הובאו ביום ראשון אסורים ביום שני⁽⁵⁾.

ד אם הביאם הנכרי בשביל ישראל לדורון או למכרם לו יש לאסור גם ביום-טוב שני. ואך אם חל יום-טוב ביום חמישי וביום ששי והביא ביום חמישי, אם יש צורך גדול, מותר למלמול ביום ששי ולבשלם לכבוד שבת. וביום-טוב של ראש-השנה גם זאת אסור⁽⁶⁾.

ה חלב שחלבה אינו יהודי בראשון וישראל רואהו מותרת ביום שני. ואם חלבה בשבת ויום ראשון הוא יום-טוב אסורה ביום ראשון ובראש השנה אם חלבה ביום ראשון של יום-טוב אסורה גם ביום שני, וגם בשבת הסמוך לו⁽⁷⁾.

ו פתילות שהדליק בהן ביום-טוב ראשון וכבו, מותר להדליק בהן ביום-טוב שני אך בשני ימים-טובים של ראש-השנה אסור להדליק ביום-טוב בפתילה שכבה ביום ראשון, ואפילו בקצה השני ומכל-מקום מותרין במלמול להסירן ולתת חדשות. וכן ביום-טוב שלאחר שבת⁽⁸⁾.

קב. דיני תבשילין. ובו ו' סעיפים.

א יום-טוב שחל להיות בערב-שבת אסור לאפות או לבשל בקדירה מיוחדת לשבת אלא על-ידי עירוב תבשילין שעושה בערב-יום-טוב א). דהיינו שלוקח איזה תבשיל או צלי שראוי ללפת בו את

שערים מצויינים בהלכה

מוקצה היה מקום לאסור ותליא בפלוגתא דלמג"א (סי' תקט"ו ס"ק כ"ז) יש לאסור ולהא"ר (שם ס"ק כ"ז) מותר גם בלא היה דעתו מאתמול וכאן כיון שחבירו הודיעו שישלח לו והי' ברעתו מאתמול שוב אין כאן איסור מוקצה לדברי הכל עיי"ש. ועיי' בשו"ת יד יוסף (סי' ע"ט) שכתב ג"כ דעל ידי הכי דואר יש להתיר.

א) שעושה בערב יום טוב, עיי' בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כ"ט)

4) סי' תקי"ד סעיף ה' ועיי' בחיי אדם כלל ז' סי' תקפ"ה ומג"א שם, וע"ל סי' צ"ט קנ"ג דין ו'.

5) סי' תקפ"ו. 6) מו"ז סוסיי תק"א.

7) שם סעי' ד'.

הפת וגם פת, ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. ואומר: בהדין עירובא יהא שרא לנא לאפווי, ולבשולי, ולאטמוני, ולאדלקא שרגא, ולמעבד כל צרכנא, מיומא מכא לשבתא. ואם אינו מכין לשון זה יאמר בלשון שהוא מכין, דורך דיוען עירוב, וזי אונו ערלויבם, צו באקען, צו קאכען, די שפייען ווארם צו האלמען, ליכטער אַנצוצינדען, אונד איבערהויפט אללעס נעמטהיגע, פאן יום-טוב אויף שבת צו פערריכטען⁽¹⁾.

ב צריך שיהא התבשיל דבר שדרכו לאכלו עם פת, כגון בשר דגים וביצים⁽²⁾ אבל דבר שאין דרכו לאכלו עם פת לא מהני⁽²⁾. שיעור התבשיל כזית והפת כביצה. ויש להדר אחר מנה יפה לכבוד המצוה, וגם הפת יהא שלם ויניחו בשבת ללחם משנה, ובסעודה שלישית יבצע עליו, כיון דאתעביד ביה מצוה חדא זימנא, יתעביד בה נמי מצוה אחריתא⁽³⁾.

ג אין עירוב תבשילין מועיל אלא להתיר לעשות כל צרכי שבת ביום-טוב בעוד היום גדול, דהיינו שיש שהות ביום, שאם היו מזדמנים לו אורחים שלא אכלו היום, היו אוכלים ונהנים בו ביום קודם בין השמשות ממלאכתו שעשה ביום-טוב, אבל אם אין שהות ביום ליהנות ממלאכתו אינו מועיל העירוב-תבשילין. ולכן נוהגין כשחל יום-טוב בערב שבת מקדימין להתפלל ערבית של שבת מבעוד יום, שיהיו

שערים מצויינים בהלכה

במי שהיה בביהכנ"ס בערב יום טוב סמוך לחשיכה ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין ובירך בביהכנ"ס על מצות עירוב ואמר בתבשיל פלוני שבביתי יהא שרי לי וכו' כתב שם דלא מהני שצריך דוקא לאחוז התבשיל בידו וראיי' ממג"א (סי' תקכ"ז ס"ק א') וכ"כ בעיקרי הד"ת (או"ח סוף סי' כ"ד) ועיי' בתפארת ישראל (ביצה פ"ב אות ז') שכתב שם דמהני. (ב) בשר דגים ובצים, עיי' באה"ט (סי' תקכ"ז ס"ק ר') דבמליח (הערינג) אין מערבין בו ועיי' בשע"ת שם בשם שו"ת חכ"צ (סי' ק"ל) דאף דלכתחלה אין מערבין רק במבושל על האש אבל בדיעבד מהני נם במליח רק שלא יברך ויאמר הנוסח בלא ברכה עיי"ש ועיי' במטה אפרים (סי' תרכ"ה ס"ק ל"ח) דמערבין במליח בשעת הרחק וכ"כ בהנהגות מהרש"ם (סי' תקכ"ז) בשם הצ"ח דבשעת הרחק מערבין בו. ועיי' במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ג) דאם הוא כבוש בציר מערבין בו.

קב 1. סי' תקכ"ז סעי' א' ב' י"ב. 8) שם במג"א סקמ"ו ובמח"ש.

2) שם סעי' ד'.

זריזין למהר לגמור הכל קודם שאומרים מזמור שיר ליום השבת, והתבשילין שמממינין לשבת צריכין להטמינם בעוד יום גדול, שיתבשלו קודם בין השמשות לכל הפחות שליש בישולין⁽⁴⁾.

ד לא הותר לאפות ולבשל על-ידי עירוב תבשילין אלא בערב-שבת, אבל אם חל יום-טוב ביום ה' וביום ו' אסור לבשל או לאפות ביום ה' בשביל שבת⁽⁵⁾.

ה צריך שיהא העירוב קיים עד שהכין כל צרכי שבת. אם נאבד או נאכל הפת אין בכך כלום ומותר אפילו לאפות ואם נאבד או נאכל התבשיל, אם נשאר כזית גס-כן לא הפסיד אבל אם לא נשתייר ממנו כזית אסור לו לבשל כאלו לא עירב כלל⁽⁶⁾. וכיצד עושה מי שלא עירב, אם לא נזכר עד אחר סעודת שחרית, ואין שם במקום ההוא ישראל אחר שעירב, אינו מותר לו אלא לבשל קדרה אחת, ולאפות פת אחת ולהדליק נר אחד לשבת, ואם נזכר קודם שמבשל לסעודת שחרית, יכול לבשל מכל מין בקדרה גדולה ולהותיר לשבת, ואם יש שם מי שעירב יתן לזה במתנה קמחו ובשרו וכל השייך לזה. והוא יזכה בדברים אלו בהגבהה ויבשל ויאפה עבורו. ואפילו בביתו של זה שלא עירב⁽⁷⁾.

ו כל בעל הבית צריך לעשות עירוב תבשילין בעצמו, ואפילו אשה שאין לה בעל אם יודעת מחוייבת לעשות בעצמה, ואסור לסמוך על העירוב של גדול העיר. ומי ששכח מחמת אונס ולא עשה עירוב תבשילין, או שעשה ונאבד, אם יש בעיר מי שמערב בשביל כל בני העיר (דהיינו שמזכה להם את התבשיל ואת הפת כמבואר בשלחן ערוך) יכול זה לסמוך על עירוב זה, אבל מי ששכח מחמת עצלות או שסמך עצמו לכתחלה על עירוב זה לא מהני ליה ודינו כדעיל סעיף ה'⁽⁸⁾.

ז אם חל יום-טוב ביום ה' וביום ו', ונזכר ביום ה' שלא עשה עירוב תבשילין, יכול לעשות היום ויברך את הברכה, ואחר-כך יאמר: אם היום קודש איני צריך לעשות עירוב, ואם היום חול בהדין עירובא וכו' אבל בראש השנה אינו יכול לעשות כן⁽⁹⁾.

(4) מנ"א ריש סי' תקכ"ו, ועי' פמ"ג במ"ו (7) שם סעיף כ'.

(8) סעי' רנ"ט. (8) סעי' ז' ועי' מנ"א ומח"ש סקי"א.

(5) שם סעי' י"ג ועי' מו"ז שם. (9) שם סעיף כ"ב.

(6) שם סעיף מ"ו ובמנ"א.

קג. דיני שמחת יום-טוב. ובו י"ד סעיפים.

א כשם שמצוה לכבד את השבת ולענגו, כך מצוה לכבד כל ימים טובים ולענגו (שנאמר 1) לקדוש ה' מכבוד. וכל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש 2).

ב איזהו כבוד, זה שאמרו רבותינו זכרונם-לברכה שמצוה על האדם לגלח בערב יום-טוב כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, וכן מצוה לרחוץ בחמין 3) ולחוף ראשו וליטול צפרניו, בערב-יום-טוב כמו בערב-שבת. וכן מצוה ללוש פת בביתו בערב-יום-טוב לכבוד יום-טוב כמו בערב-שבת. וכן אסור לאכול ביום-טוב מן המנחה ולמעלה כמו בערב-שבת כדי שיאכל סעודת יום-טוב לתיאבון. ואם חל ערב-יום-טוב בשבת יאכל סעודה שלישית קודם מנחה קטנה. וכן הדין ביום-טוב ראשון שהוא ערב-יום-טוב שני 3).

ג איזהו עונג, זה שאמרו זכרונם-לברכה, שחייב לאכול ביום-טוב בכל יום שתי סעודות אחת בלילה ואחת ביום אבל סעודה שלישית אין נוהגין בו. וחייב לקדש על היין קודם סעודה ויבצע על שתי ככרות שלימות כמו בשבת וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו 4).

ד בכל יום-טוב בקידוש שבלילה אומרים לאחריו ברכת שהחיינו על שמחת החג, חוץ מליל שביעי של פסח וליל שמיני שאין מברכין שהחיינו כיון שאינו רגל בפני עצמו 5). והנשים בשעת הדלקת הנרות אין להן לברך שהחיינו בשום יום-טוב. וקצתן נוהגות לברך שהחיינו (חוץ מליל שביעי וליל שמיני של פסח) ולא מחינן לחו 6).

ה חייב לשמח את אשתו 7) ובניו וכל הנלוים אליו, כל אחד כראוי

שערים מצויינים בהלכה

א לרחוץ בחמין, עיי' בבית שמואל (אבהע"ז סי' נ"ה ס"ק י') שמשמע מדבריו דגם כזה"ו חייב אדם למחר עצמו ברגל ועיי"ש בפת"ש (ס"ק תכ"ט) ובאה"ט (יו"ד סי' שע"ג ס"ק ר') שהאריכו כזה ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג ח"א סי' ככ"ג) ופמ"נ (א"א סי' ככ"ח ס"ק ע').
ב לשמח את אשתו, עיי' בשו"ת רעק"א דהחייב השמחה הוא על בעלה לשמחה אבל היא בעצמה אין עליה שום חוב דהוא מצות עשה שהזמן גרמא ועיי' בשע"ת (סי' תכ"ט) בשם השאנ"א דנהגת גם כנשים.

- קג 1) ישעיה נ"ח י"ג. 4) שם.
2) סי' קכ"ט סעיף א'. 5) סי' ת"צ וסי' תרס"ח.
3) שם, ועיי' בש"ע סי' רמ"ב וסי' ר"ם. 6) שאילת יעבץ.

לו, הקטנים נותן להם אגוזים ומגדנות והנשים בבגדים ותכשיטים כפי יכולתו. והאנשים בבשר ויין. ונוהגין להרבות במיני מאכלים ביום-טוב יותר מבשבת. כי ביום-טוב נאמר בו שמחה ולא בשבת. וגם בגדי יום-טוב יחיו יקרים יותר משל שבת (7).

ו ביום שני של פסח יש לעשות בסעודה איזה דבר לזכר סעודת אסתר שהיתה ביום זה, שבו ביום נתלה המן (8).

ז ביום ראשון של שבועות נוהגין לאכול מאכלי חלב. ויש בזה כמה טעמים ורמז (9), מנחה חדשה לה' בשבועותיכם ראשיתיות מחלב. ויש לאכול גם מאכלי דבש מפני שהתורה נמשלה להם שנאמר (10) דבש וחלב תחת לשונך וכיון שאוכלים מאכלי חלב וצריכין גם-כן לאכול בשר שהרי מצוה לאכול בשר בכל יום-טוב, צריכין ליזהר שלא יבאו לידי איסור (11).

ח אף-על-פי שהאכילה והשתיה במועדות היא מצות עשה, לא יחא אוכל ושותה כל היום כולו, שהרי כבר נאמר עצרת לה' אלהיך. ואף-על-פי שנאמר עצרת תחיה לכם, כבר פירשו רבותינו זכרונם-לברכה (12) חציו לה' וחציו לכם. לפיכך צריכין לעסוק גם בתורה.

ט וכשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל גם ליתום ולאמנה עם שאר העניים האמללים שנאמר והלוי והגר והיתום וגו'. אבל מי שנועל דלתי חצרו, ואוכל ושותה הוא ואשתו ובניו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו, ועל אלו נאמר (13) זבחיכם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם. ושמחה כזאת קלון הוא להם, שנאמר (14) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם.

י כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא משוך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר כל מה שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה. כי השכרות והשחוק וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על חשמחה שיש בה עבודת יוצר הכל. שנאמר (15) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. הא למדת שהעבודה היא בשמחה, ואי אפשר

(7) סי' תקכ"ט סעיף ב'.

(8) מג"א ד"ש סי' ת"צ.

(9) במדבר כ"ה, כ"ו.

(10) שח"ש ד"י א.

(11) סי' תצ"ד סעי' ג' ופרי חדש בשם כל בו.

(12) ביצה ס"ו.

(13) הושע מ' ד'.

(14) מלאכי ב' ג'.

(15) דברים כ"ה ס"ו.

לעבוד את ה' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות (16).

יא מדת החסידים אשר ה' לנגדם תמיד, ובכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם אז יותר ויותר מברכין ומשבחין להקדוש-ברוך-הוא אשר שמח אותם, ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו אם כך הוא שמחת העולם הזה אשר היא הבל, כי יש אחריה תוגה וצער, מה תהיה שמחת העולם הבא התמידית שאין אחריה תוגה ויתפלל להקדוש-ברוך הוא שימנה לבו לעבדו ולעשות רצונו בלב שלם, ושישמחנו בשמחת עולם ויזכנו לחיי העולם הבא לאור פני מלך חיים (17).

יב חייב אדם להשגיח על בני ביתו שלא יטיילו במקום שיבאו חס-ושלום לידי קלות ראש בהתערבם עם קלי הדעת, רק יהיו קדושים כי קדוש היום (18).

יג במוצאי יום-טוב לחול או לחול-המועד אומר בתפלה אתה חוננתנו ומכדיל על הכוס אבל לא על הנר ולא על הבשמים (19).

יד נוהגין להרבות קצת באכילה ושתייה ביום שלאחר החג בכל שלש רגלים והוא אסור חג, ונוהגין שאין מתענין בו אפילו חתן וכלה ביום חופתו ולא יארציט, ובאסרו חג שלאחר חג השבועות גם מצד הדין אסור להתענות בו, לפי שבזמן שבית-המקדש היה קיים אם חל שבועות בשבת היה יום טובה הקרבנות ביום שלאחריו, אבל של פסח ושל סוכות היו מקריבין ביום ראשון דחול המועד (20).

קד. דיני חול המועד. ובו כ"א סעיפים.

א חול המועד אסור בקצת מלאכות (א) ומותר בקצתן (ב)

שערים מצוינים בהלכה

(א) אסור בקצת מלאכות, בעיקר איסור מלאכה בחוה"מ יש דעות בין הראשונים יש שסברו שהוא מדאורייתא ויש סוברים שהוא מדרבנן. ועיי' במ"ב (בביאור הלכה סי' תק"ל סעי' א') דהביא שם כל הראשונים דפליגי בזה עיי"ש.

(ב) ומותר בקצתן, עיי' בטור (סי' תק"ל) ובביאור הגר"א ובמ"ב

(16) כל זה מלשון הרמב"ם פ"ו מה' יו"ט (19) סי' תצ"א סעיף א'.

וש"ע סי' תקכ"ט. (20) סי' תכ"ט סעי' ב' וסי' תצ"ד סעי' ג'.

(17) ספרי יראים, ועי' כלי יקר פ' אמור. קד' (1) סי' תק"ג.

(18) סי' תקכ"ט סעיף ד' ועי' שע"ג.

דהיינו כל מה שהוא לצורך אכילה לחול-המועד או ליום-טוב², וכן מלאכה בדבר האבד, דהיינו שאם לא יעשנה יבא לידי הפסד³ מותר לעשותה⁴, וצריכין לזהר מאד שלא לעשות בחול-המועד מלאכה האסורה, כי אמרו רבותינו זכרונם-לברכה⁴ (תמחלל⁵) את חול-המועד⁶ כאלו עובד עבודה זרה.

שערים מצויינים בהלכה

(שם) דמלאכת המותרות בחול המועד הם חמשה. א. דבר האבד אם לא יעשנו עתה. ב. צרכי המועד לצורכי אוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. ומעשה הדיוט.

(ג) יבא לידי הפסד, עיי' בשע"ת (רמ"ד ס"ק ג') בשם הנובי"ק (סי' י"ב) באחד שהיה רחוק לבנות הגג בחוה"מ מפני שאח"כ יקחו הפועלים ולא ישיג בעל מלאכה ויצטרך לישב בלי מחסה מורם וממטר בימות הגשמים כתב שם דבטלנות יש לצרר להתיר גם בשבת ויום טוב כיון שבש"ק פראנ רוב בנינים הם בטלנות ואין כאן חשד מבני העיר רק מאורחים ואינהו לא ידעי כלל אם הוא מלאכת ישראל ואעפ"כ לא התיר רק בחוה"מ עיי"ש.

ועיי' בשו"ת בית יצחק (ח"ב בקונ"א סי' ט"ז) בקהל שהותנו עם הבנאי שלא יעבוד בשבת ויום טוב ועל חוה"מ לא הותנו שסברו שיגמור הבנין עוד קודם יום טוב וכעת יצטרכו להוסיף להבנאי אם לא יעבוד בחוה"מ הביא שם דברי הנובי"ת (או"ח סי' ק"ג) דמתיר לבנות בחוה"מ בכה"ג ופסק כהמג"א (סי' רמ"ד) דברבים לא שייך חשדא ורק בשבת אסור משום חלול השם וזה לא שייך בחוה"מ והוא סיים לחומרא כהחת"ס (ח"ו סי' מ"ג) דברבים ג"כ שייך חשדא ורק אם לא יוכלו לרצות את הבנאי יש להם על מה שיסמוכו, ועיי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' מ"ח) מש"כ שם בענין רב אחד שהתיר לבנות עפ"י היתר כל דהו שמי שמתיר לבנות בחוה"מ הוא ככופר בעיקר, עיי"ש.

(ד) המחלל, עיי' בשע"ת (סי' תקמ"ז) בשם שו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' כ"ה) שמצדד להתיר הספר בחוה"מ על ת"ח וסוים בצ"ע.

ועיי' בשו"ת עולת שמואל (סי' ע"ז) דמתיר לעשות הספר על ת"ח אפי' על שמועה רחוקה אם לא היתה שעת הכושר מקורם ויעשה קצת שינה משאר הספרנין עיי"ש. ועיי' במשנה ברורה (סי' תקמ"ז ס"ק ג') שהביא ג"כ בזה שני דעות. ועיי' בנמוקי או"ח (סי' ת"כ) שאין להתיר אפי' לחכם בפניו עיי"ש.

(ה) חול המועד, ועיי' בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קמ"ט) דאף

(4) פסחים קי"ח ומוכא במג"א סי' תק"ל.

(2) סי' תקל"ג.

ב עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (5) המבזה את חול המועד, אף-על-פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם-הבא, והמבזה היינו שאינו מכבדו במאכל ובמשתה ובכסותו, ולכן כל אדם חייב לכבדו כפי כחו וללבוש בגדים מכובדים (6).

ג מלאכת דבר האבד (1) יכול לעשות גם על-ידי ישראל אחר אפילו בשכר, אבל מה שאינו דבר האבד אלא שהוא לצורך המועד, אין לעשות על-ידי ישראל אחר בשכר אלא על-ידי אינו-יהודי ואם אינו מוציא אינו-יהודי וגם בעצמו אינו יכול לעשות, מותר אפילו על-ידי ישראל בשכר (7).

ד הא דמותר לעשות דבר האבד, זהו דוקא אם לא היה אפשר לו לעשות קודם יום-טוב, אבל אם היה אפשר לו לעשותו קודם יום-טוב, והניחו עד חול המועד אסור לעשותו בחול-המועד (8).

ה כל מלאכות האסורות לעשות בחול-המועד אם יש כאן ישראל שאין לו מה לאכול כראוי לחול המועד ויום-טוב, מותר לעשותן על ידו כדי שיהא לו מה לאכול (9), ומכל-מקום יעשה בצנעא (10) ואסור לעשותן על-ידי אינו-יהודי, אך לצורך מצוה מותר (11).

ו אפילו מלאכות המותרות אסור לעשותן בשביל אינו-יהודי (12).

ז אסור לזבל שדחה, ואפילו להכניס שם צאן בשביל שיעשו שם זבל אסור, ואפילו על ידי אינו יהודי אסור (13).

שערים מצויינים בהלכה

שעושה מלאכה בחוה"מ והוא מהנהנין שלא להניח תפלין בחוה"מ אין צריך להניחם ראין תלוי זה בזה ויש מקומות דבכה"ג נוהגין להניחם אבל המנהג הזה אין לו מקור בהלכה עיי"ש.

(ו) דבר האבד, עיי' בבאה"ט (סי' תקל"ז) דפסק דבר האבד נמי מותר. ועיי' במשנה ברורה (ס"ק י"א) שיעשה ע"י עכו"ם ועיי' בכת"ס (או"ח סי' מ"ב) שפסק כהמנ"א דמותר לגמרי עיי"ש ועיי' בפמ"ג (ס"ק א') דלדברי המנ"א מותר נמי בספק צורך המועד והיינו אם בעיניו קרוב שיהי' זה צורך המועד עיי"ש.

(5) מכות כ"ג, אבות פ"ג.	(10) מג"א סי' תקל"ד סק"ו.
(6) עיי' סי' תקכ"ט.	(11) מג"א סי' תקמ"ג סק"א.
(7) סי' תקמ"ב סעי' א' וה"א כלל ק"ו.	(12) חיי אדם.
(8) סי' תקל"ח סעי' ו'.	(13) סי' תקל"ז סעיף י"ד.
(9) אליהו רבה.	

ח זריעה אמורה, ואם יש לו זרעים שאם לא ישקם במים יפסדו לגמרי מותר להשקותם (14).

ט אסור לתלוש או לקצוץ שום דבר מן המחובר, אם לא יתקלקלו הפירות עד לאחר יום-טוב כי אם מה שהוא צריך לאכול במועד, ואינו צריך לצמצם אלא תולש בהרוחה ואם יותיר יותיר. וכן עצים שהוא צריך להסקה במועד, מותר לקצצם ממחובר, ואסור ללקט עצים מן השדה ליפותן להרישה, ואם ניכר שמכוין לצרכו שצריך לעצים, כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר, וכן אסור לקצוץ ענפי האילן לתקנו, ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו, כיון שקוצץ כולן מצד אחד מותר (15).

י מי שיש לו גן אצל גן אינר-יהודי והאינר-יהודי לוקט פירותיו, ואם הישראל לא ילקט יבא לידי הפסד מותר לו ללקטם. ואם המה דברים שיתקלקלו בתלוש אם לא יעשה לצרכם גם מלאכה אחרת, מותר לעשות הכל, אפילו לדרוך ענבים לעשות יין (ז) וכדומה לזה, ובלבד שלא יניח בכוונה מלאכתו לחול-המועד (16).

יא אסור לגלח (ח) בחול-המועד אפלו גילח את-עצמו גם בערב-יום טוב (ט) אלא מי שיצא מבית האמורים, ואפילו יצא בערב יום-טוב אלא שלא היה לו פנאי לגלח אז (17).

שערים מצויינים בהלכה

(ז) לעשות יין, עיי' בבאה"ט (סי' תקל"ג ס"ק ה') בשם שו"ת בית יעקב (סי' ט') דמותר לשרוף יי"ש ביש בזה דיוח גדול ונותנו הריוח להעניים ויעשו ע"י אינו יהודי עיי"ש. ועיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ג ח"א סי' רי"ט) דמשמע שם דמותר לישראל לעשות דם ישתו קצת ממנו בחוה"מ עיי"ש. (ח) אסור לגלח, עיי' בהגהות מהרש"ם (סי' תקל"א) דאשה שבולמ שעה מחוץ לצעיה מותר לה לגלח כדי שלא תבא לידי מכשול דשער באשה ערוה והביא ראייה מתוס' (מו"ק י"ח. ד"ה ובגנוסמרי) אבל אם אפשר לה לכסותן צ"ע להסל ועיי' חת"ם (או"ח סי' קנ"ד).

(ט) אפי' גילח את עצמו בערב יו"ט, כך הסכימו כל האחרונים ודלא כנוב"י (או"ח סי' י"ג) שהקיל בזה ע"י פועל שאין לו מה יאכל, עיי' בחת"ם (או"ח סי' קנ"ד) ושו"ת חסד לאברהם (סי' נ"ד) ועיי' בארחות חיים (סי' תקל"א) שהביא שם דגם הנוב"י חזר בו.

(14) שם וח"א כלל ק"ח. (16) סי' תקל"ז סעיף ט"ז.

(15) סי' תקל"ג סעי' א' וסי' תקל"ז (17) סי' תקל"א.

סעיף י"א.

יב ולקצוץ הצפרנים גם-כן אסור, אך אם קצצן בערב-יום-טוב מותר לקצצן גם בחול-המועד וכן אשה לצורך טבילה מותרת (18).
 יג אסור לכבס שום דבר אפילו לצורך המועד, אלא אם לא היה אפשר לו בשום אופן לכבס קודם יום-טוב, וכן מטפחות (י) שמלפפין בהן את התינוקות, כיון שמשתיינין תדיר וצריכין להם הרבה מותר לכבסן, ויזהרו לכבסן בצינעא (19).
 יד כל דבר שהוא לצורך רפואה מותר לעשות בין לאדם (20) בין לבהמה (21).

טו חשבונות וכיוצא בזה שאם לא יכתבם ישכחם (יא), מותר לכתבם משום דהוי דבר האבד, וכן מה שהוא לצורך המועד מותר לכתוב (יב) אבל שאר דבר אסור לכתוב, ואגרת שלומים שכותב אדם

שערים מצויינים בהלכה

עוד הביא שם בשם שו"ת עולת שמואל (סי' ע"ב) במי שרגיל להסתפר פעמים בכל שבוע ואין לחוש שיכנים לרגל מנוול ונילח בעיו"ט מצדד להתיר לו לגלח בערב יום טוב האחרון עיי"ש שהאריך בזה. ועיי' במשפטי עזיאל (ח"ב סי' ע') שהשיג עליו, ועיי' בנובי"ק (או"ח סי' י"ג) שהתיר לא' ההולך בין השרים לגלח בחוה"מ. ועיי' בנובי"ת (סי' צ"ט-ק"א) שכ' שהיה ראוי שלא להרפס ולפרסם היתר זה ברכים שלא ילמדו להקל עיי"ש ועיי' בחת"ס (סוף סי' קנ"ד) שהשיג עליו עיי"ש.

(י) וכן מטפחת, ועיי' בשו"ת חלק לוי (או"ח סי' קפ"א) דמותר לצחצח מנעלים במועד אף שהיא מלאכת דאורייתא מפני שהם מתלכלכים תמיד ורומה למטפחת הידים דמה"ט שרי. ועיי' בילקוט הגרשוני (סי' תקל"ה) בשם ספר שכיילי דוד דאם אין לו רק זוג מנעלים אז מותר כמו חלוק אחד ושם (בסוף סי' תקנ"ג) הביא בשם קיצור של"ה לאסור בער"פ אחר חצות וא"כ כ"ש בחוה"מ. עיי"ש.

(יא) שאם לא יכתבם ישכחם, עיי' ריטב"א (מו"ק י"ח) שהתירו לו רבותיו לכתוב חידושיו על מסכת קידושין משום דשמא ישכחם ע"כ ונראה שר"ל אף שאינו הלכות החג אפ"ה מותר לו לכתבם מטעם שכא ישכחם. ועיי' בשו"ת אוהל משה (סי' י"א) שפסק כן לאחד ואפי' אם עד עתה נהג שלא לכתוב והוי כנדר לדבר מצוה ואפ"ה מותר לו רק צריך התרה עיי"ש והובא בשו"ח (באס"ד מע' חוה"מ אות י"ב).
 (יב) לצורך המועד מותר לכתוב, עיי' בשו"ת בית יצחק (ח"ב בקונ"א

18 סי' תקנ"ב סעי' א' ומנ"א.

20 סי' תקל"ב סעיף ב'.

19 סי' תקל"ד סעיף א'.

21 סי' תקל"ו סעיף ג'.

לחברו, נוהגין לכתוב בשינוי קצת דהיינו שכותבין שורה הראשונה עקומה, ולכל מה שמותר לכתוב מותר גס-כן לתקן קולמוס ודיו²².
 מן מי שצריך למעות אפילו שלא לצורך המועד, אלא שהוא חושש פן לא ימצא ללוות לאחר המועד, והמלוה אינו רוצה לחלוות לו בלי שטר, מותר לו לכתוב את השטר²³.

י' אין נושאים נשים בחול-המועד יג' משום דאין מערבין שמחה בשמחה יד', אבל מותר להחזיר גרושתו ומותר לעשות משתה לברית מילה ולפדיון הבן, גם מותר לעשות משתה לכתיבת תנאים²⁴.

שערים מצוינים בהלכה

סי' כ' בס"ת שנמר הסופר קודם יום טוב ותיבת „לעיני כל ישראל“ רשם סביבות האותיות מותר לגמור בחוה"מ דכיון דכבר רשם לא גרע מהעברת קולמוס דמותר כמ"כ הפמ"ג (ריש סי' תקמ"ה) וכש"כ בזה שהוא מצוה לגמור וא"צ מעשה אומן לזה דגם הדיוטים עושין זה ע"כ מותר רק שיותר טוב לגמור הכל קודם יום טוב. ומן הראוי לזרו הסופרים לגמור הכל קודם יום טוב עיי"ש. ועיי' במנחת אלעזר (ח"ג סי' ב') שחולס ע"ז ומחמיר. ועיי' בשע"ת (סי' תקמ"ה) לענין תיקון ס"ת ולענין הרפסת ספרים דלסדר האותיות מותר ולא להרפס ועיי' בברכ"י (שם) ובמנחת אלעזר (ח"ב סי' נ"ו וח"ג סי' מ"ב) מחמיר אפי' לסדר האותיות משום דספרים מצויים לגמור ואינם לצורך המועד.

ועיי' בשר"ח (אס"ר חוה"מ אות י"ב) בדיון אי מותר לכתוב ס"ת בחוה"מ לקיים מצות כתיבת ס"ת.

יג' אין נושאים נשים בחול המועד, עיי' בבאה"ט (סי' תקמ"ו ס"ק ד') בשם המג"א דבמדינתנו נוהגין שלא לישא אשה בעיו"ט.

ועיי' במטה אפרים (סי' תרכ"ה ס"ק ד') דבצורך גדול מותר לישא רק שיעשה קודם חצות כדי שישלימו הסעודה קודם שעה עשירית וכ"כ במשנה ברורה (סי' תקמ"ו ס"ק ט') ועיי' בשו"ת מי באר (סי' מ"ה) אי מותר לעשות נשואין בערב פסח והשיב דבשעת הרחם מותר והסעודה יעשה למחר.

יד' דאין מערבין שמחה בשמחה, עיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ק ח"ב סי' צ"ו) שכתב דאם היא נדה וגם אינה עושה סעודה אפשר שיש להקל ובספר שלחן עצי שמים (סי' ג') כתב דאף בלא סעודה אסור. ועיי' בארחות חיים (סי' תקמ"ו).

24 סי' תקמ"ו.

23 סי' תקמ"ה.

22 שם סעיף ו'.

יח מותר לשכור פועלים ואפילו ישראלים שיעשו מלאכתו לאחר המועד (26).

יט מותר ללכת חוץ לתחום בין ברגליו בין בקרון בין רכוב (26).

כ אין מעלין בחמה זכר על הנקבה להרביעה משום דלא הוי דבר האבד (27).

כא אין משיבין תרנגולת על ביצים לגדל אפרוחים, ואם הושיבה קודם המועד וברחה, אם הוא בתוך שלשה ימים לבריחה מותר להחזירה, אבל לאחר שלשה ימים אסור להחזירה אפילו יפסדו הביצים, ולהושיב אחרת תחתיה אפילו תוך שלשה ימים אסור (28).

קה. דברים האסורים משום מירחא. ובו ב' סעיפים.

א אסור להסיע ולישא ממלמליו וכלי ביתו בחול-המועד מדירה שבחצר זו לדירה שבחצר אחרת, אפילו מדירה כעורה לנאה, אבל מבית לבית בחצר אחת מותר, וכן אם שתי החצרות סמוכות ויש פתח ביניהן מותר להוציא החפצים דרך שם, ובמקום פסידא מותר אפילו מעיר לעיר, וכן מדירה שאינה שלו לדירה שהיא שלו (א) מותר משום שמחת יום-טוב, ששמחה היא לו לדור בדירה שהיא שלו (1).

שערים מצויינים בהלכה

(א) בדירה שהוא שלו, עיי' בארחות חיים (סי' תקל"ה) בשם ספר מנחת פתים (דף ס"ד). דגם אם הוא דר בביתו ויש לו כלים בבית אחר מותר להביאם לביתו דכן משמע ברא"ש שהוא בב"י עיי"ש.

(א) ולמכור בצנעה, עיי' בשע"ת (סי' תקל"ט) בשם שו"ת בית יעקב (סי' מ') שהחנות תהי' קצת פתוחה וקצת סתומה רק מי שאין לו חנות ונזדמן לו כלים למכור מותר למכור בפרהסיא.

ועיי' בשו"ת חת"ם (או"ח סוף סי' א') בענין פתיחת החניות בחול המועד דנתקלקלה השורה באיזה מקומות בעוה"ד ופשתה המספחה מימים ימימה עד שנעשה להם כהיתר ומי שיש בידו לגרור את הפרצה הזאת אשרי חלקו ויעל על במתי הצלחות עכרה"ק. ועיי' בלחם הפנים

(25) סי' תקס"ג סעיף ג'.

(26) שם.

(26) סי' תקל"ו סעיף א'.

קה (1) סי' תקל"ה סעיף א' ב'.

(27) שם סעיף ג'.

ב אם צריך להכניס פירותיו או שאר סחורה מפני שהוא ירא מפני גנבים או משאר הפסד, כל מה שאפשר לעשות בצנעה יעשה. ואם אי אפשר לעשות בצנעה מותר לעשות אפילו בפרהסיא (2).

קו. דיני מקח וממכר בחול המועד. ובו ח' סעיפים

א כל סחורה אסורה בין לקנות בין למכור, רק אם נודמן לו ריוח מרובה יכול לקנות ולמכור בצנעה (א), ויוציא לכבוד יום-טוב יותר ממה שהיה בדעתו להוציא (1).

ב אם יש לו סחורה שיש לחוש שאם ימכרנה עתה יפסיד מן הקרן מותר למכרה משום דהוי דבר האבד, אבל אם אין לחוש שיפסיד אלא שלא ירויח אחר-כך, אסור למכרה כי מניעת ריוח לא מקרי הפסד (2).

ג אם חל יריד שהוא יום השוק הבא לפרקים, או יום השוק שבכל שבוע אלא שעתה הוא קודם החגאות שמתאספין קונים הרבה, מותר למכור דכיון שהוא דבר שאינו תדיר חשבינן גם מניעת הריוח כמו הפסד, אבל ביום השוק שבכל שבוע אסור, וכשבאים לפעמים סוחרים או ספינות שמוכרים בזול או קונים ביוקר מה שאינו שכיח תמיד, גם-כן מותר לקנות מהם ולמכור להם (3).

ד וכן מי שצריך לקנות יין בעת הבציר, שיהא לו לצרכי ביתו לשנות כל השנה ואחר-כך יתייקר היין, מותר לו לקנות בחול-המועד אבל למשא ולמתן אסור לקנות (4).

ה דברים הנצרכים למועד, כגון פירות ותבלין מוכרין כדרך אפילו בפרהסיא, וכיון שמותרין לפתוח החנות בשביל ישראל מותרין למכור גם לאינו-יהודי (5).

שערים מצויינים בהלכה

(סי' זה) שכתב טעם שנוהגין היתר בפתיחת חניות מפני שחושבין לדבר האבוד שלא ירגילו הסונים ליכך לקנות למקום אחר.

(3) שם סעיף ה'.

(4) שם סעיף ט'.

(5) שם סעיף י' ובמנ"א.

(2) סי' תקנ"ה סעיף ב'.

קו (1) סי' תקנ"ט סעי' א'.

(2) שם סעיף ד'.

ו לתבוע חובות נוהגין להקל אפילו מישראל משום דחושבין לדבר האבד (6).

ז להלוות בריבית לאינדיהודי הרגיל אצלו מותר, מפני דהוי דבר האבד שלא ירגיל את-עצמו אצל אחר, ואם מלוה לאינדיהודי שאינו רגיל אצלו, יוציא הריבית משבוע אחת לשמחת יום-טוב, ולמכור מחורה למי שאינו רגיל אצלו אסור, ולא מהני מה שיוסיף לשמחת יום-טוב, אבל למי שרגיל אצלו מותר משום דהוי דבר האבד שלא ירגיל את-עצמו אצל אחרים (7).

ח חילוף ממבעות אסור.

תודה וברכה לידידי הרב הגדול החריף ובקי עצום סופר מהיר הרב ארי ליבוש רייטמאן שליט"א נכד למורי ורבי הגאון האמיתי רשכבה"ג מהר"ש ענגיל מראדמישלא זצ"ל וידידי נאמני הרב מו"ח ישראל אקערמאן שליט"א ממיוחדאי ומפורסאי שבתלמידי אדמו"ר הגה"ק מרן בעל מנחת אלעזר זצוק"ל ממונקאטש. אשר נדבה לבם לעזרני בהגהת ספרי. יברך ד' חילם ופעל ידם תרצה.

תודה וברכה להרב המפורסם בנש"ק ר' חיים מרדכי טווערסקי שליט"א ולהרבני הנכבד והיקר מופלג וחסיד ר' אברהם דוד שו"ב ראזנבלאט ולבניו היקרים ר' מיכאל ור' פנחס נ"י ולהגביר החשוב ר' חיים חייקל שולמאן וש"ב ר' חנינא גרינפעלד וש"ב ה"ב החכם יקר רוח יושיע צבי שפארער ור' מאיר וויסינסקי נ"י ולכל אשר החזיקו ויחזיקו בהוצאת חיבוריי לאור.

ותודה רבה לידידי ה"ב המופלג בתורה וי"ש חו"ב כמר יעקב קריגער נ"י בן להרב הגאון המפורסם מהרח"ץ שליט"א בעד עזרתו בתיקוני טעותי הדפוס. יעלה מעלה מעלה על במתי התורה והיראה לתפארת אבותיו.

ותשואת כן לדפוס האחים טווערסקי ששקדו להוציא מתחת דפוסם את ספרי בדויקנות והדור נאה. יהי שמם לברכה לתהלה לנצח.

אחרון אחרון חביב! אביע תודתי החמה ונלכבה לכבוד אאמו"ר מו"ה שמואל חיים ברוין שליט"א אשר מנעורי גדלני על ברכי התורה והיראה נוצר תאנה יאכל פריה וירוה נחת מאתנו ומכל יוצאי חלציו יזכה לראות בישועת ישראל בביאת ג"צ בב"א.

ותזכר לטובה שם אמי מורתי מנב"ת מרת מינדל ע"ה, נפטרה ב' שבט תרצ"ב, שבכל כחה היתה מתאמצת לגדל אותי ואת כל בניה על ברכי התורה ברוח ישראל סבא תנצב"ה ותחי' מליצה ישרה בעד כל בניה הנותרים.

גם לרבות תשואת חן לאחיי ואחיותיי הנשארים בחיים שלא נפלו בידי הארורים הנאצים ימ"ש ה"ה אחי משה נפתלי צבי ואחי מנחם זאב הם ונשיהם ובניהם ואחותי קריינדל פערל עם בעלה מר שלמה שפארער ואחותי בראנדל עם בעלה מר דוד פרידמאן הם וכל ביתם וביחוד לאחותי מנב"ת מרת חיה עם בעלה הרבני התורני

רודף צדקה וחסד מו"ה יחיאל קאהן נ"י מכודאפעסט הם ובניהם ובתוכם אביע תודתי לחמותי מנב"ת מרת גאלדה תחי' עם בניה גיסי הרבני התורני יו"ש מו"ה דוד מרדכי ברוין ואחיו יששכר דוב נ"י ויאריכו ימים ושנים בטוב ובנעימים עבגצ"א.

והנני נשים במאי קא זכיין היא אשתי מנב"ת מרת רבקה תחי' שפורחת ומתאמצת להיות לי לעזר שאוכל לישב באהלה של תורה ומגדלת בנינו היקרים בני חיים אלעזר ישראל ובתי פערל והילד מאיר שיחי' יברכם ד' ויפרחו כגפן וכשתילי זתים להגות בתורתו ולעבדו וליראה אותו ונזכה לגדלם לתורה ולחופה ולמע"ט ולא ימיש התורה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם.

והנני מודה על העבר ומבקש על העתיד: מודה אני לפניך ה"א שהצלת אותי ואת ב"ב הי"ו מידי הרשעים הארורים הנאצים ימ"ש. אחרי שעברנו בין כל האסונות וחיינו היו תלואים מנגד והגעני עד הלום להוציא לאור ספרי הקטן הזה כן חפץ ד' בידינו יצליח להוציא לאור כל יתר החלקים ושאר חיבורים אשר אתי בכתובים ומסודרים לדפוס מתוך דעת רחבה בבריות גופא ומזוני רוויחא גל עיני ואביסה נפלאות מתורתך ויקויים בנו מקרא שכתוב כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים בביאת הגואל אמן.

מצבת קודש

לזכר עולם יזכר בין חששה מליונים קדושים נמשות בני ישראל שנהרגו
ונשחטו ונשרפו ונמכעו ונקברו חיים ע"י הרשעים האזורים הנאצים
ימ"ש בשנות תרצ"ב-תש"ה

אחותי מנב"ת מרת מויבא צירל
עם בעלה מו"ה ר' שלמה גאלרנער ובניהם ז"ל

אחותי מנב"ת מרת רבקה
עם בעלה מו"ה ר' אלטער חיים יעקב קויפמאן ובניהם ז"ל

אחותי מנב"ת מרת פעסל
עם בעלה מו"ה ר' יעקב יהודה ניימאן ובניהם ז"ל

אחותי הצעירה פייגא ע"ה

ונשמת דודי ודודתי קרובי וקרובותי מצד אבי ומצד אמי
שנהרגו ע"י הרשעים ולא באו לקבורת ישראל ולא ידעו איש את קבורתם
ינקום ד' נקמת דמם ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו

תנצב"ה